

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

AL-UḲYÂNŪSU 'L-BASÎṬ FÎ TARCAMATİ 'L-
ḲÂMŪSİ 'L-MUHÎṬ - “ĞAYN” MADDESİ
«al-ğarḻ - al-muğâyata»
GİRİŞ – METİN - SÖZLÜK – DİZİN

Yüksek Lisans Tezi

Nazan ATICI

Yöneten
Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

Erzincan, 2014

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yöneten / Jüri : Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

Jüri : Prof. Dr. Süleyman TÖLÜCÜ

Jüri : Doç. Dr. Faruk GÖRBÜZ

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 14 / 07 / 2014

Doç. Dr. Ayhan DÖNER

Enstitü Müdürü

**AL-UQYÂNÛSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATÎ 'L-KÂMÛSÎ 'L-MUHÎT - "ĞAYN"
MADDESİ (*al-ğarḡ* - *al-muğâyata*)
GİRİŞ – METİN - SÖZLÜK – DİZİN**

Nazan ATICI
Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Temmuz 2014
Yöneten: Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY

ÖZET

Muhammed Mecdü'd-din Ya'kûb Fîrûzâbadî tarafından hazırlanmış olan *Al-Kamûsü'l-Muhît* Türkçeye *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît* adıyla Mütercim Âsım tarafından çevrilmiş olup *Kâmûs Tercümesi* olarak tanınmaktadır. Eser, Arapçadan Arapçaya bir sözlük olup aslından daha fazla kelime ihtiva etmektedir ve ayrıca Türkçe için de önemli bir söz varlığı kaynağı niteliğindedir.

Bu çalışmada amaç iki bin kitaptan yazılmış olan ve altmış ciltlik aslının kısaltılmış şekli olan "*Al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsu 'l-Muhît*" adlı eserin yarım kalmış yayımına kaldığı yerden devam etmektir. Sözlük daha önce Hüseyin Atay - İbrahim Atay ve Mustafa Atay tarafından *Arapça Türkçe Büyük Lugat* (C. I. Ankara 1964; C. II. Ankara 1968; C. III. Ankara 1981) adıyla başka sözlüklerden katkılarla çevirilerek yayımlanmaya başlanmış; ancak ğayın maddesinde kalmıştır.

Tez, *Al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît* adlı eserin 1305 tarihli baskısının 2.cilt 190-499 arası sayfalarda yer alan *Ğayn* maddesinden (bâbu 'l-ğayn) "*al-ğarḡ*" maddesinden "*al-muğâyata*" maddesine kadar yer alan 13 (on üç) sayfayı kapsamaktadır. Çalışmanın metin kısmı okunduktan sonra yayınlanmış olan Mustafa Koç'un ve Eyyüp Tanrıverdi'nin yaptığı yayınla karşılaştırılmıştır.

Türkçe söz varlığı açısından çok önemli bir yere sahip olan ve birçok kelimenin etimolojik kökeni hakkında bilgi veren bu eser *tarama yöntemi* kullanılarak incelenmiştir. Tezin kapsamı içinde sayfalar taranarak ğayn (Ğ) harfiyle başlayan Arapça kelimeler tespit edilip bu kelimeler ve Türkçe açıklamaları transkripsiyon (yazıçevirimi) ile aktarılmıştır. Sözlüğün metin kısmı oluşturulup bundan sonraki aşamada metinde yer alan Arapça ve Türkçe kelimeler için dizin hazırlanmıştır. Bir değerlendirme kısmı oluşturulup kullanımı nadir olan kelimeler hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar sözcükler: el- Kâmûsu'l-Muhît, Kâmûs Tercümesi, Firuzabadi, Mütercim Asım, Sözlük, Ğayn Maddesi.

**AL-UQYÂNÛSU 'L-BASÎT FÎ TARCAMATÎ 'L-ĶÂMÛSÎ 'L-MUHÎT - ĞAYN -
ARTICLE «al-ğarż - al-muğâyata»
INTRODUCTION –TEXT - VOCABULARY - INDEX**

Nazan ATICI
Erzincan University, Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature
M.A. Thesis, July 2014
Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Faysal Okan ATASOY

ABSTRACT

Al-Kamûsü'l-Muhît is known under the Turkish name of “Kamûs Tercümesi” wich was translated by Translator Āsım with the names of “*Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîf*” and it was prepared by Muhammed Mecdü'd-din Ya'kûb Fîrûzâbâdî. This book is a dictionary from Arabic to Arabic and it has actually more words moreover it is also special value for Turkish.

In this thesis the goal is, continuation to edit of the book wich was written and all from two thousand books and it's abbreviated from is “*Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîf*” and also it's origin is sixtieth bound books. This dictionary, before, was translated and published by Hüseyin Atay – İbrahim Atay and Mustafa Atay with the name of “Arapça Büyük Lugat” (V. I Ankara 1964; V. II Ankara 1968; V. III Ankara, 1981) but it remained of ğayn clause.

This thesis contains 13 (thirteen) pages' in named *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhîf*'s under date of 1305 second volume's between 190 to 499 pages' from Ğayn article (babu 'l-ğayn) and “al-garż” article to “al-mugayata” article. After creating the text part of work published, Mustafa Koç, and his work was compared with Eyyüp Tanrıverdi.

The books has a distinct value for Turkish about it's etymology and it has been examined by using the “scanning method”. The paper in this study were scanned and the Arabic words beginning with Ğayn (Ğ) have been detected these words and their Turkish explanation have been transferred by transcription. The text section of the dictionary has been created and through further phase, for words in Turkish and Arabic an index has been prepared. A valuation section has been put together to inform about the words wich one rarely used.

Key Words: el-Kâmûsu'l-Muhît, Kâmûs Tercümesi, Firuzabadi, Mutarcim Asım, Dictionary, Ğayn Article.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR VE İŞARETLEMELER.....	VII
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
I. GİRİŞ.....	1
A. Konu-Sınır-Yöntem.....	1
B. Müellifin Hayatı ve Eserleri	2
1. Fîrûzâbâdî (ö. h.817/m.1415).....	2
2. Eserleri.....	2
a) Sözlük ve Dil	2
b) Tefsir.....	3
c) Hadis	3
d) Fıkıh-Akaid.....	4
e) Biyografi	4
C. Mütercimın Hayatı ve Eserleri	5
1. Mütercim Âsım Efendi (ö. h.1235/m.1819).....	5
2. Eserleri.....	5
a) “Burhân-ı Kâtı’ Tercümesi (Tibyân-ı Nâfi’ der Terceme-i Burhân-ı Kâtı’):	5
b) Kâmûs Tercümesi (al-Ukyânûsu’ l-basit fî tarcamati’ l-Kâmûsi’ l-muhît):.....	5
c) Tûhfe-i Âsım:.....	6
d) Târih:	6
e) Merahu’ l-meâlî fî şerhi’ l-Emâli:.....	6
f) Terceme-i Siyer-i Halebî:.....	6
g) Makâle-i İstıbsâr-âmiz der Beyân-ı Âmeden-i İngiliz:	6

D. Sözlükçülük Tarihçesi ve Türkçe Sözlük Kaynakçası	7
E. Arapça Alfabetik Sözlük Türleri	13
F. İncelenen Eser Hakkında	15
G. Kāmûs'ta Sözcük Bulma	19
H. Metnin Okunuşunda İzlenen Yol	20
I. Arapça Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol	22
J. Türkçe Dizin-Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol.....	23
K. Değerlendirme.....	25
II. METİN	32
III. ARAPÇA SÖZLÜK	56
IV. TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜK	76
KAYNAKÇA.....	153

KISALTMALAR VE İŞARETLEMELER

<i>a.</i>	ad
	AKDITYKTDK Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu
<i>anat.</i>	anatomi
<i>Ar.</i>	Arapça
<i>b.</i>	birleşik
<i>bağ.</i>	bağlaç
<i>bk.</i>	bakınız
<i>cem.</i>	cemi
<i>ç.</i>	çoğul
<i>DİA</i>	<i>Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi</i>
<i>ed.</i>	edat
<i>Far.</i>	Farsça
<i>gr.</i>	gramer
<i>har.</i>	harf
<i>mec.</i>	mecaz
<i>s.</i>	sayfa
<i>sf.</i>	sıfat
<i>TDK</i>	Türk Dil Kurumu
<i>ünl.</i>	Ünlem
<i>yay.</i>	Yayınları, yayınevi
<i>zf.</i>	zarf
<i>zm.</i>	zamir
<i>?</i>	Anlamının tesbit edilemediğini veya okunuşunda tereddüt olduğunu gösterir.
<i>/</i>	Referans numarasındaki cilt ve sayfa numarasını satır numarasından ayırır.
<i>*</i>	Arapça anlamı dizinde verilen kelimeyi gösterir.
<i>→</i>	Yanıandaki maddelere gönderme ifade eder.

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا	e, a , ā	ض	z,ḏ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ḡ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	h	ك	k, g, ḡ
خ	ḫ	گ	ḡ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v,u,ū, ū, o, ö
س	s	ه	h, ħ, a, ĩ
ش	ṣ	ي	y, ĩ, ĩ, ĩ, è
ک	s	ع	‘

ÖNSÖZ

El-Kamûsü 'l-Muhît Türkçeye *Al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît* adıyla Mütercim Âsım tarafından çevrilmiş olup *Kâmûs Tercümesi* olarak tanınmaktadır. Dilimiz için önemli bir söz varlığı kaynağı olan eser, aslından daha fazla kelime ihtiva etmektedir.

El-Kamûsü 'l-Muhît'in oluşturulmasında bir çok eserden faydalanılmıştır. Özel adlar, yer adları, eser adları, lakaplar hatta şahısların ve hayvanların lakaplarına varıncaya kadar eser birçok kelimeyi içermektedir. Ayrıca Mütercim Asım'ın çeviri sırasında verdiği ek bilgilerle sözlük tam bir hazine şeklini almıştır.

Eserde kullanımı nadir olan birçok Türkçe kelime de mevcuttur. Ayrıca eserin zenginliğine ek olarak mütercim, kendi bilginliğini belli etmek amacıyla kelimelerin aynı anlama gelen farklı şekillerini de vermiştir.

İşte bu sebepler eserin çalışılmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Çalışmamız, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; konu-sınır-yöntem, müellifin hayatı ve eserleri, mütercimin hayatı ve eserleri, incelenen eser hakkında bilgi ve değerlendirmeyi içeren giriş; ikinci bölüm; yazıçevrimiyle verilmiş metin; üçüncü bölüm; Arapça sözlük; dördüncü bölüm ise Türkçe dizin- sözlük şeklindedir.

Çalışmamda her türlü bilgi ve deneyimiyle bana yol gösteren, ilgisini eksik etmeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Faysal Okan ATASOY'a, dersten öte hoş sohbetlerini de dinlediğim tecrübesinden ve bilgilerinden feyz aldığım hocam Doç. Dr. Faruk GÜRBÜZ'e, eserin Arapça kısımlarının okunuşunda yardımını esirgemeyip tezimde çok büyük yardımları bulunan Yard. Doç. Dr. Bekir SARIKAYA'ya, bugüne kadar her zaman büyük desteğini gördüğüm değerli aileme, gerek bu tezde gerekse başvurduğum her konuda yardımını eksik etmeyen kıymetli arkadaşım Hasgül DOĞAN'a ve üzerimde emeği olan bütün hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Nazan ATICI

Erzincan, 2014

I. GİRİŞ

A. Konu-Sınır-Yöntem

Tez, Fîrûzâbâdî'nin Al-Kâmûsu'l-Muhîr adlı eserinin Mütercim Āsım tarafından Türkçeye çevirilen Al-Uqyânûsu 'l-Basîf fî Tarcamati 'l-Ķâmûsi 'l-Muhîr adlı çevirisinin babu'l-za faslu'l-ğayn ve babu'l-ta faslu'l-ğayn fasıllarında yer alan “al-ğarz” kelimesinden “al-muğāyata” kelimesine kadarki (bu kelimeler de dahil) yaklaşık on üç sayfalık bir bölümünü ele almaktadır. Bu sayfalar sözlüğün 1887 (h. 1305) yılında yapılan üç ciltlik baskısının II. cild 190-499 sayfalarından ibarettir.

Eserin aslı esas alınarak bu sayfalar Latin harflerine çevrilmiştir. Metin, harekesiz olduğundan, mütercimin yaşadığı döneme ait dil özellikleri de dikkate alınmıştır.

Okuyucuya kolaylık sağlayabilmek amacı metnin oluşturulmasında göz önünde bulundurulmuştur. Madde başları satır başına alınmış, sayfa ve satır numaraları metin içinde yer almıştır. Numaralandırmada sayfaların hangi ciltte olduğunu gösteren rakam en önde, sayfa numarası ortada ve taksim işareti konularak en son satır numarası yazılmıştır. Örneğin;

2190/25. Bu numaralandırmada 2 rakamı cildi, 190 rakamı sayfa numarasını, 25 rakamı ise satır numarasını göstermektedir.

Metin, Mustafa Koç'un yayımlanmış eseri ile karşılaştırıldıktan sonra çeviriyazısı ile günümüz Türkçesine aktarılmış ve Arapça sözlük ile Türkçe dizin-sözlük kısımları hazırlanmıştır.

H., I., ve J. maddelerinde metnin hazırlanmasında ve yayımlanmasında, Arapça sözlüğün ve Türkçe dizinin hazırlanmasında izlenen yol ve yöntem ayrıntısıyla anlatılmıştır.

B. Müellifin Hayatı ve Eserleri

1. Fîrûzâbâdî (ö. h.817/m.1415)

Asıl adı Muhammed bin Yâkûb olan Fîrûzâbâdî on dördüncü ve on beşinci yüzyıllarda yaşamış tefsir, fıkıh, hadis ve lügat âlimidir.¹

Küçük yaşta ilim tahsiline başlayan Fîrûzâbâdî yedi yaşındayken Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Bir çok kişiden çeşitli ilim dallarında tahsil aldı. (bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi) Firuzabadi 1395 yılında Yemen kadılığına tayin edildikten sonra bir çok eser yazmak suretiyle ilmi hayata katkıda bulundu. Fîrûzâbâdî, 1414 (H. 816) senesinde Zebîd kâdisiyken vefât etmiş, oradaki Şeyh İsmâil Cebertî'nin türbesine defnedilmiştir.²

2. Eserleri

Kaynaklarda Fîrûzâbâdî'nin yetmişden fazla eserinden söz edilmektedir. Bunlardan yarıya yakın bir kısmının günümüze ulaşmadığı sanılmaktadır. Eserlerinin yaklaşık yirmi dördü dille, dokuzu tefsirle, on biri hadisle, sekizi biyografiyle, sekizi coğrafyayla, altısı akaidle ve fıkıhla, altısı da tarihle ilgilidir. Eserleri ilgili en kapsamlı bilgi *TDV İslam Ansiklopedisi*'nde vardır³. Buradan özetle eserlerin adları ve konuları şöyledir:

a) Sözlük ve Dil

al-Kāmûsu 'l-muhit: Kalküta (I-IV, 1230-1232), Bombay (1272/1884), Leknev (1885), Bulak (1289) ve İstanbul'da (I-IV, 1304) defalarca basılmış, Farsça ve Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Tahbîrû 'l-muvaşşin fi 't-ta 'bîri (fimâ yukâlu) bi 's-sîn va 'ş-şîn: Hem "sîn" hem de "şîn" harfleriyle yazılıp okunabilen kelimeler hakkındadır.

ed-Dürerü 'l-mübesse fi 'l gureri 'l müsellese (el-Gurerü 'l-müsellese ve 'ddürerü 'l-mübesse, el-Müsellesât): Bu eser üç hareke ile okunup mânası değişen ve değişmeyen kelimeleri bir araya toplamıştır.

Celîsü 'l-enîs fi esmâ 'i (tahrîmi) 'l-handeris: Şarabın değişik isimleri ve haramlığı hakkında olup A. S. Fulton tarafından yayımlanmıştır (BSOAS, XII [1947-48], s. 579-585).

al-Feraid: (Dârü 'l-kütübi 'z-Zâhiriyye, Umumi, nr. 3317; Edeb, nr. 653).

¹ KILIÇ, Hulûsi;«Fîrûzâbâdî», *DİA*, c. 13, s.142-145.

² KILIÇ, Hulûsi;«Fîrûzâbâdî», *DİA*, c. 13, s.142-145.

³ KILIÇ, Hulûsi;«Fîrûzâbâdî», *DİA*, c. 13, s.142-145.

Risâle fî me'âni ba'zi'l-hurûf: (Süleymaniye Ktp., Kasîdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 664; Riyad Üniversitesi Ktp., Umumi, nr. 2392).

İ'tirâzâtü sâhibi'l-Kâmûs 'ale'l-Cevherî: (Süleymaniye Ktp, Şehid Ali Paşa, nr. 313).

Tarîku'l-esel fî esmâ'i'l-'asel: Balın çeşitli isimlerine dair olan bu eser Süyûtî tarafından elMûzahir'de nakledilmiştir (II, 407-408).

b) Tefsir

Besâ'iru zevi't-temyîz fî leta'ifi'l-kitâbi'l-'azîz: Besâ'ir'de, Kur'an hakkında genel bilgilerden sonra her süre "basîret" başlığı altında ele alınarak sürenin nâzil olduğu yer, harf ve kelime sayısı, kurrânın ihtilâfları, hâsılaları, sûrenin ismi, maksat ve muhtevası, nâsîh, mensuh ve müteşâbihi ile sürenin faziletine dair hadislerle ilgili açıklamalar yapıldıktan sonra Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kelimeler alfabetik sıra ile izah edilmektedir. Sonunda da Kur'an'da adı geçen peygamberlerle bunlara karşı gelenler hakkında bilgi verilmektedir.

Tenvîrû'l-mikbâs (mikyâs) min Tefsîri İbn 'Abbâs: İbn Abbas'a isnat edilen tefsirle ilgili değişik eserlerdeki rivayetleri bir araya getiren bu çalışmanın Fîrûzâbâdî'ye aidiyeti şüphelidir. Eser Bulak (1290), Kahire (1316) ve İstanbul'da (1320) Beyzâvî ve Hâzin tefsirleriyle birlikte basılmıştır.

Tefsîru fâtihati (Teyşîru fa'ihati) 'l-ihâb (iyab) bi-tefsîri Fâtihati'l-kitâb: (Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, Tefsir, nr. 6; Bağdat Evkaf Ktp, nr. 4848).

Nugbetü(Bugyetü) 'r-reşşâf min hutbeti'l-Keşşâf: (Süleymaniye Ktp, Beşir Ağa, nr. 31, Kadızâde Mehmed, nr. 69, Şehid Ali Paşa, nr. 331, Lâleli, nr. 3712; Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, Lügat, nr. 300; el-Hizanetü't-Teymüriyye, Tefsir, nr. 500).

c) Hadis

Sifrü (Süferü) 's-sa'âde: Peygamberimizin özel hayatını ve ibadetlerini hadislerle anlatan Farsça bir eserdir. 804 (1401) yılında Ebü'l-Cüd Muhammed b. Mahmüd el-Mahzümi tarafından Arapça'ya çevrilen eserin çeşitli baskıları yapılmıştır. (bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)

es-Silâtü ve'l-büşer fî's-salâti 'alâ hayri'l-beşer: Peygamberimize salâtü selâm getirmeye dair olup Muhammed Nûreddin Adnan el-Cezâirî -Abdülkâdir el-Hıyârî-Muhammed Muti el-Hâfız (Dımaşk 1385/1966) ve Ebü Esmâ İbrahim b. İsmâil Âlü Asr (Beyrut 1405/ 1985) tarafından neşredilmiştir.

al-Ehâdîsü 'z-za 'ife: (TÜYATOK, nr. 1511).

Ed 'iye me 'sûre mervîyye 'ani 'n-nebî: (TSMK, 111. Ahmed, nr. 9470).

Urcûze fî mustalahi 'l-hadîs: (Dârü 'l-kütübi 'l-Mısriyye, Mecâmî', nr. 706).

d) Fıkıh-Akaid

al-İs 'âd bi 'l-is 'âd ilâ dereceti 'l-ictihâd: (Dârü 'l-Kütübi 'z-Zâhiriyye, Umumi, 2351; Fıkıh

İbnü 'l-Arabî ile ilgili risâleleri.

e) Biyografi

al-Bulga fî terâcimi e 'immeti 'n-nahv ve 'l-luga: 422 dil âliminin hayatını kısaca anlatan bir eser olup Muhammed el-Mısırî tarafından yayımlanmıştır (Dımaşk 1972; Küveyt 1407/ 1987).

İsâretü 'l-hacûn ilâ ziyâreti 'l-Hacûn:(Mekke 1332). Mekke yakınında Hacûn dağında medfun sahâbîlere dair bir eserdir.

*Tuhfetü 'l-ebîh fî men nüsibe ilâ gayri ebîh:*Babasından başkasına nisbet edilen meşhur şahıslar hakkında bir risâledir.

al-Mirkâtü 'l-vefiyye fî tabakati 'l-Hanefiyye: (Dârü 'l-kütübi 'l-Mısriyye, nr. 4647; Süleymaniye Ktp, Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 671).

al-Megânimü 'l-mutâbe fî me 'âlimi Tâbe: (Köprülü Kt, Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1587; Millet Ktp, Feyzullah Efendi, nr. 1529). Medine ve civarının tarihi, coğrafyası ve Medine ziyaretiyle Fîrûzâbâdî ve hocalarının Medine'de görüşüp tanıştığı kimseler hakkında bilgi veren altı bölümden ibaret bir eserdir. Kitabın sadece coğrafi adlarla ilgili beşinci bölümünü Hamed el-Câsir neşretmiştir (Riyad 1389/ 1969).

Fîrûzâbâdî'nin bunların dışında başka eserleri de vardır.⁴

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. KILIÇ, Hulûsi; «Fîrûzâbâdî», *DİA*, c. 13, s.144.

C. Mütercim Hayatı ve Eserleri

1. Mütercim Âsım Efendi (ö. h.1235/m.1819)

Seyyid Ahmed Âsım, Antep'te dünyaya geldi. Doğum tarihini Ebüzziyâ Mehmed Tevfik ile, Antep'te gördüğü bir şiir mecmuasına dayanan Hikmet Turhan Dağlıoğlu 1169 (1755) olarak kaydederler.⁵

Âsım Efendi başarısını en çok sözlükçülük alanında göstermiş, Farsça ve Arapça'dan Türkçe'ye çevirdiği iki eserle "Mütercim" unvanını almış, ayrıca vak'anüvis sıfatıyla yazdığı eser ve yaptığı tercümelemlerle tarih alanında adını duyurmuştur. Üç dilde şiir yazacak kadar güçlü bir edip olan Âsım Efendi'nin, Tibyân-ı Nâfi' ile Kâmûs Tercümesi'nin önsözünde yer alan şiirleri bu alandaki maharetini göstermeye yeterlidir. Ayrıca Mecmûa-i Ebyât u Eş'âr'da şiirleri vardır (Süleymaniye Ktp., Hüseyin Kâzım Kadri, nr. 161, vr. 13a, 15a, 90a). Tibyân-ı Nâfi'in önsözünde bulunan, en tanınmış gazeline Sünbülzâde Vehbi bir nazîre yazmıştır. Âsım Efendi'nin bestelenmiş bazı şiirleri de vardır.⁶

Mütercim Âsım, 1807 yılında tekrardan vak'anüvislik görevine getirilir ve ölünceye dek bu vazifesini devam ettirir. 1813 yılında Selânik kadılığına tâyin edilse de çok kalmadan tekrar İstanbul'a döner. 28 Kasım 1820'de İstanbul'da vebâ hastalığı dolayısıyla vefât eder. Mezarı Karacaahmet Mezarlığı'nda bulunmaktadır.⁷

2. Eserleri

TDV İslam Ansiklopedisi'nde eserleri ilgili en kapsamlı bilgi vardır.⁸ Buradan özetle eserlerin adları ve konuları şöyledir:

a) "Burhân-ı Kâtî' Tercümesi (Tibyân-ı Nâfi' der Terceme-i Burhân-ı Kâtî'): Muhammed Hüseyin b. Halef-i Tebrîzî tarafından yazılan Farsça sözlüğün tercümesidir. Bu sözlükte Farsça kelimelerle birlikte astronomi, astroloji, felsefe, tasavvuf ve hendese gibi ilimlere dair bilgilerin de bulunur.

b) Kâmûs Tercümesi (al-Ukyânûsu'l-basit fî tarcamati'l-Kâmûsi'l-muhît): Fîrûzâbâdî'nin *al-Kâmûsu'l-muhît* adlı Arapça sözlüğünün Türkçe'ye tercümesidir. Âsım Efendi'ye bu büyük çalışmayı Medine'de iken hocası Abdullah Necib Efendi tavsiye etmiştir. Beş yılda tamamlanan eser 1814'te II. Mahmud'a takdim edilmiş ve hemen basılması için ferman çıkmıştır. (Şânîzâde, II, 217). Âsım Efendi, tercümesinde Arapça kelimelere Türkçe karşılık bulmakta büyük gayret ve titizlik göstermiştir, dolayısıyla eser Türkçe'nin de zengin bir sözlüğü niteliğindedir.

Özellikle bitki ve hayvan adları gibi bilinmesi güç kelimelerin tesbitinde yöre ağızlarından da yararlanmıştır. Birkaç defa basılan *Kâmûs Tercümesi* üzerinde (I-III,

⁵ KAÇALIN, Mustafa S.; «Mütercim Asım Efendi», *DİA*, c. 32, s. 200.

⁶ KAÇALIN, Mustafa S.; «Mütercim Asım Efendi», *DİA*, c. 32, s. 200.

⁷ AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962

⁸ KAÇALIN, Mustafa S.; «Mütercim Asım Efendi» *DİA*, c. 32, s. 200-201.

İstanbul 1230-1233, 1268-1272; I-IV, 1304-1305; I-III, Kahire 1250) çeşitli çalışmalar yapmıştır.

c) Tûhfe-i Âsım: Arapça öğrenmek isteyenler için hazırlanan 1250 beyitten oluşan manzum bir sözlüktür.

d) Târih: Âsım Efendi'ye vak'anüvislik teklif edildiğinde *Qāmûs Tercümesi*'nin bütün zamanını aldığını öne sürerek kabul etmemişse de ikna edilerek 9 Zilkade 1222 (8 Ocak 1808) tarihinde bu göreve getirilmiştir. Olayları nereden yazmaya başlayacağını tesbit için selefleri Pertev ve Amir efendilerin müsveddelerini istemiş ve eserini 1218 (1804) yılından başlatmıştır. Seleflerinin dağınık ve liste halindeki müsveddelerinden başka Divân-ı Hümâyün kalemlerinden çıkardığı malzemeyi de kullanmıştır.

e) Merahu'l-meâlî fi şerhi'l-Emâli: Ali b. Osman el-Ûşî'nin kelâma dair *el-Emâli* adlı eserinin şerhi olup (İstanbul 1266, 1304) III. Selim'e sunulmuştur.

f) Terceme-i Siyer-i Halebî: İbrâhim b. Mustafa el-Halebî el-Mudarî'nin altmış üç beyitlik *Nazmü's-sîre* adlı eserinin açıklamalı tercümesidir (Kahire 1248).

g) Makâle-i İstibsâr-âmiz der Beyân-ı Âmeden-i İngiliz: On altı varaktan ibaret olup İngilizler'in İstanbul'a gelişini tasvir eder; *Şefiknâme*'ye nazîre olarak yazılmış gibidir.

D. Sözlükçülük Tarihçesi ve Türkçe Sözlük Kaynakçası

İnsanoğlu, duygu ve heyecanlarını, bilgi ve birikimlerini unutmamak, hatırlamak ister. Bunu kimi zaman bir resimle kimi zaman bir mimari ile gerçekleştirir. “Söz uçar yazı kalır” lafını doğrular bir şekilde de bu işlem yazıyı kullanarak gerçekleştirir.

Bir toplumun millet olmasını sağlayan unsurlardan en önemlisi dildir. Milletler dilin kelimelerine ne denli sahip çıkarsa, kültürüne ve tarihine de o denli sahip çıkmış olur. İşte bu noktada sözlükler devreye girer.

Sözlük; “Bir dilin ya da birden çok dilin, sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımıyla veren, bağımsız biçim birimleri temel alarak, bunların başka öğelerle kurdukları söz öbekleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren söz varlığı kitabıdır.”⁹ Sözcükbilim (Leksikoloji) ise “Bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözvarlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir dilbilim dalıdır.”¹⁰

Tarih boyunca insanlar zamanla birbirlerinden uzaklaşmış, farklı sosyal gelişmelerle farklı dünya dilleri meydana getirmişlerdir. “İnsanların ne zaman konuşmaya başladıkları kesinlikle bilinmediği gibi, ne zaman bir yabancı dil öğrenmek zorunda kaldıkları da bilinmemektedir. Dünyada ilk sözlüğün nerede hazırlandığı, hangi dili temel aldığı konusunda da bilgi bulunmamaktadır. Bugünlere benzer ilk sözlük olarak İskenderiye Müzesi Kütüphanecisi Bizanslı ARISTOPHANES’in (yaklaşık olarak İ.ö. II. Yüzyıl) hazırladığı yapıt anılır.¹¹ Yunancada seyrek kullanılan ve açıklanması güç kimi sözcükleri bir araya getiren bu çalışmada tanımlara da yer veriliyordu. İ. s. I. Yüzyılda İskenderiyeli PAMPHILUS’un, daha önceki çalışmalara dayanan, 95 kitaptan oluşan Yunanca sözlüğü, Latinlerde Marcus Verrius FLACCUS’un yapıtı, anılması gereken örneklerdendir.” (Encyclopedia Americana, 1968)

“Sözlük terimi (Lat. Dictionarium) 1925’te John GARLAND tarafından ilk kez kullanılmış, bu yüzyıla gelinceye değin birkaç önemli kökenbilgisi sözlüğü de hazırlanmıştır. Batıda, sözlükçülükteki gelişme daha sonraki yüzyıllarda olmuştur.”¹²

Doğu dünyasındaki en önemli sözlükçüleri Farab’lı Ebu Nasr İsmail CEVHERİ’nin (öl. 1010) *Tâc-ül-lügat’ı ve Sihah-ül-Arabiye*’si Arapça sözlükler arasında çok önem taşır. “XIV.-XV. Yüzyıllar arasında yaşamış olan Firûzâbâdî’nin El Kâmusü’l Muhit (Okyanus Sözlüğü) adlı, çok büyük boyutlu Arapça sözlüğü de bu arada anılmalıdır ki, bu yapıtın Türkçeye çevirisinin, kendisi de büyük bir sözlükbilimci olduğu anlaşılan Mütercim ÂSİM tarafından yapıldığını (XVIII. yüzyıl) görüyoruz.”¹³

⁹ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.

¹⁰ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.

¹¹ *Encyclopedia Americana*, 1968, 7/87.

¹² AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.

¹³ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.

“Türk dilinin ve kültürünün çok önemli bir kaynağı olan, XI. yüzyılda KÂŞGARLI MAHMUT’un kaleme aldığı Dīvān ü Lugāt-it Türk, Arapça olarak Türkçenin söz varlığını inceleyen, gerektiğinde, sözcüklerin içinde geçtiği yazın parçalarını gösteren, aynı zamanda bir dilbilgisi kitabı niteliği taşıyan bir çalışmadır”¹⁴

“Batıda sözlükçülükte önemli bir gelişme, Rus Çarıçesi II. Katerina’nın buyruğuyla Alman gezgini P.S. PALLAS’ın yaptığı inceleme ile sağlanmıştır. Aslında dünya dillerinin tanınması ve karşılaştırılmasına yönelik olan bu çalışmada Pallas, Rusya sınırları içindeki dillere ilişkin gereçlerden de yararlanmış, 285 kavramı temel alarak 200 Asya ve Avrupa dilinde bu kavramların karşılıklarını vermiş, böylece aynı zamanda çok dilli sözcüklerin örneğini de göstermiştir.” (Aksan, 2007, s.70)“Sözlükçülükte en önemli aşama, XIX. Yüzyılda olmuştur. Almanyada sözlükbilimin kurucusu sayılabilecek olan Jacop GRIMM ile kardeşi Wilhelm GRIMM, ilk cildi 1854’te, Leipzig’de yayımlanan Alman Sözlüğü’nü (Deutsches Wörterbuch) hazırlamaya başlamışlardır. 16 büyük cilt olarak çıkarılması düşünülen bu büyük oylumlu yapıt, birkaç cildi yayımlandıktan sonra, birçok bilginin çabasıyla ancak 1961’de bitirilebilmiştir. En eski kaynaklardan başlayarak bir sözcüğün, geçtiği metinlerdeki biçimini ve anlamını değişik lehçe ve dillerdeki değişkelerini her türlü kullanımını ve içinde geçtiği söz öbeklerini veren bu çalışma, bundan sonraki çalışmalara örnek olmuştur.”

“Fransız dilcisi (aynı zamanda düşünür ve fizikçi) Emile LITTRÉ’nin otuz yıllık çabası sonucunda ortaya çıkan Fransız Dilinin Sözlüğü (Dictionnaire de la Langue Française) de son derece geniş ve aynı zamanda derinliğine bir inceleme ürünüdür.”

“GRIMM ve LITTRÉ sözlüklerinin türünde hazırlanmış, İngilizlerin ünlü İngilizce sözlüğü (The Oxford English Dictionary) de böylece yazılmış olup 1933’te 13 cilt halinde The Philological Society tarafından bastırılmıştır.”

Sözlüklerin meydana getirilişi sırasında göz önünde bulundurulması gereken bazı ilkelerin, uyulması gereken bir takım kuralların olması gerekir. Bu ilkeleri de şu şekilde sıralayabiliriz¹⁵ :

1. Tarihi kaynaklara, halk söyleyişine bağlılık : Dilin kelimelerinin tarihi gelişimlerini ve halk ağzındaki yaşayış şekillerini verebilmek için bu iki kaynağa bağlı kalmak gerekmektedir.

Bir dilin kelimelerinin yaşama gücü ve ihtiyaçlara göre kendisini yenileyerek devamlılığı tarihi eserler ve halk söyleyişlerinde takip ve tesbit edilebilmektedir. Bu sebeple sözlükler hazırlanırken bu iki kaynaktan mutlaka faydalanılmalıdır.

¹⁴ AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.

¹⁵ İLHAN, Nadir; “Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4 Summer 2009, s.536.

2. Dil ve gramer açısından kelimelerin doğru kullanımı : Bir dilin yapısını bozmamak, dilin sistemini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için dil ve gramer kurallarına bağlı kalınmalıdır. Dilin devamlılığı içerisinde meydana gelen gramer farklılaşmaları ve ses farklılıklarının sistemli bir şekilde gösterilmesi meydana getirilecek sözlüklerin daha sağlam ve kullanışlı olmasını sağlayacaktır. Bu sebeple bu ilkenin de göz önünde bulundurulması gereklidir.

3. Amaca uygunluk esası : Sözlüklerin ortaya konuş amaçlarına uygun olarak düzenlenmeleri gerekmektedir. Örneğin bir dil sözlüğü ortaya konurken o dilin bütün lehçe, şive ve ağızları göz önünde bulundurularak dilin bütün kelimelerinin tespit edilmesi sağlanmalıdır.

4. Madde başlarının düzenlenmesinin doğru ve düzenli tarzda yapılması : Madde başı olacak öğeler, ev, güneş, ben, çam, su gibi değişik nitelikteki bağımsız biçimbirimlerdir. Bunların dilde kesinleşmiş yazım biçimlerine uygun olarak sözcük türleri açısından dildeki yerleri (isim, fiil, ünlem gibi) gösterilerek sözlükte yer almalıdır.

5. Madde başı olan kelimelerin anlamlarının doğru olarak verilmesi : Madde başı olan kelimelerin öncelikle asıl anlamı tesbit edilerek verilmeli, daha sonra kelimelerin yan anlamları sıralanmalıdır.¹⁶

Günümüzde Türkçe'nin söz varlığına pek çok katkıda bulunmuş olan Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük dışında derleme, tarama, terim, öteki Türk lehçeleri, eski lehçeler, vb. konusunda eserler yayımlamıştır.

Bunlara birkaç örnek olarak, sekiz ciltten oluşan *Tarama Sözlüğü* (1963-1977), onsekiz ciltten oluşan *Derleme Sözlüğü* (1963-1982), K.K.YUHADİN'in hazırlamış olduğu iki ciltten oluşan *Kırgız Sözlüğü* (1945-1948), H. PAASONEN'un hazırlamış olduğu *Çuvaş Sözlüğü* (1950), Ahmet CAFEROĞLU'nun *Eski Uygur Türkçesi'si Sözlüğü*, İsmet SUNGURBEY'in *Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü* (1966), Mehmet Turan YARAR'ın *Güzel Sanatlar Terimleri Sözlüğü* (1970), Hamit Nafiz PAMİR ve Önder ÖZTUNALI'nın *Yer Bilimleri Terimleri Sözlüğü* (1971), Sedat Veyis ÖRNEK'in *Budunbilim Terimleri Sözlüğü* (1973), Mithat ENÇ'in *Ruh Bilim Terimleri Sözlüğü* (1974), Tahir Nejat GENCAN, Haydar EDİSKUN, Baha DÜRDER, Enver Naci GÖKŞEN'in birlikte hazırladıkları *Yazın Terimleri Sözlüğü* (1975), N. GÜZ, E. ÖZLOKAT'ın *Dil Bilim ve Terimleri Sözlüğü* gösterilebilir. (Gelişim Hachett; 3971-3972)

¹⁶ İLHAN, Nadir; "Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4 Summer 2009, s.536.

Türkçe Sözlük Kaynakçası:

- ÂSİM EFENDİ, Mütercim (2000), *Burhân-ı Katı*, (Haz.*M. Öztürk, D.Örs), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AYVERDİ, İlhan (2005), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (3 Cilt), Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 7046 s.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1993), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul.
- CLAUSON, G. (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteen Century Turkish*, Oxford University Press.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük* (5 Cilt), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 5744 s. (yeni)
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1988), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 8. Baskı, 3+VIII+1439+119+1 s.
- DİLÇİN, Cem (Düzenleyen), *Yeni Tarama Sözlüğü*, AKDITYKTDK, Ankara, 1983, XI+476+7 s.
- Divânu Lügati't-Türk Dizini* (1972) , TDK, Ankara.
- DOĞAN, Mehmet (2001), *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, (2005) Pınar Yayınları.
- ERGENÇ, İclâl (1995), *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*, Ankara.
- ESAD EFENDİ (1216 Hicri), *Lehçetü'l-Lugat*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, (Arap Harfli)
- EYÜBOĞLU, İsmet Zeki, *Türkçe Kökler Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- HANÇERLİOĞLU, Orhan, *Türk Dili Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- HATİPOĞLU, Vecihe (1972), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara.
- JAECKEL, Ralph-DOĞANATA ERCİYEŞ, Gülnur, With the Collaboration of Mehmet Süreyya ER (2006), *A Dictionary of Turkish Verbs*, Georgetowen University Press, Washington.
- KADRİ, Hüseyin Kâzım (1927-1943), *Türk Lügati*, İstanbul, c. I-IV.
- MAHMUD EL-KÂŞGARÎ, (1939-1941), (Çeviren* Besim ATALAY), *Divânu Lügati't-Türk, I-III*, Ankara.
- MAHMUD EL-KÂŞGARÎ, (Yayınlayan* Kilisli Muallim Rifat) (1333-1335 Hicri), *Divânu Lügati't-Türk, I-III*, İstanbul; Tıpkıbasım (1941), Ankara.
- KARAAĞAÇ, Günay, (2013) *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, AKDITYKTDK yay., İstanbul.

- KOCAMAN, Ahmet - ÖZSOY Sumru - İMER Kamile, (2013), *Dilbilim Sözlüğü*, Boğaziçi Yay., İstanbul.
- KORKMAZ, Zeynep (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, AKDITYKTDK yay., Ankara, XX+212 s.
- MAHMUD EL-KÂŞGARÎ, (Edited with Introduction and Indices by Robert DANKOFF in Collaboration with James KELLY) (1982-1985), *Compendium of the Turkic Dialects (Diwân Lugat at-Turk)*, I-III, Harvard, Cambridge, Massachusetts.
- MENİNSKÎ, Franciscus á Mesgnien (2002) *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae - Persicae = Lexicon Turcico - Arabico - Persicum I - 6*, haz. Mit einleitung und mit einem türkischen Wortindex von Stanislaw Stachowski, sowie einem Vorwort von Mehmet Ölmez, Simurg Yayınları.
- MUHTAR, Cemal (1993), *İki Kur'an Sözlüğü Lugat-ı Ferišteoğlu ve Lugat-ı Kânûn-ı İlâhî*, M.Ü. İlahiyat Fak. Vak. Yay., İstanbul.
- MUSTAFA bin ŞEMSEDDİN el-AHTERÎ (1302 Hicri), *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul.
- ÖZKAN, Mustafa - YELTEN, Muhammet (2002), *Türkçenin Sözlüğü*, Babıali Kültür Yayıncılık.
- OLGUN—DRAHŞAN, Cemşit (1984) , *Farsça-Türkçe Türkçe-Farsça Sözlük (Ferhen-i Pârsî-be-Türkî Ferheng-i Türkî-be-Pârsî)*, Elhan Kitabevi, Ankara, 2. Baskı, (4+384)+(4+536+1) s.(Bibliyografya).
- REDHOUSE, James William (1856), *An English and Turkish Dictionary*, Londra, Bernard Quaritch. (pdf)
- REDHOUSE, James William (1880), *Turkish Dictionary*, in two parts, English and Turkish, and Turkish and English, in which the Turkish words are represented in the Oriental character, as well as their correct pronunciation and accentuation, shown in English letters, 2d ed., rev., and enl. by Charles Wells, London B. Quaritch. (pdf)
- REDHOUSE, James William (1987), *A Turkish and English Lexicon*, Beirut, Libraire du Liban, 3. Basım, Third impression.
- ŞEMSEDDİN SAMÎ (1987), *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul, (Arap Harfli)
- ŞEMSEDDİN SAMÎ (1989), *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, (Arap Harfli)
- ŞEMSEDDİN SAMÎ (1889-1893 Miladi, 1306-1316 Hicri), *Kâmûsu'l-A'lâm*, İstanbul, (Arap Harfli)
- TIETZE, A. (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı I (A-E) II (F-J)*, İstanbul, Simurg Kitabevi, cilt 1

- TOPALOĞLU, Ahmet (Hazırlayan) (1978); (Muhammed bin Hamza) *XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "satırarası" Kur'ân Tercümesi*, İkinci cilt, (sözlük) Kültür Bak., İstanbul.
- TOPALOĞLU, Ahmet (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken, İstanbul, 228 s.
- TURAN, Fikret (2002), *Bahşayış Lügati /Eski Oğuzca Sözlük*, Bay / Bilimsel Akademik Yayınlar.
- TOPARLI, Recep (1993), *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Erzurum.
- Türkçe Sözlük I-II* (1988) , AKDİTYKTDK, Ankara, Yeni Baskı, cilt I A-J (XXXVII+745 s.), cilt II K-Z (4 s.+s.749-1679).
- Türkçe Sözlük* (2005), AKDİTYKTDK, Ankara, 2244 s.
- Türkçe Sözlük I-IV* (1995) , Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (2005), Dil Derneği Yayını, 2. Baskı.
- VARDAR Berke (1998), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul
- YALIM, Özcan (1998), *Türkçede Yakın ve Karşıt Anlamlılar Sözlüğü*, İmge Yayınevi, İstanbul.

E. Arapça Alfabetik Sözlük Türleri

Arapça sözlüklerde batı kaynaklı sözlüklerden farklı olarak madde başı mastar değil, genellikle fiilin üçüncü eril kişiye göre çekimi veya kelimenin asli harflerinin esas alınmış şeklindedir. Bu esaslar doğrultusunda oluşturulan Arapça sözlükler şöyle kategorize edilebilir:

- 1) Harflerin mahreçleri esas alınan sözlükler.
- 2) Kelimelerin son harfleri esas alınan sözlükler.
- 3) Kelimenin ilk harfi esas alınan sözlükler.
- 4) Kelimenin okunduğu gibi tertip edilen sözlükler.

1) Harflerin mahreçleri esas alınan sözlükler: Bu kategoride yer alan sözlüklerde kelimeler önce ‘halkî’ denilen gırtlaktan çıkış sırasına göre dizilen harflerden başlayarak, ardından dil, diş ve dudaktan çıkan harfler ve ardından da illetli harfler şeklinde ağızdan çıkış yerine göre tanzim edilmiştir.

Kelimelerin ikinci ve üçüncü harflerinin sıralanışı da kendi içinde alfabetik olarak düzenlenmiştir. Bu sözlüklerin başlıcaları şunlardır: Kitābu’l-‘Ayn, el-Bâri’ fî Garîbi’l-Lügati’l-‘Arabiyye, Tehzîbu’l-Lüga el-Muhît fi’l-Luga, el-Muhkem ve’l-Muhîtu’l-‘A’zam

2) Kelimelerin son harfleri esas alınan sözlükler: Bu kategoride yer alan sözlüklerde kelimeler son harfleri esas alınarak kendi içinde alfabetik düzene göre tertip edilmiştir. Bu sözlüklerin başlıcaları şunlardır: Dîvânu’l-Edeb fî Beyâni Lugati’l-‘Arab, Tâcu’l-Luga ve Sîhâhu’l-‘Arabiyye, Lisânu’l-‘Arab, el-Kâmûsu’l-Muhît, Tâcu’l-‘Arûs

3) Kelimenin ilk harfi esas alınan sözlükler: Kelimenin ilk asli harfi esas alınarak hazırlanmış olan sözlükler geleneksel kök tertibine göre madde başlıkları elif harfinden başlayarak yâ harfine kadar ilk aslî harflerine göre sıralanmıştır. Kelimelerin ikinci ve üçüncü harflerinin sıralanışı da kendi içinde alfabetik olarak düzenlemiştir. Kökten türeyen fiiller genel olarak sülasi mücerretten başlayarak birleşik kullanımlarını takip eder şekilde sıralanır. Bu sözlüklerin başlıcaları şunlardır: Kitābu’l-Cîm, el-Cemhere, Mu‘cemu Makâyîsi’l-Luga, el-Mucmel fi’l-Luga, Esâsu’l-Belâga, Muhtâru’s-Sîhâh, el-Mu‘cemu’l-Vasît

4) Kelimenin okunduğu gibi tertip edilen sözlükler: Bu kategoride yer alan sözlüklerde kelimeler, klasik Arapça sözlüklerde olduğu gibi kök tertibi esasına göre değil okunduğu gibi alfabetik sıraya göre tertip edilmiştir. Bu sözlüklerin başlıcaları şunlardır: el-Merca', er-Râid, el-Muncidu'l-Ebcedî, Larous.¹⁷

---

¹⁷EREN, Ali Cüneyt, "Arapça Alfabetik Sözlüklerin Tanıtımı", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX (2009), sayı:1. s:129-151.

F. İncelenen Eser Hakkında

Tam adı *al-Kāmûsu'l-Muhît va'l-Kabasu'l-Vasîtu al-Câmi' limâ Zahaba min Lugati'l-'Arab Şamâtî't*'tir. Fîrûzâbâdî'nin (ö. 817/1415) Arapça'dan Arapça'ya sözlüğüdür. 60 ciltten oluşan bu eser Arapçanın dil hazinesini büyük ölçüde ortaya koyar. Bu önemli eser hacim bakımından çok büyük bulunduğu ve kullanılışı zor olduğu için daha sonra Fîrûzâbâdî tarafından kısaltılarak tekrar yazılmıştır. Murteza Zebidi adında başka bir Arap dilcisi kısaltılan bu eseri şerh edip “Tâcu'l-Arûs fî Şerhi'l-Kâmûs” adıyla ayrıca yazmıştır. Mütercim Âsım Efendi işte bu şerh edilen eseri 5 yıllık uzun bir çalışmanın ardından Osmanlı Türkçesine aktarmıştır.

Kâmûs (okyanus) kelimesi eserin şöhret bulmasından sonra “sözlük” anlamında da kullanılır olmuştur. Fîrûzâbâdî eserine bu adı vermekle Arap dilinin bütün kelimelerini kapsadığını iddia etmişse de Cevherî'nin *aş-Şihâh* 'ında yer alan 40.000 kelimeye 20.000 daha ekleyerek kelime sayısını 60.000'e çıkarmakla birlikte daha önce yazılan 80.000 kelimelik *Lisânu'l-'Arab*'in gerisinde kalmıştır. Fîrûzâbâdî eserin ön sözünde Cevherî'nin Arapça kelimelerin en azından yarısını ihmal ettiğini, bunları kendisinin tamamladığını söyler. Halbuki Cevherî mukaddimesinde, Buhârî'nin hadis ilminde yaptığı gibi sadece kendisine göre sahih olan, yani yaygın biçimde kullanılan kelimelere yer verdiğini söylemiştir.¹⁶

813(1410) yılında tamamlanan *al-Kāmûsu'l-Muhît* 'te son harfi aynı olan kelimeler bir araya toplanır. Kelime köklerinin esas alındığı dizimde kökün son harfi “bab”, ilk harfi ise “fasıl” adıyla ve alfabetik sıraya göre dizilir. Ortada kalan harfler de alfabetik sırayı takip eder. Bu lüğatin iki tertibi vardır.

“Birinci tertip alfabetik, ikinci tertip ise özellikle manzum nesre düşkün olanların ihtiyacına cevap verecek vasfı haiz olan ve kelimelerin asli harfleri olan sülasi mücerred masterların son harflerine göre bablara ayrılan, o babın içinde ilk harfe göre de fasillara ayrılan alfabetik sırayı izleyen tertiptir. Türemiş kelimeler ilgili köklerin altında açıklanır. Fîrûzâbâdî Arap sözlükçülüğünde ilk defa bazı kısaltmalar kullanmıştır: “ ”ج çoğul, “ ”عyer adı,“ ”شehir adı, “s” köy adı,“ ”مâruf gibi. *al-Kāmûsu'l-Muhît*, çok beğenilip kullanılmış olmakla birlikte mukaddimede açıklanan ilkelere tam uyulmaması, iç düzeninde belli bir sistemin bulunmaması, bazan tanımların anlaşılacak derecede kısa ve muğlak olması, birçok durumda kelimenin eş anlamlısının veya karşıtının zikredilmesiyle yetinilmesi, sözlükle doğrudan ilgili olmayan tıbbî bilgilere ve özel isim açıklamalarına yer verilmesi, *aş-Şihâh* üzerine yapılan ilâvelerde garîb, müvelled ve

¹⁶ KILIÇ, Hulûsi; «El-Kāmûsü'l-Muhît» *DİA*, c. 24, s. 287.

zayıf kelimelerin sıhhat derecelerine işaret edilmemesi ve aş-Şihâh'a yönelttiği eleştirilerde Fîrûzâbâdî'nin de hataya düşmesi gibi sebeplerden dolayı eleştirilmiştir.”

“Kalküta (I-IV, 1230-1232), Bombay (1272/1884), Tahran (kenarında Farsça tercümesiyle birlikte 1277), Bulak (1289), Leknev (1885) ve İstanbul'da (I-IV, 1304) defalarca basılan *al-Kāmûsu'l-Muhît* üzerine şerh, hâşiye, ihtisar, ikmal (müstedrek), tenkit ve tercüme türü birçok çalışma yapılmıştır (bu çalışmalar için bk. Hüseyin Nassâr, II, 599-638; Ahmed Şerkâvî İkbâl, s. 222-225, 234-241; Ahmed Abdülgafûr Attâr, s. 207-215, 220-232).”

“Eserin şerh ve hâşiyeleri arasında en önemlisi Murtazâ ez-Zebîdî'nin *Tâcü'l-'arûs (min cevâhiri'l-Kāmûs)* adlı eseridir. Zebîdî bu çalışmasını 100'den fazla eserden yararlanarak hazırlamıştır. Bu bakımdan *Tâcü'l-'arûs* hem şerh, ikmal, tashih ve tenkit özelliği taşımakta hem de aş-Şihâh'ı savunmaktadır. On dört yılda tamamlanan ve 120.000 kelime ihtiva eden eser, 1306-1308 (1888-1890) yıllarında Kahire'de on cilt halinde harekesiz olarak basılmıştır. Eserin ilmî neşri, Abdüsettâr Ahmed Ferrâc başkanlığında bir heyet tarafından yapılmakta olup baskısı devam etmektedir (I-XXVI, Kûveyt 1385/1965).”

al-Kāmûsu'l-muhît'in birçok muhtasarı vardır. Tâhir Ahmed ez-Zâvî, önce eseri köklerin birinci harflerine göre alfabetik olarak dizerek *Tertîbü'l-Kāmûsu'l-muhît 'alâ tarîkati'l-Misbâhi'l-münîr ve Esâsi'l-belâğa* adıyla yayımlamış (I-IV, Kahire 1378/1959), daha sonra bunu *Muhtâru'l-Kāmûs* ismiyle bir cilt haline getirmiştir. (Kahire 1964).

Sözlük Türkçe'ye iki defa tercüme edilmiştir. Bunlardan ilki olan Merkezzâde Ahmed Efendî'nin *Bâbûs fî tercemeti'l-Kāmûs'u (al-Bâbûsü'l-vasît fî tercemeti'l-Kāmûsi'l-muhît)* henüz basılmamıştır. Mütercim Ahmed Âsım Efendî'nin *Kāmus Tercümesi* diye de bilinen *al-Ukyânûsü'l-basît fî tarcamati'l-Kāmûsi'l-muhît* adını taşıyan eseri hem tercüme, ikmal, tashih ve tenkit özellikleri taşımaktadır.

“Bu eserin başlıca özellikleri şunlardır:

Al-Kāmûs'ta yetersiz olan hareke zaptı tamamlanmıştır. Açıklama ve delillendirme amacıyla âyet, hadis, şiir vb.den şevâhid ve misaller eklendiği gibi *el-Muhkem*, *el-'Ubâb ve et-Tâc* gibi kaynaklardan yeni kelime ve anlamlar eklenmiştir. Kelimelere Türkçe karşılık bulmakta büyük titizlik gösteren Âsım Efendî, bu hususta sadece yazı diliyle yetinmeyip halk ağzından da yararlanmıştır. Bu yönleriyle müstakil bir telif sayılabilecek olan *Kāmûs Tercümesi*, ilk defa II. Mahmud'un iradesiyle mütercimim

büyük oğlu Hamid'in nezâretinde basılmıştır (I-III, İstanbul 1230-1233). Eserin daha sonra yine İstanbul'da (I-III, 1268-1272; I-IV, 1304-1305) ve Mısır'da (I-III, 1250) basımları gerçekleştirilmiştir. Ahmed Lutfi Efendi, *Kāmûs Tercümesi*'ndeki kelimeleri alfabe sırasına göre düzenleyerek 53.000 kelimelik *Lugat-ı Kāmus*'u hazırlamıştır. Aslı Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan eserin elif ve bâ harflerini ihtiva eden ilk iki cüzü basılmıştır (1282, 1286). *al-Kāmûsü'l-muhît* Farsça'ya da birkaç defa çevrilmiştir. Yahyâ b. Muhammed Şefî-i Kazvînî'nin *Tercümânü'l-luğa*'sı bunlar arasında yer alır (*al-Kāmûs* kenarında, Tahran 1277, ayrıca Tahran 1303-1308).”

Mütercim Âsım'ın *Kāmûs* çevirisini üstün eser yapan özellikler Ömer Asım AKSOY'dan özetle şunlardır¹⁹:

1) Eser Arapça aslına çevrilmekle kalmamış, Müellif'in *Besa'ir*'deki açıklamalarından ve başka sözlüklerden de yararlanılarak maddelere gereken bilgiler de eklenilmiştir.

2) Maddeler daha çok aydınlatılmak için, Şârih'in özel düşünceleri de katılmıştır.

3) Bunlarla da yetinilmemiş, “Mütercim der ki” sözüyle başlayarak kendi düşünceleri ve madde ile ilgili bilgiler de eklenilmiştir.

4) Şârih, Müellif'in bir açıklamasını tenkid etmişse, kendisi ikisi arasında kimin haklı olduğunu belirtmiştir.

5) Bütün bunların üstünde Arapça sözcüklere öz Türkçe karşılıklar gösterilmiştir.

6) Arapça sözcüklere tam karşılık bulma gayretiyle genel yazı dili Türkçesinden karşılık bulunmadığında Antep'te halk arasında kullanılan sözcükler karşılık olarak gösterilmiştir. Bunu bazen “bizim diyarda ... tâbir olunur” gibi cümlelerle açıkça belirterek, bazen de “bizim diyarda” sözünü söylemeyerek yapmıştır.

7) Anlamları açıklarken kullandığı dil de oldukça sadedir.

“ Ziya Paşa da *Şiir ve İnşa* (nazım ve nesir) adlı yazısında: “Bizim doğal nesir yolumuz Âsım'ın *Kāmûs* çevirisinde tuttuğu yazı yoludur.” sözlerini söylemiştir.”²⁰

Ancak, Âsım başka eserlerinde sade bir dil kullanmadığı için, Fuat Köprülü yukarıdaki düşüncelere tamamiyle katılmamakta, haklı olarak şöyle demektedir:

¹⁹ AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 22-24.

²⁰ AKSAN, Doğan, “Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye'de Sözlük”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırma Dergisi-1*, sayı: 6, s. 115, Ankara 1998

“Âsım’ın lûgat tercümelerinde oldukça sade bir dil kullanması zarurî idi ve daha evvelki Osmanlı lûgatçileri de böyle yapmışlardır. Lâkin diğer eserlerinde Âsım’ın lisanı fazla muğlak ve oyuncaklı, üslûbu da tatsız ve ağırdır... Mamafih Âsım’ın bilhassa Tarih’inde, ifadesinin ekseriyetle ağır ve tatsız olmasına rağmen ara sıra çok canlı ve kuvvetli tasvirleri ve tabîî üslûbu ile, edebî nesrimize çok güzel sayfalar bıraktığı muhakkaktır.”

8) Kamûs’ta ancak ansiklopedilere girebilecek yer, kişi adları, hattâ zamanlarında ün kazanmış bazı hayvanlara takılan adlar vardır. Âsım, çeviriye eserin aslında bulunmayan, konu ile ilgili birtakım lâtifeler, hikâyeler eklemiştir.

Yukarıda sayılanların dışında Kâmûs Tercümesi hakkında yapılan birçok çalışma vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: KUŞ, Bahri; *Kâmûs Tercümesi: Transkripsiyonlu Metin (I. cilt /s. 66-130)*, YL Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum ~ YAZICI, Numan; *Mütercim Asım Ve Kamus Tercümesi (Hadis İlimleri Yönünden Değerlendirme)*, YL Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya ~ TÜRKMEN, Dursun Ali; *Mütercim Asım Efendi Ve Tuhfe-i Asım*, YL Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun ~ GÜLER, Kemal; *Kamûsu’l-Muhît Tercümesi’ndeki Türkçe Hayvan İsimleri*, YL Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1988 ~ TURHAN, Emin Ali; “*Kamûs-ı Okyanus’ta Nebat Adları*”, YL Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1988 ~ KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih; *Mütercim Âsım Efendi’nin Kâmûs Tercümesi’ndeki Uzun İsimleri*, YL Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 1988 ~ MARZOUK, Taher; *Mütercim Âsım’ın “Kâmûs Tercümesi”ne Eklediği Türkçe Kelimelerin Etimolojik Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 2012...

G. Kāmûs'ta Sözcük Bulma

Kāmûs'ta sözcükler bilinenin aksine baş harflerine göre değil, köklerindeki son harflere göre sıralanmıştır. Alfabenin her harfi içinde bulunan sözcükler ise baş harflerine göre alfabe sırasına konulmuştur. Bundan dolayı Kāmûs'ta bir sözcüğü bulmak için:

a) İlk olarak kelimenin kökünü düşünmek gerekir. (Arapça, çekimli bir dildir; sözcükler, kökün başına, ortasına, sonuna birtakım harfler eklenerek türetilir.)

b) Sözcükler, köklerindeki son harflere göre alfabe sırasına konulmuş olduğundan, *Kāmûs*'tan alfabenin bu bölümü açılır. (Her bölümde aynı harfle biten sözcükler bulunmaktadır.)

c) Bu bölümlerde sözcükler, bildiğimiz sözlüklerde olduğu gibi sıralanmıştır. Yani sözcüklerin kökündeki baş harflere göre bir alfabe sırası gözetilmiştir. Bu sıra izlenerek aranan sözcük bulunur.

Bu açıklamaya göre *Kāmûs*'ta “ğarz” sözcüğünü bulmak için;

a) Sözcüğün kökü “ğ r z”dir.

b) Bu kökün sonunda “z” vardır. “z”alfabede on üçüncü harftir, öyle ise Kamûs'ta on üçüncü harfin yeri olan, “Bâbü'l-za” (sonu “z” olanlar bölümü) kısmı açılır.

c) Bölümdeki sözcükler, baş harflerine göre alfabe sırasıyla “fasıl”lar (ayrımalar), içinde toplanmış olduğundan, “Faslü'l-ğayn” (“ğayn” harfiyle başlayanlar) kısmına bakılır. Burada “ğ r z”nin türemişleri ve bunların başında “ğarz” görülür.

Sözcüklerin böyle sıralanmış olması, aynı kökten gelen sözcüklerin bir arada gösterilmesi gibi bir kolaylık sağlamaktadır. Mütercim Âsım bunu “ahsen-i nizam” ve “ecmel-i intizam” (en güzel sıralama yolu) diye anlatmaktadır.²¹

---

²¹ AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962, s. 25

H. Metnin Okunuşunda İzlenen Yol

Metin Mütercim Asım'ın yaşadığı döneme (XIX.yy) ve yöreye “Gaziantep Ağzı III (Sözlük Ve Kullanılmayan Kelimeler)” ait dil özelliklerine göre çeviri yazıya aktarılmıştır. Bu aktarma esnasında, metnin aslına sadık kalmak, metnin imlasına ait hususiyetleri korumak amacıyla TDK *Yazım Kılavuzu*'ndaki imla ve noktalama kurallarına göre değil, metindeki yazıma göre düzenlenmiştir.

Metin geneli 12 punto ile yazılmakla beraber, metindeki fasıl başlarını ifade eden “**faşlu'l-ğayni'l-mu'cama**” bölümleri **kalın**, 12 punto ile yazılmıştır. Madde başlarındaki Arapça sözcükler metnin aslında parantez ( ) içerisinde yazılmasına karşın çeviri yazıda parantezler kaldırılmış ve bu kelimeler **kalın** harfle gösterilmiştir. Metinde geçen Arapça kelimeler, vezin adları, “**yukālu**” ile başlayan Arapça cümle örnekleri *italik* yazılmıştır. Metinde geçen kişi isimleri **kalın italik** ve 1nk aralıklı, eser isimleri *italik* ve 3nk aralıklı, yer isimleri **n o r m a l** ve 4nk aralıklı şekilde yazılmıştır.

Metin içerisindeki madde başları, satır başlarına getirilerek paragraflar halinde oluşturulmuştur. Noktalamaya dikkat edilerek cümleler belirlenmeye çalışılmıştır. Satır numaraları ise oluşturulan paragraflar içerisinde gösterilmiştir.

Arapça madde başları ve cümlelerin yazıçevrimi esnasında Arapça /t/ harfine bir nokta eklenerek elde edilen peltek /s/ harfi, altına çizgi konularak /s/ harfi ile değil, /t/nin altına çizgi konularak /t/ ile gösterilmiştir. Ünlülendirme (hareke)yi gösterirken *zamma* (ötre) için “u” ünlüsü; *fatha* (üstün) için “a” ünlüsü; *kasra* (esre) için “i” ünlüsü kullanılmıştır.²²

Yazıçevrimi yapılırken aynı harf, farklı harflerle çevrildi. Çünkü Türkçe'ye iki şekli ile geçmiştir:

ıztırap (اضطراب)

darbe (ضربة)

Arap dilinin söyleyiş özelliklerinin aksine, yazım ve okunuşta farklılığa sebep olan harf-i tariflerden sonra gelen şemsî harflerin okunuşuna göre değil nasıl yazıldıysa, metinde nasıl görüldüyse ona göre çevrim yapılmıştır. Mesela yazımı “al-salām” şeklinde tercih edilen (السلام) sözcüğü yaygın okunuşta ve Türkçe'de “es-selām” şeklindedir. Metinde ise okunuşuyla değil yazılışına göre verilmiştir. Yani “al-salām” şeklinde çevrim yapılmıştır. Buna sebep; kelimelerin hangi harflerle oluşturulduğunu göstermek amacıyla yaptığımız yazıçevrimidir. Metin oluşturulurken asıl olan söyleyiş özellikleri değil yazım özellikleri olmuştur.

²² KAÇALIN, Mustafa S.; Niyâzî – Nevâyi'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar – *El-Lugatu'n-Nevâiyye ve'l İstîşhâdâtu'l-Çağatâiyye- Giriş-metin-dizinler-tıpkıbası*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 36, 37.

Yazmada “güzel he” (ه) harfi ile yazılan /e/, /a/, /i/seslerinin çevriyazıdaki karşılıkları /ê/, /a/, /î/ işaretleri ile gösterilmiştir.

Madde başlarındaki sözcüklerin de harekesiz ve Arapça olması bir kılavuz gerektirmektedir. Bu sözcüklerin okunuşları için Firûzâbâdî'nin *Al-Kâmûsu'l-Muhît* adlı eserinin Beyrut, 1406/1986 baskısının ilgili bölümleri incelenmiş ve madde başları ona göre okunmuştur.

Metin okunurken her satıra referans numarası verilmiştir. Referans numarası verilirken önce cilt numarası, sonra sayfa numarası, sonra da satır numarası yer almıştır. Mesela 2499/01. referans numaralı satırda ilk rakam olan 2, cilt numarasını; 499, sayfa numarasını; 01 de satır numarasını göstermektedir. Her sayfanın başında cilt ve sayfa numarası da köşeli yay içinde [2_499] şeklinde verilmiştir.

Metinde geçen Arapça ayetlerin Kur'an'da geçtiği sure ve sırası ile anlamları dipnotla belirtilmiştir.

I. Arapça Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol

Arapça sözlük kısmı üç sütun halinde oluşturulmuştur. Birinci sütunda madde başı olan Arapça kelimelerin Latin harfli transkripsiyonu ve kelimenin geçtiği satır numarası, ikinci sütunda kelimenin Arap harfli ve harekeli yazımı, üçüncü sütunda ise kelimenin Kamus'taki anlamlarının günümüz Türkçesine çevirisi yer almaktadır.

Arapça madde başları sıralanırken karşılaştırma yapmada kolaylık olması amacıyla metnin aslındaki sıralamaya uyulmuştur.

Metinde yazımı bulunmayıp harekelendirilmesi tarif edilmiş sözcükler de Arapça dizinde yer almıştır. Örneğin 2435/39. referans numaralı satırda yer alan ğidād sözcüğü metinde tek şekliyle yazılıdır. Bu sözcüklere ilişkin “ğaymıη harekāt-ı šelāše-y'le” şeklindeki hareke tarifinden yola çıkılarak dizinde şu kelimeler yer almıştır:

ğidād 2435/39. غَضَأُ Gözü yuvarlakmış gibi aşağı bakmak. Dolaylı olarak; akla yatmayan, doğru olmayan şeye dayanmak.

ğadđ 2435/40. غَضَ bk. ğidād

ğadād 2435/40. غَضَأُ bk. ğidād

ğadādat 2435/40. غَضَاةُ bk. ğidād

J. Türkçe Dizin-Sözlüğün Hazırlanmasında İzlenen Yol

Bu kısım, kelimelerin eser içinde kaç kez geçtikleri, geçtikleri yerlere göre kazandıkları anlamları ve bu anlamda kullanıldıkları yerleri gösteren referans numaraları ile oluşturulmuştur:

ayak İnsan ve hayvanın yürümesine yarayan uzuv, kadem, pay. -2-
a. 2190/38.
a.+ ı 2192/01.

Arapça vezin isimlerinin, Arapça dizindeki madde başları ve iştikaklarının anlamları Arapça dizinde yazıldığı için Türkçe dizinde verilmemiş, sözcüklerin yanında Arapça isim oldukları “*Ar. a.*” şeklinde belirtilmiştir ve madde başlarının yanına üst simge olarak yıldız işareti (*) işareti konulmuştur, bu sözcüklerin anlamı için Arapça dizine bakılmalıdır:

ğamd* *Ar. a.* -1-
ğ. 2436/28.

2435/11. **al-iğriğ** *ibrik* vezninde. Buradaki “*ibrik*” sözcüğü cümlede anlam ifade etmemekte, kendinden önceki sözcüğün harekesinin nasıl olacağını göstermektedir. “*İbrik*” sözcüğü anlamı olmasa da ayrı bir madde başı olarak verilmiştir ve vezin ismi olduğu için yanına yıldız işareti (*) konulmuştur:

ibrik* *Ar. a.* -1-
i. 2435/11.

Metinde kullanılan ve sözlük değeri olan her kelime ana madde olarak alınmıştır. Arapça madde başları, Türkçe dizinde harf-i tarifleri kaldırılarak * işaretiyle sıralanmıştır.

Sözcüğün metinde geçen farklı anlamları numaralandırılarak belirtilmiştir ve metinde farklı olarak kaç yerde geçtiği anlamın sonunda iki kısa çizgi arasında (- -) gösterilmiştir:

tolu a. 1. Çok, bol, fazla. **2.** İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu, pür, boş karşıtı. **3.** İçi doldurulmuş bardak. -3-
t. 2436/25.
t.+ dan 2435/13.
t.+ lar vèrerek 2341/05.

Ana maddelerin altında ve içerden dizilen ara maddelerde, Farsça izâfet-i maktûlar, vasf-ı terkîbîler, birleşik sıfatlar, birleşik adlar, genellikle kısa çizgi (-) işareti ile yazılan bütün birleşikler, Arapça nisbet sıfatlar, ön takılar ve harf-i cerlerle kurulu yapılar, Türkçe birleşik yapılar, kalıplaşmış sözler, yardımcı fiillerle kurulu birleşikler, bazı unsurları Türkçe olan ama Arapça, Farsça kurallarla oluşturulan tamlamalar bulunmaktadır.

Ara maddeler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Ara maddelerden sonra, madde başı kelime ve ara maddelerin ikinci ve daha sonraki unsur olarak geçtiği yapılara, asıl madde veya ara maddelerin altındaki satırda göndermeler yapılmıştır. Böylece bir kullanım kolaylığı doğduğu gibi deyim, birleşik vb. çok unsurlu yapılarda karşılaştırma yapılması sağlanmıştır. Atıf düzeni içinde göndermeye konu olan kelime, ilk harfi ve nokta ile gösterilmiştir.

Madde başlarında kelimenin hangi dile ait olduğu kısaltma ile (*Ar.,Far.* vb) gösterilmiştir. Kelimelerin kaynağı konusunda *Türkçe Sözlük* esas alınmış, ancak bu sözlükte bulunmayan kelimeler için kaynakçada belirtilen sözlüklerden faydalanılmıştır. Ara maddelerde ayrıca dil kısaltması verilmemiştir.

Türkçe veya Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen kelimelerde dil kısaltması verilmemiştir.

Madde başı olan kelimelerin ve ara maddelerin kelime türleri (isim, sıfat, zarf vb.) belirtilmiş, ancak fiiller kendi başına bir bütün oluşturduğundan ve kökün yanına kısa çizgi (-) işareti koyularak gösterilmiştir.

Anlam verirken genel sözlüklerde olduğu gibi tanım yapılmamış, metnin doğru anlaşılmasına yetecek kadar karşılık vermeye çalışılmıştır. Bu yüzden çok bilinen kelimelerde kimi zaman madde başı aynen yazılmıştır. Metindeki anlamı tesbit edilemeyen sözcükler ? ile gösterilmiştir.

Fiil kök ve gövdelerinde mastar eki yerine kısa çizgi (-) işareti kullanılmıştır.

Değişik yazıma sahip kelimelerde metinde geçen biçimler asıl olarak kabul edilmiş, burada bütün değişik okuyuşlar asıl haliyle sözlükte yer almıştır.

Kelimelere karşılık verildikten sonra, kelimenin geçtiği herhangi bir yerin cilt/sayfa/ satır numarası (referans numarası) kaydedilmiştir.

Madde başları tam alfabetik olarak dizilmiş; ara madde, deyim ve birleşikler ilgili madde başının içinde kalmak kaydıyla belirli bir düzende sıralanmıştır. Türkçe olanlarda yalın biçimlerden ekli biçimlere doğru bir sıralama; Farsça ve Arapçalarda ise alfabetik sıra gözetilmiştir. Sıralamada Arapça hemze (') ve al-ayn (') harfleri dikkate alınmamış, söz konusu harflerden hemen sonraki harfe göre sıralama yapılmıştır. Harflerin aksan işaretleri de sıralamada göz önünde bulundurulmamıştır.

K. Değerlendirme

Çalışmamızın kısa bir değerlendirmesinde, kullanımı nadir olan Türkçe ve Türkçeleşmiş kelimeler göze çarpan örneklerle şöyledir:

alarğa: Açık, örtülmemiş yapı.

“2437/06. ... karib olmayan alarğa dāra vaşf olur.”

aşmak: Erkek hayvan çiftleşmek amacıyla dişisinin üzerine binmek.

“2498/10. ...puğur aşmak için nākayı kaçarak...”

bağırtlak: Bir tür yaban ördeği, su çulluğu.

“2498/07. Ve gātğatā bağırtlak kuşunun ötmesine karib şavtdan hikāyedir ki...”

bük: Ovada veya dere kıyısındaki çalı ve diken topluluğu.

“2437/27. Şu yatağı yerde olan bük ta‘bir étdikleri mişeyē ve kuru luğā dēnür.”

çirk: Pis su.

“2342/02. Gözden akan çirk ve çapağā dēnür.”

fürüşluk: Atıcılık, satıcılık.

“2267/39. ...tafrā-furuşlukla havāle olmak ma‘nāsınadır.”

kağ -: İtmek, vurmak.

“2498/10. ...puğur aşmak için nākayı kağarak çökertmek ma‘nāsınadır.”

kula: Kızıl ile boz renkleri arasında bir renk.

“2266/36. ... kula atā dēnür...”

nigendelemek: Sancımak, bir şeye iğne batırmak.

“2190/36. ...ve batırmak ve etvāb nigendelemek ma‘nāsınadır.”

puğur: Erkek deve.

“2498/10. ...puğur aşmak için nākayı kaçarak...”

torluk: Olgunlaşmamış, ham.

“2498/31. ... ve bu torlukdan ve taşkınlıktan nāşi ni‘meti...”

yanılmaç: Karşıdakini yanıltıp başka şey söylemesine yol açacak biçimde düzenlenmiş söz.

“2498/25. ...yanılmaç ta‘bir olunan kelāmağ dēnür...”

yekemek: Hafif topallamak.

“2192/01. ... ve tavariñ bir tarafā ayağı aksayup yekemek ma‘nāsınadır...”

yufkalamak İnceltmek.

“2437/02. ... kılıcın ağzını keskinletmek için yufkalamak ma'nâsındır.”

falânın üzenisine pek şarıl (Deyim) Bir işe sınıksız bağlılık göstermek, itaatle çalışmak.

“2190/41.....bu makâmda falânın üzenisine pek şarıl ta'biri...”

Metinde ayrıca gramatik açıdan günümüz Türkçesinden farklı olarak kullanılan sözcüklere de rastlanmıştır:

Koğa: Kova

Toğdılda: Doğduğunda

Örgüç: Hörgüç

Tutunca kadar: Tutuncaya kadar

Çimdiklöp: Çimdikleyip

Şaldırıcı: Saldırgan

Kıpmak: Kırpmak

Talışmak: Dalmak

İşaret edişmek: İşaretleşmek

Taradığım sözlüklerde sözcüklerin metinde geçen anlamlarını veren karşılıklarına rastlayamadığım da oldu. Bunlar Türkçe Dizin-Sözlük bölümünde soru işareti (?) ile belirtildi:

Mankaşa 2436/11, 2436/16.

Señâ 2266/39.

Bin 2266/39.

Kerevya 2267/36.

Ayrıca “**batırmak, sıkmak**” sözcüklerinin herkesce bilinen, metinde geçen anlamına TDK *Türkçe Sözlük*'te rastlanmadı.

“İgne ve tiken makûlesi nesneyi sançmak ve batırmak ve etvâb nigendelemek ma'nâsındır.” 2190/36.

“...yâhüd eliyle dürter gibi çimdiklöp sıkmak ma'nâsındır.” 2191/39.

Al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati'l-Kâmûsi'l-Muhît içerisinde müellifin kendi dönemine ve Şârih'in kendi dönemine ait yer adları, kişi adları, eser adları, hayvan adları, bitki adları ve özel adlandırmaları barındıran geniş bir kaynaktır. *Al-Ukyânûsu'l-Basît fî Tarcamati'l-Kâmûsi'l-Muhît*'in 2.cilt 190 ile 499. sayfaları arasındaki yaklaşık 13 sayfayı bulan metnin incelemelerinde karşılaşılan yer adları, kişi adları, eser adları, hayvan adları, bitki adları ve özel adlandırmalar şunlardır:

Kişi adları

- 1- **Şārih** ^{2499/08}. Bu adlandırma ile kast edilen kişi Zebīdī'dir.
- 2- **Müellif** ^{2497/41}. Bu adlandırma ile kast edilen kişi Muhammed Mecdü 'd-din Ya'kūb Fīrūzābadī'dir.
- 3- **Mütercim** ^{2191/36}. Bu adlandırma ile kast edilen kişi Mütercim Asım'dır.
- 4- **Zemahşeri** ^{2266/41}. *Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Ahmed el-Zemahşeri*"27 Recep 467 (= 8 Mart 1075) Çarşamba günü Hârizm ilçelerinden Zamahşar'da doğdu. Çok kuvvetli bir medrese öğrenimi görmüş olan Zemahşeri, önce, Hârizm âlimlerinden şeyh Ebû 'Ali ed-Darir el-Edib'den edebî bilgileri, imâm Rükneddin Mahmûd el-Uşûli ve imâm Mansûr'dan ilm-i usûl ve şeyh Sedid el-Hayyati'den fıkıh öğrendi.²³ Devrin hükümdarı Atsız'dan iltifat gördü ve yazdığı Mukaddimetü'l-edeb adlı eserini ona ithaf etti. Arefe gecesini 538 (= 14 Haziran 1144)'de Ürgenç'de öldü.²⁴
- 5- **Vanşulu** ^{2191/05} Cevheri'nin es-Sihâh adlı Arapça sözlüğünün tercümesiyle tanınan Osmanlı âlimi.²⁵
- 6- **İmâm Şāfi'î** ^{2191/34}. Abu Abdullah Muhammad ibn Idrīs al-Shafi'i (767-820), ünlü İslam hukuku bilgini. Şafii mezhebinin kurucusudur.²⁶
- 7- **Resûl ekrem** ^{2191/34}. Çok cömert son peygamber Hz. Muhammed (571-632)
- 8- **Hâşim bin Abd Menâf** ^{2191/35}. (yaklaşık 464 - 498) İslâm Peygamberi Muhammed'in anne ve babasının ortak cedleri olan Mûrrah ibn-i Kâ'b'ın torunu Kusay bin Kilab'ın torunudur. Abd Menâf bin Kusay'ın oğlu, İslâm Peygamberi Muhammed bin Abdullah ile birinci Şia İmâm'ı ve dördüncü Sünnî hâlife'si Ali bin Ebu Talib'in dedeleri olan Abdülmuttalib'in (Şeybe bin Haşim)babasıdır. Aynı zamanda Hâşimîler sülalesinin de isim babası olarak tanınır.²⁷
- 9- **Ebû Huzeyfe** ^{2192/20}. İlk müslüman olan sahâbîlerden.²⁸
- 10- **Muhammed bin Ahmet** ^{2192/22}. Muhaddis, Şāfiî fakihî.²⁹

²³ SÖNMEZ, Selami; "Ebû'l-Kasım Mahmûd Zemahşerî ve Eseri Mukaddimetü'l-Edeb'in Didaktik Değeri", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 40, s.149-150, Erzurum 2009.

²⁴ YÜCE, Nuri, *Mukaddimetü'l-edeb*, neşr. Nuri Yüce, AKDTY, TDK Yayınları 535,Ank. 1988 s.6.

²⁵ KAÇALIN, Mustafa S. , «Vanşulu» *DİA*, c. 42, s. 513.

²⁶ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Şafii> [E.T: 22.06.2014]

²⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/Haşim_bin_Abdimenaf [E.T: 22.06.2014]

²⁸ BAŞARAN, Selman, «Ebû Huzeyfe» *DİA*, c. 10, s. 159.

- 11- Melik Ğassān** ^{2267/31}. Mürcie'ye bağlı Gassâniyye kolunun kurucusu.³⁰
- 12- Benū Ebi Bekr** ^{2499/06}. Sahâbî.³¹
- 13- Cabbāratu ibnū 'l-Muġallis** ^{2268/20}. Zâhirî fakihi.³²
- 14- Ebu Riġāl** ^{2269/01}. Kâbe'yi yıkmak üzere çıktığı sefer sırasında Ebrehe'ye kılavuzluk eden Tâifli.³³
- 15- Amir bin Cüveyn** ^{2499/07}. İlhanlılar devrinde yetişen devlet adamı ve tarihçi.³⁴
- 16- Benū 'Āmir Bin Rebî' a** ^{2436/20}. Sahâbî.³⁵
- 17- Ebu Ğabşān** ^{2341/03}. Arapçada ahmaklık ve pişmanlığı belirten deyim haline gelmiş isim.
- 18- Kuşayy bin Kilāb** ^{2341/04}. Hz. Peygamber'in baba tarafından dördüncü dedesi.³⁶
- 19- Ebrehe** ^{2269/01}. Kur'an-ı Kerim'de geçen "Ashāb-ı Fil" olayının öncüsü, lideri.

Eser Adları

- 1- el-Esas** ^{2191/06}. "Esasü'l-belāga" Kur'an-ı Kerim'in anlaşılabilmesi için Arapçanın Fesihat, belāgat, mecāz ve diğer incelikleri ile bilinmesi gerektiğini söyleyen Zemahşerî'nin, kelimelerin tertip halinde kullanımlarını esas alarak düzenlediği Arapça mecazlar sözlüğüdür.³⁷
- 2- Nihāye** ^{2191/06}. Mecdüddin İbnü'l-Esîr'in Garîbü'l-Hadîs'e dair eseridir.³⁸
- 3- Müfredāt** ^{2191/14}. "El-Müfredāt Fi Garîbi'l-Kur'an" Rāġıb el-İsfahani'nin (ö. V./XI. Yüzyılın ilk yarısı) Kur'an'daki garib kelimelere dair sözlüğüdür.³⁹

²⁹ UĞUR, Mücteba, «Aclūnî, Muhammed b. Ahmed » DİA, c. 1, s. 328.

³⁰ SÖNMEZ, Mehmet Ali; «Gassan el-Küfi» DİA, c. 13, s.396.

³¹ ÇUBUKÇU, Asri, «Ebū Bekre» DİA, c.10, s.114.

³² GÜNAY, H. Mehmet, «İbnü'l- Mugallis » DİA, c. 21, s. 129-130

³³ KAZANCI, Ahmet Lütfi, «Ebu Riġal»DİA, c. 10. s. 217.

³⁴ BİLGİN, Orhan, «Cüveyni» DİA, c. 8. s. 140-141

³⁵ FAYDA, Mustafa, «Amir b. Rebia » DİA, c. 3. s. 66.

³⁶ ATEŞ, Ali Osman, «Kusayy bin Kilab» DİA, c. 26. s. 460-461.

³⁷ KILIÇ, Hulüsi; «Esāsü'l-Belāga »DİA, c. 11, s. 357.

³⁸ HATİPOĞLU, İbrahim: «En-Nihāye» DİA, c. 33, s. 100.

³⁹ KARA, Ömer; «El-Müfredāt» DİA, c. 31, s. 504..

4- **Lisānū'l-Arab** ^{2435/31}. İbn Manzur'un (ö. 711/1311) Arapça sözlüklerin en büyüklerinden olan ansiklopedik sözlüğü.⁴⁰

Yer adları

- 1- **Basra** ^{2192/16}. Güney Irak'ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir.⁴¹
- 2- **Yemen** ^{2267/31}. Arap yarımadasının güneybatısında ülke.⁴²
- 3- **Bahreyn** ^{2196/16}. İki deniz, biri Akdeniz, öteki Umman denizi.⁴³
- 4- **Endülüs** ^{2497/36}. İslâm hakimiyetindeki İspanya.⁴⁴
- 5- **Dımaşk** ^{2499/08}. İslâm dünyasının önemli tarihî şehirlerinden biri, günümüzde Suriye'nin başşehri.⁴⁵
- 6- **Mekke** ^{2191/14}. Kâbe'nin bulunduğu ve hac ile umre ibadetinin ifa edildiği kutsal şehir.⁴⁶
- 7- **Taif** ^{2268/41}. Suudi Arabistan'da bir şehir.⁴⁷
- 8- **Dariyye** ^{2191/20}. Eski dönemlerde Basra'dan kalkan hac kervanlarının önemli durak yerlerinden biri.⁴⁸
- 9- **Filistin** ^{2191/34}. Akdeniz'in güneydoğu ucunda, Asya ile Afrika arasında köprü konumunda bulunan tarihî bölge.⁴⁹
- 10- **Gazze** ^{2191/37}. Güneybatı Filistin'de bugün Gazze şeridi denilen bölge ve merkezi.⁵⁰
- 11- **Afrikiyye** ^{2191/37}. Yeryüzünün Asya'dan sonra ikinci büyük kıtası.⁵¹
- 12- **Herat** Afganistan'ın batısında tarihî bir şehir ve bu şehrin merkez olduğu eyalet.⁵²
- 13- **Sudan** ^{2267/05}. Orta Afrika'da bir İslâm ülkesi.⁵³
- 14- **Medine** ^{2267/08}. Hz. Peygamber'in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu, İslâm'da iki Harem bölgesinden biri, Resûl-i Ekrem ve Hulefâ-yi Râşidîn döneminin başşehri.⁵⁴

⁴⁰ KILIÇ, Hulûsi; «*Lisānū'l-Arab*» *DİA*, c. 27, s. 195.

⁴¹ BAKIR, Abdülhalik; «*Basra*» *DİA*, c. 5, s. 108-111.

⁴² KURT, Halil; «*Yemen*» *DİA*, c. 43, s. 400-401.

⁴³ PARLATIR, İsmail; «*Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*», Yargı Yayınları, 3. Bs, Ankara 2011.

⁴⁴ ÖZDEMİR, Mehmet; «*Endülüs*» *DİA*, c. 11, s. 211-225.

⁴⁵ BUZPINAR, Ş. Tufan; «*Şam*» *DİA*, c. 38, s. 315-320.

⁴⁶ BOZKURT, Nebi, KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri; «*Mekke*» *DİA*, c. 28, s. 555-563.

⁴⁷ KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri; «*Taif*» *DİA*, c. 39, s. 443-447.

⁴⁸ BİLGE, Mustafa L. ; «*Dariye*» *DİA*, c. 8, s. 499-500.

⁴⁹ KARAMAN, M. Lütfullah; «*Filistin*» *DİA*, c. 13, s. 89-103.

⁵⁰ BİLGE, Mustafa L. ; «*Gazze*» *DİA*, c. 13, s. 534-536.

⁵¹ GÜRSOY, Cevat Rüşti; «*Afrika*» *DİA*, c. 1, s. 413-418.

⁵² USLU, Recep; «*Herat*» *DİA*, c. 17, s. 215-218.

⁵³ AVCI, Meral; «*Sudan*» *DİA*, C. 37, S. 458-459.

15- Fedek ^{2267/10}. Hayber'in fethinden sonra barış yoluyla alınan ve yarısı Hz. Peygamber'e tahsis edilen köy.⁵⁵

16- Zebid ^{2267/31}. Yemen'de tarihî bir şehir.⁵⁶

17- Kureyş ^{2341/04}. Hz. Peygamber'in mensup olduğu Arap kabilesi.⁵⁷

18- Beyt-i Muazzam ^{2341/03}. Büyük ev, Kabe.

19- Ka'be ^{2341/07}. Dünyanın en kudsî ma'bedi.

Kabile adları

- 1- **Ezd kabilesi** ^{2267/31}.
- 2- **Benū Mabzul Bin Lu'ayy kabilesi** ^{2342/06}.
- 3- **Oğuz aşireti** ^{2191/28}.
- 4- **Benū Sa'd** ^{2191/37}.
- 5- **Benū'l - Bakkā'** ^{2436/20}.
- 6- **'Abdu'l-Dār** ^{2341/07}.
- 7- **Ḥuza'iyyu** ^{2341/02}.
- 8- **Benū Yerbu** ^{2497/33}.
- 9- **Güteti kabilesi** ^{2499/07}.

Hayvan adları

- 1- **Deve** ^{2191/14}.
- 2- **Karga** ^{2267/14}.
- 3- **Koyun** ^{2266/40}.
- 4- **Keçi** ^{2497/04}.
- 5- **Naka** ^{2191/02}.
- 6- **Çekirge** ^{2191/09}.
- 7- **Tavar** ^{2192/01}.
- 8- **Kurt** ^{2266/39}.
- 9- **At** ^{2266/36}.
- 10- **Kedi** ^{2267/21}.
- 11- **Kara bataklık** ^{2268/38}.

---

⁵⁴ BOZKURT, Nebi, KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri; «Medine» *DİA*, c. 28, s. 305-311.

⁵⁵ ALGÜL, Hüseyin; «Fedek» *DİA*, c. 12, s. 294-295.

⁵⁶ TOMAR, Cengiz, «Zebid» *DİA*, c. 44, s. 165-167.

⁵⁷ AVCI, Casim, «Kureyş» *DİA*, c. 26, s. 442-444.

- 12- **Tay** ^{2269/08.}
- 13- **Oğlak** ^{2435/17.}
- 14- **Buzağı** ^{2436/05.}
- 15- **Bağırtlak kuğu** ^{2498/01.}
- 16- **İnek** ^{2191/29.}
- 17- **Arslan** ^{2341/41.}
- 18- **Kuzu** ^{2498/04.}

Bitki adları

- 1- **Kavak** ^{2437/27.}
- 2- **Asma ağacı** ^{2191/11.}
- 3- **Ot** ^{2268/32.}
- 4- **Fidan** ^{2267/15.}
- 5- **Hurma** ^{2437/26.}
- 6- **Karaman kimyonu** ^{2267/36.}
- 7- **Meyve** ^{2435/17.}
- 8- **Turfanda** ^{2436/16.}
- 9- **Tomurcuk** ^{2436/05.}
- 10- **Hurma ieği** ^{2435/10.}
- 11- **Sebze** ^{2435/17.}

II. METİN

[2_190]

faslu'l ğayni'l-mu'camat ^{2190/35}.

al-ġarż (Ġaynıñ fethi ^{2190/36}. ve *rānıñ* sükūnuyla.) İgne ve tiken maķūleşi nesneyi sançmak ve batırmak ve eṭvāb nigendelemek ma'nāsınadır. **yuķālu** *ġarazahū bi'l-ibrati ġarżan* ^{2190/37}. *mina'l-bābi'l-tāni izā naħasahū*. Ve

ġarż Deriden olan üzengiye dēnür. Eger ma'deni olursa rikāb dērler **yuķālu** *'allaķa li-farasihı* ^{2190/38}. *ġarżan ay rikāban min cildin*. Ve zıkr olunan üzengiye ayak başmak ma'nāsınadır. **yuķālu** *ġaraza riclahu fi'l-ġarzi izā vađa 'ahu fihi* ^{2190/39}. va **taķūlu** *al-'arab "ilzam" ġarza fulānin ay amrahu va nahyahu*. Ya'nı her emr ve nehıne imtiṭāl ile va *yaķūlūna uşud yadayka bi-ġarzihi ay hutta* ^{2190/40}. *nafsaka 'alā't-tamassuki bihi*. Ya'nı; filāna geregi gibi yapışup mülāzemet ve rıdā ve muṭāva'atına dā'imā nefsiñi ḥatt ve teşvik eyle. ^{2190/41}. İştılāhımızda dañı bu maķāmda falānıñ üzengisine pek şarıl ta'biri vardır. Ve

ġaraz Bir adam vāli ve pādişāhā 'āşı [2_191] ^{2191/01}. ve serkeş iken muṭı' ve münķād olmaķ ma'nāsınadır. **yuķālu** *ġariza'r-raculu ġarżan mina'l-bābi'l-rābi'i izā atā'a as-sultāna ba'da* ^{2191/02}. *'işyānin va ġarzin*.

ġirāz (*kitāb* vezninde.) Nāķanıñ südi azalmaķ ma'nāsınadır. **yuķālu** *ġarazatin naķātu ġarżan va ġirāzan izā ķalla* ^{2191/03}. *labanuhā va hiya ġārizun ġarza*. Ġarūzun müfredi olur. *Kamā sayuzkaru*

al-iġtirāz (*ifti'al* vezninde.) Bu dañı zıkr olunan üzengiye ^{2191/04}. başmak ma'nāsınadır. **yuķālu** *iġtaraza'r-rākibu bima'na ġaraza*. Ve bir adamıñ bir semte seyr u seferi hengāmı gelüp çatmak ma'nāsına ^{2191/05}. müsta'meldir ki, pā-der-rikāb olmaķ ta'bir olunur. **yuķālu** *iġtaraza's-sayru izā danā*. **Vanķulu** merħüm 'acib tercüme eylemişdir. Ḥattā ^{2191/06}. *E s ā s* 'da *iġtarazata's-sayru izā danā masiruka*. 'ibāretiyle mersümdür. Ve *N i h ā y e* 'de *inna raculan sa'alahu 'an afdali'l-cihādu fa-sakata 'anhu* ^{2191/07}. *hattā iġtaraza fi'l-camrati'l-taliṭati ay dahala fiḥā kamā yadhulu ķadamu'r-rākibi fi'l-ġarzi* 'unvāni *iġtirāz* üzengi ma'nāsına olan ^{2191/08}. *ġarżdan me'hūz* oldıġını te'yid eder.

al-ġāriz Südine ķillet gelen nāķaya dēnür. Ve

ġāriz ve **ġāriża** (*ha-y-ile*) Yumurta gömmek ^{2191/09}. için kıyırığını yere şoķan çekirgeye vaş olur. **yuķālu** *carādatun ġārizun va ġārizatun izā şarat ķad razaba zanbahā fi'l-arđi* ^{2191/10}. *li-tasrā' va taķūlu'l-'arab huva ġārizun rāsahu fi sanatihı ay cāhilun*. Ya'nı; falan toġdıġı seneden berü be-her senē başını yere gömicidir ki ^{2191/11}. bir nesnedēn bi-ħaber cāhil ve nā-dān demekden kināyedir.

- al-ğurüz** (ğaynıñ dammiyla.) Ğarazıñ cem'idir kî aşmağa urılan aş ^{2191/12.} kalemineğ denür. Ve 'Arablar aşmadan ğayrı aş urılan ağacı bilmediklerinden nâşi anja haşar eylemişlerdir.
- al-muğarraza** (*muħaddatq* ^{2191/13.} veznindeğ.) Bu dağı yumurtğa gömmek için yere kıyırığını şokan çekirgeye vaşf olur.
- al-ğaraz** (Fethateynle.) Tımām dedikleri ^{2191/14.} otluğdan bir nevi' 'alā kavlin nebātı M e k k e ayrığının nebātına şebih olanınağ denür kî; devē otlağının pek yaramazıdır. *M ü f r e d ā t* 'da ^{2191/15.} çoban degnegi dedikleri otuğ sağır nevi' -y-ileğ mübeyyendir.
- al-muğriz** (*muħsin* veznindeğ.) Zıkr olınan nebātlı mekānağ denür. **yuğālu** *vādun* ^{2191/16.} *muğarrazun ay bihi 'l-ğarzu.*
- al-iğrāz** (*hemzeñiñ kesriyleğ.*) Bir mekān ğarz dedikleri nebātlı olmağ ma'nāsınadır. **yuğālu** *iğraza 'l-vādūyu* ^{2191/17.} *izā şāra zān ğarzun.*
- al-tağārız** (*ta 'āşib* veznindeğ.) *Tagrız*ñ cem'idir. Tāñ kesriyleğ. Āħar maħalleğ naķil ve ğars olunmuş fidanlarağ ^{2191/18.} denür.
- al-ğarizat** (*safınq* veznindeğ.) İnsāñ mecbūl oldığı tabi' atağ itlāk olunur. Mağrüz-i yed-i kudret oldığı-y-'çün ^{2191/19.} **yuğālu** *huva ħusnu 'l-ğarizati ay aţ-tabia 'ti.*
- ğarza** (*tamraq* veznindeğ.) M e k k e ileğ T ā ' i f beynindeğ bir mevdi' dır.
- ğurayz** (*zubayr* veznindeğ.) ^{2191/20.} D a r i y y e nām maħaldeğ 'alā kavlin bilād-ı Ebi Bekr bin Kilāb'da bir şu adıdır.
- ğarāz** (*kaţām* veznindeğ) ve (*saħāb* veznindeğ.) Bir mevdi' ^{2191/21.} adıdır.
- al-tağriz** (*taf'il* veznindeğ.) Nāķanıñ sağması terk olunmağ. 'Alā kavlin südi çekilüp kesilmek için memesineğ ^{2191/22.} şoğuk şu urulmağ yāħūd iki sağım aralığında bir sağımı terk olunmağ ma'nāsınadır. **yuğālu** *ğarrizatu 'n-nāķatu 'alā binā 'i* ^{2191/23.} *'l-machūli izā turika ħalbhā av kusi 'a ħaruhā bimā bāridin liyanķaţi 'a labanuhā av turikat ħalbatan bayna ħalbatayni.*
- al-ğazaz** (Fethateynle.) ^{2191/24.} Bir nesneyi bir adam ihtiyār edüp nefsinē maħşuş edinmek ma'nāsınadır. **yuğālu** *ğazza fulanu bifulānin izā iħtaşahu min bayni* ^{2191/25.} *aşħābihi.* Ve ħayvan ve şabi maķūleşineğ işābet nazarı şarf için rengin yük aşmağ ma'nāsınadır. **yuğālu** *ğazza 'l-iblu va 'ş-şabiyyu* ^{2191/26.} *izā 'allaķa 'alayhimā 'l-'uhūna.*
- al-iğtizaz** (*ifti 'āl* veznindeğ.) Bu dağı iħtişaş ma'nāsınadır. **yuğālu** *iğtazza bihi izā iħtaşahu.*
- al-ğuzz** ^{2191/27.} (Ğaynıñ dammiyla.) Ve
- ğuzğuz** (*hudhud* veznindeğ.) Avurdağ denür. Şıdķ ma'nāsınağ ve Ğuz Türk cinsinden bir sınıf tā' ifeñiñ ^{2191/28.} ismidir. Hālā Oğuz 'aşireti dedikleridir.

- al-iğzāz** (Hemzenin kesriyle.) Ağacın tikenleri çok katı olmak ma'nāsınadır. ^{2191/29.}
yuḳālu aḡazzati ṣ-ṣacaratu izā kaṭura ṣavkuhā vaṣtadda. Ve inek kısmının vaḍ'-ı
hamli düşvār olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** aḡazzati 'l-baḳaratu ^{2191/30.} izā 'asura
ḥalmuhā ay vaḍa 'ahu.
- al-muḡizzu** İsm-i fā'il bünyesiyle vaḍ'-ı hamli 'asir olan inegē dēnür.
- al-ḡuzayz** (zubayr vezninde.) ^{2191/31.} B e n ü T e m i m yurdunda bir şu adıdır.
- al-muḡāzat** (mufā'alq vezninde.) Mübāderē ma'nāsınadır. **taḳūlu** ḡāzatuḥu ay
bādartuḥu.
- al-taḡāzuz** (tafā'ul ^{2191/32.} vezninde.) Tenāzu' ya'nî; bir nesneyi çekişmek ma'nāsınadır.
taḳūlu taḡāzaznāhu tanāz 'anāhu.
- al-ḡuzzāz** (rummān vezninde.) Şol āadamlara ^{2191/33.} dēnür kî; dā'imā akraba ve evlādına
ve komşularına birr ü iḥsān eder olalar. **yuḳālu** hum ḡuzzāzun ay bararatum bi'l-
ḳarabāti va'l-avlādi va'l-cirāni.
- Ġazza** ^{2191/34.} (Ġaynın fethiyle.) F i l i s t i n eyāletinde bir beldeḍir kî; **İmām Şāfi** 'i
raḥimḡu'llāh anda tevellüd eyledi. Ve cedd-i **Resūl-i Ekrem** 'alayḡi ^{2191/35.} 's-
salām olan **Hāşim bin 'Abdi Menāf** orada vefāt eyledi. **Maṭrūd bin Ka'b** işbu
* va hāşimun fi darīḡin 'inda balka 'tin * tasfi ^{2191/36.} 'r-riyāḡu 'alayḡi vaṣta ḡazzātin.
* beytinde cemî' bünyesiyle irād eylemiştir. * **Mütercim** dēr kî; her nāḡiyesini bir
Ġazze i'tibār eylemiştir. ^{2191/37.} Darüret için elifini işbā' eylemek daḡı muḡtemeldir.
Ve Ġ a z z e B e n ü S a d bilādında bir ḳumluḳ adıdır. Ve
A f r i ḳ i y y e 'de bir beldeḍ adıdır.
- al-aḡazzu** ^{2191/38.} Esmādandır. **Küseyl bin aḡazzu 'l al-berberi** bir racül-i ma'rūf
adıdır.
- al-ḡamz** (Ġaynın fethi ve mimiḡin sükünüyla.) Bir adamı parmaḳla ^{2191/39.} yāḡūd eliyle
dürter gibi çimdiklöp şıḳmaḳ ma'nāsınadır. **yuḳālu** ḡamazahu ḡamzan mina 'l-bābi 'l-
tāni ṣibhu naḡasahu ve göz ile yāḡūd göz ^{2191/40.} ḳapaḡını ḳıpmak ile ya ḳaş ile işāret
eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** ḡamazahu bi'l- 'ayni va 'l-cafni va 'l-ḡācibi izā aṣārahu
bihā . Ve bir adamı si'āyet ^{2191/41.} eylemek ma'nāsına müsta'meldir. **yuḳālu**
ḡamazahu bi'r-raculu izā sa 'a bihi ṣarrān. Ve bir insānın ya bir ḡayvanın maraḍı
yāḡūd 'aybı aṣikār olmak **[2_192]** ^{2192/01.} ma'nāsına müsta'meldir. **yuḳālu** ḡamaza
dā 'uhu av 'aybuhu izā ḡahara. Ve tavarın bir taraḡa ayaḡı aḳsayup yekemek
ma'nāsınadır. **yuḳālu** ḡamazati ^{2192/02.} 'd-dabatu izā mālat min riclihā ay ḡal 'aat
ḡayvanın semüzlüḡünü bilmek için arḡasını el ile belleşdirüp yoḳlaşdırmaḳ ^{2192/03.}
ma'nāsınadır. **yuḳālu** ḡamaza 'l-kaḡşu izā ḡabarṡahu.

al-ğammāzat (*tannāzq* vezninde.) Şol maḥbūbeye ıtlāk olunur kī; ezā ve endāmı ^{2192/04.} ḥāsenetu'l-ğamz ola. Ya'nı; bir kimseniñ vücudını parmaklarıyla şıkup çimdiklemesi nāzık ve laṭif ola kī 'aşk-bāz dilber kızların ^{2192/05.} mülā'abe ve mülātafasındandır. **yuḳālu** *cāriyatun ğamāzatun ay al-ḥāsanatu'l-ğamzi'l-a'dā'i.*

al-muğammaz (*maskan* vezninde.) Ve

al-ğamizat ^{2192/06.} (*safınq* vezninde.) Ta'n ve ta'yib 'alā kavlin ṭama' ve ārzū olunacak nesneye ıtlāk olunur. **yuḳālu** *mā fihi mağmazun va ğamizatun ay* ^{2192/07.} *maṭa'nun av maṭma'un.*

al-ğamūz (*şabūr* vezninde.) Arıklığı ve semüzlüğü bilinmek için el ile yoklanur olan nāḳaya dēnür. **yuḳālu** ^{2192/08.} *nāḳatun ğamūzun ay 'arūkun.*

al-ğamz ^{2192/08.} (Fethateynle.) Da'if ve nā-tüvān kişiye dēnür. **yuḳālu** *raculun ğamazun ay da'ifun.* Devē vesāir ^{2192/09.} mevāşi maḳūleşi mālın dökündilerine ve alacıklarına dēnür.

al- iğmāz (*Hemzenin kesriyle.*) Mālın alacığını kesb ^{2192/10.} eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ağmaza'r-raculu izā iktana'l-ğamaza.* Ve havāniñ şiddet-i ḥarāreti sükün bulmak ma'nāsına müsta'meldir. ^{2192/11.} Ve bu racül-i da'if ma'nāsına olan ğamzdan me'hūzdur. Hevā güyā kī da'afını işāret eylemişdir yāhūd işāret ma'nāsından ^{2192/12.} me'hūz olmağla güyā kī sükünunu iş'ār ile seyr ü sülūke ibtidār eylesesini işāret eder. **taḳūlu** *ağmazani'l-harru ay fatara* ^{2192/13.} *fāctarātu 'alayhi va sırtu fihi.* Ve bir adamı ta'yib ve taḥḳir eylemek ma'nāsına müsta'meldir. **yuḳālu** *ağmaza fi fulānin izā 'abāhū va şağğarahu.* ^{2192/14.} Ve deveniñ örgücü semürüp yağ bağlamak ma'nāsına müsta'meldir. **yuḳālu** *ağmazati'n-nāḳatū izā şāra fi sināmiḥā şahmun.*

al-mağmūz ^{2192/15.} Müttehem adama ıtlāk olunur. **yuḳālu** *raculun mağmuzun ay muttāhamun.*

ğumāza ^{2192/15.} (*umāmāq* vezninde.) B e n ü T e m i m yurdunda bir şu adıdır yāhūd ^{2192/16.} B a ş r a ile B a ḥ r e y n beyninde bir kuyu adıdır.

al-tağāmuz (*tafā'ul* vezninde.) Biribirlerine gözleriyle işāret edişmek ma'nāsınadır. ^{2192/17.} **yuḳālu** *tağāmaza'l-ḳamū izā aşāra ba'ḍuhum ila ba'ḍin bi'ayunihim.*

al-iğtimāz (*ifti'āl* vezninde.) Bir adama ta'n ve teşni' eylemek ^{2192/18.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *iğtamazahu izā t'aana 'alayhi.*

ğamizu'l-cu'i (*amir* vezninde.) R e m m ā n nām maḥal tarafında bir evin adıdır.

al-ğavz ^{2192/19.} (*cavz* vezninde.) Kaşd eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ğāzahu yağūzuhu ğavzan izā ḳaşadahu.*

al- ağvaz (*aḥmar* vezninde.) Ehl ü 'iyāline ^{2192/20.} be-ğayet birr ü iḥsān eder olan adama dēnür. **yuḳālu** *raculun ağvazun ay bārrun bi-ahlihi ve huze-yfetū'bni asidi'bni ḥālidi'bni* ^{2192/21.} *al-ağvaz,* kī *ağūs* daḥı dērler, ve *rabi'atu'bnu'l-ğāzi* şahābilērdir.

ġiyzān (Ġaynıñ kesriyle.) Şehr-i H e r ā t kađasında bir karyedir. ^{2192/22.} Muħadditinden *Muħammed bin Ahmet bin Mūsa al-Ġizāni* andandır, *naciza bi-ħamdihi ta'ālā.*

[2_266]

faslu'l ġayni'l-mu'camat ^{2266/32.}

al-ġabas ^{2266/33.} (Ġaynıñ ve bānıñ fethiyle.) Ve **al-ġubsat** ġaynıñ dammiyla. Zulmet ma'nāsınadır. 'Alā kavlin kül renginde olan aklıġa dēnür kī ^{2266/34.} boz olaçaqdır. **yuġālu** *bihi ġabasa va ġubsatun ay zulmatun av bayāđun fihi ġudratu ramādin va ġabas ħarmalatu 'bni'l-munziru 'tta 'i nām şā'irin* ^{2266/35.} nāġası ismidir.

al-aġbas Ġabs ve ġabsqdan vaşıfdır. Boz ġurda dēnür. **yuġālu** *zib'un aġbasun izā kāna fihi ġubsatun.* ^{2266/36.} Cem'i ġubas'dır. Ġaynıñ dammiyla.

al-verdu'l-aġbas Ķula atā dēnür. Semend ma'nāsına.

ibni'l-aġbas *Aħmed bin Beşiri'l-Tücibi* ^{2266/37.} nām muħadditdir.

al-ġubays (*zubayr* vezninde) kī bünye-i taşġirdir. Ve 'Arabların işbu *lā ātika mā ġaba ġabizun ġabis* kelāmında vāki' ve ebeden ^{2266/38.} kavliyle müfesserdir. Bunun aşlı ma'lūm olmadı. Ba'dılar 'indinde aġbes lafzından kī boz ġurda dēnür, murahhamā taşġir ^{2266/39.} olundu. Pes kelām-ı mezkūr bin seġā ġurd kısmı koyunlara aralık aralık hücum eder olduġça gelmem dēmek olur. Ķurduñ ^{2266/40.} koyuna hücumdan inkitā'ı olmamaġla te'bid ve devāmdan kināye olmuş olur. Buna göre *ġabā* kelimesinin aşlı *ġabba* olur. *Bānıñ* ^{2266/41.} birisi yāya mübeddel olmuşdur. * **Mütercim** dēr kī; bu şüretde *zi'b ta'ammim* olunmuşdur; lākin **Zemaħşeri**'niñ beyānına göre *ġabisden* [2_267] ^{2267/01.} murād zamandır. Nās üzere 'adüv ve ađrārından nāşi ġurda teşbih olundu. Ve 'alā kavlin *ġabisden* murād cedy nām kevkebdür. ^{2267/02.} Ĥafā ü tesettür cihetiyle ġurda teşbih olunmuşdur. Ve ġabaġibi ma'nāsınadır kī Ĥafe ma'nāsınadır.

al-ġabs (*ħabs* vezninde.) ^{2267/03.} Ve **al-iġbisās** *iħmirār* vezninde ve **al-iġbisās** *iħmirār* vezninde. Geçē muzlim olmak ma'nāsınadır. **yuġālu** *ġabasa'l-laylu* ^{2267/04.} *ġabsān mina'l-bābi'l-avval va iġbāsa iġbisāsān va iġbāsan iġbisāsān izā ađlama.* Mübālaġa ma'naları ma'lūmdur. **ebū'l-ġaydāş** ^{2267/05.} ġaynıñ fethiyle. Ālet-i tenāsülün künyesidir.

ġudāmis (Ġaynıñ dammi ve fethi ve *zālıñ* i'cāmiyle.) Maġribde bir belde adıdır kī *S u d a n* ^{2267/06.} bilādı semtinē dūşer. Cülūd ü ġudamisiye oradan zühür eder.

al-ġars (Ġaynıñ fethi ve *rānıñ* sükūnuyla.) Yere aġaç dikmek ^{2267/07.} ma'nāsınadır. **yuġālu** *ġarasa şecerre ġarsān min al bābi'l-tāni izā ağbatahu fi'l-arđi.* Ve

ġaras maġrūs ma'nāsına olur kī dikilmiş fidāna ^{2267/08.} dēnür. Cem'i *aġrās* ve *ġirās* gelür *ġaynıñ kesriyle va minhu yuġālu huva ġarasa yamiynahu.*

bi'ru ğars M e d i n e 'de bir kuyu adıdır ki; ^{2267/09.} fahr-i 'ālem 'alayhi's-şalātu va's-salām anın şuyuyla ğasl olundu. Ve minhu'l-hādīs ğarsun min ğuyūni'l-cannati zāhīran ^{2267/10.} Ğasl olunacakları sırrına işāret buyurdular.

vādiyu'l-ġars F e d e k kurbunda bir vādi adıdır.

al-iġrās Hemzenin ^{2267/11.} kesriyle. Bu dañı yerē aġaç dikmek ma'nāsınadır. **yuġālu** aġrasa'ş-şacara bi ma'na ġarasahu.

al-ġirs (Ġaynın kesriyle.) Mevlūd ^{2267/12.} velūdunda bileçe çıkan sümük tarzında ġaliz nesneyē dēnür. 'Alā kavlin şol yufġa zar gibi dericige dēnür. Deve ^{2267/13.} yavrusı toġdıkdā yüzünde sarılmış çıkar. Eger sâ'atinde izālē olunmaz işe bogulup helāk olur. Cem'i iġrās gelür. Ve

ġars ^{2267/14.} ġara ġarġaya dēnür.

al-ġarās (sahāb vezninde.) Müshil tenāvül eden adamın fuğala-i ŗabi'atına dēnür.

al-ġirās (Ġaynın kesriyle.) ^{2267/15.} Fidan dikimi vaġtine dēnür. **yuġālu** hazā zamanu'l-ġarsi ay vaktu ġarsihī. Ve dikilmiş fidana dēnür.

al-maġrūsāt Ķarışıklık ^{2267/16.} ma'nāsınadır. **yuġālu** hum fi maġrusatin va marūsatin ay fi iġtilātin.

al-ġarisat (safına vezninde.) Henüz bitmiş olan ġurmā fidanına ^{2267/17.} dēnür. 'Alā kavlin henüz dikilmiş ġurmā fidanına dēnür, yerinde pekişüp tutunca ġadar.

al- ġaris (amir vezninde.) Dişi koyuna dēnür. ^{2267/18.} Ve ġaris ġaris koyunu şaġmak için ġaġıracak kelimātdandır.

ġarisa (safına vezninde.) Cāriyelerē 'alem-i maġşūşdur.

al-ġass ^{2267/19.} (Ġaynın fethi ve siniñ teşdidıyla.) Misāfir bilādi ve ġasabāta uğrayup geçmek ma'nāsınadır. **yuġālu** ġassa fi'l-bilādi ġassān mina'l-bābi ^{2267/20.} avval izā dahala fihā va mađa. Ve bir adamın kavli ve fi'line ġarf-endāzlıklā dahil ve ta'yib eylemek ma'nāsınadır. **yuġālu** ġassa'l-ġaġabatu ^{2267/21.} izā 'abahā. Ve şuyā taldurmak ma'nāsınadır. **yuġālu** ġassa fulānān fi'l mā'i izā ġaġtahu fihī. Ve kedi kısmını ġuss dēyü azarlamak ^{2267/22.} ma'nāsınadır. **yuġālu** ġassa'l-ġiġta izā zacarahu faġāla ġassa.

al-inġisās (infi 'āl vezninde.) Şuyā talmak ma'nāsınadır. **yuġālu** ^{2267/23.} ġassahu fi'l ma'i fānġassa.

ġas (Ġaynın fethi ve siniñ sükunuyla.) Kedi kısmına maġşūş zecr ve āzār ġikāyesidir ki lisānımızda ^{2267/24.} "pis!" dēnür.

al-ġasġasat (zalzalā vezninde.) Kedi kısmını ġas ġas dēyü azarlamak ma'nāsınadır. **yuġālu** ġasġasa'l-ġiġta izā zacarahu. ^{2267/25.} **faġālū** ġas ġas.

al-maġsūsāt Şol ġurmā aġacıdır ki ġurmā verüp lākin ġalāveti olmaz ola. **yuġālu** naġlatun maġsūsatin. ^{2267/26.} izā kānat turġibun valā ġalāvat lahā. Ve kediye dēnür, hirre gibi.

- al-ğasūs** (*şabūr* vezninde.) Şol ta‘āmağ dēnür kī leziz olup ^{2267/27.} rāhatu‘l-hulkūm gibi çiyнемeksizin yudulur ola. Şuyağ taldurmak ma‘nāsındandır, **yuğālu** *hazāa‘tā‘mi ğasūsū şidkin ay* ^{2267/28.} ta‘amu şidkin.
- al-iğsās** (*Hemzenin kesriyle.*) Ğasūs olan eṭ‘imeden yedirmek ma‘nāsınadır. **tağūlu** *anā uğassu va uska* ^{2267/29.} ay aṭa‘ma ya‘nī al-ğasūs.
- al-ğusās** (*ğurāb* vezninde.) Deveyeğ mağşūş bir marağ adıdır.
- al- mağsūs** Gusās ‘illetine ^{2267/30.} uğramış deveyeğ dēnür. **yuğālu** *ba‘urun mağsūsun izā ašābahu‘l-ğisās va fāsīd.* Ve tebāh olmuş ħurmāyağ dēnür. *Kamā sayyuzkaru.*
- ğassān** ^{2267/31.} (*kattān* vezninde.) Y e m e n ‘de bir kabileğ pederinin ismidir. **Melik Ğassān** anlardandır. Ve Y e m e n ‘de Z e m ‘ile Z e b i d beynindeğ bir şū adıdır. *Ezd* ^{2267/32.} kabileşinden ol şuyağ nüzül ve nūş eden cemā‘at *ğassān* ile müsemmağ olup, nūş eyleyen tesmiyeğ olunmadı.
- al-ğuss** (*Ğaynıñ* ^{2267/33.} dammiylağ.) Da‘if ve le‘im olan kimşeyeğ dēnür. *E s a s* ‘dağ vesāir ümmehātdağ le‘im-i da‘ifeğ vaşf olarak mersūmdur. *Kamā kāla* ^{2267/34.} *fi‘i-asāsi fulānun ğussun min kavmi ağsāsīn va huva‘l-da‘ifu‘l-la‘imu.*
- al-ğasis** (*ğasis* vezninde.) Ve
- al-muğassas** (*mu‘azzam* ^{2267/35.} vezninde.) Mağsūs gibi fāsīd ve tebāh olmuş tāze ħurmāyağ dēnür. **yuğālu** *raṭibun ğasisun va mağsūsun va muğassasun ay fāsīdun.*
- al-ğadaş** ^{2267/36.} (*Ğaynıñ* ve *dād*-ı mu‘cemenin fethiyleğ.) Yemen luğati‘ndeğ bir nebāt yāğūd kerevyā ismidir kī Karaman kimyonı dēdikleri nebātdır.
- al-ğitris** ^{2267/37.} (*zibric* vezninde.) Ve
- al-ğitris** (*ifrit* vezninde.) Zālim ve mütecebbir ve mütekebbir şağşā dēnür. Cem‘i *ğatāris* ^{2267/38.} ve *ğatāris* gelür. **yuğālu** *huva ğitrisun va ğitrisun ay zālimun mutakabbirun.*
- al-ğatrasat** (*dahraca* vezninde.) Ğodbinlik ve ‘aceb ^{2267/39.} ve pendār eylemek ma‘nāsınadır. **yuğālu** *fulānun yağatrasa ay ya‘cibu binafsihi.* Ve akrān ve emtāleğ bālā-pervāzlık ve taḫra-furuşluklağ ħavāleğ ^{2267/40.} olmağ ma‘nāsınadır. **yuğālu** *huva yağatrasu ay yataṭāvalu ‘ala‘l-akrāni.* Ve kibir dimāğ eylemek ma‘nāsınadır. **yuğālu** *ğatrasa ‘alayha* ^{2267/41.} *izā takabbara.* Ve bir adamı darlatmağ ma‘nāsınadır. **yuğālu** *ğatrasahu izā ağdabahu.*
- al-tağatrus** ^{2267/41.} (*tadahruc* vezninde.) Bir adamağ gücenüb **[2_268]** ^{2268/01.} Dargınlık peydā eylemek ma‘nāsınadır. **yuğālu** *tağatrasa izā tağaddaba.* Ve şalınarak yürümeğ ma‘nāsınadır. **yuğālu** *tağatrasa fi mişyatihī* ^{2268/02.} *izā tabaḫtara.* Ve yoldan şapup yolsuz gitmek ma‘nāsınadır. **yuğālu** *tağatrasa fulānun izā taa‘ssafa aṭ-ṭarika va baḫila.* Ve imsāk ^{2268/03.} eylemek ma‘nāsınadır. **yuğālu** *tağatrasa ‘r-raculu izā baḫila.*
- al-ğatş** (*Ğaynıñ fethi* ve *tāniñ* sükūnuylağ.) Şuyağ taldurmak ma‘nāsınadır. ^{2268/04.} **yuğālu** *ğasatahu fi‘l-mā‘i ğatşa mina‘l-bābi‘l-tāni izā ğamasahu.* Ve şuyağ talmak ma‘nāsınağ

olmağla müte‘addi ve lâzım olur. **yuḳālu** ^{2268/05.} *ğatasa fi ‘l-mā ‘i izā ingamasa va minhu. taḳūlu al-‘arabu ğatasat bihi ‘l-lucami ay zahabat bihi ‘l-maniyyatu.* Nêteḳ kî ‘ayn-ı mühmeleḳ ile ‘atasa bihi’ ^{2268/06} *l-lucami* daḳı dèrler. *Lucem* māddeḱi oradaḳ beyān olundu. Ve

ğats şuyu egilüp ağızıyla içmek ma‘nāsınadır. **yuḳālu** ^{2268/07.} *ğatasa fi ‘l-inā ‘i izā kar ‘a.*

al-ğatūs (*şabūr* veznindeḳ.) Hürüb ve ḫaṭarāt ve mehālīkeḳ ṭalup şaldırcı dilireḳ dènür. ^{2268/08.} **yuḳālu** *raculun ğatusun ay miḳdāmu fi ‘l-ğamarāti va ‘l-ḫurubi.*

al-tağātūs (*tafā ‘ul* veznindeḳ.) Teğāfūl ma‘nāsınaḳ müsta‘meldir kî ṭalgınlık ^{2268/09.} gösterir. **yuḳālu** *tağātasa ‘r-raculu izā tağafala.* Ve iki kimşeḳ biribirini şuyaḳ ṭaldurmak ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *tağātasa izā tamākalā.*

al-miğnaṭis ^{2268/10.} (*Mimiñ* kesri ve *nunun* fethiyleḳ.) Ve **al-mağniṭis** *nunun* kesri ve meddiyleḳ. Ve

al-miğnāṭis (*mimiñ* kesriyleḳ.) Tahriṭleḳ ^{2268/11.} miḳnāṭis dèdikleri taşaḳ dènür kî bi ‘l-ḫāşşā demürü cezb eḳer. Ya ‘ni; Yunāni ‘den mu ‘arrebdir kî Yunāni ‘de ^{2268/12.} miğnāṭis demür ḳapıcı taşaḳ dèmekdür.

al-ğatallas (*amallas* veznindeḳ.) Sibā ‘dan ḳurdaḳ dènür. Ebū ‘l-Ğatallas ileḳ deḳ mükennā ^{2268/13.} olur.

al-ğalas (Fethateynleḳ.) Geçeniñ āḫirindeḳ olan ḳarañulığaḳ dènür kî şabāḫ ḳarañulığı olacaḳdır. **yuḳālu** *zahaba* ^{2268/14.} *fi ‘l-ğalasi ay zulmatini aḫiri ‘l-layli.*

al-iğlās (*Hemzeñiñ* kesriyleḳ.) Geçeniñ āḫirindeḳ olan ḳarañulığaḳ girmek ma‘nāsınadır. ^{2268/15.} **yuḳālu** *ağlasa ‘l-ḳavm izā daḫalū fi ‘l-ğalasi.*

al-tağlis (*taf ‘il* veznindeḳ.) Geçeniñ āḫirindeḳ gidüp şuyaḳ varmak ma‘nāsınadır. ^{2268/16.} **yuḳālu** *ğalasu izā sāru av va ruddu bi ğalasi.* **Şāriḫ** dèr kî: Tağlis muṭlakā vaḳt-i mezkürdaḳ bir iş ṭutmak ma‘nāsınadır.

al-ğalis ^{2268/17.} (*amir* veznindeḳ.) ḫimār ḳısmınıñ a ‘lāmındandır.

tuğullis (Ḍammateynleḳ ve lām-ı müşeddedeniñ kesriyleḳ.) *Tuciyyib* ve *tühillik* gibi eşedd ^{2268/18.} ve münker dāhiyeḳeḳ iṭlāk olunur. Fi ‘l-aşl başḳın şabāḫ ḳarañulığındaḳ olmağla ma‘nā-yı mezbürdan tesbik ve taşarruf ^{2268/19.} olundu. Ve bu ğayr-ı munşarifdir. ‘Alemiyyet ve vezn-i fi ‘l için. **yuḳālu** *vaḳā ‘ fi va ada tuğullis ay fi dāhiyatın munkaratın.*

al-muğallis (*muḫaddis* ^{2268/20.} veznindeḳ.) Esmādandır. **Cabbāratu İbnü ‘l-Muğallis** bir muḫaddis-i Kūfidir.

al-ğams (*lams* veznindeḳ.) Şuyaḳ ṭaldurmak ma‘nāsınadır. **yuḳālu** ^{2268/21.} *ğamasahu fi ‘l-mā ‘i ğamsān mina ‘l-bābi ‘l-tāni iza maḳalahu.* Ve yıldız batmak ma‘nāsınadır **yuḳālu** *ğamasa ‘n-nacmu izā ğaba.*

al-ğamūs (*şabūr* vezninde.) ^{2268/22.} Taldırıcı şeye dēnür. Bu münāsebetle bilerek kaşda makrūn nā-hak yerē olan yemine vaşf oldı; şāhibini günāha ba'dēhu nār-ı ^{2268/23.} cehennemē taldırdığı-y-'çün. 'Alā kavlin ğayrın hūkūkını kat'ı ve ibtāl için olan yalan yemine itlāk olunur. *Qāla ş-şārihu* ^{2268/24.} *Va minhu al-ħadiṭu al-yaminu 'l-ğamūsū tazara 'd-diyaru bilāk'ı va hiy allati tağmisu şāhibahā fi 'l-itmi tumma fi 'n-nāri avallatı taḫṭi 'u bihā māla ğayrika* ^{2268/25.} *vahı al-kazıbatı allatı yata 'ammadu şāhibuhā 'alimān bi anna 'l amra bihilāfihi.* Ve

ğamūs şiddet ve miñnetē taldırıcı emr-i şedide itlāk ^{2268/26.} olunur. **yuqālu** *amrun ğamusun ay şadidun ğāmisun fi 'ş-şiddati.* Ve toğurması takarrub edince kadar gebeliği bellü olmayan nākaḡa ^{2268/27.} itlāk olunur. Şübheye taldırdığı-y-'çün yāhūd veledi baṭnında ketm eylediği-y-'çün. **yuqālu** *nākatun ğamusun izā kānat lā yustabānu* ^{2268/28.} *ħamluhā.* Ve iligi eriyüp tebhā mi olmuş yoḡsa kurımış mıdır dēyü şekk-ü iştibāh olunan nākaḡa itlāk olunur. ^{2268/29.} **yuqālu** *nākatun ğamusun izā kānat yuşakku fi muħḡahā arirun am kaşidun.* Ve şol nākaḡa itlāk olunur ki; baṭnında gerçē veled olub ^{2268/30.} lākin 'alāmeti olmak üzere kıyırığını kaldırmaz olmağla gebeliği bellü olmayā. Ve bu ma'nā-y-ı evvelē muğāyirdir. **yuqālu** *nākatun ğamusun* ^{2268/31.} *izā kāna fi baṭnihā valadun va hiya lā taşulu fayabinu.* Ve iĉerüye işleyen tā'naḡa vaşf olur. **yuqālu** *ta 'natun ğamusun ay nā fiżatun.*

al-ğamis ^{2268/32.} (*amir* vezninde.) Kıy otlak içinde mestür olan tāze oḡa dēnür. **yuqālu** *nabatun ğamisun ay ğamirun.* Ve muzlim geceye ^{2268/33.} ve zulmetē itlāk olunur. Ve henüz zāhire maḡrec ve 'inde'n-nās olunan ma'rūf olmamış nesneye itlāk olunur. **yuqālu** *şayun ğamisun* ^{2268/34.} *izā kāna lam yazhar lilmāsi valam yu'raf ba'du va minhu kaşidatun ğamisun.* Ve ormana ve şık sazlığı ve bükē itlāk olunur. Ve muṭlakā ^{2268/35.} şık ve güre ağaçlık ve oḡluk ve sazlık maḡūleşine itlāk olunur ki iĉine duḡul ve ihtifa olunur ola. Ve sebzevāt ve nebātāt ^{2268/36.} aralığında olan küçük şu ħarkına itlāk olunur.

al-ğumays (*zubayr* vezninde.) **T a ' l e b i y y e ' y e** toḡuz mil mesāfedē bir birke ^{2268/37.} ismidir ki anda bir ħarābe kaşr vardır. 'Arabların orada bir vaḡ'aları olmağla, *yevm al-ğumays* beynlerinde ma'rūfdur.

vādi al-ğumaysā ^{2268/38.} (*cuhayna* vezninde.) Bir vādidir.

al-ğammāsāt (*Ġaymın fethi ve mimiñ teşdidıyla.*) Karaḡ batāk ta'bir olunan şu kuşuna dēnür. Cem'i cinsi ^{2268/39.} *ğammās'* dir.

al-tağmis (*taf'il* vezninde.) Şürbi azaltmak ma'nāsındır. **yuqālu** *ğumisa 'ş-şurbu izā kalalahu.*

al-iğtimās (*ifti 'āl* ^{2268/40.} vezninde.) Hātūn elini naḡış ve taşvirsiz kaplayı kınalamak ma'nāsındır. **yuqālu** *iğtamāsati 'l-marātu izā ğamasat yadahā ħiḡābān* ^{2268/41.} *mustaviyān min ğayri taşviri.*

al-muğammas ^{2268/41}. (*mu‘azzam* vezninde.) Ve **muğammis** (*muḥaddis* vezninde.) *Ṭ ā ’ i f* yolunda bir mevzi‘dir ki Ka‘be-i [2_269] ^{2269/01}. hedim kaşdıyle vürüd eden *Ebrehe*‘nin delili *Ebu Riğāl* nām şahsın kabri andadır. Hālā gelüp gidenler ‘umre yolunda ^{2269/02}. kabrini seng-sār ederler.

al-ğamallas ^{2269/02}. (*amallas* vezninde.) Hâbiṭ ve ceri olan şahsā dênür. Anıñçün bununla hâbiṭ olan ^{2269/03}. kurd sıfatlanur. **yuğālu** *zi‘bun ğamallasun ay hâbiṭun ceri‘un*.

al-ğimlās (*kirtās* vezninde.) Esrimiş devenin boğazından ^{2269/04}. çıkan kızıl dağarcığın koğā gibi iri olanına dênür. **yuğālu** *şıkşıkātun ğimlāsun ay daḥmatun*.

al-ğavās (*saḥāb* vezninde.) ^{2269/05}. ‘Askerin düşmāndan münhezim ve sebbi ve ğāret olunduğu güne dênür. **yuğālu** *yavmun ğavāsun ay fihî hazinatun va taşliḥun*.

al-muğavvas ^{2269/06}. (*mu‘azzam* vezninde.) Tikenleri kırılıp temiz ve işlāh olunmuş hürde hürmā ağacına dênür. **yuğālu** *aşā‘un muğavvasun izā kāna* ^{2269/07}. *kaḍ şuzẓıba ‘anhu sullā‘uhu*.

al-ğaysāniyu (*Ġayn*in fethi ve *yān*in sükūnuyla.) Şol dilberē dênür ki kāmēti nihāl-i sehi gibi hūb ^{2269/08}. ve mevzūn ve mu‘tedil ola. **yuğālu** *huva ğaysāniyyu ay camilu kanahu ğuşnu‘-fi ḥusni kāmātihi*.

al-ğaysān ve **al-ğaysāt** (*Tāylā*) Yigitlik ^{2269/09}. evveline dênür ki ḥiddet ve tarāvet-i hengāmıdır. **yuğālu** *fi‘lihu fi ğaysānu‘ş-şabābi va ğaysatuhu ay avvaluhu va ḥiddatuhu va na‘matuhu*. Ve sınıf ^{2269/10}. ve güne ma‘nāsınadır. **yuğālu** *annahu laysa min ğaysā nihî ay min ḍarbihi*.

al-ğays (*lays* vezninde.) Gövdēde olan çok ve vāfir ^{2269/11}. olarak ter ü taze etē dênür. **yuğālu** *lahmun ğaysun ay aṭitātun va firatun nā‘imatun naczu bi‘avnihi ta‘ala*.

[2_340]

faslu‘l ğayni‘l-mu‘camat ^{2340/34}.

al-ğabaş (Fethateynle.) Ve **al-ğubşat** (*ğurfā* vezninde.) Geçenin āhirinde olan ^{2340/35}. karanulığā dênür ki yufka olur. Cem‘i *āğbāş* gelür, sebep ve esbāb gibi. **tağūlu** *ḥaracna fi‘l-ğabaşi va‘l-ğubşati ay baḳiyyatu‘l-layli* ^{2340/36}. *‘l-zulmati āhirihi*. Ve *ğabşu* maşdar olur. Geçeden bākiye kalmak yāhūd āhirinin yufkaça karanulığā kalmak ma‘nāsınadır. **yuğālu** ^{2340/37}. *ğabaşa‘l-laylu ğabşā mina‘l-bāb‘ir-rābi‘ izā baḳiyyatun minhu av azlama zulmati yuḥalātaḥa bayadun fi āhirihi kālā‘ş-şarihi va minhu‘l-ḥadiṭi* ^{2340/38}. *annahu ‘alayḥā‘ş-salām şalla‘l-facra bi ğabaşi*.

al-ğbāş (*Hemzenin kesriyle*.) *Ġabş* ma‘nāsınadır. **yuğālu** *āğbaşa‘l-laylu bi ma‘na ğabşin*.

al-ğābiş ^{2340/39}. Dā‘imā nāsā dubārā ve reng ve ḥud‘ā eder olan ‘ayyār ve mekkārā itlāk olunur. **yuğālu** *raculun ğābişun ay ğaşşu ḥādi‘* ^{2340/40}. Ve zālīm ve sitemkārā itlāk olunur. **yuğālu** *huva ğābişun ay ğāşimun*. Burada ğāmiş nüşaları ğalatdır.

al-tağabbuṣ (*tafa* ‘ul vezninde.) Zülüm ^{2340/41.} eylemek. ‘Alā kavlin bir kimseden bātıl ve nā-haḳ da‘vī iddi‘ā eylemek ma‘nāsınadır. **yuḳālu** *tağabbaṣa fulānan izā zalamahu av adda ‘kıbalahu da‘va bātılatan.*

[2_341] **al-ağbaṣ** ^{2341/01.} (*aḥmar* vezninde.) Ve **al-ğabṣ** (*katf* vezninde.) Pek karanı geceye denür **yuḳālu** *laylun ağbaṣun va ğabṣun ay muzlimun.*

ğubṣān ^{2341/02.} (‘*usmān* vezninde.) Bir racül ismidir.

ebū ğabṣān (*Ġayn*in fethi ve dammiyla.) Ĥuza‘ıyyu kabilesinden bir kimsedir ki **Aḥmaḳ** ^{2341/03.} *min Ebu Ġabṣān* ve **Aḥser** *min Ebu Ġabṣān* miṭlinin menşe‘idir. Aşlı budur ki mezbūr *Ḳ u r e y ṣ*’den muḳaddem *b e y t - i m u a z z a m*’ın ^{2341/04.} ĥidmetine müteveli olmağla miftāḥ kendi ĥabıtında idi. Bir gün cedd-i *Ḳ u r e y ṣ* olan **Ḳuṣayy bin Kilāb** ile *T a ‘ i f*’de hem-bezm-i ^{2341/05.} şarāb olup **Ḳuṣayy** tölular vèrerek merḳūmi geregi gibi serhoş eylemekle āşüfteligi ĥalāldè miftāḥı kendisinden ^{2341/06.} bir tölum şaraba iştirā ve ‘aḳd-i merḳūma niçe kimseleri işhād ile rişte-i mu‘āmeleyi tevṭiḳ eyledikten sonra miftāḥı kendi ^{2341/07.} oğlu ‘**Abdu ‘l-Dār**’è teslim ve ‘alā cenāḥi‘l-isti‘cāl *M e k k e*’ye irsāl eyleyüp, ol vechle ĥidmet-i *K a ‘ b e*’nin tevlitine nā‘il oldu. ^{2341/08.} Ba‘dehu **Ebū Ġabṣān** hūṣ-yār olup keyfiyyet-i mezbūreye vāḳıf olduğda nedāmetle ĥarbü‘l-meṭel olan **Ḳusa ‘yyu** nām kimseden ^{2341/09.} ezyed nedāmetè giriftār olmağla ĥaḳḳında meṭel-i mezbūr zebān-zed oldu.

al-ğarṣ (‘*arṣ* vezninde.) Bir nevi‘ ağacın yemişine denür.

al-ğaşṣ ^{2341/10.} (*Ġayn*in fethi ve *şim*in teşdidıyla.) Bir kimseyè münāfikāne naṣihatle ĥıyānet eylemek yāḥūd damirinde olanın ĥilāfını izhār ^{2341/11.} ile ĥıyānet eylemek ma‘nāsınadır ki ikisinin de mercii‘ ĥıyānetdir. **yuḳālu** *ğaşṣahu ğaşṣan mina‘l-bābi‘l-avvali izlam yamḥaḍhu nuṣḥa* ^{2341/12.} *av azharalahu ĥilāfa mā aḍmara.* Ve

ğaşṣ şıfat olur. Şerè ve ĥırşı ‘azim olan kimseyè denür. **Şāriḥ**, ‘Azim as-surra ^{2341/13.} ve ‘Azim aş-şurra nüṣḥalarını taḥaṭṭi‘è eylemişdir. **yuḳālu** *raculun ğaşṣun ay ‘azimu ‘ş-şurra.*

al-tağṣiṣ (*taf‘ul* vezninde.) *Ġaşṣ* ma‘nāsınadır. ^{2341/14.} **yuḳālu** *ğaşṣaṣahu bima‘na ğaşṣahu.*

al-ğişṣu (*Ġayn*in kesriyle.) İsimdir. Vech-i mezkūr üzere ĥıyānetè denür. **yuḳālu** *lā tasma‘hu fafi nuṣḥahu* ^{2341/15.} *va dalālatahu ğişṣu ay ‘adamu.* Maḥḍ ve ḳalbdè muḍmer olan ĥıḳd ve kineye itlāḳ olunur. **yuḳālu** *lahu fi ḳalbihi ğişṣun ay ğillun va ĥıḳdun.*

al-ğuşṣ ^{2341/16.} (*Ġayn*in dammiyla.) Dā‘imā münāfikāne nuṣḥ ve delāletle nāṣā ĥıyānet èdüp aldadıcı mekkāre denür. Cem‘i *ğuşṣun* gelir. ^{2341/17.} **yuḳālu** *raculun ğuşṣun ay ğāṣun.* Ve

ğuşṣ bir mevdi‘-i ma‘rūf ismidir.

al-mağṣūṣ Ḥāliṣ olmayan şeyè denür. **yuḳālu** *labanin mağṣūṣun* ^{2341/18.} *ay ğayr-i ḥaliṣ.*

- al-ğāṣaṣ** (Fethateynle.) Āḥar nesne ƙarıřmağla keder-nāk olan Őeye dēnür. **yuḳālu** *Őeyun ğāṣaṣun ay kadirun mařūbun.*
- al-ğīřāř, al-ğāṣaṣ** ^{2341/19.} (Ġaynıñ kesri ve fethiyle.) ‘Acele ve řitāb ‘alā ƙavlin ğüneř batdıđı vaḳte yāḥūd ğeceye itlāk olunur. **taḳūlu** ^{2341/20.} *va laḳitahu ğiřāřān ay ‘alā ‘acalatin av ‘inda muğayribāni al-řamsi av laylan. Ve*
- ğīřāř** (ğaynıñ kesriyle.) Ġece zulmetiniñ evveline ve āḥirine itlāk ^{2341/21.} olunur. Beyađla mağřūř oldıđı-y-‘çün **yuḳālu** *cā’a ‘alā ḥaddun ğiřāřun ay avvalu’l-zulmati av aḥiruha.* Ve azca ‘alā ƙavlin ‘acele ^{2341/22.} ile yāḥūd tayyib ve meri olmayan içime dēnür. **yuḳālu** *řirbun ğiřāřun ay ƙalilin av ‘acilun av ğayru marrin.*
- al-iğřāř** ^{2341/23.} (Hemzeñiñ kesriyle.) Eyü dermek ma’nāsinadır. **taḳūlu** *ağřařtuhu ‘an ḥācatihı iza a ‘caltuhu.*
- al-muğāřiř** (Mimiñ dammiyla.) Muğāřadan ƙı ^{2341/24.} *muřā ‘alā* veznidir. İsm-i fā’ildir. Ġecenin āḥir-i zulmetinde řabahlamağā mübāderet üzere olan kimseye dēnür. **yuḳālu** *ca’ al-ƙavmu* ^{2341/25.} *muğāřina liřubḥi ay mibādirina lahu.*
- al-iğtiřāř** (*ifti’āl* vezninde.) Bir kimseniñ ḥıyānet-āmiz olan nuşını ƙabül eylemek ^{2341/26.} ma’nāsinadır. **yuḳālu** *iğtaşahu đidda intaşahu.*
- al-istiğřāř** Nuř eden kimseyi ḥıyānet-āmiz ‘add eylemek yāḥūd anda ḥıyānet ^{2341/27.} ğümān eylemek ma’nāsinadır. **yuḳālu** *istağāřahu đidda istaşahu av şanna bihi’l-ğiřā.*
- al-ğatraşat** (*daḥracā* vezninde.) Muşlim eylemek ve muşlim ^{2341/28.} olmak ma’nāsinā müte‘addi ve lāzım olur. **yuḳālu** *ğatraşa’l-laylu başarahu izā aşlama ‘alayhi fağatraşa huva ay aşlama.*
- al-tağatruş** ^{2341/29.} (*tadaḥruc* vezninde.) Bir nesneyi ğörmezden ğelmek ma’nāsinadır. **yuḳālu** *tağatruşu ‘anhu izā ta ‘amı.*
- al-ğatş** (Ġaynıñ fethi ve tāñiñ ^{2341/30.} sükünüyla.) Ġece ƙarañu olmak ma’nāsinadır. **yuḳālu** *ğataşa’l-laylu ğatşan mina’l-bābi’l-tāni izā aşlama. Ve*
- ğataş** ve **ğatařān** (fethateynle.) ^{2341/31.} Ḥařtelikden yāḥūd pirlikten nāři āheře āheře yürümek ma’nāsinadır. **yuḳālu** *ğataşa fulanun ğatşan va ğatařāna izā mařa* ^{2341/32.} *ruvaydan min marağin av kibarin.*
- al-iğtāř** (Hemzeñiñ kesriyle.) Bu daḥı ğece ƙarañu olmak ma’nāsinadır. **yuḳālu** *ağtaşa’l-laylu* ^{2341/33.} *izā aşlama.* Muřlim ƙılmağ ma’nāsinadır. **yuḳālu** *ağtaşa’l-lāhu al-layla ay aşlamahu.*
- al-ğataş** (Fethateynle.) Ġöz şırılğanlu olmak ma’nāsinadır. ^{2341/34.} **yuḳālu** *fi ‘aynuhu ğataşa ay ‘amaşa.*
- al-ğutřā** (*ḥamrā* vezninde.) şol beyābāna itlāk olunur ƙı sülük eyleyecek yolu ve semt ^{2341/35.} bulacağ ‘alāmetleri olmağ. **yuḳālu** *falat ğatşa’u izā ƙānat lā yuḥtadā laha.*

al-tağtiş Başı örtülü nesneden izhār ^{2341/36.} ve beyān eyleyecek bir vech ve tarik açmak ma'nāsınadır. Taf'ıl izālē içündür ki gātşi ya'nî zulmeti izālē eder. **taḳūlu** ^{2341/37.} *ğattişli şay'an ay iftaḥli şay'an va vachan.* Ve bir işiñ yāḥūd bir re'y ve kelāmıñ vech-i tarikini tehyi'ē eylemek ma'nāsınā müsta'meldir. ^{2341/38.} **taḳūlu** *ğattişli ay hayyi'li vacha'l-'amali va'r-ra'yi va'l-kalāmi.*

al-tağātiş (*tafā'ul* vezninde.) Teğāfūl eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** ^{2341/39.} *tağātaşa'anhu izā tağāfala.*

al-tağātuş (*tafa'ul* vezninde.) Bir adamıñ gözü tumanlanmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *tağātaşat'aynuhu* ^{2341/40.} *izā azlamat.*

al-ğatammaş (*amallas* vezninde.) Bāsırası da'if olan adamā dēnür. **yuḳālu** *raculun ğatammaşun ay al-kalilu* ^{2341/41.} *al-başari.* Ve pek zālīm ve sitemkāra dēnür. **yuḳālu** *huva ğatammaşun ay zālīmun cāfa.* Ve arslana itlāk olunur. Dest-res oldıgını [2_342] ^{2342/01.} zülüm ve cevr ile kesr ve ḳahr eylediği-y-çün **Ebū'l-Ğatammaş** Esed ḳabileşinden bir şā'irdir.

al-ğatmaşat (*dahracq* vezninde.) ^{2342/02.} Bir nesneyi cebr ve ḳahr ile aḥz eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ğatmaşahu izā aḥazahu ḳahran.*

al-ğafaş (Fethateynle.) Gözden akan çirk ^{2342/03.} ve çapağa dēnür, ğamş ma'nāsınā.

al-ğamaş (Fethateynle.) Bir adamıñ pek açlıqdan yāḥūd şusuzluqdan gözleri tumanlanup ^{2342/04.} görmekten ḳalmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ğamişa'r-raculu ğamşan mina'l-bābir'rābi' izā azlama başarahu min cu'in av'ataşin.* Ba'dılar dedığı ^{2342/05.} 'ayn-ı mühmele ile 'amişa aslı ve ḥulḳi olan ve mu'ceme ile 'ārid ve zā'il olan sū'-i başara maḥşūşdur.

Abū ğunayş (*Zubayr* ^{2342/06.} vezninde.) Bir şā'ir dēr ki **Benū Mabzūl Bin Lu'ayy** cemā'atindendir.

al-ğunşuş (*'uşfūr* vezninde.) Baḳiyē ma'nāsınadır. **yuḳālu** *mā baḳiyya* ^{2342/07.} *min ibliḫi ğunşuşun ay baḳiyyatun.* Ve nesne ma'nāsınadır. **yuḳālu** *mā lahu ğunşuşun ay şay'un* 'inda'l-ba'd. Şavāb olan mühmele ile olmaqdır. ^{2342/08.} Neteḫ ki zikr olundı.

[2_434]

faslu'l ğayni'l-mu'camat ^{2434/41.}

[2_435] **al-tağbiḫ** ^{2435/01.} (*taf'il* vezninde.) Ağlamak murād eden kimsē kemāl-i inkibādından ağlayamayup gözünden yaş çıkmayup tutulmak ^{2435/02.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ğabiḫa'r-raculu izā arada albaka'fa-lam tucibhu'aynuhu.*

al-ğaraḫ (Fethateynle.) Nişāna dēnür ki aña oḫ ve ḳurşun ^{2435/03.} atarlar. Cem'i *ağrad'dur.* **yuḳālu** *aşāba'l-ğaraḫu ay al-hadafu.* **Şāriḫ** dēr ki; teşbih tarikiiyle maḳşad ma'nāsınā da müsta'meldir. ^{2435/04.} *va minhu yuḳālu liğariḫa şahihun ay limarmì yakşadahu ya'nî limaḳşadi va ğariḫa.* Ḳalb şıḳilup melālet peydā eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** ^{2435/05.} *ğarida minhu ğarda mina'l-bābi'r-rab'i izā ḫacara*

minhu va malla. Ve bir nesneye müştāk ve ārzū-mend olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡariḏa** ^{2435/06.} *ilayhi izā iştāka.* Ve korkmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡariḏa minhu izā ḥāfa.**

al-ḡaruḏ (*şaḡura* vezninde.) Bir nesne tāze ve tāb ve tarāvetlü ^{2435/07.} olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaruḏa** 'l-*şayu ḡirdān kaşaḡura siḡaran mina* 'l-bābi 'l-*ḥāmisi izā kāna tari* 'an.

al-ḡariḏ (*amir* ^{2435/08.} vezninde.) Şıfatdır. Tāze ve tarāvetlü nesneye dēnür. **yuḳālu şay** 'un *ḡariḏun ay tari* 'un. Ve mūsiki-şinās hoş-āhenk ve nāzik- ^{2435/09.} -edā ḥ'ānendeye dēnür ki naḡmesine şevk ve ḥanin olunur. **yuḳālu huva ḡariḏun ay muḡannun mucidun.** Ve yağmur şuyuna dēnür. ^{2435/10.} Ve her beyād olup tāb ve tarāvetlü olan şey'e dēnür. Ve ḥurmā çiçeginē dēnür.

al-maḡrūḏ Bu daḡı yağmur şuyuna ^{2435/11.} dēnür.

al-iḡriḏ (*ibriḳ* vezninde.) Bu daḡı aḳ olup tāze ve tari' olan şeye dēnür. Ve ḥurmā çiçeginē dēnür. ^{2435/12.} **taḳūlu kāna taḡrahā iḡriḏun ay talu** 'n.

al-ḡarḏ (*farḏ* vezninde.) Toldurmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaraḏa** 'l-inā' *ḡarḏan* ^{2435/13.} *mina* 'l-bābi 'l-tāni *izā malahu.* Ve kabı toludan eksik eylemek ma'nāsına olmaḡla dıdd olur. **yuḳālu ḡaraḏa** 'l-inā' *izā nakaşahu* 'ana 'l-mili. ^{2435/14.} Ve süd temire ḡolunca kadar tulumu çalkayup yaydıktan sonra bir kabā koyup nāşa içürmek ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaraḏa as-sikā** ' ^{2435/15.} *izā maḡadahu fā izā tammara şabbahu fasaḳāhu* 'l-*ḳavma.* Burada *tammara* kelimesi tetmirdendir ki süd temire olmak ma'nāsınadır. Ve temire tā-yı mütelleḡe ile ^{2435/16.} şol süde dēnür ki çalkanup yayılmış olup lākin henüz geregi gibi yaḡı çıkmayup dāne dāne ola. Ve

ḡarḏ *ḳuziyı* ^{2435/17.} ve oḡlaḡı vaḡtinden evvel südden kesmek ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaraḏa** 'l-saḡla *izā faḡamahu ḳabla ināhu.* Ve meyve ve sebze maḳūleşini ^{2435/18.} ter ü tāze iken dēvşürmek 'alā ḳavlin tāze iken almak ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaraḏa** 'l-*şay* ' *izā ictināhu tariyyan av aḡazahu ḳazalik.* ^{2435/19.} Ve

ḡarḏ devēniḡ palanına çekilen ḳolana dēnür. Egerē çekilene *ḡizām* dēndiḡi gibi. Cem'i *ḡarūḏ* ve *aḡrāḏ* gelür. *Va minhu* ^{2435/20.} **yuḳālu tavıyyu** 't-tavbi 'alā *ḡurūḏahu ay* 'alā *ḡurūrihi.* Ya 'nī tevbi bükümleri üzere ḳıvırdı ki işi oldıḡı minvāl üzere ^{2435/21.} terk eyledi demektir. Büküm yeri mezkūr ḳolana teşbih olunmuşdur. Ve

ḡarḏ Derede olan küçük çukurca şu 'beçige ^{2435/22.} dēnür ki tamm u kāmil olmayā yāḡūd hecmec dedikleri derin dereden büyük ola. Cem'i **ḡirdān, ḡurḏān** gelür. (*Ḡaymıḡ ḡammı ve kesriyle.*) ^{2435/23.} Ve şol şu mevḏi 'i ne dēnür ki anı terk ve ferāḡat edüp şu ḳomazlar. Ve

ḡarḏ Egilüp iki bükülmek ma'nāsınadır. ^{2435/24.} Ve semüz kimşe arıḳlayup gevdeşinde cā-be-cā ḳolan yerleri gibi bükümleri ḳalmaq ma'nāsınadır. Ve keff ü ferāḡat eylemek ^{2435/25.} ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaraḏahu ḡarḏān izā kaffa minhu.** Ve bir nesneyi vaḡtinden evvel 'acele ḳılmak ma'nāsınadır. **yuḳālu ḡaraḏahu** ^{2435/26.} *izā*

'acalahu 'an vaktihi. Ve deveye kolan çekmek ma'nâsınadır. **yuḳālu** ḡaraḏa 'l-nāḳata izā ṣaddaha bi'l-ḡariḏ.

al-iḡrād (Hemzenin ^{2435/27}. Kesriyle.) Bu daḡı taldurmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** aḡraḏa 'l-inā' izā milahi. Ve misāfirē tāze ḡamirden etmek yapup yedirmek ^{2435/28}. ma'nâsınadır. **yuḳālu** aḡraza lahum izā 'acna 'acinā ibtakara va lam yutunhum bā'tā. Ve deveye kolan çekmek ma'nâsınadır. **yuḳālu** ^{2435/29}. aḡraḏa 'l-nāḳata izā ṣaddahā bi'l-ḡurdati.

al-taḡriḏ Meyve maḳūleşini tāze iken dēvsürmek yāḡūd tāzeşini almak ma'nâsınadır. ^{2435/30}. **yuḳālu** ḡarraḏa 'l-şay' izā ictanāhu ṭariyyān av aḡizahu kaḏalik. Ve tāze ve ṭarāvetlü et yemek ma'nâsınadır. **yuḳālu** ḡarraḏa 'r-raculu izā akala ^{2435/31}. al-laḡma al-ḡariḏan va fakahahu. Yemek ma'nâsınadır. **yuḳālu** ḡarraḏa 'r-raculu izā tafakkaha * **Şāriḡ** dēr kī; *L i s ā n ü ' l - ' A r a b* şāḡibi tefekkūhü ^{2435/32}. fekāḡeden aḡz eylemeḡle mülātaḡa ma'nâsına olur.

al-ḡarḏat (ḡurfā vezninde.) Bu daḡı deveyi palan kolanına dēnür, ^{2435/33}. ḡarḏ gibi. Cem 'i ḡurud ve ḡurḏ gelir. (Ḍammateynle ve rāniḡ sükūnuyla.) *Kutub* ve *kutb* gibi.

al-maḡriḏ (manzil vezninde.) Deveyi ^{2435/34}. gövdesinde olan çekilecek yerine dēnür. *Va minhu yuḳālu ibillu munfaḡatu 'l-maḡariḏu va hiya kal maḡāzimili 'l-ḡayli.*

al-ḡurḏān (Ḡayniḡ ^{2435/35}. dammi ve tetniye bünyesiyle.) İnsāniḡ burunı kaşabaşından iki taraḡlu aşāḡı tōḡri çekilüp inen yerlerine dēnür. Her taraḡa ^{2435/36}. ḡarḏ dēnür.

al-ḡariḏ Uzun buruna dēnür. **yuḳālu** anfun ḡarḏun ay ṭabilun. Ve şuyā erken seḡer vürüd eden ^{2435/37}. kimseye dēnür. **yuḳālu** huva ḡariḏun izā kāna yuraddu 'l-mā' bākiran.

al-taḡarrud (tafa 'ul vezninde.) Aḡaciḡ dalı ve çubuḡı bütün ayrılmamak ^{2435/38}. vechiyle kırılmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** taḡarraḏa 'l-ḡuşnu izā inkasara valam yataḡaṭtam.

al-muḡarraḏat (mufā 'alā vezninde.) Deveyi ^{2435/39}. şuyā erken getürmek ma'nâsınadır. **yuḳālu** ḡaraḏa ibilahu izā avradahā bukratan.

al-ḡiḏāḏ (Ḡayniḡ kesriyle.) Ve **al-ḡaḏḏ** ^{2435/40}. ve **al-ḡaḏāḏ** ve **al-ḡaḏāḏat** (ḡaynların fethiyle.) Gözü yumru gibi aşāḡı bakmak ma'nâsınadır kī; kibār muvācehesinde ^{2435/41}. ehl-i edeb şivesidir. **yuḳālu** ḡaḏḏa ṭarfahu ḡiḏādān va ḡaḏḏān va ḡaḏāḏān va ḡaḏāḏatan mina 'l-bābi 'l-avvali izā ḡafadahu. [2_436] ^{2436/01}. va ḡaḏḏa 'l-ṭarafu. Bir mekrūh nā- mā'küle ihtimāl ve taḡammül eylemekden kināye olunur. **yuḳālu** ḡaḏḏa ṭarfahu lahu izā ihtamala 'l-makruha ^{2436/02}. va ḡaḏḏa.

ḡaḏāḏa Bir nesneyi miḡdārından eksildüp aşāḡılatmak ma'nâsına müsta'meldir. **yuḳālu** ḡaḏḏa minhu izā naḡaşa ^{2436/03}. va vaḏa ' min ḡadrihi. Ve çubuḡı bütün kırmayup bir miḡdārca kırmak ma'nâsına müsta'meldir. **yuḳālu** ḡaḏḏa 'l-ḡuşna izā kasarahu ^{2436/04}. falam yun 'im kasarahu va ḡaḏḏa. Tāb ve ṭarāvetlü tāze nesneye dēnür. **yuḳālu** şabābu ḡaḏḏun ay ṭari'un. Ve ḡurmāniḡ çiçek yerinde çıkan ^{2436/05}. ibtidā tōmurciḡına dēnür

kı yumuşak olur. Ve yeni toğmuş buzağıya dēnür. Cem' i *ğidād* gelür. Ve hüsñ ve revnağ ^{2436/06.} ve neđāret şāhibi adamağ itlāk olunur. **yuğālu** *raculun ğaddun ay nādirun.*

al-ğadiğ (*amir* vezninde.) Tāb ve tarāvetlü ^{2436/07.} şeye dēnür. **yuğālu** *şey'un ğadiğun ay tari'un.* Ve hürmānıñ ter ü mülāyim ibtidā tomurcığınağ dēnür. Ğadd gibi. Ve haştā ve fātir göze ^{2436/08.} itlāk olunur kı memdūhdur. **yuğālu** *tarfun ğadiğun ay fātirun.* Ve nākış ve zelil ve haķireğ dēnür. Cem' i *āğiddā* 'dır. **yuğālu** ^{2436/09.} *huva ğadiğun ay nākışun zalilun.*

al-ğadādut (*Ğaymıñ fethiyle.*) Ve **al-ğudūdat** (*ğaymıñ dammiyla.*) Tarāvetlü ve revnağ ve nađāratlü ^{2436/10.} olmağ ma'nāsınağdır. **tağūlu** *ğadağat yā fulān va ğadağat ğadādātun va ğadūdatun mina'l- bābi'l-tālita va'l- rābi'u fāānta ğaddun* ^{2436/11.} *ay nādirun va ğadādāğ.* Zillet ve mankaşağ ma'nāsınağdır. **tağūlu** *laysa 'alayka fi hazā'l- amri ğadādātu ay zillatu va mankaşatu.*

al-ğadād, al-ğudād ^{2436/12.} (*sağāb ve ğurāb* vezninde.) Burunuğ kuvve-i şāmmē mevki' i olan yuğarısi ile yüzden tarağā çevresineğ dēnür. 'Alā kavlin ^{2436/13.} mevki' -i mezbūr ile başıñ öñündeğ kıl bitdiğı yeriñ aralığınağ dēnür yāhūd başıñ öñ tarağıyla yüze toğrı semtineğ dēnür ^{2436/14.} yāhūd burunuğ ucunağ dēnür. Revteğ ma'nāsınağ yāhūd burunuğ ucunuğ aşağısıyla yuğarısi beynineğ dēnür. Ve

ğadād ^{2436/15.} (*sağāb* vezninde.) A ħ ā d i d nām mağaleğ bir merħaleğ yerdeğ bir şū adıdır.

al-ğuddat (*Ğaymıñ dammiyla.*) Ve **al-ğadiğat** (*safınağ* vezninde.) ^{2436/16.} Ve **al-mağadāt** (*mağarrāğ* vezninde.) Bunlardağ zillet ve 'ār ve mankaşağ ma'nāsınağdır.

al-tağdiğ Turfandağ yemek 'alā kavlin ter ü tazeğ ^{2436/17.} ve nāzik olmağ ma'nāsınağdır yāhūd zillet ve haķāret işābet eylemek ma'nāsınağdır. **yuğālu** *ğadğada fulānun izā akala'l-ğadğda* ^{2436/18.} *av şāra ğadğdan mütanni'man av aşābathu ğadādātun.*

al-ğadğadāt (*zalzalāğ* vezninde.) Bir nesneği eksiltmek ma'nāsınağdır.

al-tağadğada ^{2436/19.} Eksilmek ma'nāsınağdır. **yuğālu** *ğadğada 'ş-şay'u fatağadğada ay nağaşahu fatanğada.* Ve şū yereğ batmağ ma'nāsınağdır. **yuğālu** ^{2436/20.} *ğadğada'l-mā'u izā ğadğda.*

ğudğā (*Ğaymıñ dammi ve dadıñ teşdidiyle.*) Benū'l-bakkā' cemā'atinden ma'adā **Benū 'Āmir bin Rebī 'q** 'yağ ^{2436/21.} mağşüş bir şū adıdır.

al-ğāmiğ Yüksek yerler aralığındağ vāki' alçağ ve çukur yereğ dēnür. Cem' i *ğavāmiğ* 'dır. **yuğālu** ^{2436/22.} *makānun ğāmiğun ay muğma'innun.* Ve haşmī üzereğ ħamleğ ve hücūmdan fātir ve bi-tāb olan kimsēyeğ dēnür. **yuğālu** *huva ğāmiğun ay fātirun* ^{2436/23.} *'ani'l-ħamlati va fahmi.* Müte'assir olan muğlağ ve mübhem kelāmāğ itlāk olunur. **yuğālu** *kalāmun ğāmiğun ay ğayrun vādūhun va 'inda'l-nās vak'* ^{2436/24.} Ve ħaytiyeğ olmayan ħāmil ve kemter kimsēyeğ itlāk olunur. **yuğālu** *raculun ğāmiğun ay ħāmilun zalilun.* Ve ma'rūf ve mütebeyyin olmayan ^{2436/25.} ħaseb ve şerefeğ vaşf olur. **yuğālu**

hasabin gāmiḍun ay gayru ma'rūfin. Ve baldıra topuğa tolu gelüp sıkan halhāla^{2436/26.} vaşf olur. **yuḳāl** *halhālin gāmiḍun ay gāşun.* Ve semüz ve tolgun topuğa ve baldıra vaşf olur. **yuḳālu** *ka 'bun va sākun*^{2436/27.} *gāmiḍun ay samīnun.*

al-gamḍ (*Gaynıñ fethi ve mimiñ sükūnuyla.*) *Gāmiḍ* ile ma'nāyı evvelde mürādıdır. **yuḳālu** *makānun gāmiḍun*^{2436/28.} *va gamḍun ay muṭma'innun.* Cem'i *gumūd* ve *aḡmāḍ* gelür. Ve *gamḍ* maşdar olur. Bir huşuşda müsāmaḡa ve müsāhele eylemek^{2436/29.} ma'nāsınā. **yuḳālu** *gamaḍa 'anhu fi 'l-bay'i gamḍan mina 'l-bābi 'l-tāni izā tasāhala.* Ve bir semte toḡrı seyr ve seyāḡat eylemek^{2436/30.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *gamaḍa fi 'l-arḍi gamḍan mina 'l-bābi 'l-avvali va tāni izā zahaba va sāra.* Ve kılıç maḍrūbuñ etine gömülmek^{2436/31.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *gamaḍa 'l-sayfu fi 'l-laḡmi izā ḡāba.*

al-gumūd (*ku 'ūd* vezninde.) Ve

al-gamūḍat (*'umūma* vezninde.) Ve

al-gimāḍat^{2436/32.} (*kirāma* vezninde.) Yer gāmiḍ olmaḡ ma'nāsınadır. **yuḳālu** *gamaḍa 'l-makānu va gamaḍa gumūḍatun va gimāḍatun mina 'l-bābi 'r-rabi ' va 'l-ḡāmiḍi*^{2436/33.} *izā kāna gāmiḍan va gumūḍan.* Ve

gumūd kelām mübhem ve muḡlaḡ olmaḡ ma'nāsınadır. **yuḳālu** *gamaḍa 'l-kalāmu va gamaḍa gumūḍatan va gumūḍan*^{2436/34.} *mina 'l-bābi 'l-ḡāmiḍi va 'l-avvali izā kāna gāmiḍun.*

al-igmāḍ (*Hemzeñiñ kesriyle.*) Bir huşuşda müsāmaḡa ve müsāhele eylemek^{2436/35.} ma'nāsınadır. Aşıl *'imāḍ* göz yummaḡ ma'nāsınā olmaḡla ma'nāyı mezbūr mecāzıdır. **yuḳālu** *aḡmaḍa 'anhu fi 'l-bayni ' izā tasāhala*^{2436/36.} *va minhu. taḡūlu aḡmaḍali fimā ba'tani va gamḍ kāānaka turidu 'l-ziyādata minhu lirada atihı va 'l-ḡaṭṭa min ṭamanihı.* Ya'nı mübeyyi'in redā'etine mebnı bāyi'a bir miḡdār^{2436/37.} bahāsından tenkiḍ yāḡūd mübeyyi'i bir miḡdār daḡı ziyāde ile müsāhele kıl deyecek yerde kelām-ı mezbūr irād olunur. Ve *ḡavluḡu ta 'ālā*^{2436/38.} *va lā tayammū 'l-ḡabiṭa minhu tunfiḡūna va lastum bi-āḡiḡiḡi illā an tuḡmiḍū fihi*⁵⁸ || *ay lā tunfiḡ fi farḍi rabbika ḡabiṭtan fa-innaka lav aradta şirāḡu*^{2436/39.} *lam ta 'ḡudhu ḡattā taḡaṭṭa min ṭamanihı.* Ba'dı kimseler ḡurmāñiñ fenā ve kemterlerini şadaḡa vechiyle edā eylemekle taḡt-ı yesārda olan mālñ^{2436/40.} reddi ve kemterini vech-i şadaḡaya ifrāz eylemekden nehy ḍimmında ayet-i merḡūme nāzil oldı. Ya'nı; «sizler *infāk* ve *taşḍik*^{2436/41.} *eylediḡiñiz ḡāldē mālınıñ reddi ve kemterine ḡaşḍ ile ol ḡüneḡ māl vech-i mefrūḍa ibrāz ve ifrāz eyleme-siz. Ḥālā ḡi ḡuḡūḡ [2_437]*^{2437/01.} *ḍammında ol maḡūle māl-i kemter sizlere 'arḍ olunş ḡmāḍ ṭariḡiyle aḡz eder-siz. Yoḡş ḡamimi ḡabül ve meyl ile*^{2437/02.} *aḡz eylemez-siz.»* ve **igmāḍ** uyḡuya itlāk olunur. *Kamā sayuzkaru* kılıcın ḡzını keskinletmek için yuḡkalatmaḡ ma'nāsınadır.^{2437/03.} **yuḳālu** *aḡmaḍa ḡadda 'l-suyufu*

⁵⁸ ALLĀH: *Ḳur'ān*: 2 al-Baḡara; 267: “Ey o bütün iman edenler! İnfakı gerek kazandıklarınızın ve gerek sizin için yerden çıkardıklarımızın temizlerinden yapın, kendinizin göz yummadan alıcısı olmadığımız fenasını vermeye yeltenmeyin ve Allah'ın gani, hamid olduğunu bilin.” Elmalılı Hamdi Yazır; *Kur'ān-ı Kerim Ve Meâl-i Şerifi*, Acar Matbaacılık, İstanbul 2002.

izā raffakahu va iġmādu 'l- 'ayn. Bir nesneye haġāretle nazar eylemekden 'ibāretidir. **yuġālu aġmaḍati** 'l- 'aynu fulanan ^{2437/04.} *izā azdartahu*. Ve bir adam yarış huşuşunda bir kimsēyi sebġ eylemişken tekrār koşuşduklarında ol kimsē ol adamı sebġ eylemek ^{2437/05.} ma'nāsınā müsta'meldir. **yuġālu aġmaḍa fulānu fulānān izā ḥāḍirahu fasabġahu ba 'dama sabāġahu zāka.**

al-ġāmīḍat ^{2437/05.} Caddē üzere ve caddēye ^{2437/06.} ġarib olmayan alarġa dāra vaşf olur. **yuġālu dārun ġāmīḍatun ay ġayra şāria 'ta.**

al-ġimād, al-ġamād (Ġaynıñ fethi ve kesriyle.) ^{2437/07.} Ve **al-ġumḍ** (ġaynıñ dammiyle.) Ve **al-taġmād** ve **al-taġmīḍ** (tālariñ fethiyle.) Ve **al-iġmād** (hemzēniñ kesriyle) ġi; bunlar isim ^{2437/08.} olarak müsta'meldir. Uyġuyā itlāk olunur ġi ġöz yummañıñ lāzımıdır. **taġūlu mā aktahallat** 'ayni ġamāḍan va ġamḍan va taġmāḍa ^{2437/09.} va taġmīḍā va iġmādā ay mānamata.

al-ġāmīḍat (safıñ vezninde.) 'Ayb ve nakışā ma'nāsınadır. **yuġālu mā fi 'l-amri ġāmīḍatu** ^{2437/10.} ay 'aybu.

al-taġmīḍ İġmād gibi müşteri bāyi 'i müşterāniñ redā'etinden baġitle bahāsını tenġis yāḥūd ziyāde ētdirmek ^{2437/11.} ma'nāsınadır. **taġūlu aġmaḍa li fimā ba 'tanī va ġamaḍa bima 'na kāma zukira. Ve devē şuyā gelmiş iken bir kimsē men' eylemekle ol kimsēniñ ^{2437/12.} üzerine ġöz yumup sūr şalarak yine şuyā gelmek ma'nāsınadır. **yuġālu ġammaḍati 'l-nāġatu izā ruddat** 'ani 'l-ḥavḍi faḥamalāt ^{2437/13.} 'alā az-zā'idi muġammaḍatan 'aynaha favaradat. Ve bir kimsē bir māddeḍe ne oldıġını bilerek iġdām eylemek ma'nāsınadır ġi mühevvil nesneye ^{2437/14.} maḥşūşdur. **yuġālu ġammaḍa fulānun 'alā hazā 'l-amri izā maḍa va huva ya 'lamu mā fihi. Ve bir sözü mübhem ve muġlaġ söylemek ma'nāsınadır. ^{2437/15.} **yuġālu ġammaḍa 'l-kalāma izā abhamahu.******

al-muġammaḍāt (muḥaddiḍāt vezninde.) Bir kimsēniñ bilerek mürtekib oldıġı zünüb ve ma'āşiyē ^{2437/16.} itlāk olunur. *Ġāla 'ş-şāriḥu va minhu ḥaddiḍ ma 'āz {iyyā-kum av muġammiḍātu 'l-zunüb}* va hiya allatī yarkabuha 'r-racula va huva yarifuha.

al-iġtimād ^{2437/17.} Uyumaġ ma'nāsınadır. **taġūlu mā aġtamaḍat** 'aynāha ay mā nāmata. Ve bir nesne tekellūf ve zaḥmetsiz müsāmaḡa ve müsāhele ^{2437/18.} vechiyle şuret bulmaġ ma'nāsınadır. *Va minhu taġūlu atāni zāka 'alā iġtimāḍin ay 'afuvān bilā takallufun va maşāġġatin*.

al-iñimād ^{2437/19.} Ġöz yumulmaġ ma'nāsınadır. **yuġālu iñamaḍa tarfuhu izā iñadḍa.**

al-ġayḍ (fayḍ vezninde.) Ve **al-maġāḍ** (mimiñ fethiyle.) Şu ^{2437/20.} eksilüp azalmaġ ma'nāsınadır. **yuġālu ġāḍa 'l-ma 'u yaġiḍu ġayḍān va maġāḍan izā ġalla va naġāşa. Ve bir metā'in pahāsı eksilüp ^{2437/21.} ma'nāsınadır. **yuġālu ġāḍa ḥamanu 's-sila 'ti izā naġāşa. Ve bu ma'nāḍa müte'addi olur. **yuġālu ġāḍa 'l-mā 'a va 'l-ḥamana izā naġāşahuma va minhu. ^{2437/22.} *ġavlulu ta 'āla { va mā taġiḍu 'l-arḥāmu } ay mā tanḍu*******

*min tisa'tu'l-aşhuri va gayd*⁵⁹. // Hilkatî nâ-tamâm düşüğe itlâk olunur. Mağid^{2437/23}.
ma'nâsına. **yuḳālu** va *da'at gaydan ay sıkṭān lam yatimma ḥalkihu*. Ve az nesneye
itlâk olunur. **yuḳālu** a *ṭāhu gaydan min faydi ay ḳalilan*^{2437/24}. *min kaṭirin*.

al-ingiyād (*infī'āl* vezninde.) Bu daḥı şü eksilüp azalmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *ingāda almā'u izā ḳalla va naḳada*.

al-iğādat^{2437/25}. (*ifāda* vezninde.) Şuyı ve bir metā'in pahâsını eksiltmek ma'nâsınadır.
yuḳālu a *ğāda'l-māu' va t-tamani izā naḳaşahuma*.

al-ğiyd^{2437/26}. (*Ğaymıñ kesriyle*.) Ḥurmāniñ ibtidā tomurcığına 'alā ḳavlin lifinden henüz
çıkan ḥurde çekirdeğine dēnür ki me'kül^{2437/27} olur.

al-ğaydat (*tamrā* vezninde.) Şu yatağı yerde olan bük ta'bir êtdikleri mişeye ve
ḳoruluğa dēnür. 'Alā ḳavlin aḳ ḳavak^{2437/28} ağacına maḥşüş mişeye dēnür. Cem'i
ğiyād ve *igya'd* dir. **taḳūlu** *nazalnā'inda'l-ğaydati va hiya'l-muctama'u ş-şacara*.
^{2437/29} Ve **ğayda** M e v ş i l ḳurbunda bir nâhiye adıdır.

al-tağyid Şuyı eksiltmek ma'nâsınadır. **yuḳālu** *ğayyada dama'hu izā naḳaşahu*.^{2437/30}
Ve arslan bükē dadanmak ma'nâsınadır. **yuḳālu** *ğayyada'l-asadu izā alfa'l-ğaydata*.

[2_497]

faslu'l ḡayni'l-mu'camat^{2497/04}.

al-ğabṭ (*ḥabṭ* vezninde.) Ḳoyun ve keçi^{2497/05} maḳūleşiniñ ḳuyruğı ve gövdesi semüz
midir zebūn mıdır dēyü ḳuyruğını ya sırtını el ile yoklamak ma'nâsınadır. **yuḳālu**
ğabaṭa^{2497/06}. *'l-kabşa ḡabṭan mina'l-bābi'l-tāni izā cassa'l-yatahu liyanzura abihi*
ṭirkun amlā va zahrahu liya'rifa huzāluhu min saminihi Ve ḥased eylemek^{2497/07}
ma'nâsınadır ki bir kimseniñ zevāl-i ni'metini temenni eylemekden 'ibāretidir. **yuḳālu**
ğabaṭa fulānun va ḡabṭuhu ḡabṭan mina'l-bābi'l-tāni va'l-rābi'^{2497/08}. *izā ḥasadahu*.
Ve reşk eylemek ma'nâsınadır ki bir kimseniñ nā'il oldığı ni'met şāhibinden
olmayarak kendisi de^{2497/09} aḡā maḫhar olmağı temenni eylemekden 'ibāretidir.
yuḳālu *ḡabṭahu izā tamanna ni'matahu 'alā an lā tataḥavvala minhu*. * **Şāriḥ** dēr
ki; aşıl ma'nā budır.^{2497/10} Ḥased ma'nâsı mecāzdır. Teşbih ṭariḳiyle yāḥūd reşkiñ
giderek me'ālî ḥasede müncerr olmaḳ'alāḳasıyla ki *mā yu'avvilu ilayh*^{2497/11}.
i'tibāriyla olur. Ḥattā ḡibṭaya daḥı ehl-i 'azimet bu cihetle ruḫşat vērmediler. Pes,
herkes *naḫnu ḳasamnā*^{2497/12} ḥişşesine rādi ve 'ala'l-itlāk tezāyüd-i ni'met-i
rabbāniyye dā'i olmaḳ lāzımdır. İntiha. * *va fi al-ḥadiṭ { allāḥümme ḡabṭan lā*
*ḡabṭan}*⁶⁰ ^{2497/13}. *ay nas'alika al-ḡibṭata av manzilatan nuḡbaṭu 'aleyhā*. Ya'nî; yā

⁵⁹ ALLĀH: *Ḳur'ān*: 13 al-Rad; 8: "Allah, o bilir her dişi neyi hamil olur? Ve rahimler, ne eksiltir ne artırır, her şey onun indinde bir miktar iledir." Elmalılı Hamdi Yazır; *Kur'ân-ı Kerîm Ve Meâl-i Şerîfi*, Acar Matbaacılık, İstanbul 2002.

⁶⁰ ez-Zemaşerî, *el-Fâik fi ḡaribi'l-hadis*, III, 46, Dâru'l-meârif, Lübnan, 2. Baskı trs. ; İbnü'l-Cevzî, *Garibu'l-hadis*, II, 145, Dâru'l-kütübi'l-ilmiiyye, Beyrut, 1985; İbnü'l-Esîr, *en-Nihaye fi ḡaribi'l-hadis*, III, 340, el-Mektebetü'l-ilmiiyye, Beyrut, 1979; el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdisi's-sahiha*, III, 253, Mektebetü'l-meârif, Riyâd, 1995

rabbî dergâhından ğibtâ olunacak ni‘met ve sürür yâhûd ğibtâ olunacak ^{2497/14} rütbe ve derece niyâz ü fakr ü ni‘metinden yâhûd zill ü tesseffülden isti‘âza ederiz.

ġabt, ġibt (Ġaynîñ fethi ve kesriyle.) Biçilmiş ekin tutamına ^{2497/15} dênür. Cem‘i ġubût gelür.

al-ġabût (şabûr vezninde.) Şol nâkaya dênür kî; el ile gövdesi yoklanmadıkça semüzlügi arıklığı ^{2497/16} teşhîş olunmaya. **yuġâlu nâkatun ġubûtun izâ kânat lâ ya ‘rufa tarakkaha hattâ taġbitu.**

al-ġubtut (ġurfâ vezninde.) Azık taġarcıġında ^{2497/17} tasma tarzında şol kayışa dênür kî; iki meşîniñ uçlarına çevirüp ba‘dehu biribirine muhkem diküp çanta ve taġarcık ederler.

al-ġibtat ^{2497/18} (Ġaynîñ kesriyle.) Hüsni-hâl ve refâh ve meserret ma‘nâsınadır. **yuġâlu huva fi ġibtatu ay husnu hâlin va masarratun.** ^{2497/19} Ve hased ma‘nâsınadır. Ġabt gibi. Ve reşk eylemeġe dênür kî zikr olundu. **Şârih**îñ beyânına göre bu ma‘nâlarda isimdir.

al-iġtibât ^{2497/20} (ifti‘âl vezninde.) Bir kimse refâh ve ġinâ ve sürür ve şad-mâni üzere olmak ma‘nâsınadır. **yuġâlu iġtabata’r-raculu izâ tabaccuhu ‘alâ husni hâlin** ^{2497/21} va masarratin.

al-ġâbit ^{2497/21}. Dâ‘imâ ġibtâ eden kişiyê dênür. Cem‘i ġubuđdur. (Kutub vezninde.)

al-iġbât (Hemzenîñ kesriyle.) ^{2497/22} Tavarîñ üzerinden palanı ve eyeri almayup dâ‘imâ kapalı turdurmak ma‘nâsınadır. **yuġâlu aġbata’r-raculu ‘ala’d-dâbati izâ adâmahu** ^{2497/23} ‘alayhâ. Ve bulud dâ‘imî yağmurlu olmak ma‘nâsınadır. **yuġâlu aġbatati’s-samâ’u izâ dâma maataruhâ.** Ve bir kimseyi ısıtmâ dâ‘imî ^{2497/24} tutmak ma‘nâsınadır. **yuġâlu aġbata ‘alayhi’l-humma izâ dâmat.** Ve nebât ketret ve ketâfetden yerîñ yüzini gereġi gibi bürimek ^{2497/25} ma‘nâsınadır. Şöyle kî; mecmû‘ı bir ġabbeden ve bir kökden bitmiş gibi yekpâre şüretinde müşâhedê oluna. **yuġâlu aġbatana’l-nabātu** ^{2497/26} izâ ġatta’l-arđa va katufa va tadâna kânahu min ġabbatin va aġidatun.

al-maġbatat (Mimiñ ve bânîñ fethiyle.) İsm-i mekândır. Şık ^{2497/27} ve gür otlak isti‘âb eylemiş arđa dênür.

al-taġbit (taf‘il vezninde.) Bir adamı yâ bir hâleti maġbût kılmak ma‘nâsınadır. ^{2497/28} *
Va minhu al-ġadiđ {annahu ‘alayhissalâm câ’a va hum yuşalluna faça‘ala yuġabbihum }⁶¹ hakaza ruviya muşaddâda ay yaġmiluhum ‘ala’l-ġabti ^{2497/29} va yaca’lu hazâ’l-fa’ul ‘inda hum mimmâ yuġbatu ‘alayhi va in ruviya bi’l-taġfifi fayakûnu kad ġabatahum lisabkuhum ila’ş-şalati⁶²

⁶¹ İbnü’l-Esîr, *en-Nihaye fi garibi’l-hadis*, III, 340, el-Mektebetü’l-ilmîyye, Beyrut, 1979; Fîruzâbâdî, *el-Kâmûsu’l-muhît*, I, 679, Müessesetü’r-risale, Beyrut, 2005.

⁶² Bkz. İbnü’l-Esîr, *en-Nihaye fi garibi’l-hadis*, III, 340, el-Mektebetü’l-ilmîyye, Beyrut, 1979; Fîruzâbâdî, *el-Kâmûsu’l-muhît*, I, 679, Müessesetü’r-risale, Beyrut, 2005.

- al-ğabiṭ** ^{2497/30}. (*amir* vezninde.) Hevdec gibi bir günə merkebirdir ki; develerin palanları tarzında olup anā nisvān irkāb ederler. ^{2497/31}. ‘Alā kavlin semeri ve hāvidi yekpāre olan palana dēnür. Cem‘i *ğubuṭ*dir. *Kutub* vezninde. Ve şol şu arqına dēnür ki ^{2497/32}. mürtefi‘çe olan yeri yarup gelür ola. Ve çukur ve oturaqlu yāhūd iki tarafı mürtefi‘ düz ve geniş arda dēnür. ^{2497/33}. Ve Benū Yerbu‘ cemā‘atine maḥşuş bir arđın adıdır.
- ğabiṭ al-madara** (*Mimin* ve *dalin* fethiyle.) Bir mevdi‘ adıdır ki anda bir vaq‘a ^{2497/34}. olmuştur.
- al-ğabiṭān** *Teṭniye* bünyesiyle. Bir mevdi‘dir. Anda dağı bir vaq‘a olmuştur yāhūd ikisi bir mevdi‘dir.
- al-ğabaṭa** ^{2497/35}. (*camazq* vezninde.) Maṭarı dā‘imi ya‘ni firāvān olan buluda dēnür ki her yeri ihāṭa eder. **yuḳālu** ^{2497/36}. *al-maṭari*.
- ğirnāṭa** (*Ğayn*ın fethiyle.) E n d ü l ü s ‘de bir belde adıdır. ‘Alā kavlin bu lahdır. Şavāb olan hemze ile “ağarnāṭa” olmaqdır ki ^{2497/37}. Endülüs Luğati’nde rummāna dēnür; letāfeti vech-i tesmiyedir.
- al-ğatta** (*Ğayn*ın fethi ve *tān*ın teşdidiyle.) Şuya taldurmak ma‘nāsındır. ^{2497/38}. **yuḳālu** *ğattahu fi ‘l-mā ‘i ḡattan mina ‘l-bābi ‘l-avvāli va ‘l-tāni izā ḡattasahu*.
- al-ğatiṭ** (*aziz* vezninde.) Devē esriyüp kükrelemek ^{2497/39}. ma‘nāsındır. **yuḳālu** *ğatta ‘l-ba ‘iru ḡatiṭtan mina ‘l-bābi ‘l-tāni izā hadara min ḡayri*. Şıkşıka seslenmek ile beyān ^{2497/40}. eylemekle ḡatiṭ dağı ol ma‘nāya olur. Lākin; **Zemaḥşeri** *Es ā s* ‘da ḡatiṭ şıkşıka ile olan böğürmek ve hedir bi-lā şıkşıka ^{2497/41}. böğürmek olmağ üzere tefsir eylemekle **mü‘ellifē** muḥālif olur. Ve ḥoruldamağ ve ḥırıldamağ ma‘nāsındır. **yuḳālu** *ğatta ‘n-nāim ‘u [2_498]* ^{2498/01}. *va ‘l-mazbuḥu va ‘l-nahmuku izā şāta*.
- al-ğatāt** (*sahāb* vezninde.) Bağirtlak kuşuna dēnür. ‘Alā kavlin andan bir nevi‘dir ki arqası ^{2498/02}. ve burunu boz ve kanadların iç yūzi siyāh olur. Müfredi ḡitāṭedir.
- al-ğitāt** (*ğirāb* vezninde.) Şabāḥ vaktinin evveline ^{2498/03}. ‘alā kavlin gece zulmetinin bağıyesine dēnür. Ve seher hengāminā dēnür. Bunda fetihlede cā‘izdir.
- al-ğatāğat** (*Ğayn*ın fethiyle.) ^{2498/04}. Dişi küçük kızulara dēnür. Müfredi ḡutḡutdır. (*Hudhud* vezninde.)
- al-ağatṭ** Zengin adama dēnür. **yuḳālu** *raculun ağatṭu* ^{2498/05}. *ay ḡaniyyu*.
- al-ğatḡata** (*zalzalq* vezninde.) Deryānın mevcleri kabarup kalkmak ma‘nāsındır. **yuḳālu** *ğatḡata ‘l-baḥru izā ‘alat* ^{2498/06}. *amvācahu*. Ve tencerē kaynarken seslenmek ‘alā kavlin pek pek kaynamağ ma‘nāsındır. **yuḳālu** *ğatḡata ‘l-kudru izā şavvatat* ^{2498/07}. *av iştadda ḡalayānuha*. Ve bir adamı uyku başmak ma‘nāsındır. **yuḳālu** *ğatḡata ‘alayhi an-navmu izā ḡalaba*. Ve ḡatḡata bağirtlak ^{2498/08}. kuşunun ötmesine ḡarib şavtdan ḡikāyedir ki pey-ā-pey “ḡāt ḡāt” demek gibidir.

- al-ṭaḡaṭḡuṭ** (*tazalzul* vezninde.) Bu daḡı ^{2498/09.} deniziñ ṭalḡaları ḡabarup ḡalkmak ma'nāsınadır. **yuxālu** *taḡaṭḡaṭa 'l-baḡru izā 'allat amvācuha*. Ve bir nesne ṭaḡılıp perakende ^{2498/10.} olmaḡ ma'nāsınadır. **yuxālu** *taḡaṭḡaṭa 'ş-şay'u izā tabaddada*.
- al-iḡtiṭāṭ** (*ifti 'āl* vezninde.) Puḡur aşmak için nāḡayı ḡaḡarak ^{2498/11.} çökertmek ma'nāsınadır. **yuxālu** *iḡtaṭṭa 'l-faḡru 'l-nāḡata izā tanavvahaḡa*. Ve bir kimse ile segirtmekde yarışup anı geḡmek ma'nāsınadır. ^{2498/12.} **yuxālu** *iḡtaṭṭa fulānun fulānan izā ḡādarahu fasabaḡahu*.
- al-ḡaṭmaṭat** (*dahracq* vezninde.) Deniziñ ṭalḡaları ḡalkınmak ma'nāsınadır. ^{2498/13.} **yuxālu** *ḡaṭmaṭa 'l-baḡru izā idṭaraba mavcuḡu*. Ve tencerē ḡaynamak ma'nāsınadır. **yuxālu** *ḡaṭmaṭatu 'l-ḡidru izā ḡallat*. Ve dereyeḡ aḡan ^{2498/14.} şu ḡaḡlamak ma'nāsınadır. **yuxālu** *ḡaṭmaṭa 's-saylu izā şāta ḡina inḡadara fi 'l-vādi*. Ve deryāniñ şuyı ḡoḡalub ^{2498/15.} ṭalḡaları 'azim olmaḡ ma'nāsınadır. **yuxālu** *ḡaṭmaṭa 'l-baḡru izā kaṭirua māu 'hu va 'zimat amvacuḡu*.
- al-ḡuṭamiṭ** (*'ulābiṭ* vezninde.) ^{2498/16.} Ve **al-ḡaṭavmaṭ** (*safarcal* vezninde.) Ve **al-ḡaṭmaṭiṭ** (*salsabil* vezninde.) Şuyı ḡok ve ṭalḡaları 'azim olan denize ^{2498/17.} denür. **yuxālu** *baḡrun ḡuṭamiṭun va ḡaṭavmaṭun va ḡaṭmaṭiṭun ay 'azimu 'l-amvāc kaṭiru 'l-mā*. Ve
- ḡiṭmāṭ** (*ḡayniḡ kesriyle*.) Ve **ḡuṭamiṭ** ^{2498/18.} (*'ulābiṭ* vezninde.) Ve **ḡaṭmaṭiṭ** (*salsabil* vezninde.) ṭalḡalarıñ sesine ve ḡürültisine denür. Ve
- ḡiṭmāṭ** Biribirine ḡarpılıb ^{2498/19.} mütelāṭim olan ṭalḡalara denür. **yuxālu** *mā aşadda ḡiṭmāṭu 'l-baḡri ay al-mavcu 'l-mutalaṭim*.
- al-taḡaṭmaṭ** (*tadahrac* vezninde.) Boḡuḡ ^{2498/20.} ve ṭuṭḡun sesle seslenmek ma'nāsınadır. **yuxālu** *taḡaṭmuṭu 'r-raculu izā şāta bişavti fiḡi baḡaḡun*. Ve ḡömlek ḡaynarken ^{2498/21.} ṭaḡır ṭaḡır seslenmek ma'nāsınadır. **yuxālu** *taḡaṭmuṭutu 'l-ḡidru izā ḡarḡaratu*. Ve ṭalḡalar ḡalkınmak ma'nāsınadır. **yuxālu** *taḡammuṭu 'l* ^{2498/22.} *mavcu izā idṭaraba*.
- al-ḡalaṭ** ^{2498/22.} (*Fethateynle*.) Yañılmak ma'nāsınadır. **yuxālu** *ḡalaṭa i 'l-ḡisābi va ḡayriḡi ḡaltān mina 'l-babi 'r-rābi ' izā* ^{2498/23.} *'ayiya fiḡi falam ya 'rif vacha 'ş-şavābi*. Ba' dılar ḡalaṭ nuṭuḡ ve kelāmda ve tāyla
- ḡalat** ḡesābdā yañılmaḡa maḡşūşdur dēdiler. **fayuxālu** ^{2498/24.} *ḡaliṭa fi 'l-maṭiḡi va ḡalita fi 'l-ḡisābi*.
- al-ḡalūṭat** (*şabūraq* vezninde.) Ve **al-uḡlūṭat** (*udḡūka* vezninde.) Ve **al-maḡlaṭat** (*maḡbaṭa* ^{2498/25.} vezninde.) Yañılmaḡ ta'bir olunan kelāma denür. *Ḳāla 'ş-şāriḡu naha 'n-nabiyyu 'alayhi 's-salām 'ani 'l-ḡulūṭāti va fi rivāyati 'ani 'l-uḡlūṭāti* ^{2498/26.} *va ḡiya 'l-kālami yaḡlaṭu fiḡi*. Bundan murād 'ulemāniñ biribirini ṭaḡliṭ eḡecekleri mesā'ildir ḡi tezlili ve tehyic fitneyi müstelzimdir.
- al-miḡlāṭ** ^{2498/27.} Ḳok yañılır olan kimseye denür. **yuxālu** *raculun miḡlāṭun ay kaṭiru 'l-ḡalaṭi*.

- al-tağlīt** Bir kimseyi ğalaṭ ^{2498/28.} eylediñ dèyü ğalaṭa nisbet eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġalaṭahu izā kāla lahu ġalaṭta.*
- al-muġālaṭat** (*mufā'alq* vezninde.) Ve **al-ġilāṭ** ^{2498/29.} (*cidāl* vezninde.) Bir adamı yanılmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġālīṭahu izā avka'ahu fi'l-ġalaṭi.*
- al-ġamṭ** (*hamṭ* vezninde.) Nāsı istiḥkār ^{2498/30.} édüp ħor görmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġamiṭa'n-nāsa va ġamiṭahum ġamiṭan mina'l-bābi'l-tāni va'r-rabi'izā istahkarahum.* Ve ni'meṭe şükr ^{2498/31.} eylemeyüp küfrān eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġamiṭa'l-āfiyata izā lam yaşkurha.* Ve bu ṭorluġdan ve taşkınlıġdan nāşi ni'metiñ ^{2498/32.} 'indinde ġadri olmayup ħakir görmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġamiṭa'n-ni'mata izā baṭiraha va ḥaġaraha.* Ve şuyı şiddetle içmek ^{2498/33.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġamiṭa'l-mā'izā car'ahu bişiddatin.* Ve ħurbān kesmek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ġamiṭa'z-zabiḥata izā zabaḥaha.* ^{2498/34.} Çukur olarak düz ve oturaġlu arda dènür.
- al-ġamaṭa** (*camazq* vezninde.) Ve mürādifidir ki zikr olundu. **yuḳālu** *samā'un ġamaṭa* ^{2498/35.} *ay ġabaṭa.*
- al-iġmāṭ** (*Hemzenin kesriyle.*) Bir nesne dā'imî olmak ma'nāsınadır. **yuḳālu** *aġmaṭa's-şay'u izā dāma va lāzama.*
- al-iġtimāṭ** ^{2498/36.} (*ifti'āl* vezninde.) Bir kimse ile muġaddem segirtmekte yarışup maġlûb oldıġdan sonra tekrār yarışup ol kimseyi geçmek ^{2498/37.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *aġtamāṭahu izā ḥādarahu fasabaġahu ba'da mā subıka avvālan.* Ve bir kimseye sözde ġālib olup başmak ma'nāsınadır. ^{2498/38.} **yuḳālu** *aġtamāṭa fulānan bi'l-kalāmi izā'alāhu faġaharahu.* Ve bir nesne zuhūra gelüp lākin ne şahşı ve ne eteri görünmek ma'nāsınadır. ^{2498/39.} **yuḳālu** *iġtamāṭa's-şay'u izā ḥaraca famā raiyya'lahu'aynun va lā atarun iġtamāṭa's-şay'u.*
- al-taġammuṭ** (*tafa'ul* vezninde.) Bir nesneyi toprak büriyüp örtmek ^{2498/40.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *taġammaṭa'alayhi't-turābu izā ġaṭṭāhu.*
- al-ġamallaṭ** (*amallas* vezninde.) Uzun gerdanlu adama dènür. **yuḳālu** *raculun* ^{2498/41.} *ġamallaṭun ay aṭ-ṭavilun al-'unuk.*
- al-ġavṭ** (*savṭ* vezninde.) Tiride dènür ki ekl olunur. **taġulu** *aṭa'mana ġavṭan ay tarīdan.* Ve maşdar [2_499] ^{2499/01.} olur, çukur kazmak ma'nāsına. **yuḳālu** *ġāṭa'l-ḥafratu yaġūtu ġavṭan izā ḥafraha.* Ve bir nesne şey'i āḥar içre girmek ^{2499/02.} ma'nāsına. **yuḳālu** *ġāṭafīhi izā daḥala fīhi.* Ve çukur olarak düz ve geniş arda dènür.
- al-ġāṭ** ve **al-ġā'iṭ** Bunlarda ^{2499/03.} obruk olarak düz ve geniş arda dènür. Cem'ileri *ġūṭ* obruk olarak düz ve geniş arda dènür. Cem'ileri *ġavṭ* gelür. (*Ġaynıñ dammiyla.*) Ve *aġvāṭ* ve *ġiyṭān* gelür. Ve *ġiyāṭ* ^{2499/04.} gelür. (*Ġaynların kesriyle.*) Ve *ġāṭ* cem'ate dènür. Zāhiren maġlûbdur ve *ġā'iṭ* insānıñ necesinden kināye olur. Bedeviler ekter ^{2499/05.} şahrāda çukurlara oturur oldukları 'alāġasıyla itlāk olundu.
- al-ġayṭ** (*ḥayṭ* vezninde.) Ġavṭ gibi duḫül ma'nāsınadır. ^{2499/06.} *kamā sayuzkaru.*

al-ğavṭat (*tamrā* vezninde.) Çukur yerē dēnür ve **Benū Ebi Bekr** yurdunda bir düz ve laṭif arḍın ismidir kī; süvāri ^{2499/07.} anı iki günde ḳat' edemez ve Gūṭeṭi ḳabileṣi bilādında bir belde adıdır. Ve **Beni 'Amir Bin Cuveyn** yurdunda bir ōr ōuyıñ ^{2499/08.} adıdır.

ğuvta (*Ġaynıñ ḍammıyḷa.*) D ı m a ō k ōehriniñ yāḥūd kurē ve ḳadāsınıñ ismidir. **Ŵāriḥ** dēr kī; her yeri cūy-bār ve sebze- ^{2499/09.} -zār ve bağ ve bostan ve gülistan olmağḷa cinān-ı erba'a-i dūnyanıñ birisidir. Ġ a v ṭ a ' - i D ı m a ō k , S a ğ d - ı S e m e r ḳ a n d ve U b u l l a - i B a ō r a ve Ŵ a ' b - ı ^{2499/10.} B a v v ā n meŵhürdur.

al-tağviṭ (*taf'ıl* vezninde.) Loḳma yutmaḳ, 'alā ḳavlin loḳmayı büyük ḳaldırmaḳ ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ğavvaṭa* ^{2499/11.} *aṭ-ṭa 'āma izā laḳmuhu av 'azmuhu* Ve ḳuyınıñ dibini derin eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ğavvaṭa 'l-bi'ra izā aba'da ḳa'raha.*

al-tağavvuṭ (*tafa'ul* ^{2499/12.} vezninde.) Ḳadā-yı ḥācet eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *tağavvaṭa 'r-raculu izā abda.*

al-inḡiyāt (*infi'āl* vezninde.) Ağaç egilmek ^{2499/13.} ma'nāsınadır. **yuḳālu** *inḡāṭa 'l-'udu izā taṭanna.*

al-tağāvṭuṭ (*tafa'ul* vezninde.) Ŵuyā ṭalıŵmaḳ ma'nāsınadır. **yuḳālu** *tağāvvaṭa* ^{2499/14.} *izā tağāmasa.*

ğutḡut (*Ġaynlarıñ ḍammı ve emir būnyeleriyle bir kelimeḍir*) kī; fitne ve iḥtilāl hengāmında cema'atden ayrılmayıp cema'at ^{2499/15.} içre ol dēyü emir maḳāmında irād olunur. **taḳulū** *ğut ḡut izā amartahu an yakūna ma' al-camā'ati izā cā'ata 'l-fitanu.*

al-ğayṭ ^{2499/16.} (*ḥayṭ* vezninde.) Bir nesne şey'-i āḥara girüp ḡāib olmaḳ ma'nāsınadır. **yuḳālu** *ḡāṭa 'ŵ-ŵay'u fihi yaḡiṭu ḡayṭan va yaḡiṭu ḡayṭan* ^{2499/17.} *kama zūkira izā daḥala fihi va ḡaba.*

al-muḡāyaṭat (*muḡālaṭa* vezninde.) İḥtilāf-ı kelimāt eylemek ma'nāsınadır. **yuḳālu** *baynahuma muḡāyaṭatu* ^{2499/18.} *ay kalāmun muḥṭalifun.*

III. ARAPÇA SÖZLÜK

<u>Transkripsiyon</u>	<u>Arapça Aslı</u>	<u>Kāmustaki Anlam</u>
ġarż 2190/35.	(عَزَزُ)	Bir iğne, diken gibi sivri şeyleri saplayıp batırmak, elbiseler dikmek.
ġarż 2190/37.	(عَزَزُ)	Deriden yapılmış olan üzengi. Deri üzengiye ayak basmak.
ġarāz 2190/41.	(عَرَّازُ)	Bir adamın, vali ve padişah gibi devlet büyüklerine başkaldırır iken itâatkar hâle gelip söz dinlemesi.
ġirāz 2191/02.	(غَرَّازُ)	Dişi devenin sütünün azalması.
iġtirāz 2191/03.	(اِغْتَرَّازُ)	Deriden yapılmış olan üzengiye ayak basmak, bir adamın yolculuğa çıkma vaktinin gelmesi ve adamın ayağının üzengide olması durumu.
ġāriz 2191/08.	(غَارِزُ)	Sütü az gelen dişi deve.
ġāriz 2191/08.	(غَارِزُ)	Yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokan çekirge. Dolaylı olarak, bir şeyden habersiz kalan cahil kişi.
ġāriżā 2191/08.	(غَارِزُ)	bk. ġāriz
ġurūz 2191/11.	(غُرُوزُ)	Asma ağacına vurulan aşı kalemi.
muġarraza 2191/12.	(مُعَرَّزُ)	Yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokan çekirgenin sıfatı.
ġaraz 2191/13.	(عَزَزُ)	Mekke'deki ayrık otlarına benzeyen, develerin otlaması için pek işe yaramayan bir çeşit ot. "Çoban değneği" dedikleri otun küçük bir çeşidi.
muġriz 2191/15.	(مُغْرِزُ)	Bitkili yer.
iġrāz 2191/16.	(اِغْرَّازُ)	bk. muġriz.

taġārız 2191/17.	(تَغَارِزُ)	Başka bir alana götürülüp dikilmiş ağaç fidanlar.
ġarızat 2191/18.	(عَرِيْزَةٌ)	İnsanın yaratılmış olduğu mizacı.
ġarza 2191/19.	(عَرَزٌ)	Mekke ile Ta'if aralığındaki bir yer.
ġurayz 2191/19.	(عُرَيْزٌ)	Dariyye isimli yerdeki bir su adı.
ġarāz 2191/20.	(عَرَازٌ)	Bir yer adı.
taġrīz 2191/21.	(تَغْرِيزٌ)	Dişi deveyi sağmayı bırakmak. Bir rivayete göre; dişi devenin sütünü kesmek için memesine soğuk su vurmaya, iki sağım arasında bir sağımı yapmamaya denir.
ġazaz 2191/23.	(عَزَزٌ)	Bir kişinin bir şeyi seçip kendine has kılması. Hayvan ve yavru türlerine hedefi görebilmek için hileden yük asmak.
iġtizaz 2191/26.	(اِعْتِزَّازٌ)	Deneyim kazanmak, uzmanlaşmak.
ġuzz 2191/27.	(عَزٌّ)	Avurt, ağız içi. Şıdk (?) anlamına gelir. Oğuz boyu, Türk soyundan bir topluluğun adı.
ġuzġuz 2191/27.	(عَزُّعُزٌّ)	bk. ġuzz
iġzāz 2191/28.	(اِعْرَازٌ)	Ağacın dikenini katılaştırmak, sertleşmek. Ayrıca ineğin doğum yapmasının güç, zor olması.
muġizzu 2191/30.	(مُعِزُّ)	Doğumu zor olan inek.
ġuzayz 2191/30.	(عُرَيْزٌ)	Benū Temim yurdunda bir su adı.
muġāzat 2191/31.	(مُغَازَةٌ)	Bir işe hemen başlamak, hemen işe girişmek.
taġāzuz 2191/31.	(تَغَازُزٌ)	Bir şeyi çekmek, çekiştirmek.
ġuzzāz 2191/32.	(عَزَّازٌ)	Akrabalarına, çocuklarına ve komşularına daima iyilik eden, güzel davranan kişiler.
Ġazza 2191/34.	(عَزَّ)	Filistin'de bir yer adı. Benū Sa'd şehrinde bir kumluk adı. Afrika'da bir ülke adı.

agazzu 2191/38.	(أَغَزُّ)	Kişi adı. Küseyl bin Ağazzu'l al-Berberi'nin tanınan, bilinen bir adam adı olması gibi.
gamz 2191/38.	(غَمَزُ)	Bir adamı parmakla ya da el ile dürtüp sıkmak. Göz kapağını kırparak ya da göz veya kaş ile işaretlemek. Bir kişinin arkasından dedikodu etmek. Bir insan ya da bir hayvanın hastalık yahud ayıbının açıkta olup belli olması. Hayvanın bir tarafa ayağı aksayarak yürümesi. Hayvanın şişmanlığını anlamak için arkasına el ile dokunup yoklayıp öğrenmek.
gammāzat 2192/03.	(غَمَّازَةٌ)	Cefa ve boyu posu güzel, yani birinin vücudunu parmaklarıyla sıkıp çimdikleme narin ve hoş olan sevgili. Ve bu sevgi gösteren güzel kadınların şakalaşması ve iltifatı.
muğammaz 2192/05.	(مُغَمَّزٌ)	Ayıplama ve kınamak. Bir rivayete göre; çok arzu edilen şey.
gamizat 2192/06.	(غَمَّازَةٌ)	bk. muğammaz
gamūz 2192/07.	(غَمُوزٌ)	Temizliği ve şişmanlığı öğrenilmek için el ile dokunulan dişi deve.
gamz 2192/08.	(غَمَزٌ)	Güçsüz ve bakımsız kişi. Deve ve davar, keçi gibi diğer türlerin geri düküntü ve seçintisi, alacağı.
igmāz 2192/09.	(اِغْمَازٌ)	Maldan alacağını kazanma. Havanın sıcaklığının şiddetinin dinmesi. Bir kişiyi ayıplama, hakir görme. Devenin hörgücünün şişmanlayıp yağlanması.
mağmūz 2192/15.	(مَغْمُوزٌ)	Suç atılan kişi.
gumāza 2192/15.	(غُمَّازٌ)	Benū Temim yurdunda bir su adı. Basra ile Bahreyn aralığında bir kuyu adı.
tağāmuz 2192/16.	(تَغَامُزٌ)	Gözlerle işaretleme.

igtimāz 2192/17.	(اِغْتِمَازٌ)	Bir kişiyi ayıplama.
gamizu'l-cu'i 2192/18.	(عَمْرُ الْجَا)	Remman isimli yerde bir evin adı.
gavz 2192/19.	(عَوَزٌ)	Bir işi bile bile yapma.
agvaz 2192/19.	(اَعْوَزٌ)	Ailesine, eşine ve çocuklarına pek çok iyilik yapan kişi.
giyzān 2192/21.	(غِيْزَانَ)	Herat şehri ilçesinde bir köy.
gabas 2266/33.	(عَبَسٌ)	Karanlık. Bir rivayete göre, kül renginde olan beyazlık, boz.
gubsat 2266/33	(غُبْسَةٌ)	bk. gabas
agbas 2266/35.	(اَعْبَسٌ)	Gri renkte olan kurt.
vardu'l-agbas 2266/36.	(وَرْدُ الْأَعْبَسِ)	Kızıl ile boz renk arasındaki at.
ibni'l-agbas 2266/37.	(ابْنُ الْأَعْبَسِ)	Bir hadis aliminin ismi.
gubays 2266/37.	(غُبَيْسٌ)	Boz kurt. Kurdun zaman zaman koyunlara hücum etmesi. Bir rivayete göre, temel anlamı yıldızdır. Kenar, kıyı, uç.
gabs 2267/02.	(عَبَسٌ)	Gece karanlık olmak. Karanlık basmak.
igbisās 2267/03.	(اِغْبِسَاسٌ)	bk. gabs
igbisās 2267/03.	(اِغْبِسَاسٌ)	bk. gabs
ebū'l-ğaydās 2267/04.	(الْغَيْدَاصُ أَبُو)	Tenāsül uzvu.
ğudāmis 2267/05.	(غُدَامِسٌ)	Batıda bir ülke adı. Sudan şehrine denk gelir.
gars 2267/06.	(غَرَسٌ)	Yere ağaç dikmek.
garas 2267/07.	(غَرَسٌ)	Toprağa dikilmiş ağaç fidanı.
bi'ru gars 2267/08.	(بَوْرُ غَرَسٍ)	Medine'de bir kuyu adı. (Hz. Peygamber'in cenazesinin yıkanmasında kullanılan su bu kuyudan çekilmiştir.)

vadiyu'l-ğars 2267/10.	(وَادِيُّ الْغَرَسِ)	Fedek yakınlarında bir vadi adı.
ığrās 2267/10.	(اِغْرَاسٌ)	Yere ağaç dikmek.
ğirs 2267/11.	(غِرْسٌ)	Doğum esnasında çıkan sümük gibi yoğun şey. Plasenta sıvısı. Bir rivayete göre; ince zar gibi deriye denir ki; deve yavrusu doğduğunda yüzüne sarılmış şekilde çıkar. Eğer zamanında yok edilmezse boğup deve yavrusunu öldürür.
ğars 2267/14.	(عَرَسٌ)	Kara karga.
ğarās 2267/14.	(غَرَّاسٌ)	Müşhil alıp yiyen adamın hali.
ğirās 2267/14.	(غِرَّاسٌ)	Fidan dikim vakti. Dikilmiş olan fidan.
mağrūsāt 2267/15.	(مَعْرُوسَةٌ)	Karışıklık.
ğarisat 2267/16.	(غَرِسَةٌ)	Yerinde pekişip tutuncaya kadar yeni dikilmiş hurma fidanı.
ğaris 2267/17.	(غَرِيسٌ)	Dişi koyun.
ğarisa 2267/18.	(غَرِيسَةٌ)	Cariyelere özgü olan yer.
ğass 2267/19.	(عَسٌّ)	Sferde olan yolcu. Bir şehre veya kasabaya uğramak. Bir adamın söz ve davranışına ilişkin söz söyleyerek onu kınamak, ayıplamak. Suya daldırmak ve kediyi “guss!” diye azarlamak.
ingīsās 2267/22.	(اِنْغِسَاسٌ)	Suya dalmak.
ğas 2267/23.	(عَسٌّ)	Kediyi azarlama sözü. Türkçede “pist!” denir.
ğasğasat 2267/24.	(عَسَّعَسَةٌ)	Kediyi “pist pist” diye azarlama.
mağsūsāt 2267/25.	(مَعْسُوسَةٌ)	Hurması tatlı olmayan hurma ağacı.
ğasūs 2267/26.	(عَسُوسٌ)	Lokum gibi çiğnemedi yutması kolay olan lezzetli yemek. Suya daldırmak.
ığsās 2267/28.	(اِغْسَاسٌ)	Çiğneyip yutması kolay olan yiyeceklerden yedirmek.

ġusās 2267/29.	(غُصَّاسٌ)	Deveye has bir hastalık.
maġsūs 2267/29.	(مَغْسُوسٌ)	Gusas hastalığına tutulmuş deve. Çürümüş hurma.
ġassān 2267/31.	(عَسَّانٌ)	Yemen'deki bir topluluğun başındaki kişinin adı. Yemen'de Zem' ile Zebid arasında bir su adı.
ġuss 2267/32.	(غُصٌّ)	Güçsüz ve alçak olan kişi.
ġasīs 2267/34.	(عَسِيسٌ)	Kötü ve çürük hurma.
muġassas 2267/35.	(مَغْسَسٌ)	bk. ġasīs
ġađas 2267/36.	(عَضَسٌ)	Yemen dilinde Karaman kimyonu da denen bir bitki.
ġiṭris 2267/37.	(غِطْرِسٌ)	Acımasız, zor kullanan ve böbürlenen kişi.
ġiṭris 2267/37.	(غِطْرِيْسٌ)	bk. ġiṭris
ġaṭrasat 2267/38.	(عَطْرَسَةٌ)	Kendini beğenmişlik, şaşkınlık ve hayal kurmak. Eş dostuna, yaşıtlarına kendini olduğundan üstün göstermek. Kibirli olmak. Birini rahatsız etmek.
taġatrus 2267/41.	(تَعْتَرُسٌ)	Bir kişiye kırılıp dargın olmak. Salınarak yürümek. Yoldan çıkıp yolsuz gitmek. Bir şeyden el çekip nefse hakim olma.
ġaṭs 2268/03.	(غُطْسٌ)	Suya daldırmak. Suya dalmak. Suya eğilip ağızla içme.
ġaṭūš 2268/07.	(غُطُوصٌ)	Savaşlara ve tehlikeli durumlara ve tehlikeli yerlere giren saldırgan, cesur, yiğit kişi.
taġāṭus 2268/08.	(تَغَاطُسٌ)	Dalgın olmak. İki kişinin birbirini suya daldırması.
miġnaṭīs 2268/10.	(مَغْنِطِيْسٌ)	Mıknatıs denen taş. Demir kapıcı taş.
maġniṭīs 2268/10.	(مَغْنِيْطِيْسٌ)	bk. miġnaṭīs
miġnāṭīs 2268/10.	(مَغْنَاطِيْسٌ)	bk. miġnaṭīs

ğatallas 2268/12.	(غَطَّلَسْ)	Yırtıcı kurt.
ğalas 2268/13.	(عَلَسْ)	Gecenin sonundaki sabah öncesi karanlık.
iğlās 2268/14.	(اِعْلَاسْ)	Gecenin sonundaki karanlık vakte girmek.
tağlis 2268/15.	(تَغْلِيْسْ)	Gecenin sonunda suya gitme. Zikredilen bu zamanda iş yapma.
ğalis 2268/17.	(غَلِيْسْ)	Erkek eşeğe verilen özel bir ad.
tuğullis 2268/17.	(تُغُلُّسْ)	Şiddetli ve güçlü olan bela.
muğallis 2268/19.	(مُغَلِّسْ)	Cabbaratu İbnü'l-Mugallis diye bilinen hadis alimi.
ğams 2268/20.	(عَمَسْ)	Suya daldırma. Yıldızın batması.
ğamūs 2268/21.	(عَمُوسْ)	1. (Suya, ateşe, günaha) Daldırıcı şey. 2. Bilerek haksız yere yalan yemin. 3. Şiddete ve sıkıntıya sebep veren şiddetli söz. 4. Doğumu yaklaşına kadar şüpheye daldığı için veya yavrusu karnında gizlendiği için gebeliği belli olmayan dişi deve. 5. İliği erimiş mi yoksa kurumuş mu diye şüpheye düşülen dişi deve. 6. Karnında yavrusu olduğu halde kuyruk kaldırmanın gebelik belirtisi olmasına rağmen kuyruğunu kaldırmayıp gebeliğini belli etmeyen dişi deve. Bu önceki anlamla zıttır. 7. İnsanın içine işleyen ayıplama, kınama.
ğamīs 2268/32.	(عَمِيْسْ)	1. Kuru otlak içinde gizlenen taze ot. 2. Karanlık gece. 3. Henüz belli olmamış şey. 4. Orman, yoğun sazlık, çalılık, sık ve içine girip saklanılan gür ağaçlık. 5. Sebze ve bahçesi arasında olan küçük su yolu.
ğumays 2268/36.	(عَمِيْسْ)	Talebiyye'ye dokuz mil uzaklıkta bir göl ismi.
vādi ğumaysā 2268/38.	(وَادِي الْعُمَيْسَةِ)	Vadi adı.

ġammāsat 2268/38.	(عَمَّاسَةٌ)	Kara bataġ diye bilinen su kuşu.
taġmīs 2268/39.	(تَعْمِيسٌ)	İçmeyi azaltma.
iġtimas 2268/39.	(اِعْتِمَاسٌ)	Kadının elini tasvirsiz bir şekilde kınalaması.
muġammas 2268/41.	(مَعَمَّسٌ)	Taif yolunda bir yer.
muġammis 2268/41.	(مَعَمَّسٌ)	bk. muġammas
ķamallas 2269/02.	(قَمَلَّسٌ)	Kötü ve yiġit olan kişi.
ġimlās 2269/03.	(عِمْلَاسٌ)	Kendinden geçmiş devenin boġazından çıkan kızıl büyük kese.
ġavas 2269/04.	(عَوَّسٌ)	Askerin düşman tarafından bozguna uğratıldığı, esir alındığı ġün.
muġavvas 2269/06.	(مَعَوَّسٌ)	Dikenleri kırılıp temizlenmiş ve iyileştirilmiş küçük hurma ağacı.
ġaysānīyu 2269/07.	(عَيْسَانِيٌّ)	Boyu fidan gibi hoş ve yerinde olan ġüzel kız.
ġaysān 2269/08.	(عَيْسَانٌ)	Yiġitlik öncesine denir ki; öfkeli ve canlı olduğu zamandır. Sınıf ve tarz, gidiş, yol.
ġaysāt 2269/08.	(عَيْسَاءٌ)	bk. ġaysān
ġays 2269/10.	(عَيْسٌ)	Gövdede çok olan yeni ve taze et.
ġabaş 2340/34.	(عَبَّشٌ)	Gecenin sonunda olan hafif karanlık. Gecedен arda kalan hafif karanlığa kalma.
ġubşat 2340/34.	(عُبْشَةٌ)	bk. ġabaş
iġbāş 2340/38.	(اِعْبَاشٌ)	bk. ġabş
ġābiş 2340/39.	(غَابِشٌ)	Her zaman insanlara oyun ve hile yapan hilekar kişi. Zulmeden ve sitem eden kişi.
taġabbuş 2340/40.	(تَعَبُّشٌ)	Eziyet ve kötülük yapma. Bir rivayete ġöre, bir kimseyi suç iddia ederek haksız yere dava etme.

ağbaş 2341/01.	(اَعْيشَ)	Çok karanlık gece.
ğabş 2341/01.	(عَبَشَ)	bk. ağbaş
ğubşān 2341/02.	(غُبْشَانَ)	Bir adam ismi.
abu ğabşān 2341/02.	(أَبُ غُبْشَانَ)	Huza‘iyyu kabilesinden bir kimsenin ismi.
ğarş 2341/09.	(عَرَشَ)	Bir çeşit ağaç yemişi.
ğaşş 2341/10.	(عَشَّ)	Bir kimseye münafikane bir şekilde yapılan öğütle hıyânet etmek veya içinde olan fikrin zıddını söyleyerek ihanet etmek. Hırsı kuvvetli olan kişi.
tağşîş 2341/13.	(تَعْشِيشَ)	bk. ğaşş
ğişşu 2341/14.	(غَشَّ)	Bir kimseye münafikane bir şekilde yapılan öğütle hıyânet etmek veya içinde olan fikrin zıddını söyleyerek ihanet etmek. Kalpte saklı olan gizli düşmanlık.
ğuşş 2341/16.	(عُشَّ)	Her zaman münafikane bir şekilde nasihatle insanlara ihanet eden aldatıcı hilekar kişi. Herkesce bilinen bir yer adı.
mağşūş 2341/17.	(مَعْشُوشَ)	Saf ve temiz olmayan şey.
ğaşaş 2341/18.	(عَشَّشَ)	Başka bir şeye karışarak üzüntü veren şey.
ğişaş 2341/19.	(عَشَّاشَ)	Acele ve koşmak. Bir rivayete göre, güneşin battığı vakit veya gece. Gece karanlığının öncesi ve sonrası, alacakaranlık. Bir rivayete göre, aceleyle veya sağlıklı olmayan bir şekilde içme.
ğaşaş 2341/19.	(عَشَّشَ)	bk. ğaşaş
ığşāş 2341/23.	(اِعْشَّاشَ)	İyi bir şekilde toplama.
muğāşîş 2341/23.	(مُعْأَشِيشَ)	Gece karanlığının sonunda olup sabahlamak üzere olan kişi.

igtişâş 2341/25.	(اِغْتِشَاشٌ)	Bir kimsenin hıyânete sebep olan, hâinliği içine alan öğüdünü dinlemek.
istiğşâş 2341/26.	(اِسْتِغْتِشَاشٌ)	Öğüt eden kişiyi hâinlik yaptırıcı diye kabul etmek veya onda hıyânetten şüphelenmek.
ğatraşat 2341/27.	(عَتْرَاشَةٌ)	Karanlık etmek veya karanlık olmak.
tağatruş 2341/29.	(تَعَطْرُشٌ)	Bir şeyi gördüğü halde görmemiş gibi yapma.
ğatş 2341/29.	(عَطَشٌ)	Gece karanlık olmak, karanlık basmak.
ğataş 2341/30.	(عَطَشٌ)	Hastalık veya yaşlılıktan dolayı yavaş yavaş yürüme.
ğataşân 2341/30.	(عَطَشَانٌ)	bk. ğataş
igtaş 2341/32.	(اِغْتِشَاشٌ)	Gece karanlık olmak.
ğataş 2341/33.	(عَطَشٌ)	Gözün sürekli akması.
ğuşâ 2341/34.	(غُطْشَاً)	Gidilecek yerin yoluna dâir işaretleri belli olmayan kır ve çöl.
tağtiş 2341/35.	(تَعَطِّيشٌ)	Üstü örtülü bir şeyi belli etmek için bir yüzünü veya yol açmak. Bir iş, bir fikir yahud sözün üslubunu, yolunu, yöntemini hazırlamak.
tağatiş 2341/38.	(تَغَاطِشٌ)	Anlamamazlıktan gelme, bilmiyormuş gibi yapma.
tağatuş 2341/39	(تَعَطُّشٌ)	Kişinin gözüne perde inmiş gibi buğulu görmesi, bulanık ve karanlık görmek.
ğatammaş 2341/40.	(عَطْمَشٌ)	Görme yetisi zayıf olan kişi. Çok zalim ve sitem edip duran kişi. Kuvvetini eziyetle zorla bir iş yaptırmaya kullandığı için arslana da denir. Esed kabilesinden bir şair adı.
ğatmaşat 2342/01.	(عَطْمَاشَةٌ)	Bir şeyi zorla, güç kullanarak alma, el koyma..
ğafaş 2342/02.	(غَفَشٌ)	Gözden akan pis su ve akıntı.

ğamaş 2342/03.	(غَمَشٌ)	Bir kişinin açlık veya susuzluktan ötürü gözlerine perde inmiş gibi olup görememesi.
Abu ğunayş 2342/05.	(أَبُو غُنَيْشٍ)	Mabzul Bin Lu'ayy oğulları cemaatinden bir kişi.
ğunşüş 2342/06.	(غُنْشُوشٌ)	Geri kalan, artan.
tağbîd 2435/01.	(تَغْبِيدٌ)	Üzüntüsünden ağlamak isteyen kişinin sıkıntısının büyüklüğünden ağlayamayıp gözünden yaş çıkamaması.
ğarağ 2435/02.	(عَرَضٌ)	Ok ve kurşun atılan hedef tahtası. Teşbih yoluyla anlatılmak istenen şey, amaç. Kalbin sıkılık bıkınlık ve can sıkıntısı ortaya çıkması, bir şeye tutkulu ve istekli olma ve korkma.
ğaruğ 2435/06.	(عَرَضٌ)	Bir şeyin taze ve canlı olması.
ğariğ 2435/07.	(عَرِيضٌ)	Taze ve canlı şey. Müzik bilen, eğlencesi hoş, narin şarkı söyleyen ve şarkısına istek ve arzu duyulan kişi. Yağmur suyu. Beyaz, taze ve yeni olan her şey. Hurma çiçeği.
mağrûğ 2435/10.	(مَغْرُوضٌ)	Yağmur suyu.
iğriğ 2435/11.	(إِعْرِيضٌ)	Beyaz olup taze ve canı olan şey. Hurma çiçeği.
ğarđ 2435/12.	(عَرَضٌ)	Doldurmak. Doldurup biraz eksiltmek. Sütü tulumda çalkayıp yağınını çıkardıktan sonra bir kaba koyup insanlara içirme. Kuzu veya oğlağı zamanından önce süttten kesme. Meyve ve sebzeyi taze iken toplama. Bir rivayete göre de meyve sebzeyi taze iken alma. Devenin eyerine bağlanan yassı kemer.
ğarđ 2435/21.	(عَرَضٌ)	1. Derede olan küçük çukur yer. 2. bk. ğirdān
ğirdān 2435/22.	(عَرِضَانٌ)	Su bırakılmayıp terkedilmiş yer.
ğurđān 2435/22.	(عَرِضَانٌ)	bk. ğarđ

ğarđ 2435/23.	(غَرَضٌ)	Eğilip iki bükülmek. Şişman kimsenin zayıflayıp vücudunun yer yer bükümlü olması. Vazgeçip el çekme. Bir şeyi vaktinden önce aceleyle yapmak. Deveye eyer bağlamak için kemer takmak.
iğrād 2435/26.	(اِغْرَاضٌ)	Doldurmak. Misafire taze hamurdan ekmek yapıp yedirmek. Deveye eyer çekme.
tağriğ 2435/29.	(تَغْرِیْضٌ)	Meyve cinsini taze iken toplama veya almak. Taze ve canlı et yemek. Bir çeşit yemek.
ğarđat 2435/32.	(غَرَضَةٌ)	Devenin eyerini bağlamaya yarayan kemer.
mağriğ 2435/33.	(مَغْرِضٌ)	Devenin eyer bağlanacak yeri.
ğurđān 2435/35.	(غُرْضَانٌ)	İnsan burnunun iki yanından aşağı doğru inen yer.
ğariğ 2435/36.	(عَرِضٌ)	Uzun burun. Suya sabah erken saatte giden kişi.
tağarruğ 2435/37.	(تَغْرِضٌ)	Ağacın dalı ve çubuğunu bütününden ayırma sebebiyle kırmak.
muğarağat 2435/38.	(مُغْرَضَةٌ)	Deveyi suya erken vakitte götürmek.
ğiđād 2435/39.	(غِضَاضٌ)	Gözü yuvarlakmış gibi aşağı bakma. Dolaylı olarak; akla yatmayan, doğru olmayan şeye dayanmak, katlanmak.
ğadđ 2435/40.	(عَضٌ)	bk. ğiđād
ğadād 2435/40.	(غِضَاضٌ)	bk. ğiđād
ğadāđat 2435/40.	(غِضَاضَةٌ)	bk. ğiđād
ğudāđ 2435/40.	(غُضَاضٌ)	bk. ğiđād
ğadāđā 2436/02.	(غِضَاضٌ)	1. Bir şeyin miktarını azaltmak. 2. Çubuğun tamamını kırmayıp bir kısmını kırmak. 3. Taze ve canlı şey. 4. Hurmanın çiçek yerinde çıkan yumuşak, ilk tomurcuğu. 5. Yeni doğmuş

		buzağı. 6. Güzellik, parlaklık ve çekicilik sahibi kişi.
ğadiḍ 2436/06.	(غَضِيضٌ)	1. Taze ve canlı şey. 2. Hurmanın yeni ve uygun ilk tomurcuğu. 3. Hasta ve durgun göz. 4. İnatçı, alçak, bayağı kişi.
ğadāḍut 2436/09.	(غَضَاضَةٌ)	Canlı, güzel ve çekici olma. Alçaklık.
ğudūdat 2436/09.	(غُضُوضَةٌ)	bk. ğadāḍut
ğadād 2436/12.	(غَضَاضٌ)	1. Burnun koku alma gücünün yeri olan yukarısi ile yüze taraf olan çevresi. Bir rivayete göre, adı geçen yer ile başın ön tarafında kılın çıktığı yerin arası. Başın ön tarafıyla yüze doğru olan yeri veya burnun ucu. 2. Hayvan dışkısı. 3. Burnun ucunun aşağı kısmıyla yukarisinin arası.
ğudād 2436/12.	(غَضَاضٌ)	bk. ğadād
ğadād 2436/15.	(غَضَاضٌ)	Ahadid diye bilinen yere biraz uzaklıkta bir yerde su adı.
ğudḍat 2436/15.	(غُضَّةٌ)	Alçaklık, utanma.
ğadiḍat 2436/15.	(غَضِيضَةٌ)	bk. ğudḍat
mağadāt 2436/16.	(مَغَضَّةٌ)	bk. ğudḍat
tağḍid 2436/16.	(تَغْضِيضٌ)	Mevsim başında yetişen meyveyi yemek. Bir rivayete göre, nazik olmak yahud alçak ve hor görmek.
ğadḡadāt 2436/18.	(غَضَّضَةٌ)	Bir şeyi azaltmak, eksiltmek.
tağadḡaḡa 2436/19.	(تَغْضَضٌ)	Eksilmek. Sulu yere batmak, çekilmek, kaybolmak.
ğudḡā 2436/20.	(غُضَّا)	Bakka oğulları cemaatinden başka bir de Amir Bin Rebia oğullarına ait bir su adı.

ġāmiđ 2436/21.	(غَامِضٌ)	Yüksek yerlerin arasında oluşan alçak ve çukur yer. Düşmanı üzerine saldırıp güçsüz olan kimse. Kolay anlaşılmayan kapalı, bulanık ve şüpheli söz. Haysiyeti olmayan eksik kimse. Bilinip tanınmayan şeref, haysiyet. Baldırdan topuğa doğru gelip sıkın halhal. Şişman ve dolgun olan topuk ve baldır.
ġamđ 2436/27.	(عُمُضٌ)	Bir konuda kolaylık edip, yumuşak davranma. Bir yere doğru seyahat etmek. Kendisine kılıç vurulan kişinin etine batmak.
ġumūđ 2436/31.	(عُمُوضٌ)	Kapalı yer. Söz, anlaşılmaz ve bulanık olmak.
ġamūđat 2436/31.	(عُمُوضَةٌ)	bk. ġumūđ
ġimāđat 2436/32.	(غِمَاضَةٌ)	bk. ġumūđ
iġmāđ 2436/34.	(اِغْمَاضٌ)	Bir konuda kolaylık edip, yumuşak davranma. Mecaz olarak göz yumma. Alıcının satıcıdan biraz daha indirim yapmasını istemek. Kılıcın ağzını keskinleştirmek için inceltme. Bir şeyi hor ve hakir görme. Bir kişi yarışta bir kimseyi geçmişken tekrar yarıştıklarında ise diğer adamın o adamı geçmesi.
ġāmiđat 2437/05.	(غَامِضَةٌ)	Cadde üzerinde ve caddeye yakın olmayan yerde olan üstü açık yer.
ġimāđ 2437/06.	(غِمَاضٌ)	Uyku.
ġamāđ 2437/06.	(غِمَاضٌ)	bk. ġimāđ
ġumđ 2437/07.	(عُمُضٌ)	bk. ġimāđ
taġmāđ 2437/07.	(تَغْمَاضٌ)	bk. ġimāđ
taġmiđ 2437/07.	(تَغْمِيضٌ)	bk. ġimāđ
iġmāđ 2437/07.	(اِغْمَاضٌ)	bk. ġimāđ
ġamiđat 2437/09.	(غَمِيضَةٌ)	Ayıp ve kusur.

tağmîd 2437/10.	(تَغْمِيزٌ)	Malı alan kişinin aldığı malın basitliğine göre değerini azaltıp yahut artırması. Devenin suya gelmesini bir kimse yasaklamışken o kimsenin buna göz yumup yine devenin suya gelmesine izin vermesi. Bir kimsenin bir maddede ne olduğunu bilerek bunu geliştirmesi ki bu ürkütücü bir şeye mahsustur. Bir sözü anlaşılmayacak şekilde şüpheli ve kapalı söylemek.
muğammaḍāt 2437/15.	(مُعْمَضَاتٌ)	Bir kimsenin bilerek kötü yola girip işlediği günahlar.
iğtimād 2437/17.	(اِعْتِمَاضٌ)	Uyumak. Bir şeyin zahmetsizce, yumuşaklık ve kolaylıkla oluşması.
iğimād 2437/19.	(اِنْعِمَاضٌ)	Göz yumulmak.
ğayḍ 2437/19.	(غَيْضٌ)	Su eksilip azalmak. Bir malın değerinin azalması. Yaratılışı tamamlanmamış, düşük. Az şey.
mağād 2437/19.	(مَغَاضٌ)	bk. ğayḍ
iğiyād 2437/24.	(اِنْعِيَاضٌ)	Su eksilip azalmak.
iğāḍat 2437/25.	(اِغَاضَةٌ)	Suyun ya da bir malın değerini eksiltmek.
giyḍ 2437/26.	(غِيضٌ)	Hurmanın ilk tomurcuğu. Bir rivayete göre, lifinden yeni çıkmış küçük ve yenilebilen çekirdek.
ğayḍat 2437/27.	(غَيْضَةٌ)	Su yatağında olan çalı topluluğu diye bilinen ağaçlık ve koruluk. Bir rivayete göre, ak kavak adlı ağaç türü.
tağyiḍ 2437/29.	(تَغْيِيزٌ)	Suyu azaltmak. Arslanın çalılığa dadanması.
ğabṭ 2497/04.	(غَبْطٌ)	Koyun ve keçi türlerinin kuyruğunu ve gövdesini şişman mı zayıf mı olduğunu anlamak için kuyruğunu ya da sırtını el ile yoklamak.

		Mecaz olarak kıskançlık, gıpta ile bakmak Bir kimsenin malının yok olmasını istemek..
ġabı 2497/14.	(غَبَطُ)	Biçilmiş ekin tutamı.
ġibı 2497/14.	(غَبَطُ)	bk. ġabı
ġabū 2497/15.	(غَبُوطُ)	El ile gövdesi yoklanmadıkça şişmanlığı anlaşılmayan dişi deve.
ġubıı 2497/16.	(غَبُوطُ)	Yemek torbasında tasma gibi olan kayış. İki koyun derisinin uçlarına bu kayışı çevirdikten sonra birbirine sıkıca dikip çanta ve daġarcık yaparlar.
ġibıat 2497/18.	(غَبَطَةُ)	1. Güzel hal, sevinç ve mutluluk. 2. Kıskançlık etmek. 3. Reşk eylemek.
ıġtibā 2497/20.	(اِغْبَاطُ)	Bir kimsenin zenginlik ve huzur içinde olması.
ġābiı 2497/21.	(غَابِطُ)	Her zaman ġibta eden kişi.
ıġbā 2497/21.	(اِغْبَاطُ)	Hayvanın üzerindeki semeri ve eyeri almayıp her zaman öyle bırakmak. Bulut dāimā yağmurlu olmak. Bir kişiye sürekli sıtma tutmak. Bitki çokluğu ve sıklığı ile yeryüzünü sarmak, bürümek, tek bir kökten ve tek tohumdan çıkmış gibi görünmek.
maġbaıat 2497/26.	(مَغْبَطَةُ)	Sık ve gür otların kapladığı yer.
taġbiı 2497/27.	(تَغْبِيطُ)	Bir kişiye ya da bir duruma ġipta ile baktırmak.
ġabiı 2497/30.	(عَبِيطُ)	Binek hayvanın üstünde deve eyeri şeklinde olan ve yalnız kadınların binebileceği oturmalık. Bir rivayete göre semeri ve havudu tek parça olan semer, eyer. Yüksek olan yeri yarıp gelen su yolu. Çukur, etrafına göre basık veya iki tarafı yüksek düz ve geniş yer. Yerbu oġulları cemaatine ait bir yer adı.

ġabiṭ al-madarā 2497/33.	(غَبِيْطُ الْمَدْرَةِ)	Tanınmış bir yer adı.
ġabiṭān 2497/34.	(غَبِيْطَانٌ)	Tanınmış bir yer adı.
ġabaṭa 2497/35.	(غَبَطٌ)	Yağmuru bol olan, her yeri çevreleyen bulut.
ġirnāta 2497/36.	(غِرْنَاءَةٌ)	Endülüs'te bir yer adı. Gırnata şehri. Bir rivayete göre yanlış okunmuştur. Doğrusu hemze ile "agarnata" dır. Bunun anlamı da Endülüs dilinde "nar"dır.
al-ġaṭṭa 2497/37.	(الْغَطُّ)	Suya daldırmak.
ġaṭiṭ 2497/38.	(غَطِيْطٌ)	Deve kendinden geçip kükremek. Devenin boğazındaki dağarcıkla seslenmesi. Lâkin; <i>E s ā s</i> 'da devenin boğazındaki dağarcıkla seslenmeye ve aygırın dağarcıksız böğürmesi diye tefsir edilmiştir. Ve horuldama, hırıldama anlamlarına gelir.
ġaṭāt 2498/01.	(غَطَاتٌ)	Bağırtlak kuşu. Bir rivayete göre, arkası ve burnu boz renkte, kanatların iç yüzü siyah olan bir bağırtlak türü.
ġiṭāt 2498/02.	(غِيْطَاتٌ)	Sabah vaktinin öncesi. Bir rivayete göre, gece karanlığından geri kalan. Seher vakti. Ğaṭāt'da denir.
ġaṭāġaṭ 2498/03.	(غَطَاغَاتٌ)	Dişi küçük kuzular.
aġaṭṭ 2498/04.	(أَعْطٌ)	Zengin adam.
ġaṭġaṭa 2498/05.	(غَطْنَطٌ)	Denizde dalgaların kabarıp yükselmek. Tencerenin kaynarken çıkardığı ses. Kişiyi uyku basmak. Bağırtlak kuşunun çıkardığı sese yakın ses, "ġāt!, ġāt!" diye çıkarılan ses.
taġaṭġuṭ 2498/08.	(تَغَطْنَطٌ)	Denizin dalgalarının kabarıp yükselmesi. Bir şey dağılıp parça parça olmak.

ig̃it̃at̃ 2498/10.	(اِغْتِطَاطٌ)	Erkek devenin dişi deveyi çiftleşmek için vurarak çökertmesi. Bir kimseyle koşuda yarışıp onu geçmek.
ğat̃mãat̃ 2498/12.	(عَطْمَطَةٌ)	Denizde dalgalar çalkalanmak. Tencere kaynamak. Dereye akan su çağlamak. Denizin suyu çoğalıp dalgalar büyümek, kuvvetlenmek.
ğut̃amĩt̃ 2498/15.	(عَطْمِيطٌ)	Suyu çok olup dalgaları kuvvetli olan deniz.
ğat̃avmãt̃ 2498/16.	(عَطْوَمَطٌ)	bk. ğut̃amĩt̃
ğat̃mãtĩt̃ 2498/16.	(عَطْمِطِيْتُ)	bk. ğut̃amĩt̃
ğit̃m̃at̃ 2498/17.	(غِطْمَاطٌ)	Dalgaların sesi ve gürültüsü.
ğut̃amĩt̃ 2498/18.	(عَطْمِيطٌ)	bk. ğit̃m̃at̃
ğat̃mãtĩt̃ 2498/18.	(عَطْمِطِيْتُ)	bk. ğit̃m̃at̃
ğit̃m̃at̃ 2498/18.	(غِطْمَاطٌ)	Birbirine çarpıp çalkantılı olan dalgalar.
tağat̃mãt̃ 2498/19.	(تَغَطْمَطٌ)	Boğuk ve tutkun sesle seslenmek. Çömlek kaynariken takır takır ses çıkarmak. Dalgaların çalkalanması.
ğalat̃ 2498/22.	(غَلَطٌ)	Sözde ve konuşmada yanılmak.
ğalat̃ 2498/23.	(غَلَّةٌ)	Hesapta yanlış yapmak.
ğalū̃tat̃ 2498/24.	(غُلُوطَةٌ)	Yanıltmaç diye tabir edilen söz.
uğlū̃tat̃ 2498/24.	(أُغْلُوطَةٌ)	bk. ğalū̃tat̃
mağlãtat̃ 2498/25.	(مَغْلَطَةٌ)	bk. ğalū̃tat̃
miğlā̃t̃ 2498/27.	(مِغْلَاطٌ)	Çok yanılıp aldanan kişi.
tağlĩt̃ 2498/27.	(تَغْلِيْطٌ)	Bir kimseyi yanlış yaptın diye yanlışla bağlamak.
muğālãtat̃ 2498/28.	(مُغَالِطَةٌ)	Bir kişiyi yanıltmak.
ğilā̃t̃ 2498/29.	(غِلَاطٌ)	bk. muğālãtat̃

ġamṭ 2498/29.	(غَمَط)	İnsanları aşağılayıp hor görme. Nimete şükretmeyip nankörlük etme ve bundan dolayı nimetin ona göre bir değeri olmayıp hakir görme. Suyu hırsla, şiddetle içmek. Kurban kesmek. Çukur olarak düz yer.
ġamaṭa 2498/34.	(غَمَط)	bk. ġamṭ
iġmāṭ 2498/35.	(اِعْمَاط)	Bir şeyin her zaman var olmak, hazır bulunmak.
iġtimāṭ 2498/36.	(اِعْتِمَاط)	Bir kimse ile önceden koşup yarışıp yenildikten sonra tekrar yarışıp o kimseyi geçmek. Bir kimseye sözde üstün gelmek. Bir şey ortaya çıkmak, kendinin ve de bir alameti belli olmamak.
taġammuṭ 2498/39.	(تَعَمُّط)	Bir şeyi toprak bürüyüp örtmek.
ġamallaṭ 2498/40.	(عَمَّاط)	Uzun boyunlu kişi.
ġavṭ 2498/41.	(عَوُط)	Et suyu. Haşlama et yemeği. Çukur kazma. Bir şeyin başka bir yerden içeri girmesi. Çukur olarak düz ve geniş yer.
ġāṭ 2499/02.	(غَاط)	Düz ve geniş çukur. Topluluk. Obruk.
ġā'it 2499/02.	(غَاءِط)	bk. ġāṭ
ġayṭ 2499/05.	(عَيْط)	İçeri girme.
ġavṭat 2499/06.	(عَوُطَة)	Çukur yer. Benū Ebi Bekr yurdunda düz ve hoş bir yer. Guteti kabilesinin şehrinde bir yer. Amr Bin Cuveyn yurdunda bir tuzlu suyun adı.
ġuvta 2499/08.	(عُوُتَة)	Dımaşk şehrinde bir yerin adı. Şārihe göre; her yeri sebze, bağ, bostan, gül bahçesi olup dünyanın dört cennetinden birisidir. Öbürleri: Gavta-i Dımaşk, Sagd-ı Semerkand, Ubulla-i Basra ve Şab-ı Bavvan diye bilinirler.

tağviṭ 2499/10.	(تَغْوِطُ)	Lokma yutma. Bir rivayete göre, lokmayı büyük büyük yutmak. Kuyunun dibini derin açmak.
tağavvuṭ 2499/11.	(تَغْوُطُ)	İhtiyaç gidermek.
ingiyāṭ 2499/12.	(اِنْغِيَاطُ)	Ağaç eğilmek.
tağāvuvuṭ 2499/13.	(تَغَاوُطُ)	Suya dalışmak.
ğuvṭğuvṭ 2499/14.	(غُطْنُطُ)	Bozgunculuk ve kargaşanın olduğu vakit topluluktan ayrılmayıp burada toplulukta kal diye söylenen emir sözü.
ğayṭ 2499/16.	(عَيْطُ)	Bir şey bir yere girip kaybolmak.
muğāyāṭat 2499/17.	(مُغَايَاطَةٌ)	Aykırı sözler söyleme.

IV. TÜRKÇE DİZİN-SÖZLÜK

Arapça madde başlarının ve iştikaklarının, Arapça vezin isimlerinin anlamları Türkçe dizin içerisinde verilmemiştir. Kendilerinden sonra “*” ibaresi konarak Arapça sözlükte açıklanmış olmalarına atıfta bulunulmuştur.

- ‘**Abdu’l Dār** Kişi adı. -1-
‘a.+ ę 2341/07.
- Abū Ğunayş** Kişi adı. -1-
A. 2342/05.
- ‘**aceb** *Ar. a.* Acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey. -1-
‘a. 2267/38.
- ‘**acele** *Ar. a.* Çabuk, çabukluk. -3-
‘a. 2341/19.
‘a. 2341/21.
‘acele kılmak: Bir şeyi çabuk yapmak. 2435/25.
- ‘**acib** *Ar. sf.* Tuhaf. -1-
‘a. 2191/05.
- açlık** *a.* Aç olma durumu. -1-
a.+ dan 2342/03.
- açmak** Açmak.
→ **tarik** a.
- ad** *a.* Ad, isim. -22-
a.+ ıdır 2191/20, 2191/21, 2191/31, 2191/37, 2191/38, 2192/15, 2192/16, 2192/18, 2267/05, 2267/08, 2267/10, 2267/29, 2267/31, 2436/15, 2436/21, 2437/29, 2497/33, 2497/36, 2499/07, 2499/08.
- adam** *Ar. a.* İnsan, er kişi. -25-
a. 2190/41, 2191/24, 2437/04.
a.+ ą 2192/15, 2192/17, 2192/20, 2267/41, 2341/40, 2436/06, 2498/04, 2498/40.
a.+ ı 2191/38, 2191/40, 2192/13, 2267/41, 2437/04, 2497/27, 2498/07, 2498/29.
a.+ ıñ 2267/14, 2267/20, 2341/39, 2342/03.
a.+ ıñ bir 2191/04.
a.+ larą 2191/32.
- ‘**add** İtibar etmek, öyle kabul etmek. -1-
‘a. eylemek: İtibar etmek, saymak. 2341/26.
- adrār** *Ar. ę.a.* Zararlar, kayıplar. -1-
a.+ ından 2267/01.
- ‘**adüv** *Ar. a.* Düşman. -1-
‘a. 2267/01.
- Afrikiyye** Afrika. -1-
A.+ değ 2191/37.
- ağaç** *a. bit. b.* Ağaç. -10-
a. 2267/06, 2267/11, 2499/12.
a.+ ı 2191/12.
a.+ ıdır 2267/25.
a.+ ıną 2269/06, 2437/28.
a.+ ıñ 2191/28, 2341/09, 2435/37.
- ağaçlık** *sf.* Ağacı bol olan yer. -1-
a. 2268/35.
- ağarnāta** *Ar. öz.a.* 1. Gırnata. 2. Nar (meyve). -1-
a. 2497/36.
- ağattı*** *Ar. a.* -1-
a. 2498/04.
- ağazzu*** *Ar. a.* -1-
a. 2191/38.
- ağbas*** *Ar. a.* -1-
a. 2266/35.

ağbaş* *Ar. a* -1-
a. 2341/01.

ağbāş* *Ar. a. cem.* ğabaş -1-
a. 2340/35.

ağbes *Ar. sf.* Kül rengi. -1-
a. 2266/38.

ağız 1. *a. anat.* Ağız. **2.** Kesici aletlerin keskin tarafı. -2-
a.+ ını 2437/02.
a.+ ıyla 2268/06

ağiddā* *Ar. a. cem.* ğadiğ -1-
a.+ dır 2436/08.

ağlamak Ağlamak. -1-
a. 2435/01.

ağlayama - Ağlayamamak. -1-
a.- yup 2435/01.

ağmād* *Ar. a. cem.* ğamđ -1-
a. 2436/28.

ağrād* *Ar. a. cem.* ğarđ-2-
a. 2435/19.
a.+ dur 2435/03.

ağrās* *Ar. a. cem.* ğars -1-
a. 2267/08.

ağūs* *Ar. a.-I-*
a. 2192/21.

ağvāt* *Ar. a. cem.* ğāt -1-
a. 2499/03.

ağvaz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/19.

ağādīd *Ar. ç.a.* Sopa ve kamçı gibi şeylerin vücutta bıraktığı izler. -1-
A. 2436/15.

āhar *Ar. a.* Başka, başkası.-4-
ā. 2191/17, 2341/18, 2499/01.
ā.+ q̄ 2499/16.

āhenk *Far. a.* Uyum. -1-
ā. 2435/08.

āheste āheste *Far. sf.* Yavaş, ağır, müteenni. -1-
ā. 2341/31.

āhir *Ar. sf.* Son -7-
ā.-i zulmet: Karanlığın sonu. 2341/24.
a.+ indē 2268/15, 2268/13, 2268/14,
2340/34.
ā.+ inē 2341/20.
ā.+ iniñ 2340/36.

Ahmak min Ebu Ğabşān Kişi adı.
a. 2341/02.

aħmar* *Ar. a.* -2-
a. 2192/19, 2341/01.

Aħmed bin Beşir Kişi adı. -1-
A.-Tüciḅbi 2266/37 2266/36.

Aħser min Ebu Ğabşān Kişi adı.
a. 2341/03.

aħz *Ar. a.* Alma, ele geçirme. -4-
a. eylemek: Tutmak, ele geçirmek.
2342/02, 2435/32, 2437/02.
a. ēt-: Almak. 2437/01.

aķ *sf.* Beyaz; kara ve siyah karşıtı. -2-
a. 2437/27, 2435/11.

aķ- Akmak. -2-
a.- an 2342/02, 2498/13.

‘**aķd** *Ar. a.* Sözleşme, karşılaştırma. -1-
‘a. 2341/06.

aķlık *a.* Ak olma durumu.-1-
a.+ q̄ 2266/33.

aķraba *Ar. ç.a.* Kan veya evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler, hısım. -1-
a. 2191/33.

aķrān *Ar. ç.a.* Eş ve benzer olanlar, yaşıtılar, yaşdaşlar. -1-
a. 2267/39.

aķsa- Hafif topallamak. -1-
a.- yup 2192/01.

‘**alā** *Ar. zf.* Üst, üzre, fevk. -1-
‘a. 2341/07.

‘**alā kavlin** *Ar. a.* Bir rivayete göre. -2-
‘a. 2191/14, 2191/20, 2191/21,
2192/06, 2266/33, 2267/01, 2267/12,
2267/17, 2268/23, 2341/19, 2435/18,
2436/12, 2436/16, 2437/26, 2437/27,
2497/31, 2497/36, 2498/01, 2498/03,
2498/06, 2499/10, 2340/41.

alacıq Açık kalan yer. -2-
a.+ ını 2192/09.
a.+ larına 2192/09.

‘**alāqa** *Ar. a.* İlgi. -1-
‘a.+ sıylq 2499/05.

alām *Ar. ç.a.* Özel adlar. -1-
a.+ indandır 2268/17.

‘**alāmet** *Ar. a.* İşaret, iz. -2-
‘a.+ i 2268/30.
‘a.+ leri 2341/35.

alargā *a.* Açık, örtülmemiş yapı.
a. 2437/06.

‘**alayhi’s-salām** *Ar.* “Selam onun
üzerine olsun”, anlamında
Peygamberimiz Hazret-i
Muhammed’in (s.a.v) ismini duyunca
söylenmesi sünnet olan bir dua. -1-
‘a. 2191/34.

‘**alayhi’s-şalātu va’s-salām** *Ar.*
“İyilikler ve güzellikler onun üzerine
olsun!” anlamında dua sözü. -1-
a. 2267/09.

alçak *sf.* Aşağı, yüksek olmayan. -1-
a. 2436/21.

aldatıcı *sf.* Aldatma niteliği olan,
yanıltıcı, kandırıcı. -1-
a. 2341/16.

‘**ālem** *Ar. a.* Evren, kāinat. -2-
→ fahr-i ‘a.
‘a.- i maşşūs: Ona ait evren. 2267/18.

‘**alemiyyet** *Ar. a.* Bir kelimenin has
ismi olma vasfı. -1-
‘a. 2268/19.

ālet-i tenāsül *Ar. a.* Üreme organı. -1-
ā. 2267/05.

alma- Almamak, ayırmamak,
kaldırmamak. -1-
a.- yup 2497/22.

almaq Bir şeyi elle veya başka bir
araçla tutarak bulunduğu yerden
ayırmak, kaldırmak. -2-
a. 2435/18, 2435/29.

‘**amallas*** *Ar. a.* -4-
‘a. 2268/12, 2269/02, 2341/40,
2498/40.

‘**Amir Bin Cuveyn** Kişi adı. -1-
‘A. 2499/07.

amir* *Ar. a.* -7-
a. 2192/18, 2267/17, 2268/17,
2268/32, 2435/07, 2436/06, 2497/30.

‘**amişa** *Ar. a.* Doğuştan gelen görme
bozukluğu, körlük. -1-
‘a. 2342/05.

āmiz *Far. sf.* Eklendiği söze
“karıştıran, veren, arttıran, yücelten”
anlamları katarak birleşik söz varlıkları
oluşturur. -2-
→ hıyānet-ā.

ana Ona. -4-
a. 2191/12, 2435/02, 2497/09,
2497/30.

anda Onda, orada. -5-
a. 2191/34, 2341/26, 2497/34,
2268/37, 2497/33.
a.+ dır 2269/01.

andan Ondan -2-
a. 2498/01.
a.+ dır 2192/22.,

anı Onu. -3-
a. 2435/23, 2498/11, 2499/07.

anı Onun. -2-
a.+ 2267/09, 2269/02.

anlar Onlar. -1-
a.+ dandır 2267/31.

‘**ār** *Ar. a.* Utanma, çekinme, mahcup olma. -1-
‘a. 2436/16.

‘**Arab** *Ar. a.* Orta Doğu ile Kuzey Afrika’nın büyük bir bölümünde yaşayan halk ve bu halkın soyundan olan kimse. -3-
‘a.+ lar 2191/12.
‘a.+ ları 2266/37, 2268/37.

aralık **1.** a. Sıra, vakit. **2.** a. İki şey arasındaki açıklık, mesafe. -4-
a.+ ında 2436/21, 2191/22.
a.+ ında olan 2268/36.
a.+ ın 2436/13.

aralık aralık *zf.* Belirsiz vakit aralıklarıyla. -1-
a. 2266/39.

arđ *Ar. a.* Yer, yeryüzü. -8-
a.+ ı 2497/27, 2497/32, 2498/34, 2499/02, 2499/03.
a.+ ın 2497/33, 2499/06.

‘**arđ olun-** *Ar. a.* Büyük bir zata ifade etme, anlatma. -1-
‘a. - sa 2437/01.

arıkla- Zayıflamak, güçsüzleşmek. -1-
a.- yup 2435/24.

arıklık Temizlik. -2-
a.+ ı 2192/07, 2497/15.

‘**āriđ** *Ar. a.* Geniş, eni olan, enli. -1-
‘a. 2342/05.

arķ Tarla ve bahçe sulamak için açılan yol. -1-
a.+ ın 2497/31.

arķa Bir nesnenin sırt tarafındaki yüzü. -2-
a.+ sı 2498/01.
a.+ sını 2192/02.

arşlan Afrika kökenli, yeleli, güçlü vahşi hayvan. -2-
a. 2437/30.
a.+ ı 2341/41.

‘**arş*** *Ar. a.* -1-
‘a. 2341/09.

ārzū *Far. a.* İstemek, talep, heves. -1-
a. 2192/06.

ārzū-mend *Far. sf.* İstekli, hevesli. -1-
a. olmak: Bir şeye istek duymak. 2435/05.

aşıl *Ar. a.* Temel, kök. -2-
a. 2436/35, 2497/09.

‘**āşi** *Ar. a.* Baş kaldıran, itaatsiz, serkeş, bāği. -1-
‘a. 2190/41.

‘**asir** *Ar. sf.* Güç, zor. -1-
‘a. olan 2191/30.

‘**asker** *Ar. a.* Asker, çeri, kul. -1-
‘a.+ ın 2269/05.

aşl *Ar. a.* **1.** Temel, kök. **2.** Gerçek. -3-
a.+ ı 2266/38, 2266/40, 2341/03.

aşli *Ar. sf.* Gerçek, hakiki. -1-
a. 2342/05.

aşma *a. bit. b.* Üzüm asması, gelişmiş üzüm fidanı. -2-
a.+ dan 2191/12.
a.+ ya 2191/11.

aşmak Bir şeyi aşıya sarkacak biçimde bir yere iliştip sarkıtmak. -1-
a. 2191/25.

aşağı *a.* Bir şeyin alt bölümü. -3-
a. 2435/35, 2435/40.
a.+ sıylā 2436/14.

aşağılatmak Kıymet ve değerden düşürmek. -1-
a. 2436/02.

aşı Ağacı korumak için vurulan aşı.-2-
a. 2191/11.
a. ur-: Aşılamak. 2191/12.

aşikār *Far. a.* Açık, apaçık, belli, meydanda olan. -1-
a. olmak: Belli olmak. 2191/42.

‘aşiret *Ar. a.* Bir yerden bir yere konup göçen bedeviler, oymak, kabile. -1-
‘a.+ i 2191/28.

‘aşq-bāz *Ar. a + Far. a.* Yapmacık sevgi gösteren. -1-
‘a. 2192/04.

aşmak Erkek hayvan çiftleşmek amacıyla dişisinin üzerine binmek. -1-
a. 2498/10.

āşüftelik *Far. a.* Çılgınca aşık olma. -1-
ā.+ i 2341/05.

at Binek, yük ve koşu amacıyla ve yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan. -1-
a.+ q 2266/36.

at- Bir nesneyi ileri doğru fırlatmak. -1-
a.- arlar 2435/03.

avurd Ağız içi. -1-
a.+ q 2191/27.

ayak İnsan ve hayvanın yürümesine yarayan uzuv, kadem, pay. -2-
a. 2190/38.
a.+ i 2192/01.

‘ayb *Ar. a.* Ar, şeyn, utanacak şey, ayıp. -2-
‘a. 2437/09.
‘a.+ i 2191/42.

ayet *Ar. a.* Kur’ân-ı Kerim’de her bir surede bulunan cümlelerin her biri. -1-
a.-i merķūme: İşaret olunan ayet. 2436/40.

‘ayn *Ar. a.* Ciğerlerden gelen havanın gırtlığa çarpması ile oluşan ve Arap alfabesinin on sekizinci harfi kabul edilen ses. -2-
‘a. – mühmele: Noktasız ‘ayn harfi. 2268/05, 2342/05.

ayrık Bir tür çayır otu. -1-
a.+ ınıq 2191/14.

ayrıl- Biri diğerinden uzaklaşmak, uzak kalmak. -1-
a.- mayup 2499/14.

ayrılmamak Uzak kalmama durumu. -1-
a. 2435/37.

‘ayyār *Ar. a.* Hilekār, hilebaz, dolandırıcı. -1-
‘a. 2340/39.

az *sf. 1.* Eksik olan, cüz’i. *2. zf.* Nicelik ve nitelik yönünden eksiklik bildirir. -2-
a. 2437/23.
a.+ ca 2341/21.

azalmaq Az denecek bir miktara inmek veya eskisinden az bir duruma gelmek. -3-
a. 2191/02, 2437/20, 2437/24.

azaltmaq Az denecek bir miktara indirmek veya eskisinden az bir duruma getirmek. -1-
a. 2268/39.

āzār *Far. a.* Çıkışma, tekdir, paylama. -1-
ā. 2267/23.

azarlamak Paylamak, tekdir etmek. -2-
a. 2267/21, 2267/24.

azık Yiyecek, besin, gıda -1-
a. 2497/16.

‘azım *Ar. sf.* **1.** Çok, fazla. **2.** Ulu, iri, kocaman. -5-
‘a. 2341/12, 2341/13, 2341/12, 2498/16, 2498/15.

‘azimet *Ar. a.* Gidiş. -1-
→ ehl-i ‘a.

aziz* *Ar. a.* -1-
a. 2497/38.

bā *Ar. har.* Arapça “b” harfinin adı. -3-
b.+ nıñ 2266/33, 2266/40, 2497/26.

ba‘dehu *Ar. zf.* Ondan sonra. -2-
b. 2268/22.
b. 2341/08.

ba‘dı *Ar. sf.* Birkaç, birtakım. -4-
b. 2436/39.
b.+ lar 2266/38, 2342/04, 2498/23.

bağ *Far. a.* Bahçe, sebze ve meyve ekilip dikilen ve üretilen yer, bostan, firdevs. -1-
b. 2499/09.

bağırtlak kuşu *a.* Bir tür yaban ördeği, su çulluğu, kaya kuşu. -2-
b. + nuñ 2498/07.
b. + nā 2498/01.

bağlamak Sarmak, kaplamak. -1-
yağ b. 2192/14.

bahā *Far. a.* Kıymet, değer, fiyat. -2-
b.+ sından 2436/37.
b.+ sını 2437/10.

bahit *Ar. a.* Konuşulan şey, konu. -1-
b.+ lē 2437/10.

Bahreyn *Ar. ç.a.* İki deniz; biri Akdeniz, öteki Umman Denizi. -1-
B. 2192/16.

bāki *Ar. sf.* Artakalan, geride kalan, öteki. -1-
b.+ ye 2340/36.

bakiye *Ar. a.* Artık, artan, kalan, geri kalan. -2-
b. 2342/06.
b.+ sinē 2498/03.

bakmak Bakışı bir şey üzerine çevirmek. -1-
b. 2435/40.

bālā-pervāz *Far. sf.* Kendi olduğundan üstün görünmeye çalışan ve övünen kimse. -1-
b. 2267/39.

baldır Bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü, incik. -2-
b.+ ā 2436/25, 2436/26.

Banū Mabzūl bin Lu‘ayy Topluluk adı. -1-
B. 2342/06.

başar *Ar. a.* Görmeklik, görüş, görme. -1-
b.+ ā 2342/05.

bāşıra *Ar. a.* Görmek kuvveti ve hassası, görüş, görme. -1-
b.+ sı 2341/40.

başkın *sf.* Çevreyi kaplayan, çöken. -1-
b. 2268/18.

başmak 1. Vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak. **2.** Bir şeyin etkisinde kalmak. -4-
b. 2190/38, 2191/04, 2498/37.
→ uyku b.

Başra *Ar. a.* Irak’ın güneyinde bir kent; Irak’ın ikinci büyük şehri ve en önemli limanı. Hamar Gölünün güneydoğu ucunda, Şattūl Arap su yolunun batı kıyısında, Basra

Körfezi'ne 55, Bağdat'a ise 545 kilometre uzaklıktadır.-2-
B. 2192/16, 2499/09.

baş *a.* Baş, kafa, ser. -4-
b.+ ı 2341/35.
b.+ ını 2191/10.
b.+ ın 2436/13.

bat- Dünyanın dönüşü dolayısıyla güneş ufku altına inmek. -1-
b.- dığı 2341/19.

bâtil *Ar. a.* Geçersiz, doğru ve gerçeğe aykırı, hak karşıtı. -1-
b. 2340/41.

batırmağ Bir şeyi bir şeyin içine girecek şekilde dokundurup bastırmağ. -1-
b. 2190/36.

batmağ Dünyanın dönüşü dolayısıyla güneş ufku altına inmek -2-
b. 2268/21, 2436/19.

batın *Ar. a.* Karın. -2-
b.+ ında 2268/27, 2268/29.

bâyi' *Ar. a.* Satan, satıcı, bir malın satış şubesi. -2-
b.+ a 2437/10, 2436/36.

be *Far. e.* İle, de. -2-
b.-ğayet: Son derece, pek ziyâde. 2192/20.
b.-her: Her bir. 2191/10.

bedevî *Ar. sf.* Çölde yaşayan kimse, göçebe. -1-
b.+ ler 2499/04.

beldē *Ar. a.* Yer, ülke, memleket. -5-
b. 2191/37, 2267/05, 2497/36, 2499/07.
b.+ dir 2191/34.

belleşdir- Yoklamak, belini elle sıkarak yoklamak. -1-
b.- üp 2192/02.

bellü *zf.* Açık, aşikâr, malûm, meşhur, mukarrer. -2-
b. 2268/26, 2268/30.

Benü 'Āmir bin Rebi'ā *a.* 'Āmir bin Rebi'ā oğulları. -1-
b.+ ya 2436/20.

Benü Ebi Bekr *a.* Ebū Bekr oğulları. -1-
B. 2499/06.

Benü Sa'd *a.* Sa'd oğulları. -1-
b. 2191/37.

Benü Temim *a.* Temim oğulları. -2-
b. 2191/31, 2192/15.

Benü Yerbu' *a.* Yerbu' oğulları. -1-
b. 2497/33.

Benü'l Bakkā' *a.* Bakkā oğulları. -1-
b. cemā'atinden 2436/20.

berü *e.* -den bu yana. -1-
b. 2191/10.

beyābān *Far. a.* Kır, çöl. -1-
b.+ a 2341/34.

beyāḍ *Ar. a.* Ak, beyaz. -2-
b.+ la 2341/21.
b. olup 2435/10.

beyān *Ar. a.1.* Açıklama, bildirme. **2.** Anlatmak. -5-
b. eyle-: Bildirmek. 2497/39, 2341/36.
b.+ ınā 2266/41, 2497/19.
b. olun-: Açıklanmak. 2268/06

beyn *Ar. a.* Ara, aralık, miyan. -5-
b.+ inde 2191/19, 2192/16, 2267/31.
b.+ inē 2436/14.
b.+ lerinde 2268/37.

beyt 1. *Ar. a. ed.* İki dizeden oluşan şiir parçası. **2.** *Ar. a.* Ev. -2-
b.-i muāzzam: Büyük ev, Kabe. 2341/03.
b.+ inde 2191/36.

bi' *A. e.* –ile manasına gelip, eklendiği kameryiye harfleriyle başlayan kelimeleri zarf yapar. -1-
b.-ḥāṣṣā: Hususi olarak, özellikle. 2268/11.

bi *Far. e.* Olumsuzluk edatı. -1-
b.-ḥaber: Habersiz. 2191/11.

biç- Ekini, otu orakla, tırpanla, makine ile kesmek. -1-
b.- ilmiş 2497/14.

bil- **1.** Farkında olmak. **2.** Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak. -4-
b.- erek 2268/22, 2437/13, 2437/15.
b.- mediklerinden 2191/12.

bi-lā *Ar. e.* –siz. -1-
b. 2497/40.

bilād *Ar. ç.a.* Memleketler, şehirler, kasabalar. -4-
b.+ ı 2267/06, 2267/19.
b.+ ında 2191/37, 2499/07.

bilād-ı Ebi Bekr bin Kilāb' Yer adı.
Ebi Bekr bin Kilāb toprakları. -1-
b.+ da 2191/20.

bileşçe *a.* Birlikte. -1-
b. 2267/12.

bilinmek Bilmek işine konu olmak, anlaşılmaq, öğrenilmek. -1-
b. 2192/07.

bilmek Anlamak. -1-
b. 2192/02.

bin ? -1-
b. 2266/39.

bir Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı. -128-
b. 2191/04, 2340/41, 2498/27,
2498/01, 2268/37, 2497/33, 2191/22,
2436/36, 2341/36, 2191/19, 2192/16,
2267/31, 2191/20, 2191/37, 2499/07,
2499/14, 2497/34, 2268/20, 2191/27,

2497/34, 2191/11, 2191/24, 2341/06,
2341/17, 2342/02, 2436/01, 2437/03,
2191/37, 2341/04, 2497/36, 2191/34,
2342/03, 2497/33, 2436/02, 2190/41,
2497/30, 2437/04, 2437/11, 2497/34,
2341/02, 2342/01, 2192/21, 2191/16,
2436/34, 2498/35, 2436/03, 2497/07,
2497/08, 2437/13, 2267/10, 2437/29,
2191/38, 2267/05, 2436/15, 2267/29,
2436/21, 2497/33, 2436/28, 2497/25,
2267/08, 2268/36, 2436/37, 2191/36,
2191/24, 2268/37, 2191/14, 2435/14,
2191/38, 2192/18, 2192/01, 2341/10,
2268/16, 2191/04, 2191/40, 2191/42,
2192/13, 2267/20, 2267/41, b2341/37,
2435/05, 2435/25, 2436/29, 2437/04,
2437/13, 2437/14, 2437/17, 2437/20,
2437/25, 2497/23, 2497/25, 2498/07,
2498/09, 2498/11, 2498/37, 2498/38,
2499/01, 2191/20, 2192/17, 2267/41,
2268/38, 2341/02, 2341/09, 2341/25,
2341/29, 2341/39, 2342/06, 2435/06,
2436/18, 2437/15, 2497/20, 2497/27,
2498/29, 2498/36, 2498/39, 2499/16,
2191/42, 2191/32, 2192/04, 2497/27,
2341/37, 2267/31, 2267/36, 2436/15,
2268/41, 2191/31, 2192/15, 2499/06,
2499/07.

bir *zm.* Bilinmeyen bir kimse. -2-
b.+ si 2266/41.
b.+ isidir 2499/09

biribiri Birbiri. -5-
b.+lerine 2192/16.
b.+ ne 2497/17, 2498/18.
b.+ ni 2268/09, 2498/26.

birke *Ar. a.* Büyük havuz, küçük göl, gölcük. -1-
b. 2268/36.

birr *Ar. a.* İyilik, güzellik, hayır. -2-
b. 2191/33, 2192/20.

Bi'ru Ğars *Ar. a.* Medine'de bir kuyu adı. -1-
b. 2267/08.

bit- **1.** Bitki, tüy, sa vb. Şeyler çıkıp yetiŐmek. **2.** Sona ermek. -3-
→ kıl b.
b.- miş 2497/25, 2267/16.

b -t b *Far. b.sf.* Bitkin, yorgun. -1-
b. olan 2436/22.

boğaz *a.*  mik. -1-
b.+ ından 2269/03.

boğuk *sf.* KısılmıŐ ses. -1-
b. 2498/19.

bogul- Havasızlıktan  lmek. -1-
b.- up 2267/13.

bostan *Far. a.* Sebze bahçesi. -1-
b. 2499/09.

boz *a.* Kül rengi, gri. -4-
b. 2266/35, 2266/38, 2498/02,
2266/34.

b g rmek öküz, manda, deve bağırmak. -2-
b. 2497/40, 2497/41.

bu *zm.* En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anlatılan bir Şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz. -33-
b. 2190/41, 2191/03, 2191/13,
2191/26, 2192/11, 2266/41, 2267/11,
2268/19, 2268/22, 2268/30, 2341/32,
2435/10, 2435/11, 2435/27, 2435/32,
2437/21, 2437/24, 2497/11, 2497/19,
2497/36, 2498/08, 2498/31.
b.+ dır 2497/09.
b.+ dur 2341/03.
b.+ nuŐ 2266/38.
b.+ nuŐla 2269/02.

bul-  stenilen Şeye kavuŐmak, nail olmak. -1-
b.- acaŐ 2341/35.

bulmak Bir yere, bir noktaya eriŐmek, ulaşmak. -2-
→ s k n b.
→ Ő ret b.

bulut Bulut. -2-
b. 2497/23.
b.+ a 2497/35.

bunda Bunda.
b.+ nda 2498/03.
b.+ na 2266/40.

bundan Bundan.
b.+ ndan 2498/26.

bunlar
b.2437/07.
b.+ da 2436/16, 2499/02.

bura *zf.* Bu yer. -1-
b.+ da 2435/15.

burada
b. 2340/40.

burun *a.* Burun. -5-
b.+ a 2435/36.
b.+ ı 2435/35, 2498/02.
b.+ uÇ 2436/12, 2436/14.

buyur- Etmek, eylemek. -1-
→ işaret b.

buzağı *a.* Yeni doğmuş, ana s t yle beslenen sığır yavrusu. -1-
b.+ ya 2436/05.

b k *a.* Ovada veya dere kıyısında çalı ve diken topluluğu. -3-
b. 2437/27.
b.+ e 2268/34, 2437/30.

bükülmek Bükme işine konu olmak, katlanmak, eğilmek işi. -1-
b. 2435/23.

büküm Bir şeyin bükülmüş yeri, kat, kıvrım. -3-
b. 2435/21.
b.+ leri 2435/20, 2435/24.

bünye *Ar. a.* Vücut yapısı. -6-
b.-i taşgır: Küçük şekil.
b.+ leriyle 2499/14.
b.+ siyle 2191/30, 2191/36, 2435/35, 2497/34.

bürü- Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak. -1-
b.- yüp 2498/39.

bürümek Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak işi. -1-
b. 2497/24.

bütün *sf.* Eksiksiz, tam. -2-
b. 2435/37, 2436/03.

büvân *Ar. a.* Direk, çadır direği. -1-
b. 2499/10.

büyük *sf.* Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan, küçük karşıtı. -2-
b. 2499/10.
b. ola 2435/22.

Cabbāratu İbnü'l-Muğallis Kişi adı. -1-
c. 2268/20.

cā-be-cā *Far. zf.* Yer yer, ara ara. -1-
c. 2435/24.

cadde *Ar. a.* Büyük ve geniş yol, anayol. -2-
c. 2437/05.
c.+ ye 2437/05.

cāhil *Ar. sf.* Bilmeyen, bilmez, nādān, bi-haber. -1-
c. 2191/11.

cā'iz *Ar. sf.* Uygun, mübah, müsaadeli, ruhsatlı. 1-
c.+ dir 2498/03.

camaza* *Ar. a.* -2-
c. 2497/35, 2498/34.

cāriye *Ar. a.* Halayık, akçe ile satılıp alınan hizmetçi kız. -1-
c.+ ler 2267/18.

cavz* *Ar. a.* -1-
c. 2192/19.

cebr *Ar. a.* Zor, kahır, zorlama. -1-
c. 2342/02.

cedd *Ar. a.* Ata, dede. -2-
c.+ i 2191/34, 2341/04.

cedy *Ar. a.* Oğlak. 2267/01.

cehennem *Ar. a.* Ahirette günahkarların azap gördükleri yer, tamu, düzah. -1-
→ nār-ı c.

cem' *gr.* Çokluk biçimi veya eki. -24-
c.+ i 2191/36, 2266/36, 2267/08, 2267/13, 2267/37, 2268/38, 2340/35, 2341/16, 2435/03, 2435/19, 2435/22, 2435/33, 2436/05, 2436/08, 2436/28, 2437/28, 2497/15, 2497/21, 2497/31, 2436/21.
c.+ idir 2191/11, 2191/17.
c.+ ileri 2499/03.

cemā'at *Ar. ç.a.* Topluluklar. -7-
c. 2267/32, 2499/14.
c.+ den 2499/14.
c.+ e 2499/04.
c.+ inden 2436/20.
c.+ indendir 2342/06.
c.+ ine 2497/33.

cenāh *Ar. a.* Yön, taraf. -1-
c. 2341/07.

ceri *Ar. sf.* Gözü pek, yiğit, cesur. -1-
c. olan 2269/02.

cevr *Ar. a.* Eziyet, zulüm, cefā, eza. -1-
c. 2342/01.

cezb *Ar. a.* Kendine çekme. -1-
c. eder 2268/11.

cidāl* *Ar. a.* -1-
c. 2498/29.

cihet *Ar. a.* **1.** Suret, bakım, nazar. **2.**
Sebeb, neden. -2-
c.+ iyle 2267/02.
c.+ le 2497/11.

cinān *Ar. ç.a.* Cennetler, güzel
bahçeler, uçmaklar. -1-
c.-ı erba'a-i dünya: Dünya'nın dört
cenneti 2499/09.

cins *Ar. a.* Tür, nevi. -2-
c.+ i 2268/38.
c.+ inden 2191/27.

cuḥayna* *Ar. a.* -1-
c. 2268/38.

cūy-bār *Far. a.* Akarsu, ırmak. -1-
c. 2499/08.

cülūd *Ar. ç.a.* Ciltler, deriler. -1-
c. 2267/06.

çağır- Birinin gelmesini kendisine
yüksek sesle söylemek, seslenmek. -1-
ç.- acak 2267/18.

çağlamak Su, köpürerek ve ses
çıkararak coşkun bir biçimde akmak.-
1-
ç. 2498/14.

çalqa- İçinde bir şey bulunan bir
nesneyi sarsarak sallamak. -1-
ç.- yup 2435/14.

çalқан- Çalkamak işine konu olmak. -1-
ç.- up 2435/16.

çalқанмақ Çalkamak işine konu
olmak işi. -2-
ç. 2498/12, 2498/21.

çanta *a.* Kösele, meşin, kumaş gibi
hafif malzemedan yapılıp büyüklüğüne
göre, para, evrak, yiyecek koyup
taşımaya yarayan kap. -1-
ç. 2497/17.

çapak *a.* Göz pınarında ve kirpiklerde
birikerek pıhtılaştıran veya kuruyan
akıntı. -1-
ç.+ a 2342/03.

çarpıl- Çarpmak işine konu olmak. -1-
ç.- ub 2498/18.

çatmaқ Sırası gelmek, zamanı gelmek. -
1-
ç. 2191/04.

çekil- **1.** Bir şeyi tutup kendine veya
başka bir yöne doğru yürütmek. **2.**
Atmak, vurmak. -5-
ç.- ecek 2435/34.
ç.- eñ 2435/19.
ç.- eñe 2435/19.
ç.- üp 2191/21, 2435/35.

çekirdek *a.* Etli meyvelerin içinde bir
veya birden çok bulunan, çoğu sert bir
kabukla kaplı tohum. -1-
ç.+ ine 2437/26.

çekirge *a.* Düz kanatlılardan, uzun olan
art bacaklarına dayanarak uzağa
sıçrayabilen, birçok türü olan bir böcek
-2-
ç.+ ye 2191/09, 2191/13.

çekişmek İki yönünden karşılıklı
çekmek. -1-
ç. 2191/32.

çekmek Atmak, vurmak. -2-
ç. 2435/26, 2435/28.

çevir - Döndürerek hareket ettirmek.-1-
ç.- üp 2497/17.

çevre Bir şeyin yakını, dolayı, etraf,
periferi -1-
ç.+ sine 2436/12.

çık- **1.** Elde edilmek, sağlanmak,
istihsal edilmek. **2.** Bitmek, büyümek,
sürmek **3.** Yapılmak, yürümek. -6-
ç.- an 2267/12, 2436/04, 2437/26.

ç.- ar 2267/13.
ç.- mayup 2435/01, 2435/16.
çiçek Çiçek. -2-
ç. 2436/04.
ç.+ inç 2435/10, 2435/11.
çiğnemek Ağıza alınan bir şeyi dişler arasında ezme, öğütme. -1-
ç.+ sizin 2267/27.
çimdikle- Bir kimsenin etini iki parmak ucu arasında kıştırarak sıkıp acıtmak. -1-
ç.- üp 2191/39.
çimdikleme *a.* Çimdikleme işi. -1-
ç.+ si 2192/04.
çirk *a.* Pis su. -1-
ç. 2342/02.
çoban *Far. a.* Davar, koyun, keçi, sığır, manda sürülerini güdüp otlatan kimse. -1-
ç. 2191/15.
çoğal- Azken çok olmak, çok duruma gelmek, artmak, fazlaşmak, ziyadeleşme. -1-
ç.- ub 2498/14.
çok *sf.* Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. -4-
ç. 2191/28, 2269/10, 2498/16, 2498/27.
çökertmek Çöktürüp oturtmak. -1-
ç. 2498/11.
çömlek *a.* Toprak tencere. -1-
ç. 2498/20.
çubuğ Körpe dal. -2-
ç.+ ı 2435/37, 2436/03.
çuğur Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer. -8-
ç. 2436/21, 2497/32, 2499/01, 2499/06.

ç.+ ca 2435/21.
ç.+ larâ 2499/05.
ç. olağ 2498/34, 2499/02.
da Da, dahi, bağlama ve kuvvetlendirme edatı. -1-
d. 2435/03.
da'af *Ar. a.* Gücsüzlük, zayıflık, arıklık. -1-
d.+ ını 2192/11.
dabı *Ar. a.* İdaresi altına alma, kendine mal etme. -1-
d.+ ında 2341/04.
dād *Ar. har.* Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi olup “ ebced” hesabında sekiz yüz sayısının karşılığıdır. -2-
d.+ ın 2436/20.
d.-ı mu'cem: Noktalı dād. 2267/36.
dadanmağ Tadını aldığı, hoşlandığı bir şeyi sık sık istemek. -1-
d. 2437/30.
dağarcık *a.* Meşin, torba. -1-
d.+ ın 2269/04.
dahı *bağ.* Da, de, bile. -19-
d. 2190/41, 2191/03, 2191/13, 2191/26, 2191/37, 2192/21, 2267/11, 2268/06, 2341/32, 2435/10, 2435/11, 2435/27, 2435/32, 2436/37, 2437/24, 2497/11, 2498/08. 2497/34, 2497/40.
dāhiye *Ar. a.* Bela, afet, musibet, kaza. -1-
d.+ ye 2268/18.
dahl *Ar. a.* Girmek. -1-
d. 2267/20.
dahıraç* *Ar. a.* -4-
d. 2267/38, 2341/27, 2342/01, 2498/12.
dā'î *Ar. sf.* Dua eden, duacı. -1-
d. olmak 2497/12.

da'if *Ar. sf.* Zayıf, kuvvetsiz, güçsüz, mecalsiz. -5-
d. 2192/08, 2267/33, 2341/40.
d.+ç 2267/33.
→ racul-i d.

dā'imā *Ar. zf.* Devamlı olarak, her zaman, bir düziye. -6-
d. 2191/33, 2190/40, 2340/39,
2341/16, 2497/21, 2497/22.

dā'imī *Ar. sf.* Sürekli. -3-
d. 2497/23, 2497/35.
d. olmak: Sürekli devam etmek.
2498/35.

dal *Ar. har. 1. a.* Ağacın gövdesinden ayrılan kollarından her biri. **2. a. esk.** Arap alfabesinde de harfi. -2-
d.+ ı 2435/37.
d.+ ıñ 2497/33.

damir *Ar. a.* Deruni, fikir, vicdan. -1-
d.+ indę olanıñ 2341/10.

damm *Ar. a.* Arap harfli metinlerde bir ünsüzün o, ö, u, ü seslerinden biriyle okunacağını gösteren işaret, hareke. -20-
d.+ ı 2267/05, 2435/35, 2436/20,
2499/14.,
d.+ inda 2436/40.
d.+ inda ol 2437/01.
d.+ ıylā 2191/11, 2191/27, 2266/33,
2266/36, 2267/33, 2341/02, 2341/16,
2341/23, 2436/09, 2436/15, 2437/07,
2499/03, 2499/08.

dammateyn *Ar. tesf.* İki zamme. -1-
d.+ le 2268/17, 2435/33.

dāne dāne *zf.* Teker teker. -1-
d. ola 2435/16.

dār *Ar. a.* Yurt, ülke, memleket. -1-
d.+ a 2437/06.

darbū'l-metel *Ar. a.* Atasözü. -1-
d. olan 2341/08.

darğmıh *a.* Dargın olma durumu. -1-
d. 2268/01.

darıyye *Ar. ed.* Kasidelerin "nesib" bölümünde devlet büyüklerinin yaptırdıkları mimari eserlerin övgüsüne verilen ad. -1-
d. 2191/20.

darlatmak Rahatsız etmek. -1-
d. 2267/41.

darüret *Ar. a.* Gereksinim, ihtiyaç, son derece yoksulluk. -1-
d. 2191/37.

da'vi *Ar. a.* Bir kimsenin hakkını araması, da'vā -1-
d. 2340/41.

dē- Söylemek, söz söylemek. -27-
d.- diği 2342/04.
d.- dikleri 2191/13, 2191/15, 2191/16,
2267/36, 2268/11, 2435/22.
d.- dikleridir 2191/28.
d.- diler 2498/23.
d.- r 2191/36, 2266/41, 2268/16,
2342/06, 2435/03, 2435/31, 2497/09,
2499/08.
d.- rler 2190/37, 2192/21, 2268/06
d.- yecek 2436/37.
d.- yü 2267/21, 2267/24, 2268/28,
2497/05, 2498/28, 2499/15.

dę Dahi, bağlama ve kuvvetlendirme edatı.-2-
d. 2268/12, 2497/08.

degnek *a.* Elde taşınacak incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak. -1-
d.+ i 2191/15.

delālet *Ar. a.* Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik. -1-
d.+ le 2341/16.

delil *Ar. a.* Kılavuz, rehber, yol gösterici. -1-
d.+ i 2269/01.

demek Söylemek, söz söylemek. -5-
d. 2498/08.

d.+ den 2191/11.

d.+ dir 2435/21.

d.+ dür 2268/12.

d. olur 2266/39.

demür *sf.* Demir -2-

d. 2268/12.

d.+ ü 2268/11.

dên- Söylenmek, sözü edilmek. -125-
d.- diği 2435/19.

d.- ür 2190/37, 2191/08, 2191/12,
2191/14, 2191/15, 2191/18, 2191/27,
2191/30, 2191/33, 2192/07, 2192/08,
2192/09, 2192/20, 2266/33, 2266/35,
2266/36, 2266/38, 2267/08, 2267/12,
2267/14, 2267/15, 2267/17, 2267/24,
2267/26, 2267/30, 2267/33, 2267/35,
2267/37, 2268/07, 2268/11, 2268/12,
2268/13, 2268/22, 2268/32, 2268/38,
2269/02, 2269/04, 2269/05, 2269/06,
2269/07, 2269/09, 2269/11, 2340/35,
2341/01, 2341/09, 2341/12, 2341/14,
2341/16, 2341/17, 2341/18, 2341/22,
2341/24, 2341/41, 2342/03, 2435/02,
2435/08, 2435/09, 2435/10, 2435/11,
2435/16, 2435/19, 2435/22, 2435/23,
2435/32, 2435/34, 2435/35, 2435/36,
2435/37, 2436/04, 2436/05, 2436/07,
2436/08, 2436/12, 2436/13, 2436/14,
2436/21, 2436/22, 2437/26, 2437/27,
2437/28, 2497/15, 2497/17, 2497/19,
2497/21, 2497/27, 2497/31, 2497/32,
2497/35, 2497/37, 2498/01, 2498/03,
2498/04, 2498/17, 2498/18, 2498/19,
2498/25, 2498/27, 2498/34, 2498/40,
2498/41, 2499/02, 2499/03, 2499/04,
2499/06.

deñiz *a.* Deniz. -3-

d.+ eğ 2498/16.

d.+ iñ 2498/09, 2498/12.

dere *a.* Dere. -3-

d.+ değ olan 2435/21.

d.+ den 2435/22.

d.+ yeğ 2498/13.

derece *Ar. a.* Bir süreç içindeki
durumlardan her biri, basamak, aşama,
rütbe, mertebe. -1-

d. 2497/14.

dergâh *Far. a.* Kapı, kapı önü,

büyüklerin makamı. -1-

d.+ ıñdan 2497/13.

deri *a.* İnsan ve hayvan vücudunu

kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı

tabaka, cilt, ten. -1-

d.+ den olan 2190/37.

dericik Deri. -1-

d.+ eğ 2267/12.

derin *sf.* Dibi yüzeyinden veya

ağzından uzak olan. -2-

d. 2435/22.

d. eylemek: Derinleştirmek. 2499/11.

dermek Derlemek, toplamak,

devşirmek. -1-

d. 2341/23.

deryâ *Far. a.* Deniz. -2-

d.+ nıñ 2498/05, 2498/14.

dest-res *Far. b.a.* Elde tutma, kuvvet ve

zenginlik. -1-

d. ol-: Kuvvetli olmak. 2341/41.

devâm *Ar. a.* Daim olma, bir halde

bulunma, sürme. -1-

d.+ dan 2266/40.

deve *a.* Deve. -16-

d. 2191/14, 2192/08, 2267/12,

2437/11, 2497/38.

d.+ leriñ 2497/30.

d.+ nıñ 2192/14, 2269/03, 2435/19,

2435/32, 2435/33.

d.+ yeğ 2267/29, 2267/30, 2435/26,

2435/28.

d.+ yi 2435/38.

dêvşürmek Toplamak, cem etmek, biraraya getirmek. -2-
d. 2435/18, 2435/29.

çidd *Ar. sf.* Bir şeyin aksi, karşıt, karşılığı, muhalif. -1-
ç. olur 2435/13.

Dımaşk *Ar. öz.a.* Suriye'de Şam bölgesinin başşehri. -2-
D. 2499/08, 2499/09.

dik- **1.** Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek. **2.** Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb. yi iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak. -4-
d.- ilmiş 2267/07, 2267/15, 2267/17.
d.- üp 2497/17.

dikim *a.* Bitki dikmek işi. -1-
d.+ i 2267/15.

dikmek Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek. -2-
d. 2267/06, 2267/11.

dilber *Far. a.* Alımlı, güzel kadın. -2-
d. 2192/04.
d.+ ç 2269/07.

dilir *Ar. a.* Bahadır, cesur, cesaretli, yiğit, yürekli. -1-
d.+ ç 2268/07.

dimāğ *Ar. a.* Akıl, şuur. -1-
d. eylemek 2267/40.

dip *a.* Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü, kök, dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı. -1-
d.+ ini 2499/11.

dişi *a.* Yumurta meydana getiren ya da yavru doğuran, eşeyli üremede erkeğin eşi, femina, kadın. -2-
d. 2267/17, 2498/04.

döküntü Dökülmüş, saçılmış şeyler. -1-
d.+ leriñ 2192/09.

dubāra *Far. a.* Oyun, hile. -1-
d. 2340/39.

duhul *Ar. a.* İçeri girme, içeri dahil oluş. -1-
d. 2268/35, 2499/05.

dünya *Ar.a.* Dünya. -1-
→ cinan-ı erba'a-i d.

dürt- Ucu sivri bir şeyle hafifçe itmek. -1-
d.- er 2191/39.

düş- Denk gelmek. -1-
d.- er 2267/06.

düşmān *Far. a.* Kişinin hakkında kötü düşünen, kötülük düşünen. -1-
d.+ dan 2269/05.

düşük *a.* Yaşayabilecek duruma gelmeden doğan yavru, ceninisakıt, sakıt. -1-
d.+ ç 2437/22.

düşvār *Far. sf.* Çetin, güç, zor. -1-
d. olmak: Zor duruma düşmek. 2191/29.

düz *a.* Engebesiz olan yer, düzlük, ova. -6-
d. 2497/32, 2498/34, 2499/02, 2499/03, 2499/06.

ebeden *Ar. zf.* Asla, hiçbir zaman, ilelebed. -1-
e. 2266/37.

Ebrehe Kişi adı. -1-
E.+ niñ 2269/01.

Ebū Ğabşān Kişi adı. -2-
E. 2341/02.
E. 2341/08.

Ebu Riğāl Kişi adı. -1-
E. 2269/01.

Ebū'l Ğaṭallas Kişi adı. -1-
E. 2268/12.

Ebū'l Ğaṭammaş Kişi adı. -1-
E. 2342/01.

Ebū'l Ğaydās Kişi adı. -1-
E. 2267/05 2267/04.

edā Yerine getirme. -2-
e. 2435/09.
e. eylemek: Yerine getirmek, yapmak.
2436/39.

edeb *Ar. a.* Terbiye. -1-
→ ehl-i e. 2435/41.

édinmek Kendini bir şeye sahip
kılmak, kendine sağlamak, iktisap
etmek. -1-
e. 2191/24.

edişmek Beraber etmek. -1-
→ işāret è.

eğer *Far. bağ.* Şart anlamını
güçlendirmek için şartlı cümlelerin
başına getirilir, şayet. -3-
e. 2190/37, 2267/13.
e.+ e 2435/19.

egil- Belirli bir yönle açı oluşturacak bir
durum almak, bir yöne doğru
çarpılmak. -2-
e.- üp 2268/06, 2435/23.

egilmek Belirli bir yönle açı oluşturacak
bir durum almak, bir yöne doğru
çarpılmak. -1-
e. 2499/12.

ehl *Ar. a.* Topluluk, cemaat. -3-
e. 2192/19.
e.-i `azimet: Gidenler, yola çıkanlar.
2497/11.
e.-i edeb: Terbiyeli topluluk. 2435/41.

ekin Tahılın tarlaya atıldığı andan
harman oluncaya kadar aldığı durum -
1-
e. 2497/14.

ekl *Ar. a.* Yemek yeme, yemek. -1-
e. olun-: Bir şey yenilmek. 2498/41.

eksik *sf.* Az. -1-
e. eylemek: Azaltmak. 2435/13.

eksil- Azalmak, az duruma gelmek. -4-
e.-düp 2436/02.
e.- üp 2437/20, 2437/24.

eksilmek Azalmak, az duruma gelmek.
-1-
e. 2436/19.

eksiltmek Eksik duruma getirmek,
sayısını azaltmak. -3-
e. 2436/18, 2437/25, 2437/29.

ekter *Ar. sf.* En çok, daha ziyade. -1-
e. 2499/04.

el *a.* El. -6-
e. 2192/02, 2192/07, 2497/05,
2497/15.
e.+ ini 2268/40.
e.+ iyle 2191/39.

elif *Ar. har.* Osmanlı Türkçesi
alfabesinin ilk harfi. -1-
e.+ ini 2191/37.

emir *Ar. a.* Buyruk, komut, talimat,
ferman. -2-
e. 2499/14, 2499/15.

emr *Ar. a.* Buyruk, komut, talimat,
ferman. -2-
e. 2190/39.
e.-i şedid: Sıkı ve sert buyruk.
2268/25.

emṭāl *Ar. ç.a.* Benzerler, örnekler. -1-
e.+ e 2267/39.

endām *Far. a.* Vücut, beden, boy bos.

-1-
e.+ ı 2192/03.

endāzlık *Far. sf.* Atıcı, atan. -1-
→ ħarf-e.

Endülüs *Ar. öz. a.* Bugünkü İspanya. -2-
E. 2497/37.
E.+ de 2497/36.

erba‘a *Ar. a.* Dört. -1-
→ cinan-ı e.-i dünya

eri- *mec.* Yağı süzülüp zayıflamak. -1-
e.- yüp 2268/28.

erken *zf.* Zamanın ilerlememiş bir
anında. -2-
e. 2435/36, 2435/39.

Esās Eser adı. -3-
E.+ da 2191/06, 2267/33, 2497/40.

esbāb *Ar. ç.a.* Sebepler. -1-
e. 2340/35.

Esed Topluluk adı. -1-
E. 2342/01.

esmā *Ar. ç.a.* Adlar, namlar, isimler. -2-
e.+ dandır 2191/38, 2268/20.

esri- Sarhoş olmak, kafası
dumanlanmak. -2-
e.- miş 2269/03.
e.- yüp 2497/38.

eşedd *Ar. sf.* Çok şiddetli. -1-
e. 2268/17.

et *a.* Et. -3-
e. 2435/30.
e.+ ğ 2269/11.
e.+ inç 2436/30.

êt- Bir işi yapmak. -1-
→ ta‘bir è.

êt- Bir işi yapmak. -30-
→ tağliṭ è., kaṭ‘ è., ğibtā è., nuṣḥ è.,

nūṣ è., vürüd è., cezb è., işāret è., izale
è., hücum è., senksār è. taḫarrub è.,
ḫiyānet è., ferāğat è., istiḫkār è., aḫz è.,
zuhūr è.

è.- en 2267/14, 2435/01, 2435/36.

è.- er 2191/08, 2191/33, 2497/35,
2192/20, 2340/39.

è.- eriz 2497/14.

è.- erler 2497/18, 2497/30.

è.- üp 2191/24.

eṭer *Ar. a.* Alāmet, nişan. 1-
e.+ i 2498/38.

eṭ‘ime *Ar. ç.a.* Yiyecekler. -1-
e.+ den 2267/28.

etmek Ekmek. -1-
e. 2435/27.

ëttirmek Başkasının yapmasını
sağlamak. -1-
→ ziyāde è.

eṭvāb *Ar. ç.a.* Giyecekler. -1-
e. 2190/36.

év *a.* Ev. -1-
è.+ inç 2192/18.

evlād *Ar. ç.a.* Çoluk, çocuk. -1-
e.+ inç 2191/33.

evvel *Ar. a.* **1.** Birinci, ilk. **2.** Eski,
geçmiş, kadim. -7-
e. 2435/17, 2435/25.
e.+ de 2436/27.
→ ma‘nā-ı e.

eyālet *Ar. a.* Bir valinin yönetiminde
bulunan yerleşim birimi. -1-
e.+ inç 2191/34.

eyer *a.* Binek hayvanlarının sırtına
konulan, oturmaya yarayan nesne. -1-
e.+ i 2497/22.

eyle- Etmek, yapmak, isimlerle birlikte
kullanılan yardımcı fiil. -1-
teşviḫ e. 2190/40.

eyle- Etmek, yapmak, isimlerle birlikte kullanılan yardımcı fiil. -21-
→terk eyle-, tevellüd eyle-, vefât eyle-
ketm eyle- kahr eyle-, taşdik eyle-,
ğalaş eyle-, tevṭik eyle-, ifrâz eyle-,
şükr eyle-, aḥz eyle-, isti'âb eyle-,
işâret eyle-, taḥṭi' eyle-, tercümę eyle-
, sebk eyle-, ḥaşr eyle-, irâd eyle-,
i'tibâr eyle-, sülük eyle-, beyân eyle-,
nüş eyle-, irsâl eyle-. -24-

eyleme Eylemek işi. -1-
→ ibtidâr e.

eylemek Etme, yapma, isimlerle birlikte kullanılan yardımcı fiil. -51-
e. 2267/20, 2267/39, 2341/38,
2499/17.
e.+ e 2497/19.
e.+ le 2437/11.
→'add eylemek, aḥz eylemek,derin
eylemek, dimâğ eylemek, eksik
eylemek, ferâğat eylemek, gümân
eylemek, ḥased eylemek, ḥâcet
eylemek, ḥıyânet eylemek, ida'
eylemek, ikdâm eylemek, imsâk
eylemek, işâbet eylemek, işbâ'
eylemek, işâret eylemek, kabûl
eylemek, kaşd eylemek, kesb eylemek,
küfrân eylemek, müsâhalę eylemek,
müsâhelę eylemek, müzlim eylemek,
nisbet eylemek, peydâ eylemek, reşk
eylemek, sebk eylemek, seyâhat
eylemek, si'âyet eylemek, taḥķir
eylemek, tehy'e eylemek, teşennü'
eylemek, zulm eylemek, ifrâz eylemek,
nazar eylemek, taḥammül eylemek,
temenni eylemek, beyân eylemek, edâ
eylemek, tafsir eylemek.

eyü *sf.* İyi. -1-
e. 2341/23.

ezâ *Ar. a.* Eziyet, cefa, cevr, incitme,
can yakma. -1-
i. 2192/03.

Ezd *Ar. a.* Topluluk adı. -1-
E. 2267/31.

ezyed *Ar. sf.* En çok, pek çok, ziyade
olarak. -1-
e. 2341/09.

fahır *Ar. a.* Övünmek, büyüklük, şeref,
fazilet. -1-
f.-i 'âlem: Dünya şerefi 2267/09.

fâ'il *Ar. sf.* Yapan, yerine getiren,
işleyen. -1-
→ ism-i f.

faķır *Ar. a.* Yoksulluk, züğürtlük. -1-
f. 2497/14.

falân *Ar. zm.* Söylenmesi istenmeyen
veya gerekli görülmeyen bir özel adın
yerini tutan kelime.-2-
f. 2191/10.
f.+ iñ 2190/41.

farđ* *Ar. a.* -1-
f. 2435/12.

fâsid *Ar. sf.* Çirkin, kötü, fena. -1-
f. 2267/35.

fâtır *Ar. sf.* Yaratıcı, yaratıcı. -1-
f. 2436/22.

fâtir *Ar. sf.* Füturlu, durgun, gevşek. -1-
f. 2436/07.

fayđ* *Ar. a.* -1-
f. 2437/19.

Fedek *Ar. a.* Yer adı. -1-
F. 2267/10.

fekâhe *Ar. a.* Latife, şaka. -1-
f.+ den 2435/32.

fenâ *Ar. sf.* Kötü, iyi olmayan,
uygunsuz. -1-
f. 2436/39.

ferāgat *Ar. a.* Vazgeçme, el çekme. -2-
f. eylemek: Vazgeçmek. 2435/24.
f. id-: Vazgeçmek. 2435/23.

feth *Ar. gr.* Arapçada harfleri (e,a)
diye okutan işaret, üstün, fetha -30-
f.+ i 2190/35, 2267/05, 2267/06,
2267/23, 2268/03, 2341/02, 2341/10,
2341/29, 2436/27, 2437/06, 2497/14,
2497/37, 2191/38, 2267/19, 2268/38,
2269/07.
f.+ iyle 2191/34, 2266/33, 2267/05,
2267/36, 2268/10, 2341/19, 2435/40,
2436/09, 2437/07, 2437/19, 2497/26,
2497/36, 2498/03, 2497/33.

fethateyn *Ar. gr. tesf.* Arapçada üçlü
köklerde ilk iki harfin üstünlü (a vokali
ile) okunmasını gösteren terim. -12-
f.+ le 2191/13, 2191/23, 2192/08,
2268/13, 2340/34, 2341/18, 2341/30,
2341/33, 2342/02, 2435/02, 2498/22,
2342/03.

fetiḥ *Ar. a.* Bir ülke veya şehri düşman
elinden alma, zaptetme. -1-
f.+ lede 2498/03.

Fidan *Rum.* Yeni yetişen ağaç veya
ağaççık. -6-
f. 2267/15.
f.+ a 2267/07, 2267/15.
f.+ ma 2267/16, 2267/17.
f.+ lar 2191/17.

fi'l *Ar. a.* İş, davranış. -2-
f.+ ine 2267/20.
→ vezn-i f.

filān *Ar. a.* Adı anılmak istenilmeyen
veya her kim olursa makamında kast
olunan şahıs veya şey. -1-
f.+ a 2190/40.

fi'l-aşl *Ar. a.* Temelde, esasta,
kökünde. -1-
f. 2268/18.

Filistin *Ar. öz.a.* Filistin. -1-
F. 2191/34.

firāvān *Far. sf.* Bol, fazla, çok. -1-
f. olan 2497/35.

fitne *Ar. a.* Kötülük, belā, mihnet,
sıkıntı. -2-
f. 2499/14.
f.+ yi 2498/26.

fuḍalā *Ar. ç.a.* Fazıl kimseler. -1-
f.-i ṭabia't: Fazıl huylu kimseler.
2267/14.

fürüşlük Atıcılık, satıcılık. -1-
→ tafra-f.

ḡabā* *Ar. a.* -1-
ḡ. 2266/40.

ḡabāḡib *Ar. ç.a.* Gerdanlar. -1-
ḡ. 2267/02.

ḡabas* *Ar. a.* -1-
a. 2266/33.

ḡabaş* *Ar. a.* -1-
a. 2340/34.

ḡabaṭa* *Ar. a.* -1-
a. 2497/34.

ḡabba* *Ar. a.* -1-
ḡ. olur 2266/40.

ḡabīs* *Ar. a.* -2-
ḡ.+ den 2266/41, 2267/01.

ḡābiş* *Ar. a.* -1-
a. 2340/39.

Ḡabit al-madara* Yer adı. -1-
ḡ. 2497/33.

ḡābiṭ* *Ar. a.* -1-
a. 2497/21.

ḡabiṭ* *Ar. a.* -1-
a. 2497/29.

ḡabiṭān* *Ar. a.* -1-
a. 2497/34.

ġabs* *Ar. a.* -1-
a. 2267/02.

ġabs* *Ar. a.* -1-
ġ. 2266/35.

ġabsaq* *Ar. a.* -1-
ġ.+ dan 2266/35.

ġabs* *Ar. a.* -1-
a. 2341/01.

ġabs* *Ar. a.* -1-
ġ. 2340/38.

ġabsu* *Ar. a.* -1-
ġ. 2340/36.

ġabt* *Ar. a.* -1-
a. 2497/04.

ġabt* *Ar. a.* -2-
ġ. 2497/14, 2497/19.

ġabūt* *Ar. a.* -1-
a. 2497/15.

ġadād* *Ar. a.* -1-
a. 2436/11.

ġadād* *Ar. a.* -1-
ġ. 2436/14.

ġadāda* *Ar. a.* -1-
ġ. 2436/02.

ġadādut* *Ar. a.* -1-
a. 2436/09.

ġadas* *Ar. a.* -1-
a. 2267/36.

ġadd* *Ar. a.* -1-
ġ. 2436/07.

ġadd* *Ar. a.* -1-
a. 2435/39.

ġadġadat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/18.

ġadid* *Ar. a.* -1-
a. 2436/06.

ġadīdat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/15.

ġafaş* *Ar. a.* -1-
a. 2342/02.

ġāib *Ar. sf.* Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen, kayıp -1-
ġ. olmak: Kaybolmak. 2499/16.

ġā'it *Ar. a.* İnsan dışkısı, pisliği veya insan tersi. -1-
ġ. 2499/04.

ġā'it* *Ar. a.* -1-
a. 2499/02.

ġalas* *Ar. a.* -1-
a. 2268/13.

ġalaţ *Ar. a.* Yanlış, yanılğı, yanılma, hata, sehv. -5-
ġ. 2498/23.
ġ.+ dır 2340/40.
ġ.+ ą 2498/28.
ġ. eyle-: Yanlış anlamak. 2498/27.

ġalaţ* *Ar. a.* -1-
a. 2498/22.

ġālib *Ar.* Üstün gelen, ekser. -1-
ġ. ol-: Üstün gelmek. 2498/37.

ġālis* *Ar. a.* -1-
a. 2268/16.

ġāliţ *Ar. sf. zf.* Sık, yoğun, kesif. -1-
ġ. 2267/12.

ġālūţat* *Ar. a.* -1-
a. 2498/24.

ġamād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/06.

ġamallaţ* *Ar. a.* -1-
a. 2498/40.

ġamaş* *Ar. a.* -1-
a. 2342/03.

ġamaṭa* *Ar. a.* -1-
a. 2498/34.

ġamaz* *Ar. a.* -1-
ğ.+ dan 2192/11.

ġamḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2436/27.

ġamḍ* *Ar. a.* -1-
ğ. 2436/28.

ġāmiḍ *Ar. a.* Anlaşılması güç olan,
anlaşılmaz, karışık, kapalı, muğlak
söz. -2-
ğ. 2436/27.
ğ. olmak: Karışık hâle gelmek.
2436/32.

ġāmiḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2436/21.

ġāmiḍat* *Ar. a.* -1-
a. 2437/05.

ġamiḍat* *Ar. a.* -1-
a. 2437/09.

ġamiṣ* *Ar. a.* -1-
a. 2268/32.

ġāmiṣ* *Ar. a.* -1-
ğ. 2340/40.

ġamizat* *Ar. a.* -1-
a. 2192/05.

ġamizu'l-cu'î* *Ar. a.* -1-
ğ. 2192/18.

ġammās* *Ar. a.* -1-
ğ. 2268/39.

ġammāsāt* *Ar. a.* -1-
a. 2268/38.

ġammāzat* *Ar. a.* -1-
a. 2192/03.

ġams* *Ar. a.* -1-
a. 2268/20.

ġamṣ* *Ar. a.* -1-
ğ. 2342/03.

ġamṭ* *Ar. a.* -1-
a. 2498/29.

ġamūḍat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/31.

ġamūs* *Ar. a.* -1-
a. 2268/21.

ġamūs* *Ar. a.* -1-
ğ. 2268/25.

ġamūz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/07.

ġamz* *Ar. a.* -2-
a. 2191/38, 2192/08.

ġaraḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/02.

ġarās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/14.

ġaras* *Ar. a.* -1-
ğ. 2267/07.

ġaraz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/13.

ġarāz* *Ar. a.* -1-
ğ. 2191/20.

ġaraz* *Ar. a.* -2-
ğ. bir 2190/41.
ğ.+ ıñ 2191/11.

ġarḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/12.

ġarḍ* *Ar. a.* -6-
ğ. 2435/16, 2435/19, 2435/21,
2435/23, 2435/33, 2435/36.

ġarḍat* *Ar. a.* -1-
a. 2435/32.

ġāret *Ar. a.* Düşman toprağına yağma
için yapılan saldırı, ılgar. -1-
ğ. 2269/05.

ġariġ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/07.

ġāriġ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/36.

ġaris* *Ar. a.* -1-
a. 2267/17.

ġaris* *Ar. a.* -2-
ġ. 2267/18.

ġarisa* *Ar. a.* -1-
ġ. 2267/18.

ġarisat* *Ar. a.* -1-
a. 2267/16.

ġāriz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/08.

ġāriz* *Ar. a.* -1-
ġ. 2191/08.

ġāriża* *Ar. a.* -1-
g. 2191/08.

ġarizat* *Ar. a.* -1-
a. 2191/18.

ġars* **1.** *Ar. a.* **2.** *Ar. a.* Aġaç dikimi. -
2-
ġ. 2267/13.
ġ. olun-: Aġaç dikilmek. 2191/17.

ġars* *Ar. a.* -1-
a. 2267/06.

ġarsun min ġuyūni'l-cannati* *Ar. a.* -1-
ġ. 2267/09.

ġarş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/09.

ġaruġ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/06.

ġarūd* *Ar. a.* -1-
ġ. 2435/19.

ġarūz* *Ar. a.* -1-
ġ.+ uņ 2191/03.

ġarz* *Ar. a.* -1-
a. 2190/35.

ġarz* *Ar. a.* -3-
ġ. 2190/37, 2191/16.
ġ.+ dan 2191/08.

ġarza* *Ar. a.* -1-
ġ. 2191/19.

ġas* *Ar. a.* -3-
ġ. 2267/23, 2267/24.

ġasġasat* *Ar. a.* -1-
a. 2267/24.

ġasis* *Ar. a.* -1-
a. 2267/34.

ġasl *Ar. a.* Yıkama, yıkanma. -2-
ġ. olun-: Yıkanmak. 2267/10, 2267/09.

ġass* *Ar. a.* -1-
a. 2267/18.

ġassān* *Ar. a.* -2-
ġ. 2267/30, 2267/32.

ġasūs *Ar. a.* Çiġnemedden de rahatça
yutulabilen yiyecek, yemek. -1-
ġ. olan: Rahatça yiyilen. 2267/28.

ġasūs* *Ar. a.* -1-
a. 2267/26.

ġaşaş* *Ar. a.* -2-
a. 2341/18, 2341/19.

ġaşş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/10.

ġaşş* *Ar. a.* -2-
ġ. 2341/12, 2341/13.

ġāt* *Ar. a.* -1-
a. 2499/02.

ġāt* *Ar. a.* -3-
ġ. 2498/08, 2499/04.

ġatāġat* *Ar. a.* -1-
a. 2498/03.

ġařallas* *Ar. a.* -1-
a. 2268/12.
ġařammař* *Ar. a.* -1-
a. 2341/40.
ġařāris* *Ar. a.* -1-
ġ. 2267/37.
ġařāris* *Ar. a.* -1-
ġ. 2267/38.
ġařař* *Ar. a.* -1-
a. 2341/33.
ġařař* *Ar. a.* -1-
ġ. 2341/30.
ġařařān* *Ar. a.* -1-
ġ. 2341/30.
ġařāř* *Ar. a.* -1-
a. 2498/01.
ġařavmař* *Ar. a.* -1-
a. 2498/16.
ġařġařa* *Ar. a.* -1-
a. 2498/05.
ġařġařa* *Ar. a.* -1-
ġ. 2498/07.
ġařāř* *Ar. a.* -1-
a. 2497/38.
ġařāř* *Ar. a.* -2-
ġ. 2497/40.
ġařmařat* *Ar. a.* -1-
a. 2342/01.
ġařmařat* *Ar. a.* -1-
a. 2498/12.
ġařmařāř* *Ar. a.* -1-
a. 2498/16.
ġařmařāř* *Ar. a.* -1-
ġ. 2498/18.
ġařrasat* *Ar. a.* -1-
a. 2267/38.

ġatrařat* *Ar. a.* -1-
a. 2341/27.
ġařs* *Ar. a.* -1-
a. 2268/03.
ġařs* *Ar. a.* -1-
ġ. 2268/06
ġařř* *Ar. a.* -1-
a. 2341/29.
ġařři *Ar. a.* Gecenin karanlıġı, karanlık.
-1-
ġ. 2341/36.
ġařřa* *Ar. a.* -1-
a. 2497/37.
ġařřūř* *Ar. a.* -1-
a. 2268/07.
ġavāmiđ* *Ar. a.* -1-
ġ.+ dir 2436/21.
ġavas* *Ar. a.* -1-
a. 2269/04.
ġavř* *Ar. a.* -1-
a. 2498/41.
ġavř* *Ar. a.* -2-
ġ. 2499/03, 2499/05.
ġavřa-i dımaşk Yer adı. -1-
ġ. 2499/09.
ġavřat* *Ar. a.* -1-
a. 2499/06.
ġavz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/18.
ġayđ* *Ar. a.* -1-
a. 2437/19.
ġayđā* *Ar. a.* -1-
ġ. 2437/29.
ġayđat* *Ar. a.* -1-
a. 2437/27.
ġayn *Ar. a. har.* Osmanlı Türkçesi
alfabesinin yirmi ikinci harfi olup

ebced düzeninde 1000 sayısının karşılığıdır. -51-

ğ.+ ın 2266/36.

ğ.+ ın 2190/35, 2191/11, 2191/27, 2191/34, 2191/38, 2192/21, 2266/33, 2267/05, 2267/06, 2267/08, 2267/11, 2267/14, 2267/19, 2267/23, 2267/32, 2267/36, 2268/03, 2268/38, 2269/07, 2341/02, 2341/10, 2341/14, 2341/16, 2341/19, 2341/20, 2341/29, 2435/34, 2435/39, 2436/09, 2436/15, 2436/20, 2436/27, 2437/06, 2437/07, 2437/26, 2497/14, 2497/18, 2497/36, 2497/37, 2498/03, 2498/17, 2499/03, 2499/08.

ğ.+ ların 2435/40, 2499/04, 2499/14.

ğayr *Ar. a.* **1.** Özge, başka, gayrı, değil.

2. Arapça sözlerle terkibe girerek bu yapıya “-sız”, “değil”, “olmayan” anlamı kazandırır. -2-

ğ.-ı munşarif: Geri dönmeyen. 2268/19.

ğ.+ ın 2268/23.

ğayrı *Ar. z.f.* Başka, özge, farklı, diğer.

-1-

ğ. 2191/12.

ğays* *Ar. a.* -1-

a. 2269/10.

ğaysân* *Ar. a.* -1-

a. 2269/08.

ğaysâniyu* *Ar. a.* -1-

a. 2269/07.

ğaysât* *Ar. a.* -1-

a. 2269/08.

ğayt* *Ar. a.* -2-

a. 2499/05, 2499/15.

ğazaz* *Ar. a.* -1-

a. 2191/23.

ğazza* *Ar. a.* -1-

ğ. 2191/34.

Ğazze Yer adı. -1-

Ğ. 2191/37.

ğazze* *Ar. a.* -1-

ğ. 2191/36.

gebelik Gebe olma durumu, hamilelik. -

2-

g.+ i 2268/26, 2268/30.

gêçe *a.* Gece, şeb, leyl. -14-

g. 2267/03, 2341/20, 2341/30, 2341/32, 2498/03.

g.+ den 2340/36.

g.+ niñ 2268/13, 2268/14, 2268/15, 2340/34.

g.+ ye 2268/32, 2341/01, 2341/19.

geçmek Bir yerden başka bir yere

gitmek. -3-

g. 2267/19, 2498/11, 2498/36.

gel- **1.** Bir yere gitmek, varmak. **2.**

Olmak. **3.** Ortaya çıkmak, doğmak. **3.**

Vakti gelmek, kaçınılmaz olmak. -22-

g.- en 2191/08.

g.-mem 2266/39.

g.- miş 2437/11.

g.- üp 2191/04, 2269/01, 2436/25, 2498/38.

g.- ür 2267/08, 2267/13, 2267/38,

2340/35, 2341/16, 2435/19, 2435/33,

2436/05, 2436/28, 2497/15, 2499/03,

2499/04, 2497/32.

gelmek 1. Bir yere gitmek, varmak. **2.**

yar.-mez, -mezlik ile birlikte yapmacık

anlatan deyimler yapar. -2-

g. 2437/12.

→ görmezden g.

geniş *sf.* Alanı büyük olan, makro, dar

karşıtı. -3-

g. 2497/32, 2499/02, 2499/03.

gerçi *Far. z.f.* Her ne kadar ... ise de,

vakıa. -1-

g. 2268/29.

gerdanlı Çenenin altında tombulluğu olan kimse. -1-
g. 2498/40.

gerek Mutlaka, herhalde, muhakkak. -4-
g.+ i 2190/40, 2341/05, 2435/16,
2497/24.

getirmek Gelmesini sağlamak. -1-
g. 2435/39.

ğınā *Ar. a.* Zenginlik, doygunluk. -1-
ğ. 2497/20.

gibi -e benzer. -25-
g. 2190/40, 2191/39, 2267/12,
2267/26, 2267/35, 2268/17,
2269/04.çık-an, 2269/07, 2340/35,
2341/05, 2435/16, 2435/19, 2435/24,
2435/33, 2435/40, 2436/07, 2437/10,
2497/19, 2497/24, 2497/25, 2499/05,
2497/30, 2267/27.
g.+ dir 2498/08.

ğibt* *Ar. a.* -1-
ğ. 2497/14.

ğibtā *Ar. a.* Arzu etme, imrenme. -4-
ğ. eden 2497/21.
ğ. olunacak 2497/13.
ğ.+ ya 2497/11.

ğibtat* *Ar. a.* -1-
a. 2497/18.

ğidād* *Ar. a.* -2-
a. 2435/39, 2435/40.

ğidād* *Ar. a.* -1-
ğ. 2436/05.

ğidādat* *Ar. a.* -1-
a. 2435/40.

giderek *zf.* Yavaş yavaş, derece derece,
gittikçe, tedrici olarak, tedricen. -1-
g. 2497/10.

ğilāt* *Ar. a.* -1-
a. 2498/28.

ğimād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/06.

ğimādat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/31.

ğimlās* *Ar. a.* -1-
a. 2269/03.

gir- Yeni bir duruma geçmek,
dönüşmek. -1-
g.- üp 2499/16.

ğirās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/14.

ğirās* *Ar. a.* -1-
ğ. 2267/08.

ğirāz* *Ar. a.* -1-
ğ. 2191/02.

giriftār *Far. sf.* Tutulmuş, yakalanmış. -
1-
g. 2341/09.

girmek Yeni bir duruma geçmek,
dönüşmek. -2-
g. 2268/14, 2499/01.

ğirnāta* *Ar. a.* -1-
ğ. 2497/36.

ğisās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/29.

ğişāş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/19.

ğişāş* *Ar. a.* -1-
ğ. 2341/20.

ğişşu* *Ar. a.* -1-
a. 2341/14.

git- Bir yere doğru yönelmek -2-
g.- enler 2269/01.
g.- üp 2268/15.

ğitāt* *Ar. a.* -1-
a. 2498/02.

ġitāte* *Ar. a.* -1-
ğ.+ dir 2498/02.

ġitmā* *Ar. a.* -2-
ğ. 2498/17, 2498/18.

ġitmek Bir yere doğru yönelmek. -1-
g. 2268/02.

ġitris* *Ar. a.* -1-
a. 2267/37.

ġitris* *Ar. a.* -1-
a. 2267/37.

ġiyād* *Ar. a.* -1-
ğ. 2437/28.

ġiyāt* *Ar. a.* -1-
ğ. 2499/03.

ġiyd* *Ar. a.* -1-
a. 2437/26.

ġiytān* *Ar. a.* -1-
ğ. 2499/03.

ġiyzān* *Ar. a.* -1-
ğ. 2192/21.

ġömmek Yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek. -2-
g. 2191/08, 2191/13.

ġömücü *sf.* Yerin altına koyan. -1-
g.+ dir 2191/10.

ġömülme ġömmek işi yapılmak veya ġömmek işine konu olmak. -1-
g. 2436/30.

ġöre *zf.* Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince -3-
g. 2266/40, 2266/41, 2497/19.

ġörmek 1. Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek. **2.** – Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak. 3-
→ ġaķir g.
→ ġor g.
g.+ den 2342/04.

görmezden g.: Görmemiş gibi yapmak, farkında değilmışcesine davranmak. -1-
g. 2341/29.

ġörünmek Görülür duruma gelmek, görülür olmak. -1-
g. 2498/38.

ġöster- Bir şeyin etkisi altında tutulmak. -1-
g.- ir 2268/09.

ġövde *a.* Vücut, beden, ceset, cüsse. -6-
g.+ de olan 2269/10.
g.+ si 2497/05, 2497/15.
g.+sinde 2435/24, 2435/34.

ġöz *a.* Görme organı -13-
g. 2341/33, 2436/35, 2437/12.
g.+ den 2342/02.
g.+ e 2436/07.
g.+ leri 2342/03.
g.+ leriyle 2192/16.
g.+ ü 2341/39, 2435/40.
g.+ ünden 2435/01.
g. yumma: Hoş görmek, bağışlamak, kusurları görmezlikten gelmek. 2437/08, 2437/19.
g. kapağı: Göz yuvarlarının önünde bulunan, birbirine yaklaşarak gözü örten, kenarlarında kirpikler bulunan koruyucu organ. 2191/40.

ġubas* *Ar. a.* -1-
ğ.+ dır 2266/36.

ġubays* *Ar. a.* -1-
a. 2266/37.

ġubsat* *Ar. a.* -1-
a. 2266/33.

ġubşān* *Ar. a.* -1-
ğ. 2341/02.

ġubşat* *Ar. a.* -1-
a. 2340/34.

ğubtut* *Ar. a.* -1-
a. 2497/16.

ğubūt* *Ar. a.* -1-
ğ. 2497/15.

ğubuť* *Ar. a.* -2-
ğ.+ dır 2497/31.
ğ.+ dur 2497/21.

ğudād* *Ar. a.* -1-
a. 2436/11.

ğudāmis* *Ar. a.* -1-
ğ. 2267/05.

ğudamisì *Ar. a.* Ğudamis'e mensup
olan. -1-
ğ.+ yeğ 2267/06.

ğudđā* *Ar. a.* -1-
ğ. 2436/20.

ğudđat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/15.

ğudūdat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/09.

ğumays* *Ar. a.* -1-
a. 2268/36.

ğumāza* *Ar. a.* -1-
ğ. 2192/15.

ğumđ* *Ar. a.* -1-
a. 2437/07.

ğumūd* *Ar. a.* -1-
a. 2436/31.

ğumūd* *Ar. a.* -2-
ğ. 2436/28, 2436/33.

ğūneğ *Far. a.* Tarz, gidiş, yol. -3-
g. 2269/10, 2436/41, 2497/30.

ğunşūş* *Ar. a.* -1-
a. 2342/06.

ğurāb* *Ar. a.* -1-
ğ. 2436/12.

ğurāb* *Ar. a.* -2-
ğ. 2267/29, 2498/02.

ğurayz* *Ar. a.* -1-
ğ. 2191/19.

ğurd* *Ar. a.* -1-
ğ. 2435/33.

ğurdān* *Ar. a.* -1-
a. 2435/34.

ğurfā* *Ar. a.* -3-
ğ. 2340/34, 2435/32, 2497/16.

ğuruğ* *Ar. a.* -2-
ğ. 2191/11, 2435/33.

ğusās *Ar. a.* Deveye mahsus bir
hastalık adı. -1-
ğ. 2267/29.

ğuss* *Ar. a.* -1-
a. 2267/32.

ğuss* *Ar. a.* -1-
ğ. 2267/21.

ğuşş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/16.

ğuşşūn* *Ar. a.* -1-
ğ. 2341/16.

ğūt* *Ar. a.* -1-
ğ. 2499/03.

ğutāmiť* *Ar. a.* -1-
ğ. 2498/17.

ğutāmiť* *Ar. a.* -2-
a. 2498/15, 2498/17.

ğūteği *Ar. a.* Topuluk adı. -1-
ğ. 2499/07.

ğutğut* *Ar. a.* -2-
ğ. 2499/14.
ğ.+ dır 2498/04.

ğutşā* *Ar. a.* -1-
a. 2341/34.

ğuvta* *Ar. a.* -1-
ğ. 2499/08.

ğüyā *Far. zf.* Sanki, diyelim ki. -2-
g. 2192/11, 2192/12.

ğuzayz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/30.

ğuzğuz* *Ar. a.* -1-
ğ. 2191/27.

ğuzz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/27.

ğuzz* *Ar. a.* -1-
ğ. 2191/27.

ğuzzāz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/32.

gücen - Birinin beklenilmeyen bir davranışı veya sözü karşısında kırınglık duymak, üzülmek. -1-
g.- üb 2267/41.

gülistān *Far. a.* Gül bahçesi, gülzār. -1-
g. 2499/09.

gümān *Far. a.* Şüphe, kuşku. -1-
g. eylemek: Şüphe duymak. 2341/27.

gün *a.* Yirmi dört saatlik zaman dilimi.
-3-
g. 2341/04.
g.+ de 2499/07.
g.+ e 2269/05.

günāh *Far. a.* Suç. . -1-
g.+ a 2268/22.

güneş *a.* Güneş. -1-
g. 2341/19.

gür *sf.* Bol ve güçlü olarak çıkan veya fıskıran. -2-
g. 2268/35, 2497/27.

gürültü *a.* Gürültü. -1-
g.+ sine 2498/18.

ha *Ar. har.* Arap alfabsinde yirmi yedinci harf. -1-
h.+ yile 2191/08.

habbe *Ar. a.* Tane, tahıl ve benzeri nesnelere tanesi. -1-
h.+ den 2497/25.

habıt *Ar. a.* Kötü, pis, alçak, hilekar. -2-
h. 2269/02.
h. olan 2269/02.

habs* *Ar. a.* -1-
h. 2267/02.

habt* *Ar. a.* -1-
h. 2497/04.

hācet *Ar. a.* İhtiyaç, lüzum, iktiza. -1-
h. eylemek: İhtiyacı gidermek.
2499/12.

hafā *Ar. a.* Gizli olma, gizlilik, kapalılık. -1-
h. 2267/02.

hafē *Ar. a.* Kenar, kıyı, uç. -1-
h. 2267/02.

hakāret *Ar. a.* Saygısızca davranma, hürmetsizlik etme, hor ve hakir görme. -2-
h. 2436/17.
h.+ le 2437/03.

hakir *Ar. sf.* Hor, bayağı, adi, kişiliksiz. -2-
h.+ e 2436/08.
h. görmek: Aşağılamak. 2498/32.

hakında *zf.* İlgili, dair, müteallik. -1-
h. 2341/09.

hāl *Ar. a.* Oluş, bulunuş, suret, heyet, keyfiyet. -2-
h. 2497/18.
h.+ de 2436/41.

hālā *Ar. zf.* Henüz, şimdilik. -3-
h. 2191/28, 2269/01, 2436/41.

ḥalāl *Ar. a.* Dostluk. -1-
ḥ.+ de 2341/05.

ḥalāvet *Ar. a.* Yumuşaklık, tatlılık,
şirinlik. -1-
ḥ.+ i 2267/25.

ḥālet *Ar. a.* Suret, hal, durum, keyfiyet.
-1-
ḥ.+ i 2497/27.

ḥalḥāl *Ar. a.* Kadınların süs amacıyla
ayak bileklerine taktıkları gümüş veya
altın halkalar, ayak bilezikleri. -1-
ḥ.+ a 2436/25.

ḥālīş *Ar. sf.* Karışık ve sahte olmayan,
safî, temiz, doğru, hilesiz. -1-
ḥ. olmayan: Saf olmayan. 2341/17.

ḥāmil *Ar. a.* Taşıyan, taşıyıcı, hamile. -
1-
ḥ. 2436/24.

ḥamīr *Ar. a.* Hamur. -1-
ḥ.+ den 2435/27.

ḥaml *Ar. sf.* Gebe. -2-
→ vaḍ-ı ḥ.

ḥamle *Ar. a.* Saldırma, atılma, hücum,
savlet. -1-
ḥ. 2436/22.

ḥamra* *Ar. a.* -1-
ḥ. 2341/34.

ḥamṭ* *Ar. a.* -1-
ḥ. 2498/29.

ḥanīn *Ar. a.* Arzu, istek, iştıyak. -1-
ḥ. 2435/09.

ḥarābe *Ar. a.* Yıkık dökük yer, virane. -
1-
ḥ. 2268/37.

ḥarāret *Ar. mec.* Coşkunluk, ateşlilik. -
1-
→ şiddet-i ḥ.

ḥarf-endāzlık *Ar. a.* Söz atma;
dokunaklı, haysiyete ilişen söz
söyleme. -1-
ḥ.+ la 2267/20.

ḥarḳ *Ar. a.* Su akacak yarık, ark. -1-
ḥ.+ ina 2268/36.

ḥaseb *Ar. a.* Asalet, şan, haysiyet,
şeref. -1-
ḥ. 2436/25.

ḥased *Ar. a.* Buğuz, çekememezlik,
kıskançlık. -4-
ḥ. 2497/10, 2497/19.
ḥ.+ e 2497/10.
ḥ. eylemek: Kıskançlık duymak.
2497/06.

ḥasene *Ar. a.* İyilik, güzellik, hayırlı iş.
-1-
ḥ.-gamz 2192/04.

ḥasīs* *Ar. a.* -1-
ḥ. 2267/34.

ḥaşmī *Ar. a.* Düşmanlık. -1-
ḥ. 2436/22.

ḥaşr *Ar. a.* Kısaltmak. -1-
ḥ. 2191/12.

ḥaşṭā *Far. a.* Hasta, sayrı, rahatsız. -1-
ḥ. 2436/07.

ḥastelik *Far. a.* Hasta olma durumu,
sayrılık, esenlik karşıtı. -1-
ḥ.+ den 2341/31.

Hāşim bin ‘Abdi Menāf Kişi adı. -1-
H. 2191/35.

ḥaṭarāt *Ar. ç. a.* Tehlikeler. -1-
ḥ. 2268/07.

ḥatt *Ar. a.* Aşağı inme, indirme. -1-
ḥ. 2190/40.

ḥattā *Ar. bağ.* Bile, o derece, öyle ki. -
2-
ḥ. 2191/05, 2497/11.

hātūn *Far. a.* Saygın kadın, hanım. -1-
h. 2268/40.

havā *Ar. a.* Hava. -1-
h.+ niḡ 2192/10.

havāle *Ar. a.* Birinin emrine bırakma,
gönderme. -1-
h. 2267/39.

hāvid Havut, deve semeri. -1-
h.+ i 2497/31.

hayt* *Ar. a.* -2-
h. 2499/05, 2499/16.

haytiyyet *Ar. a.* Mesned, derece. -1-
h.+ i 2436/24.

hayvan *Ar. a.* Duygu ve hareket
yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket
eden canlı yaratık. -3-
h. 2191/25.
h.+ iḡ 2191/42, 2192/02.

hecme *Ar. a.* Derin dere. -1-
h. 2435/22.

hedim *Ar. a.* Yıkma, harab etme. -1-
h. 2269/01.

hedir *Ar. a.* Aygırın kişnemesi. -1-
h. 2497/40.

helāk *Ar. a.* Ölme, öldürme, yok etme,
yok olma. -1-
h. ol-: Yok olmak. 2267/13.

hem-bezm *Far. sf.* Aynı mecliste
oturan, aynı sofrada bulunan, içki
arkadaşı. -1-
h.-i 2341/04.

hemze *Ar. a.* Arapçada gırtlaktan
çıkarılan ve ırlak dediğimiz gırtlak
kapağının birden bire kapanmasıyla
meydana gelerek bir çarpış etkisini
veya sesin ansızın kesilmesi etkisini
yapan ses. -15-
h. 2497/36.
h.+ nin 2191/28.

h.+ niḡ 2191/16, 2192/09, 2267/10,
2267/28, 2268/14, 2340/38, 2341/23,
2341/32, 2435/26,
2436/34, 2437/07, 2497/21, 2498/35.

hengām *Far. a.* Zaman, vakit. -4-
h.+ dır 2269/09.
h.+ ı 2191/04.
h.+ ında 2499/14.
h.+ ina 2498/03.

henüz *Far. zf.* Yeni. -5-
h. 2267/16, 2267/17, 2268/33,
2435/16, 2437/26.

her *Far. sf.* Her. -6-
h. 2190/39, 2191/36, 2435/10,
2435/35, 2497/35, 2499/08.

Herāt Afganistan'da yer adı. -1-
→ şehir-i H.

herkes *Far. a.* Bütün insanlar, sıradan
kimseler, halkın tamamı, āmme. -1-
h. 2497/11.

hesāb *Ar. a.* Tahmin, mülāhaza. -1-
h.+ da 2498/23.

hevā *Ar. a.* Hava. -1-
h. 2192/11.

hevdec *Ar. a.* Kadınlar için deve
üzerine yapılan oturmalık. -1-
h. 2497/30.

hıkd *Ar. a.* Kin, buğz, adavet. -1-
h. 2341/15.

hırıldamak Hırıltılı bir ses çıkarmak. -
1-
h. 2497/41.

hırş *Ar. a.* Aç gözlülük, şiddet ve
tamala bir şeyin üzerine düşme. -1-
h.+ ı 2341/12.

hiyānet *Ar. a.* Kendisine olan güveni
sarsma, emniyet ve itimadı kötüye
kullanma veya hilekârlıkta bulunma. -
8-

h. 2341/27 2341/26.
h.- âmiz: 2341/25, 2341/26.
h.+ dir 2341/11.
h.+ ç 2341/14.
h. édüp 2341/16.
h. eylemek: Kötülük yapmak. 2341/10, 2341/11.
hiddet *Ar. a.* Öfke, kızgınlık. -1-
h. 2269/09.
hidmet *Ar. a.* Hizmet. -2-
h. 2341/07.
h.+ inç 2341/04.
hikāye *Ar. a.* Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması. -2-
h.+ dir 2498/08.
h.+ sidir 2267/23.
hilāf *Ar. a.* Yalan. -1-
h.+ ını 2341/10.
hilkat *Ar. a.* Yaratma, yaratış, āferiniş. -1-
h.+ i 2437/22.
himār *Ar. a.* Erkek eşek. -1-
h. 2268/17.
hirre *Ar. a.* Dişi kedi. -1-
h. 2267/26.
hişşe *Ar. a.* Bölünen bir maldan herkese düşen pay, nasip, behre. -1-
h.+ sineç 2497/12.
hizām *Ar. a.* Kolan ve bağırdak denilen nesne. -1-
h. 2435/19.
hodbinlik *Far. a.* Kendini beğenmişlik, bencillik. -1-
h. 2267/38.
hor *Far. a.* Hakir, zelil, mübtezel. -1-
h. görmek: Aşağılamak. 2498/30.
horuldamağ Horlamak. -1-
h. 2497/41.

hoş *Far. sf.* Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren. -1-
h. 2435/08.
hüb *Far. sf.* Hoş, güzel, iyi. -1-
h. 2269/07.
hud'a *Ar. a.* Oyun, hile, aldatma. -1-
h. 2340/39.
hudhud* *Ar. a.* -2-
h. 2191/27, 2498/04.
huķūķ *Ar. ç.a.* Haklar, toplumda insanın yaşama güvencesini sağlayan değerler bütünü. -2-
h. 2436/41.
h.+ ını 2268/23.
hulķi *Ar. sf.* Hulkla ilgili, ahlāka özgü. -1-
h. olan 2342/05.
hurde *Far. a.* Küçük, ufak. -2-
h. 2269/06, 2437/26.
hurmā *Far. a.* Palmiyegillerin eski çağlardan beri Kuzey Afrika'da kültürü yapılan, yemişlerinden yararlanılan, gövdesi uzun, yaprakları büyük ve dikenli bir ağaç, palmiye, palm. -13-
h. 2267/16, 2267/17, 2267/25, 2269/06, 2435/10, 2435/11.
h.+ nıñ 2436/04, 2437/26, 2436/07, 2436/39.
h. vèrüp 2267/25.
h.+ ya 2267/30, 2267/35.
hurüb *Ar. ç.a.* Harpler, savaşlar. -1-
h. 2268/07.
huşuş *Ar. a.* Konu, madde. -3-
h.+ da 2436/28, 2436/34.
h.+ ında 2437/04.
hüş-yār *Far. sf.* Akıllı; bilinci yerinde olan, aklıyla hareket eden kimse, mest karşıtı. -1-
h. ol-: Akıllanmak. 2341/08.

huzā' iyyu *Ar. a.* Topluluk adı. -1-
h. 2341/02.

hücüm *Ar. a.* Saldırı. -3-
h.+ dan 2266/40, 2436/22.
h. eş-: Saldırmak. 2266/39.

hüsñ *Ar. a.* Güzel. -2-
h. 2436/05, 2497/18.

h^vānendē *Far. a.* Şarkı ve türkü söyleyen kimse. -1-
h.+ ye 2435/09.

ıstıma “Sıtma” anlamında hastalık. -1-
ıstıma tut-: Sıtma sebebiyle şiddetle terlemeye ve titremeye başlamak.
2497/23.

ıslāh *Ar. a.* İyileştirme, yeniden düzenleme. -1-
1. 2269/06.

ıştılāh *Ar. a.* Bir bilim ve sanat dalına özgü kelime ve deyiş. -1-
1.+ ıımızda 2190/41.

ıtlāk *Ar. a.* Genelleme, atfetme. -32-
1. olun-: Genellenmek. 2191/18,
2192/03, 2192/06, 2192/15, 2268/18,
2268/23, 2268/25, 2268/27, 2268/28,
2268/29, 2268/33, 2268/34, 2268/35,
2268/36, 2340/39, 2340/40, 2341/15,
2341/19, 2341/20, 2341/34, 2341/41,
2436/06, 2436/08, 2436/23, 2436/24,
2437/02, 2437/08, 2437/16, 2437/22,
2437/23, 2499/05.

i- Cevheri fiil; i-se, i-miş, i-di vb.,
olmak. -1-
i.- di 2341/04.

ibāret *Ar. sf.* Oluşan, meydana gelen.
-4-
i.+ dir 2437/03, 2497/07, 2497/09.
i.+ iyleş 2191/06.

ibni *Ar. a.* Oğul. -1-
i.-ağbas Ahmed bin Beşiri'l-Tüciyyəyi
2266/37 2266/36.

ibrāz *Ar. a.* Gösterme, meydana
çıkarma. -1-
i. 2436/41.

ibriğ* *Ar. a.* -1-
i. 2435/11.

ibṭāl *Ar. a.* Yürürlüken kaldırma,
kullanımı iptal etme, silme, bozma. -1-
i. 2268/23.

ibtidā *Ar. a.* Önce, ilk önce, başlangıç.
-3-
i. 2436/05, 2436/07, 2437/26.

ibtidār *Ar. a.* Hızlı başlama, işe hızlı
girme. -1-
i. eyleme: Hızla bir işe başlama.
2192/12.

i'cām Acemleşme, İran dilinde yeni
söyleyişle Farsçalaşma. -1-
i.+ iyleş 2267/05.

iç a. Herhangi bir durumun, cismin veya
alanın sınırları arasında bulunan bir
yer, dâhil, dış karşıtı. -6-
i. 2498/02.
i.+ erüye 2268/31.
i.+ indē 2268/32.
i.+ inē 2268/35.
i.+ re 2499/01.
i.+ re ol 2499/15.

içim *a.* İçmek işi veya biçimi, içiş. -1-
i.+ e 2341/22.

için Amacıyla, maksadıyla. -18-
i. 2191/09, 2191/13, 2191/18, 2191/21,
2191/25, 2191/37, 2192/02, 2192/07,
2267/18, 2268/19, 2268/23, 2268/27,
2341/21, 2437/02, 2498/10, 2268/23.
i.+ dür 2341/36.

içirmek İçmek işini yaptırmak,
içmesini sağlamak. -1-
i. 2435/14.

içmek Bir sıvıyı ağza alıp yutmak. -2-
i. 2268/06, 2498/32.

iddi‘ā *Ar. a.* İleri sürülen fikir. -1-
i. eylemek: Bir fikri ileri sürmek,
fikirde ısrarlı olmak. 2340/41.

ifāḍa* *Ar. a.* -1-
i. 2437/25.

ifrāz *Ar. a.* Parçalara bölme.-2-
i. eylemek: Parçalara ayırmak.
2436/40.
i. eylemeşiz 2436/41.

‘ifrit* *Ar. a.* -1-
‘i. 2267/37.

ifti‘al* *Ar. a.* -8-
i. 2191/03, 2191/26, 2192/17, 2268/39,
2341/25, 2497/20, 2498/10, 2498/36.

iğādat* *Ar. a.* -1-
a. 2437/25.

iğbaş* *Ar. a.* -1-
a. 2340/38.

iğbāt* *Ar. a.* -1-
a. 2497/21.

iğbisās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/03.

iğbisās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/03.

iğlās* *Ar. a.* -1-
a. 2268/14.

iğmād *Ar. a.* Kınına, kılıfına sokma. -3-
i. 2437/01, 2437/02, 2437/10.

iğmād* *Ar. a.* -2-
a. 2436/34, 2437/07.

iğmāḥ* *Ar. a.* -1-
a. 2498/35.

iğmāz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/09.

iğne *a.* Dikiş dikmeye yarayan, ince,
ucu sivri çelik araç. -1-
i. 2190/36.

iğrād* *Ar. a.* -1-
a. 2435/26.

iğrās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/10.

iğrās* *Ar. a.* -1-
i. 2267/13.

iğrāz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/16.

iğriḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/11.

iğsās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/28.

iğsāş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/22.

iğtaş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/32.

iğtibāt* *Ar. a.* -1-
a. 2497/19.

iğtimād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/17.

iğtimās* *Ar. a.* -1-
a. 2268/39.

iğtimāt* *Ar. a.* -1-
a. 2498/35.

iğtimāz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/17.

iğtirāz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/03.

iğtirāz* *Ar. a.* -1-
i. 2191/07.

iğtişās* *Ar. a.* -1-
a. 2341/25.

ig̃tiṭāt* *Ar. a.* -1-
a. 2498/10.

ig̃tizaz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/26.

ig̃yād* *Ar. a.* -1-
i.+ dır 2437/28.

ig̃zāz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/28.

iḥāṭa *Ar. a.* Kuşatma, sarma, çevirme,
çevreleme. -1-
i. 2497/35.

iḥmirār* *Ar. a.* -1-
i. 2267/03.

iḥmirār* *Ar. a.* -1-
i. 2267/03.

iḥsān *Ar. a.* İyilik etme, iyi davranma. -
2-
i. 2191/33, 2192/20.

iḥtifa *Ar. a.* Saklanma, örtünme,
gizlenme, korunma. -1-
i. 2268/35.

iḥtilāf *Ar. a.* Ayrılık, anlaşmazlık,
aykırılık, uyuşmazlık. -1-
i.-ı kelimāt: Aykırı söz. 2499/17.

iḥtilāl *Ar. a.* Kargaşalık, düzensizlik,
karışıklık. -1-
i. 2499/14.

iḥtimāl *Ar. a.* Bir şeyin olabilmesi
durumu, olabilirlik, olasılık. -1-
i. 2436/01.

iḥtişaş *Ar. a.* Uzmanlık, uzmanlaşma,
deneyim kazanma. -1-
i. 2191/26.

iḥtiyār et- Seçmek, ayırmak. -1-
i. 2191/24.

iḥdām *Ar. a.* İlerleme, gelişme
gösterme. -1-
i. eylemek: Gelişmek. 2437/13.

iken “i-” yardımcı fiili ile kullanılan
zarf fiil eki. -5-
i. 2191/01, 2435/18, 2435/29, 2437/11.

iki *a.* Birden sonra gelen sayının adı. -
9-
i. 2191/22, 2268/09, 2435/23, 2435/35,
2497/17, 2497/32, 2499/07.
i.+ si 2497/34.
i.+ siniḡde 2341/11.

ile *bağ.* Kelimenin sonuna geldiğinde
birliktelik, beraberlik, araç, neden veya
durum anlatan cümleler yapmaya
yarayan bir söz. -36-
i. 2190/39, 2191/19, 2191/40, 2192/02,
2192/07, 2192/12, 2192/16, 2267/31,
2267/32, 2268/05, 2268/12, 2269/08,
2341/04, 2341/06, 2341/11, 2341/22,
2342/01, 2342/02, 2342/05, 2342/07,
2435/15, 2436/12, 2436/13, 2436/27,
2436/37, 2437/01, 2497/05, 2497/15,
2497/36, 2497/39, 2498/11, 2498/36.
i. ol 2436/41.
i. olan 2497/40.

ileyh *Ar. zm.* (erkek olan tek kişiye)
Ona. -1-
i. 2497/10.

ilik *a.* Kemiklerin iç boşluklarını
dolduran yağlı madde. -1-
i.+ i 2268/28.

illet *Ar. a.* Hastalık. -1-
‘i. 2267/29.

imād Göz yummak. -1-
‘i. 2436/35.

İmām Şāfi‘i *Kişi adı.* -1-
İ. 2191/34.

imsāk *Ar. a.* Bir şeyden el çekerek
nefsine hâkim olma, perhiz. -1-
i. eylemek: Nefsine hakim olmak.
2268/02.

imtiāl *Ar. a.* Bir örneğe göre iş yapma veya hareket etme, uyum gösterme, benzemeye çalışma. -1-
i. 2190/39.

in - Yukarıdan aşağıya doğru gelmek, çıkmak karşıtı. -1-
i.- en 2435/35.

‘ind *Ar. zf.* Bir kimseye göre. -3-
‘i. 2268/33.
‘i.+ indē 2266/38, 2498/32.

inek Dişi sığır. -2-
i. 2191/29.
i.+ e 2191/30.

infāk *Ar. a.* Nafaka verip geçindirme, besleme. -1-
i. 2436/40.

infi‘āl* *Ar. a.* -3-
i. 2267/22, 2437/24, 2499/12.

ingimād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/18.

ingisās* *Ar. a.* -1-
a. 2267/22.

ingiyād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/24.

ingiyāt* *Ar. a.* -1-
a. 2499/12.

inkīṭā‘ *Ar. a.* Kesilme, kesinti, ara verme. -1-
i. 2266/40.

inkībād *Ar. a.* Acı, sıkıntı, keder. -1-
→ kemāl-i i.

insān *Ar. a.* Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı. -4-
i.+ in 2191/18, 2191/42, 2435/35, 2499/04.

intihā *Ar. a.* Son, sona erme, sonu gelme. -1-
i. 2497/12.

irād *Ar. a.* Söylemek. -3-
i. eyle-: Söz söylemek. 2191/36.
i. olun-: Söz söylenmek. 2436/37, 2499/15.

iri *sf.* Olağandan daha hacimli, olağanı aşan büyüklüğü olan. -1-
i. 2269/04.

irkāb *Ar. a.* Bindirme, binek hayvanı verme. -1-
i. 2497/30.

irsāl *Ar. a.* Gönderme, yollama, bırakma, salıverme. -1-
i. eyle- Göndermek. 2341/07.

işābet *Ar. a.* Hedefe varma, hedefi vurma. -2-
i. 2191/25.
i. eylemek: Hedefi tutturmak. 2436/17.

işē Olunca, olursa, olsa da, -ince, -diği için, -diği vakit. -1-
i. 2267/13.

isim *Ar. a.* Ad. -3-
i. 2437/07.
i.+ dir 2341/14, 2497/19.

ism *Ar. a.* Çok defa ad (substantif) anlamına kullanılıyorsa da bu, ad, sıfat, zamir ve sayı kavramlarının ortak terimi olarak kabul edilmiştir. -12-
i.-i fā‘il: Kendisinden fiil, iş çıkan kimsenin sıfatı. 2191/30, 2341/24.
i.-i mekân: Yer adı bildiren isim. 2497/26.
i.+ idir 2191/28, 2266/35, 2267/31, 2267/36, 2268/37, 2341/02, 2341/17, 2499/06, 2499/08.

isti‘āb *Ar. a.* Alma, kaplama, sığdırma. -1-
i. eyle-: Kaplamak. 2497/27.

isti'āza *Ar. a.* Bedel olarak isteme, karşılığında bir şey talep etme. -1-
i. 2497/14.

isti'cāl *Ar. a.* İvedilik, acele etme, çabuklandırma, müstaceliyet. -1-
i. 2341/07.

istiğşāş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/26.

istiḥkār *Ar. a.* Hor ve hakir görme, aşağılama. -1-
i. éd- Aşağılamak. 2498/29.

iş a. Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma.-3-
i. 2268/16.
i.+ i olduğu 2435/20.
i.+ iş 2341/37.

iş'ār *Ar. a.* Yazı ile bildirme. -1-
i. 2192/12.

işāret *Ar. a.* Belirti, gösterge, alamet. -6-
i. 2192/11.
i. buyur-: Göstermek. 2267/10.
i. éd-: Göstermek. 2192/12.
i. edişmek: Anlaşmak. 2192/16.
i. eylemek: Belli etmek. 2191/40, 2192/11.

işbā' *Ar. a.* Arap nazmında, vezin veya kafiye zaruretinden dolayı kelimeye bir harf katma. -1-
i. eylemek: Harf katmak. 2191/37.

işbu *sf.* Bu, özellikle bu. -2-
i. 2191/35, 2266/37.

işhād *Ar. a.* Şahid gösterme. -1-
i. 2341/06.

işle- İçine girmek, etkilemek, nüfuz etmek. -1-
i.- yen 2268/31.

iştibāh *Ar. a.* Şüphe, kuşku, şek. -1-
şekk-ü i. 2268/28.

iştirā *Ar. a.* Satın alma. -1-
i. 2341/06.

i'tibār *Ar. a.* Saygı gösterme, değerli ve güvenilir olma durumu, saygınlık, prestij. -2-
i. eyle-: Saygı duymak. 2191/36.
i.+ ıylā olur 2497/11.

'iyāl *Ar. a.* Kadın, eş. -1-
'i.+ inē 2192/19.

izāle *Ar. a.* Yok etme, giderme, ortadan kaldırma. -3-
i. 2267/13, 2341/36.
i. eder 2341/36.

izhār *Ar. a.* Belirtme, gösterme, ortaya çıkarma, açığa vurma. -2-
i. 2341/10, 2341/35.
k. 2268/38.

k.+ si 2435/15.
k.+ siniş 2266/40.

ḳabar - Ağırlığı artmadan hacmi büyümek.-2-
ḳ.- up 2498/05, 2498/09.

Ka'be *Ar. öz.a.* Arabistan'da Mekke'de bulunan mukaddes bina. -1-
k.+ yi 2268/41.

ḳabile *Ar. a.* Birlikte yaşayan, konup göçen, bir sülaleden türemiş insanlar. -5-
ḳ. 2267/31.
ḳ.+ si 2499/07.
ḳ.+ sinden 2341/02, 2342/01, 2267/32.

ḳabr *Ar. a.* Mezar, medfen, sin. -2-
ḳ.+ i 2269/01.
ḳ.+ ini 2269/02.

ḳabūl *Ar. a.* Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma. -2-

ķ. 2437/01.

ķ. eylemek: Razı olmak. 2341/25.

ķađā *Ar. a.* Kaza, ilçe. -3-

ķ.+ sında 2192/21.

ķ.+ sınığ 2499/08.

ķađā-yı hācet: İhtiyaç gidermek, büyük abdest bozmak. 2499/12.

ķadar *Ar. a.* Ölçüsünde, derecesinde. -

3-

ķ. 2267/17, 2268/26, 2435/14.

ķadr *Ar. a.* Değer, kıymet, itibar. -1-

ķ.+ i olmayup 2498/32.

ķahr *Ar. a.* Zorlama, zorla bir iş

yaptırma, cebir, icbar. -2-

ķ. 2342/02.

ķ. eyle- Zorlamak. 2342/01.

ķaķ - İtmek, vurmak. -1-

ķ.- arak 2498/10.

ķalb *Ar. a.* Kalp.-2-

ķ. 2435/04.

ķ.+ değ 2341/15.

ķaldır - Yukarı doğru hareket ettirmek.

-1-

ķ.- maz 2268/30.

ķaldırmaķ Bulunduğu yerden almak. -

1-

ķ. 2499/10.

ķalem *Ar. a.* Yazma, çizme vb. işlerde

kullanılan çeşitli biçimlerde araç. -1-

ķ.+ ineç 2191/12.

ķalkmaķ Yukarı doğru yükselmek. -2-

ķ. 2498/05, 2498/09.

ķalmaķ 1. Olmak, herhangi bir

durumda bulunmak. **2.** Yapamamak. -

4-

ķ. 2340/36, 2342/04, 2435/24.

ķamallas* *Ar. a.* -1-

a. 2269/02.

ķāmet *Ar. a.* Boy, boy pos, endam. -1-
ķ.+ i 2269/07.

ķāmil *Ar. sf.* Olgunlaşmış, kemal

bulmuş, kemale ermiş. -1-

ķ. olmayā 2435/22.

ķanat *a.* Kuşlarda ve böceklerde

uçmayı sağlayan organ. -1-

ķ.+ larığ 2498/02.

ķap İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir

maddeyi alabilen oyuk nesne. -2-

ķ.+ ā 2435/14.

ķ.+ ı 2435/13.

ķapalı *sf.* Kapanmış olan, açılmamış. -

1-

ķ. 2497/22.

ķapıcı Birdenbire yakalayarak, çekerek

alan, kapıp alan. -1-

ķ. 2268/12.

ķapla- Bir yüzeyi döşemek, başka bir

nesne ile örtmek. -1-

ķ.+ yı 2268/40.

ķarađ *sf.* En koyu renk, siyah, ak,

beyaz karşıtı. -1-

ķ. 2267/14.

ķarađbataķ *a.* Karabatakgillerden,

balıkla beslenen, gagası uzun ve sivri,

kara tüylü bir deniz kuşu. -1-

ķaraman kimyonu *öz. a.* (Carum

carvi) Maydanozgiller familyasından

bir bitki. -1-

ķ. 2267/36.

ķarađlık Işık olmama durumu. -6-

ķ.+ ā 2268/14, 2268/13, 2340/35,

2340/36.

ķ.+ ı olacaķdır 2268/13.

ķ.+ ında 2268/18.

ķarađu Karanlık. -3-

ķ. 2341/01, 2341/30, 2341/32.

karğa *a.* Kargagillerden, kanatları geniş, tüyleri kara renkte, tarla ve bahçelere çok zarar veren kuş (*Corvus*). -1-
k.+ ya 2267/14.

karışıklık *a.* Karışık olma durumu, teşevvüş. -1-
k. 2267/15.

karışmak İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek. -1-
k.+ la 2341/18.

karib *Ar. a.* Yakın, yerce ve mekanca uzak olmayan. -2-
k. 2437/06, 2498/08.

karye *Ar. a.* Köy. -1-
k.+ dir 2192/21.

kaşaba *Ar. a.* Burundaki nefes borularından her biri; büğüm. -1-
k.+ sından 2435/35.

kaşabât *Ar. ç.a.* Kasabalar. -1-
k.+ a 2267/19.

kaşd *Ar. a.* Bir işi bile bile yapmak. -4-
k. 2436/41.
k.+ a 2268/22.
k. eylemek: Bir şeyi isteyerek yapmak. 2192/19.
k.+ iyle 2269/01.

kaşr *Ar. a.* Köşk, saray, konak. -1-
k. 2268/37.

kaş *a.* Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar. -1-
k. 2191/40.

kaţ *Ar. a.* Geçme, ilerleme, yol alma. -1-
k. edemez 2499/07.

kaţâm* *Ar. a.* -1-
k. 2191/20.

katf* *Ar. a.* -1-
k. 2341/01.

katı *sf.* Sert, yumuşak karşıtı. -1-
k. 2191/28.

kaţ'î *Ar. sf.* Kestirme, şüphe ve tereddüte mahal bırakmayan. -1-
k. 2268/23.

kattân* *Ar. a.* -1-
k. 2267/31.

kavaq *a. bit. b.* Söğütgillerden, sulak bölgelerde yetişen, boyu bazı türlerinde 30-40 metreye değin çıkan, kerestesinden yararlanılan uzun boylu bir ağaç. -1-
k. 2437/27.

kavl *Ar. a.* Söz, sözleşme, anlaşma. -2-
k. 2267/20.
k.+ iyle 2266/38.

kayış *a.* Bağlamak, tutmak veya sıkılmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi. -1-
k.+ a 2497/17.

kayna - Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak. -2-
k.- rken 2498/06, 2498/20.

kaynamaq Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak. -2-
k. 2498/06, 2498/13.

kazmaq Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak. -1-
k. 2499/01.

keçi *a.* Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi küçükbaş hayvan. -1-
k. 2497/04.

keder-nāk *Ar. a.* Keder veren, acılı, üzüntülü. -1-
k.- 2341/18.

kedi *a.* Kedi, pisik. -4-
k. 2267/21, 2267/23, 2267/24.
k.+ ye 2267/26.

keff *Ar. a.* Vazgeçme, el çekme, çekinmek. -1-
k. 2435/24.

kelām *Ar. a.* Söyleyiş biçimi, söyleme, söz. -8-
k. 2436/33.
k.-ı mezbūr: Adı geçen söz. 2436/37.
k.-ı mezkūr 2266/39.
k.+ ında 2266/37.
k.+ da 2498/23.
k.+ a 2436/23, 2498/25.
k.+ ın 2341/37.

kelimāt *Ar. a.* Söyleyiş biçimi, söyleme, söz. -2-
→ ihtilāf-ı k.
k.+ dandır 2267/18.

kelime *Ar. a.* Anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük. -3-
k.+ dir 2499/14.

kemāl *Ar. a.* Olgunluk, erginlik. -1-
k.-i inkibād: Sıkıntının son derece çok olanı. 2435/01.

kemter *Far. a.* Tam olmayan, eksik. -5-
k. 2436/24.
→ māl-i k. 2437/01.
k.+ inç 2436/41.
k.+ ini 2436/40.
k.+ lerini 2436/39.

kendi *zm.* İyelik ekleri olarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat. -4-
k. 2341/04, 2341/06.

k.+ si 2497/08.
k.+ sinden 2341/05.

kerevyā ? -1-
k. 2267/36.

kesb *Ar. a.* Elde etmek, kazanmak, almak. -1-
k. eylemek: Elde etmek. 2192/09.

kesilmek Kesme işi yapılmak. -1-
k. 2191/21.

keskinletmek Keskin duruma getirmek. -1-
k. 2437/02.

kesmek 1. Ayırmak. **2.** Bıçakla kesmek, başı gövdeden ayırmak. -2-
k. 2435/17, 2498/33.

kesr *Ar. a.* Arap harfli metinlerde bir ünsüzün ı, i seslerinden biriyle okunacağını gösteren işaret, esre -35-
k. 2342/01.
k.+ i 2268/10, 2341/19.
k.+ iyle 20191/16, 2191/17, 2191/28, 2192/09, 2192/21, 2267/08, 2267/11, 2267/14, 2267/28, 2268/10, 2268/14, 2268/17, 2340/38, 2341/14, 2341/20, 2341/23, 2341/32, 2435/27, 2435/39, 2437/06, 2437/07, 2437/26, 2497/14, 2497/18, 2497/21, 2498/17, 2499/04, 2436/34, 2498/35.

keṭāfet *Ar. a.* Yoğunluk, sıklık, tokluk. -1-
k.+ den 2497/24.

ketm *Ar. a.* Saklama, gizleme. -1-
k. eylediği 2268/27.

keṭret *Ar. a.* Çok olma durumu, çokluk. -1-
k. 2497/24.

kevkeb *Ar. a.* Yıldız. -1-
k.+ dür 2267/01.

keyfiyyet *Ar. a.* Bir işin iyi ya da kötü olması ciheti, nasıllık. -1-
k.-i mezbûre: Adı geçen kelimenin nasıllığı. 2341/08.

kıl *a.* Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı. -2-
k. 2436/37.
k. bit-: Kıl çıkmak. 2436/13.

kılıç *a.* Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah. -2-
k. 2436/30.
k.+ ın 2437/02.

killet *Ar. a.* Azlık, kesret karşıtı. -1-
k. 2191/08.

kılmak Etmek, yapmak -3-
→ 'acele k., mağbüt k., müzlim k.

kınalamak Kına koymak, kına ile boyalamak -1-
k. 2268/40.

kıpmak Göz kapaklarını çabucak açıp kapamak, kırpma. -1-
k. 2191/40.

kırıl- Kıрма işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak. -1-
k.- up 2269/06.

kırılmak Kıрма işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak. -1-
k. 2435/38.

kırma -Kırmak eyleminin olumsuzu, kırmamak. -1-
k.- yup 2436/03.

kırmak Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak. -1-
k. 2436/03.

kısm *Ar. a.* Bir cinsten veya meslekten olanların tümü. -6-
k.+ ı 2266/39.

k.+ ın 2267/23.
k.+ ını 2267/21, 2267/24.
k.+ ının 2191/29, 2268/17.

kıvır- Kıvırmak. -1-
k.- dı 2435/20.

kız *a.* Dişi çocuk. -1-
k.+ ların 2192/04.

kızıl *a* Parlak kırmızı renk. -1-
k. 2269/04. çık-an

kı bağ. Bir sözü veya cümleyi diğer bir söze veya cümleye bağlayan kelime. -83-
k. 2191/05, 2191/10, 2191/11,
2191/14, 2191/33, 2191/34, 2191/36,
2192/03, 2192/04, 2192/11, 2192/12,
2266/33, 2267/08, 2266/37, 2266/38,
2266/41, 2267/02, 2267/05, 2267/07,
2267/23, 2267/25, 2267/26, 2267/36,
2268/05, 2268/08, 2268/11, 2268/13,
2268/16, 2268/29, 2268/35, 2268/37,
2268/41, 2269/07, 2269/09, 2340/35,
2341/02, 2341/03, 2341/11, 2341/23,
2341/34, 2341/36, 2342/06, 2342/08,
2435/02, 2435/03, 2435/09, 2435/15,
2435/16, 2435/20, 2435/22, 2435/23,
2435/31, 2435/40, 2436/05, 2436/08,
2436/41, 2437/07, 2437/08, 2437/13,
2437/26, 2497/07, 2497/09, 2497/10,
2497/15, 2497/17, 2497/19, 2497/25,
2497/30, 2497/31, 2497/33, 2497/35,
2497/36, 2498/01, 2498/08, 2498/26,
2498/34, 2498/41, 2499/06, 2499/08,
2499/14, 2192/21, 2497/08.

kibâr *Ar. a.* Büyük, zarif, toplumun saygın sınıfına mensup kimse. -1-
k. 2435/40.

kibir *Ar. a.* Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur. -1-
k. 2267/40.

kimsē *zm.* Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi. -34-
k. 2268/09, 2435/01, 2435/24,
2437/11, 2497/20, 2498/11, 2498/36,
2437/13, 2437/04.
k.+ den 2341/08, 2340/41.
k.+ dir 2341/02.
k.+ ler 2436/39.
k.+ leri 2341/06.
k.+ niñ 2192/04, 2341/25, 2437/11,
2437/15, 2497/07, 2497/08.
k.+ ye 2435/37, 2436/22, 2436/24,
2267/33, 2341/10, 2341/12, 2341/24,
2498/27, 2498/37.
k.+ yi 2341/26, 2437/04, 2497/23,
2498/27, 2498/36.

kināye *Ar. a.* Doğrudan doğruya söylenmeyip dolayısıyla bir anlam ifade eden söz. -4-
k. 2266/40.
k.+ dir 2191/11.
k. olun-: Dolaylı anlatımla ifade edilmek. 2436/01.
k. olur 2499/04.

kinē *Far. a.* Gizli düşmanlık, gönülde gizlenen düşmanlık. -1-
k.+ ye 2341/15.

kirāma* *Ar. a.* -1-
k. 2436/32.

kirtās* *Ar. a.* -1-
k. 2269/03.

kişi *a.* Kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer. -2-
k.+ ye 2192/08, 2497/21.

kitāb* *Ar. a.* -1-
k. 2191/02.

ko - Koymak, yerleştirmek. -1-
k.- mazlar 2435/23.

koğa *a.* Kulplu kap, kova. -1-
k. 2269/04.

kolan *a.* At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer. -6-
k. 2435/24, 2435/26, 2435/28.
k.+ a 2435/19, 2435/21.
k.+ ina 2435/32.

komşu *a.* Konutları yakın olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad. -1-
k.+ larına 2191/33.

korķmak Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak. -1-
k. 2435/06.

koruluk *a.* Koruluk, ağaçlık yer. -1-
k.+ a 2437/27.

koşuş - Birlikte ve birden koşmak. -1-
k.- duķlarında 2437/04.

koy - Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek. -1-
k.- up 2435/14.

koyun *a.* Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan. -5-
k. 2497/04.
k.+ a 2266/40, 2267/17.
k.+ larā 2266/39.
k.+ u 2267/18.

kök *a.* Bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm. -1-
k.+ den 2497/25.

ķudret *Ar. a.* Güç, erk, erke, iktidar. -1-
→ mağrūz-i yed-i k.

kūfi *Ar. a.* Hat sanatında kūfi yazısı, Arapçanın en eski yazı stili olup düzgün köşeli bir biçimi vardır, hatt-ı

kūfi. -1-
k.+ dir 2268/20.

ķula *a.* Kızıl ile boz renkleri arasında bir renk. -1-
ķ. 2266/36.

ķumluķ *a.* Kumsal. -1-
ķ. 2191/37.

ķurb *Ar. a.* Yakınlık, mesafe olarak yakın olmak. -2-
ķ.+ unda 2267/10, 2437/29.

ķurbān *Ar. a.* Dinin buyruğunu veya bir adağı yerine getirmek için kesilen hayvan. -1-
ķ. 2498/33.

ķurd *a.* Kurt. -8-
ķ. 2266/39, 2269/03.
ķ.+ a 2266/35, 2266/38, 2267/01, 2267/02, 2268/12.
ķ.+ uņ 2266/39.

ķure Yer adı. -1-
k. 2499/08.

ķureyş Yer adı. -2-
ķ.+ 'den 2341/03.
ķ. olan 2341/04.

ķurşun *a.* Tüfek, tabanca vb. hafif ateşli silahlarda kullanılan mermi. -1-
ķ. 2435/02.

ķuru- Islaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek. -1-
ķ.- mış 2268/28.

ķuru *sf.* Suyu, nemi olmamak, yaş ve nemli karşıtı. -1-
ķ. 2268/32.

ķusayl bin Ağazzu al Berberì Kişi adı. -1-
K.- 2191/38.

ķuşayy bin Kilāb Kişi adı. -1-
ķ. 2341/04.

ķuşayy Kişi adı -1-
ķ. 2341/05.

ķusa'yyu Kişi adı. -1-
K. 2341/08.

ķuş Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı. -3-
ķ.+ unā 2268/38.
→ bağırtlak ķ.
ķ.+ unuņ 2498/08.

ķutb* *Ar. a.* -1-
k. 2435/33.

ķutub* *Ar. a.* -3-
k. 2435/33, 2497/21, 2497/31.

ķu'ūd* *Ar. a.* -1-
ķ. 2436/31.

ķuvve- i şāmmē *Ar. a.* Koku alma gücü. -1-
ķ. 2436/12.

ķuyruķ *a.* Hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ. -5-
ķ.+ ı 2497/05.
ķ.+ ını 2191/09, 2191/13, 2268/30, 2497/05.

ķuyu *a.* Su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, genellikle silindirik biçiminde, çevresine duvar örülen, suyundan yararlanılan çukur. -3-
ķ. 2192/16, 2267/08.
ķ.+ nıņ 2499/11.

ķuzu *a.* Koyun yavrusu. -2-
ķ.+ larā 2498/04.
ķ.+ yı 2435/16.

ķüçük *sf.* Boyutları, benzerlerinininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı. -3-
k. 2268/36, 2435/21, 2498/04.

küfrān *Ar. a.* İyilik bilmeme, nankörlük. -1-
k. eylemek: Nankörlük etmek. 2498/31.

kükremek Yüksek sesle bağırarak. -1-
k. 2497/38.

kül *a.* Yanan şeylerden artakalan toz madde. -1-
k. 2266/33.

künye *Ar. a.* Bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğumu, mesleği vb. bilgilerini gösteren kayıt. -1-
k.+ sidir 2267/05.
l.+inde 2267/36.

lafz *Ar. a.* Söz, kelime. -1-
l.+ indan 2266/38.

lahn *Ar. a.* Okurken yanlışlık yapma. -1-
l.+ dır 2497/36.

lākin *Ar. e.* Ancak, ama, fakat, şu kadar var ki, ne var ki. -6-
l. 2266/41, 2267/25, 2268/30, 2435/16, 2497/40, 2498/38.

lām *Ar. a.* Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfinin adı. -1-
l.-ı müşeddede: İki defa yanyana okunan lām harfî. 2268/17.

lams* *Ar. a.* -1-
l. 2268/20.

laṭif *Ar. sf.* Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan. -2-
l. 2499/06.
l. ola 2192/04.

lays* *Ar. a.* -1-
l. 2269/10.

lāzım *Ar. sf.* Gerek, gerekli. -4-
l.+ dır 2497/12.
l.+ ıdır 2437/08.
l. olur 2268/04, 2341/28.

le'ım *Ar. sf.* Bayağı, alçak, ādi, cimri. -2-
l. 2267/33.
l. ol-: Alçak olmak. 2267/33.

leṭāfet *Ar. a.* Güzellik, hoşluk. -1-
l.+ i 2497/37.

leziz *Ar. sf.* Tadı güzel, lezzetli. -1-
l. olup 2267/26.

lif *Ar. a.* Her türlü maddeyi oluşturan çok ince ve uzun parça. -1-
l.+ inden 2437/26.

lisān *Ar. a.* Bir ulusun söylediği veya konuştuğu lügat. -1-
l.+ ımızda 2267/23.

lisānü'l-'Arab *Ar. a.* Eser adı. -1-
l. 2435/32 2435/31.

loḳma *Ar. a.* Bir defada yutulan yiyecek. -2-
l. 2499/10.
l.+ yı 2499/10.

lucem* *Ar. a.* -1-
l. 2268/06

luġat *Ar. a.* Söz, milletin dili. -1-

ma'adā *Ar. e.* Başka, gayrı, fazla. -1-
m. 2436/20.

ma'āṣi *Ar. ç.a.* Günahlar. -1-
m.+ ye 2437/15.

maḍbaṭa* *Ar. a.* -1-
m. 2498/24.

mādde *Ar. a.* **1.** Öz, cevher, maye. **2.** Sözlüklerde söz başı. -2-
m.+ de 2437/13.
m.+ si 2268/06

ma'deni *Ar. sf.* Madenden üretilmiş. -1-
m. 2190/37.

mağrüb *Ar. sf.* Dövmüş, hırpalanmış. -1-
m.+ uñ 2436/30.

mağād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/19.

mağadat* *Ar. a.* -1-
a. 2436/16.

mağarra* *Ar. a.* -1-
m. 2436/16.

mağbaţat* *Ar. a.* -1-
a. 2497/26.

mağbüţ *Ar. sf.* Gıpta ile karşılanmış, imrenilmiş. -1-
m. kılmak: Gıpta edilecek hâle getirmek. 2497/27.

mağığ *Ar. a.* -1-
m. 2437/22.

mağlaţat* *Ar. a.* -1-
a. 2498/24.

mağlüb *Ar. sf.* Yenilmiş, kendisine üstünlük sağlanmış. -1-
m. ol-: Yenilmek. 2498/36.

mağmüz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/14.

mağnişis* *Ar. a.* -1-
a. 2268/10.

mağrib *Ar. a.* Güneşin battığı yer ve yön, batı, garp. -1-
m.+ de 2267/05.

mağriğ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/33.

mağrūd* *Ar. a.* -1-
a. 2435/10.

mağrūs *Ar. sf.* Toprağa dikilmiş (ağaç, fidan). -1-
m. 2267/07.

mağrūsat* *Ar. a.* -1-
a. 2267/15.

mağrüz *Ar. sf.* Yeni, taze. -1-
m.-i yed-i kudret: Allah'ın kudreti, bitmeyen eskimeyen gücü. 2191/18.

mağsūs *Ar. a.* -1-
m. 2267/35.

mağsūs* *Ar. a.* -1-
a. 2267/29.

mağsūsat* *Ar. a.* -1-
a. 2267/25.

mağşüş *Ar. sf.* Karışık, mahlüt, hileli. -1-
m. 2341/21.

mağşüş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/17.

mağhal *Ar. a.* Yer, mekan. -4-
m. 2192/18.
m.+ de 2191/20.
m.+ e 2191/17, 2436/15.

mağbübe *Ar. a.* Zaman, yer. -1-
m.+ ye 2192/03.

mağđ *Ar. a.* Katkısız, sade. -1-
m. 2341/15.

mağrec *Ar. a.* Kapı gibi çıkılacak yer, kapı. -1-
m. 2268/33.

mağşüş *Ar. sf.* Özgü. -10-
m. 2191/24, 2267/23, 2437/28.
m. bir 2267/29, 2436/21, 2497/33.
m.+ dur 2267/18, 2342/05, 2437/14, 2498/23.

mağām *Ar. a.* Mevki, yer. --2-
m.+ da 2190/41.
m.+ ında 2499/15.

mağlüb *Ar. a.* Alt üst edilmiş, içi dışına çevrilmiş. -1-
m.+ dur 2499/04.

maḳrūn *Ar. sf.* Yaklařtırılmıř, uzak deęil. -1-
m. 2268/22.

maḳřad *Ar. a.* Kasdolunan, anlatılmak istenilen şey, niyet, amaç. -1-
m. 2435/03.

maḳūle *Ar. a.* Tür, çeřit, soy, nevi. -8-
m. 2437/01.
m.+ si 2192/09, 2190/36.
m.+ sine 2191/25, 2268/35.
m.+ sini 2435/17, 2435/29.
m.+ siniğ 2497/05.

māl *Ar. a.* Bir kimsenin sahip olduğu kıymetli ve gerekli şey. -6-
m.+ ı 2436/41.
m.+ ınızığ 2436/41.
m.+ ıę 2192/09, 2436/39.
m.-i kemter: Eksik şey. 2437/01.

ma'lūm *Ar. sf.* Bilinen, belli. --2-
m. 2266/38.
m.+ dur 2267/04.

ma'nā *Ar. a.* Anlam. -217-
m. 2497/09.
m.-ı evvel: Önceki anlam. 2268/30.
m.+ da 2437/21.
m.+ larda 2497/19.
m.+ ları 2267/04.
m.+ sı 2497/10.
m.+ sından 2192/11.
m.+ sındandır 2267/27.
m.+ sına 2191/04, 2191/27, 2191/42,
2192/01, 2192/10, 2192/13, 2192/14,
2266/36, 2268/04, 2268/08, 2341/28,
2341/37, 2342/03, 2435/03, 2435/13,
2436/02, 2436/03, 2436/14, 2436/29,
2436/35, 2437/05, 2437/23, 2499/01,
2499/02, 2191/07, 2192/11, 2267/07,
2435/32.
m.+ sınağır 2190/36, 2190/38,
2191/01, 2191/02, 2191/04, 2191/16,
2191/22, 2191/24, 2191/25, 2191/26,

2191/28, 2191/29, 2191/31, 2191/32,
2191/39, 2191/40, 2192/01, 2192/03,
2192/10, 2192/16, 2192/18, 2192/19,
2266/33, 2267/02, 2267/03, 2267/07,
2267/11, 2267/16, 2267/19, 2267/20,
2267/21, 2267/22, 2267/24, 2267/28,
2267/39, 2267/40, 2267/41, 2268/01,
2268/02, 2268/03, 2268/06, 2268/09,
2268/14, 2268/15, 2268/16, 2268/20,
2268/21, 2268/39, 2268/40, 2269/10,
2340/36, 2340/38, 2340/41, 2341/11,
2341/13, 2341/23, 2341/26, 2341/27,
2341/29, 2341/30, 2341/31, 2341/32,
2341/33, 2341/36, 2341/38, 2341/39,
2342/02, 2342/04, 2342/06, 2342/07,
2435/02, 2435/04, 2435/05, 2435/06,
2435/07, 2435/12, 2435/14, 2435/15,
2435/17, 2435/18, 2435/23, 2435/24,
2435/25, 2435/26, 2435/27, 2435/28,
2435/29, 2435/30, 2435/31, 2435/38,
2435/39, 2435/40, 2436/17, 2436/18,
2497/37, 2436/10, 2436/11, 2436/16,
2436/17, 2436/19, 2436/30, 2436/31,
2436/32, 2436/33, 2436/35, 2437/02,
2437/09, 2437/11, 2437/12, 2437/13,
2437/14, 2437/17, 2437/18, 2437/19,
2437/20, 2437/21, 2437/24, 2437/25,
2437/29, 2437/30, 2497/05, 2497/07,
2497/08, 2497/18, 2497/19, 2497/20,
2497/22, 2497/23, 2497/24, 2497/25,
2497/27, 2497/39, 2497/41, 2498/05,
2498/06, 2498/07, 2498/09, 2498/10,
2498/11, 2498/12, 2498/13, 2498/14,
2498/15, 2498/20, 2498/21, 2498/22,
2498/28, 2498/29, 2498/30, 2498/31,
2498/32, 2498/33, 2498/35, 2498/37,
2498/38, 2498/40, 2499/05, 2499/10,
2499/11, 2499/12, 2499/13, 2499/16,
2499/17.
m.+ ya olur 2497/40.
m.+ yı 2268/18, 2436/27, 2436/35.

mankaşā ? -2-
m. 2436/11, 2436/16.

manzil* *Ar. a.* -1-
m. 2435/33.

marād *Ar. a.* Hastalık. -2-
m. 2267/29.
m.+ ı 2191/42.

ma'rūf *Ar. sf.* Herkesçe bilinen,
tanınan, belli, sanlı. -5-
m. 2341/17, 2436/24.
→ recūl-i m.
m.+ dur 2268/37.
m. olmamış 2268/33.

maşdar *Ar. a.* Fiillerin ad durumundaki
yalın biçimi. -3-
m. 2498/41.
m. olur 2436/28, 2340/36.

maskan* *Ar. a.* -1-
m. 2192/05.

maţar *Ar. a.* Yağmur. -1-
m.+ ı 2497/35.

Maţrūd bin Ka'b Kişi adı. -1-
M. 2191/35.

maẓhar *Ar. a.* Nail olma, şereflenme. -1-
m. olmak: Şereflenmek. 2497/09.

me'āl *Ar. a.* Anlam, kavram, mefhum. -1-
m.+ i 2497/10.

mebnî *Ar. a.* Bir şeye dayandırmak. -1-
m. 2436/36.

meċāz *Ar. a.* Bir ilgi ve benzetme
sonucu bir sözü gerçek anlamının
dışında başka bir anlamda kullanma
sanatı. -2-
m.+ dır 2436/35, 2497/10.

meċbūl *Ar. sf.* Yaratılmış, halk
olunmuş. -1-
m. ol-: Yaratılmak. 2191/18.

mecmū' *Ar. a.* Bir araya getirilmiş,
toplanmış, bütün, hep, toplam. -1-
m. + ı 2497/25.

medd *Ar. a.* Bir harfi gereğinden fazla
uzatarak telâffuz etme. -1-
m.+ iyle 2268/10.

Medîne *Ar. a.* Suudi Arabistan'da yer
adı. -1-
M.+ de 2267/08.

mefrūd *Ar. sf.* Farz olarak emrolunmuş.
-1-
→ vech-i m.

mehālik *Ar. ç.a.* Tehlike yaratan yerler
veya durumlar. -1-
m.+ e 2268/07.

me'hūz *Ar. a.* Çıkarılmış, alınmış, ahz
olunmuş. -3-
m. 2192/12.
m.+ dur 2192/11.
m. ol-: Çıkarılmak. 2191/08.

mekān *Ar. a.* Yer, bulunulan yer. -3-
m. 2191/16.
→ ism-i m.
m.+ a 2191/15.

mekkār *Ar. sf.* Çok mekreden, hileci,
düzenbaz. -2-
m. +a 2340/39, 2341/16.

Mekke *Ar. a.* Suudi Arabistan'da yer
adı. -3-
M. 2191/14, 2191/19.
M.+ ye 2341/07.

mekrūh *Ar. sf.* Yapılması ve işlenmesi
şeriat hükümlerine uymayan. -1-
m. 2436/01.

me'kūl *Ar. sf.* Yenmiş şey. -1-
m. 2437/26.

melālet *Ar. a.* Bıkkınlık, can sıkıntısı,
hüzün, usanç, ruhen eziklik. -1-
m. 2435/04.

Melik Ğassān Kişi adı. -1-
M. 2267/31.

memē *a.* Meme, bicik, emcek, emcik. -1-
m.+ sinē 2191/21.

memdūh *Ar. sf.* Övülmüş, medh ü sena edilmiş. -1-
m.+ dur 2436/08.

men *Ar. a.* Engelleme, savma, durdurma, yasak etme. -1-
m. 2437/11.

menşe *Ar. a.* Başlangıç, bir şeyin çıktığı yer, köken, kaynak. -1-
m.+ idir 2341/03.

merci *Ar. a.* Başvurulacak yer veya makam. -1-
m. 2341/11.

merhale *Ar. a.* Bir günde kat edilecek mesafe, konak, menzil. -1-
m. 2436/15.

merhūm *Ar. sf.* Ölmüş Müslüman (erkek), rahmetli, rahmetlik. -1-
m. 2191/05.

meri *Ar. a.* Yemek borusu. -1-
m. 2341/22.

merkeb *Ar. a.* Binilecek veya eşya taşınacak vasıta (hayvan ve araba gibi) -1-
m.+ dir 2497/30.

merkūm *Ar. sf.* İşaret edilmiş, yukarıda adı geçmiş, yazılmış. -2-
m.+ ā 2341/06.
m.+ i 2341/05.

merkūme *Ar. sf.* “Merkūm”un müennesi. -1-
→ ayet-i m.

mersūm *Ar. sf.* Adı ve bahsi geçmiş, bahsedilmiş, alametli, yazılmış. -2-
m.+ dur 2191/06, 2267/33.

mesāfe *Ar. a.* Ara, süre, uzaklık. -1-
m.+ de 2268/36.

mesā’il *Ar. ç.a.* Meseleler, sorunlar. -1-
m.+ dir 2498/26.

meserret *Ar. a.* Sevinç, mutluluk, coşku, heyecan. -1-
m. 2497/18.

mestūr *Ar. sf.* Örtülmüş, gizlenmiş, kapalı. -1-
m. olan: Gizlenen. 2268/32.

meşhūr *Ar. sf.* Tanınmış, ünlü. -1-
m.+ dur 2499/10.

meşin *Far. a.* İşlenmiş koyun derisi. -1-
m.+ in 2497/17.

metā *Ar. a.* Ticaret malı, mal. -2-
m.+ ın 2437/20, 2437/25.

metel *Ar. a.* Atasözü. -1-
m.-i mezbūr: Adı geçen atasözü. 2341/09.

mevāşi *Ar. a.* Davar, keçi, koyun, inek ve öküz gibi hayvanlar -1-
m. 2192/09.

mevc *Ar. a.* Dalga. -1-
m.+ leri 2498/05.

mevdi *Ar. a.* Yer, alan, bölge. -7-
m. 2191/20, 2341/17, 2497/33.
m.+ dır 2191/19, 2497/34.
m.+ ne 2435/23.

mevki *Ar. a.* Yer, bölge, saha. -1-
m. olan 2436/12.
m.-i mezbūr: Adı geçen yer. 2436/13.

mevlūd *Ar. a.* Doğmuş, yeni dünyaya gelmiş. -1-
m. 2267/11.

Mevşil *Ar. öz. a.* Musul. [=Ulaşılabacak yer.] -1-
m. 2437/29.

mevzūn *Ar. sf.* Uyumlu, biçimli, mütenasip. -1-
m. 2269/08.

meyl *Ar. a.* Eğilim, tutku, gönül bağı. -1-
m. 2437/01.

meyve *Far. a.* Yemiş, ürün, meyva. -2-
m. 2435/17, 2435/29.

mezbūr *Ar. sf.* Yukarıda adı zikredilen, anılan. -6-
m. 2341/03, 2436/35.
→ kelām-ı m., meṭel-i m., mevki'-i m.
m.+ dan 2268/18.

mezbūre *Ar. sf.* Yukarıda adı zikredilen, anılan. -1-
→ keyfiyet-i m.

mezkūr *Ar. sf.* Adı anılan, sözü geçen, zikredilen. -4-
m. 2435/21.
→ kelām-ı m., vaḳt-i m., vech-i m.

mı bk. mi. -2-
m. + dır 2268/28, 2497/05.

mıḡnāṭis *Ar. a.* bk. mıḡnāṭis. -1-
m. 2268/12.

mıḡnāṭis *Ar. a.* Demir ve benzeri madenleri kendine çeken demir oksit. -1-
m. 2268/11.

mi Soru edatı. -2-
m. 2268/28.
m+ dir 2497/05.

miftāḥ *Ar. a.* Anahtar. -3-
m. 2341/04.
m.+ ı 2341/05, 2341/06.

miḡlāt* *Ar. a.* -1-
a. 2498/27.

miḡnāṭis* *Ar. a.* -1-
a. 2268/10.

miḡnāṭis* *Ar. a.* -1-
a. 2268/10.

miḡnet *Ar. a.* Acı, sıkıntı. -1-
m.+ e 2268/25.

miḡdār *Ar. a.* **1.** Bütünün parçası, bir bölüm. **2.** Ölçü, değer. -4-
m. 2436/36, 2436/37.
m.+ çā 2436/03.
m.+ ından 2436/02.

mil *Fr. a.* Yer yer uzunluğu değişen bir uzaklık ölçü birimi. -1-
m. 2268/36.

mim *Ar. har.* Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi. -9-
m.+ in 2191/38, 2268/10, 2268/38,
2341/23, 2436/27, 2437/19, 2497/26,
2497/33.

minvāl *Ar. a.* Yöntem, düzen. -1-
m. 2435/20.

misāfir *Ar. a.* Yolcu, konuk, mukim karıştı. -2-
m. 2267/19.
m.+ e 2435/27.

mişe *Far. a.* Meşe ağacı. -2-
m.+ ye 2437/27, 2437/28.

mitl *Ar. a.* Eş, örnek, benzer. -1-
m.+ ini 2341/03.

mu'āmele *Ar. a.* Davranma, davranış, birbiri ile iş görme, alış-veriş. -1-
m.+ yi 2341/06.

mu'arreb *Ar. sf.* Arapçalaştırılmış. -1-
m.+ dir 2268/11.

mu'azzam *Ar. sf.* **1.** Yüce, ulu. **2.** *Ar. a.* -4-
m. 2267/34, 2268/41, 2269/06.
→ beyt-i m.

mu'ceme *Ar. sf.* Nokta konmuş, noktalanmış. -2-

- m. 2342/05.
→ dād-ı m.
- muğmer** *Ar. sf.* Gizli, içinde saklı, mektum, mestur, hafi. -1-
m. olan: Gizli. 2341/15.
- mufā‘alağ*** *Ar. a.* -4-
m. 2191/31, 2341/24, 2435/38, 2498/28.
- muđālađā*** *Ar. a.* -1-
m. 2499/17.
- muđālađat*** *Ar. a.* -1-
a. 2498/28.
- muğallis*** *Ar. a.* -1-
a. 2268/19.
- muđammađāt*** *Ar. a.* -1-
a. 2437/15.
- muğammas*** *Ar. a.* -1-
a. 2268/41.
- muğammaz*** *Ar. a.* -1-
a. 2192/05.
- muğammis*** *Ar. a.* -1-
m. 2268/41.
- muğarağat*** *Ar. a.* -1-
a. 2435/38.
- muğarraza*** *Ar. a.* -1-
a. 2191/12.
- muğassas*** *Ar. a.* -1-
a. 2267/34.
- muđāşā** *Ar. a.* -1-
m.+ dan 2341/23.
- muđāşş*** *Ar. a.* -1-
a. 2341/23.
- muğavvas*** *Ar. a.* -1-
a. 2269/05.
- muđāyađat*** *Ar. a.* -1-
a. 2499/17.
- muđāyir** *Ar. sf.* Ters, zıt, aykırı. -1-
m.+ dir 2268/30.
- muđāzat*** *Ar. a.* -1-
a. 2191/31.
- muğizzu*** *Ar. a.* -1-
a. 2191/30.
- muğlağ** *Ar. sf.* Açık değil, anlamsız, anlaşılması güç. -3-
m. 2436/23.
m. olmağ: Anlaşılmaz hāle gelmek. 2436/33.
m. söylemek: Açık olmayan, anlaşılabilen şekilde söylemek. 2437/14.
- muğriz*** *Ar. a.* -1-
a. 2191/15.
- muđaddađā*** *Ar. a.* -1-
m. 2191/12.
- muğaddis*** *Ar. a.* -3-
m. 2268/19, 2268/20, 2268/41.
- muğaddit** *Ar. a.* Hadis bilimiyle uğraşan kimse. -1-
m.+ inden 2192/22.
- muđadditāt*** *Ar. a.* -1-
m. 2437/15.
- muđadditīn** *Ar. a.* Muğaddit’in çokluk şekli, hadis ilmiyle uğraşanlar. -1-
→ nām-ı m.
- muđālif** *Ar. a.* Uyumsuzluk, aykırılık, zıddıyyet. -1-
m. ol-: Aykırı davranmak. 2497/41.
- Muđammed bin Ahmet bin Mūsa al Ğizāni** Kişi adı. -1-
M. 2192/22.
- muğkem** *Ar. sf.* Sağlam, kavi, sağlam duruma getirilmiş. -1-
m. 2497/17.

muḥsin *Ar. sf.* Bağışlayan, iyilik eden. -1-
m. 2191/15.

muḥtemel *Ar. sf.* Gerçekleşmesi de gerçekleşmemesi de ihtimal dâhilinde olan, beklenen, beklenir, umulur, olası, olası, mümkün. -1-
m.+ dir 2191/37.

muḥaddem *Ar. sf.* Önce gelen, önceki. -2-
m. 2341/03, 2498/36.

munşarif *Ar. gr.* Arap gramerinde her türlü hareke alabilen. -1-
→ gayr-ı m.

murād *Ar. a.* İstek, arzu, kām. -4-
m. 2267/01, 2435/01, 2498/26.

murahḥamā *Ar. gr.* Son harfleri veya heceleri düşürülmüş olan kelime. -1-
m. 2266/38.

mūsikî *Ar. a.* Müzik, kulağa hoş gelen seslerle ilgili. -1-
m. - şinas: Müzik bilen, müzikten anlayan. 2435/08.

muṭāva‘at *Ar. a.* Fikirlerde birlik, uygunluk, ittihat, vifak, muvafakat, tevafık, itilāf. -1-
m.+ inā 2190/40.

mu‘tedil *Ar. sf.* Yerinde, uygun. -1-
m. ola 2269/08.

muṭî‘ *Ar. sf.* Baş eğen, dinleyen, itaat eden kimse. -1-
m. 2191/01.

muṭlakā *Ar. zf.* Her ne durumda olursa olsun, behemehal, her ne veçhile olursa olsun, illā. -2-
m. 2268/16, 2268/34.

muvācehe *Ar. a.* Karşı, ön. 1-
m.+ sindē 2435/40.

muḥlim *Ar. sf.* Karanlık, kapkara. -5-
m. 2268/32.
m. eylemek: Karanlık yapmak. 2341/27.
m. kılmak: Karanlık etmek. 2341/33.
m. olmak: Karanlık hâle gelmek. 2267/03, 2341/27.

mübādere *Ar. a.* Bir işe başlama. -1-
m. 2191/31.

mübāderet *Ar. a.* Bir işe başlama. -1-
m. 2341/24.

mübālağa *Ar. a.* Anlatılmak istenen bir olayı veya konuyu çarpıcı bir biçimde sunmak için olduğundan fazla abartılı gösterme veya anlatma sanatı. -1-
m. 2267/04.

mübeddel *Ar. sf.* Karşılıklı değiştirilmiş, değış tokuş yapılmış. -1-
m. ol-: Değıştirilmek. 2266/41.

mübeyyen *Ar. sf.* Açıkça ortaya konmuş, beyan olunmuş. -1-
m.+ dir 2191/15.

mübeyyi‘ *Ar. sf.* Satıcı. -1-
m. 2436/37.
m.+ in 2436/36.

mübhem *Ar. a.* Anlamsız, belirsiz, kapalı, anlaşılmaz. -3-
m. 2436/23, 2436/33, 2437/14.

mü‘ellif *Ar. a.* Eser oluşturan, yazı veya kitap kaleme alan kimse. -1-
m.+ e 2497/41.

müfesser *Ar. sf.* Şerh, tefsir ve izah olunmuş metin, ibare. -1-
m.+ dir 2266/38.

müfred *Ar. gr.* Teklik (şahıs). -3-
m.+ i 2191/03, 2498/02, 2498/04.

Müfredāt Rāğıb el-İsfahani’nin Kur‘ān’daki garib kelimelere dair

sözlüğü. -1-
M.+ da 2191/14.

mühevvil *Ar. sf.* Ürkütücü, facia. -1-
m. 2437/13.

mühmeleş *Ar. a.* Noktasız harf. -3-
m. 2342/07, 2268/05.
→ ‘ayn-i m.

mükennâ *Ar. sf.* Kinâye yoluyla gösterilen. -1-
m. 2268/12.

mülâ‘abç *Ar. a.* Oynaşma, oynama, biriyle şakalaşma. -1-
m. 2192/05.

mülâtafa *Ar. a.* İltifat etme, takılma, şaka yapma. -2-
m. 2435/32.
m.+ sındandır 2192/05.

mülâyim *Ar. sf.* Uygun, muvafık, uyar. -1-
m. 2436/07.

mülâzemet *Ar. a.* Bir şey veya kimseye bağlanma. -1-
m. 2190/40.

münâfıkâne *Ar. zf.* Münafıklara yaraşır tarzda. -2-
m. 2341/10, 2341/16.

münâsebet *Ar. a.* Sebep, gerekçe, vesile. -1-
m.+ leş 2268/22.

müncerr *Ar. a.* Sonuçlanan, sonuca ulaşan. -1-
m. 2497/10.

münhezim *Ar. sf.* Bozgun, hezimete uğrama. -1-
m. 2269/05.

münkâd *Ar. sf.* Bağlı, boyun eğmiş. -1-
m. 2191/01.

münker *Ar. sf.* İnkâr olunmuş, tasvip edilmemiş. -1-
m. 2268/18.

mürâdif *Ar. sf.* Başka bir kelime ile aynı manada olan, eş anlamlı, müteradif. -2-
m.+ dir 2436/27.
m.+ idir 2498/34.

mürtefi‘ *Ar. sf.* Yükselen; yüksek, refi‘, bülent, yüce. -2-
m. + çç 2497/32.
m. olan: Yüksek. 2497/32.

mürtekib *Ar. a.* Haram ve kötü iş işlemek, yakışıksız işler yapan. -1-
m. ol-: Haram iş yapmak. 2437/15.

müsâheleş *Ar. a.* Sıkı davranmayıp kolaylık ve yumuşaklık gösterme. -4-
m. 2436/37, 2437/17.
m. eylemek: Yumuşaklık göstermek. 2436/28, 2436/34.

müsâmaḥa *Ar. a.* Birine yumuşak davranma, tesahül. -3-
m. 2437/17, 2436/28, 2436/34.

müsemmâ *Ar. sf.* Tesmiye olunmuş, ad konulmuş. -1-
m. olup: Ad konulmuş hâlde. 2267/32.

müşhil *Ar. a.* Amel, ishal veren ilaç. -1-
m. 2267/14.

müsta‘mel *Ar. sf.* Kullanılan, istimal olunan. -13-
m.+ dir 2191/05, 2191/42, 2192/01, 2192/10, 2192/13, 2192/14, 2268/08, 2341/37, 2435/03, 2436/02, 2436/03, 2437/05, 2437/08.

müstelzim *Ar. sf.* İstilzam eden, bir şeyi gerekli gören, zarurî ve mecburî sayan. -1-
m.+ dir 2498/26.

müşāhedē *Ar. sf.* Görerek anlama ve tespit. -1-
m. 2497/25.

müşeddede *Ar. gr.* Arap gramerinde yanyana aynı harften iki tane okunması. -1-
→ lām-ı m.

müşāk *Ar. sf.* Türemiş. -1-
m. 2435/05.

müşerā *Ar. sf.* İştirā olunmuş, satın alınmış. -1-
m.+ nıñ 2437/10.

müşteri *Ar. sf.* Bir mala talip olan, satın alan. -1-
m. 2437/10.

müte‘addi *Ar. gr.* Geçişli. -3-
m. 2437/21, 2268/04, 2341/28.

müte‘assir *Ar. sf.* Gittikçe zorlaşan. -1-
m. olan: Zor. 2436/23.

mütebeyyin *Ar. sf.* Beliren, açıkça ortaya çıkan. -1-
m. 2436/24.

mütecebbir *Ar. sf.* Zalimce davranan, zor kullanan. -1-
m. 2267/37.

mütekebbir *Ar. sf.* Böbürlenen, kurum satan. -1-
m. 2267/37.

mütelaṭım *Ar. sf.* Dalgalı olan, çalkantılı. -1-
m. olan 2498/19.

mütelleṭe *Ar. sf.* Üçlü, üçten oluşan. -1-
→ t̄ā-yı m.

mütercim *Ar. a.* Tercüme eden, çeviren. -2-
m. 2191/36, 2266/41.

mütevelli *Ar. a.* Birine vekālet eden onun yerine geçen. -1-
m. 2341/04.

müttehem *Ar. sf.* Suçlu bulunan. -1-
m. 2192/15.

nā *Far. ön ek* Farsça gramer kurallarına göre kelimelerin önüne getirilen olumsuzluk eki.
nā-ḥaḳ: Hak ve adalete uymayan, haksız, hak ve insafa aykırı. 2268/22, 2340/41.
nā-dān: Bilmez, cahil. 2191/11.
nā-mā‘kūl: Akla yatmayan, uygun bulunmayan. 2436/01.
nā-tamām: Bitmemiş, yarım kalmış, eksik, noksan, tām ve tamām karşıtı. 2437/22.
nā-tüvān: Güçsüz, bakımsız, zayıf. 2192/08.

naḍāretlü *Ar. a.* Altınlı. -1-
n. 2436/09.

nağme *Ar. a.* Ezgi, ahenk, makam, şarkı. -1-
n.+ sinē 2435/09.

nāhiye *Ar. a.* Bucak, bölge. -2-
n. 2437/29.
n.+ sini bir 2191/36.

nā‘il *Ar. sf.* Ermiş, muvaffak olmuş, muzaffer. -2-
n.ol-: Muvaffak olmak. 2341/07, 2497/08.

nāḳa *Ar. a.* Dişi deve. -10-
n.+ nıñ 2191/02, 2191/21.
n.+ sı 2266/35.
n.+ ya 2191/08, 2192/07, 2268/26, 2268/28, 2268/29, 2497/15.
n.+ yı 2498/10.

naḳış *Ar. a.* Resim, tasvir, suret. -1-
n. 2268/40.

naķil *Ar. a.* Bir yerden diğer yere götürme, taşıma. -1-
n. 2191/17.

nāķiř *Ar. sf.* Eksik, tam olmayan. -1-
n. 2436/08.

naķiřa *Ar. sf.* Kusurlu, noksan. -1-
n. 2437/09.

naķmet *Ar. a.* İntikam veya oē alma, acı vererek cezalandırma, zulmetme. -1-
n.+ inden 2497/14.

nām *Far. a.* Ön, şöhret, şan. -8-
n. 2191/20, 2192/18, 2267/01, 2269/01, 2341/08, 2436/15.
n.-ı muhaddit: Őnl hadis bilimcisi. 2266/37.
n.-ı řā'ir: Őnl şair. 2266/34.

nār *Ar. a.* Ateş, cehennem -1-
n.-ı cehennem: Cehennem ateşi. 2268/22.

nās *Ar. ř.a.* İnsanlar. -5-
n. 2267/01,
n.+ a 2340/39, 2341/16, 2435/14.
n.+ı 2498/29.

naşihat *Ar. a.* Őğt, ders, pend. -1-
n.+ le 2341/10.

nāři *Ar. řf.* Dolayı, ötürü, sebebiyle -4-
n. 2191/12, 2267/01, 2341/31, 2498/31.

naşar *Ar. a.* Bakma, bakış. -2-
n. eylemek: Bakmak. 2437/03.
n.+ ı 2191/25.

nāřik *Far. sf.* İnce, narin. -3-
n. 2192/04, 2435/08, 2436/17.

nāřil *Ar. sf.* Nüzul eden, inen. -1-
n. ol-: İnmek. 2436/40.

ne *zm.* Hangi şey, hangi. -3-
n. 2498/38, 2437/13.

nebāt *Ar. a.* Bitki -7-
n. 2267/36, 2497/24.
n.+ dır 2267/36.
n.+ ı 2191/14.
n.+ inā 2191/14.
n.+ lı 2191/15, 2191/16.

nebātāt *Ar. ř.a.* Bitkiler. -1-
n. 2268/35.

nece *sf. řf.* Oldukēa fazla, pek oēok. -1-
n.+ sinden 2499/04.

nedāmet *Ar. a.* Pişmanlık duyma, pişman olma. -2-
n.+ e 2341/09.
n.+ le 2341/08.

nedāret *Ar. a.* oēekicilik, parlaklık, güzellik. -1-
n. 2436/06.

nefs *Ar. a.* Bir şeyin zatı, kendisi, kendi. -2-
n.+ inē 2191/24.
n.+ işi 2190/40.

nehı *Ar. a.* Yasak etmek, men etmek. -2-
n. 2436/40.
n.+ inē 2190/39.

nesne *a.* Nesne, şey, obje. -15-
n. 2341/18, 2342/07, 2435/06, 2437/17, 2498/09, 2498/35, 2498/38, 2499/01, 2499/16.
n.+ den 2191/11, 2341/35.
n.+ ye 2192/06, 2267/12, 2268/33, 2435/05, 2436/04, 2435/08, 2437/03, 2437/13, 2437/23.
n.+ yi 2190/36, 2191/24, 2191/32, 2341/29, 2342/02, 2435/25, 2436/02, 2436/18, 2498/39.

nēte ki Sonuē olarak, nitekim -2-
n. 2268/05, 2342/08.

nevı *Ar. a.* oēeřit, cins, tür. -4-
n. 2191/14, 2341/09.

n.+ dir 2498/01.
n.+ yileş 2191/15.

niçe *sf. zf.* Oldukça fazla, pek çok. -1-
n. 2341/06.

nigendelemek Sancımak, bir şeye iğne batırmak. -1-
n. 2190/36.

nihāl *Far. a.* Fidan. -1-
n. 2269/07.

Nihāye Mecdüddin İbnü'l-Esîr 'in Garîbü'l-Hadîs'e dair eseri. -1-
N.+ de 2191/06.

ni'met *Ar. a.* İyilik, lütuf, ihsan -5-
n. 2497/08, 2497/13.
n.+ e 2498/30.
n.+ ini 2497/07.
n.+ iñ 2498/31.
→ tezāyüd-i n.-i rabbāniye

nisbet *Ar. a.* Münasebet, yakınlık, bağlılık, ölçü. -1-
n. eylemek: Yakınlık ve bağlılık göstermek. 2498/28.

nisvān *Ar. ç.a.* Kadınlar. -1-
n. 2497/30.

nişān *Far. a.* Belirti, işaret. -1-
n.+a 2435/02.

niyāz *Ar. a.* Rağbet ve istek, ihtiyaç, hacet.-1-
n. 2497/14.

nūn *Ar. har.* Arap alfabesinin yirmibeşinci harfi. -2-
n.+ uñ 2268/10.

nuşh *Ar. a.* Öğüt, nasihat, pend. -3-
n. 2341/16.
n. eden 2341/26.
n.+ ını 2341/25.

nūş *Far. sf.* İçki içen. -2-
n. eden: İçki içen. 2267/32.
n. eyle- İçki içmek. 2267/32.

nuţuk *Ar. a.* Söz, deyiş, kelim, lakırdı. -1-
n. 2498/23.

nüşhā *Ar. a.* Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri. -2-
n.+ ları 2340/40.
n.+ larını 2341/13.

nüzül *Ar. a.* İnme. -1-
n. 2267/32.

obruk *sf.* Çukur. -2-
o. 2499/03.

oğl *a.* Erkek çocuk -1-
o.+ u 2341/07.

oğlağ *a.* Keçi yavrusu, çepiç. -1-
o.+ ı 2435/17.

Oğuz *öz. a.* Türklerin batı kolunu oluşturan bir büyük boy. -1-
o. 2191/28.

oğ *a.* Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk. -1-
o. 2435/02.

ol - Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak, gerçekleşmek veya yapılmak, sıfat-fiil eki almış kelimelerle birlikte başlama, bitirme vb. bildiren fiilleri oluşturur, bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak, bir şeyi elde etmek, edinmek, bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak, bir durumdan başka bir duruma geçmek, bulunmak, ek fiilin geniş zamanı olan -dır (-dir) anlamında kullanılan bir söz. -146-
→ 'asir o., 'azim o., bi tāb o., ceri o., deriden o., da 'if o., firāvān o., ğusūs o., ħabiṭ o., ħiyānet-i āmiz o., kedir-nāk o., le'im o., mestūr o., muđmar o., mürtafi 'çe o., müta 'assir o., mütelātim o., ṭari' o., zāil o., şebih o., vaşf o.,

nāzil o., vaşf o., mağsūş o., mecbūl o., mürtekb o., nā' il o., destres o., me' hūz o., mağlūb o., nāil o., akıf o., laţif o., mu' tedil o., ma' rūf o., hāliş o., meri o., kāmil o., mübeddel o., gālib o., hūşyār o., müsemma o., dıdd o., helāk o., lāzım o., muhālif o., vaşf o.

ol *sf. zm.* O -10-

o. 2497/40, 2437/01, 2437/11, 2499/15, 2436/41, 2341/07, 2267/32, 2437/04, 2437/04, 2498/36.

olma - Olmak eyleminin olumsuzu. -4-
o.- dı 2266/38.

o.- yan 2436/24, 2437/06.

olmak 1. Meydana gelmek, vücut bulmak. 2. Vuku bulmak, cereyan etmek. -42-

o. 2191/01, 2191/16, 2191/28, 2267/40, 2268/30, 2341/30, 2341/32, 2341/33, 2435/07, 2497/10.

o.+ ı 2497/09.

o.+ la 2268/04, 2341/04.

o.+ la 2192/12, 2268/18, 2268/30, 2268/37, 2341/09, 2435/13, 2436/35, 2499/09.

2435/15, 2436/10, 2436/17, 2497/20, 2497/23, 2497/41, 2498/10.

→ arzūmend o., aşikār o., 'azım o., daimi o., dā' i o., düşvār o., gāib o., gāmiđ o., muğlağ o., muzlim o., pā-der-rikāb o.

o.+ dır 2342/07, 2497/36.

olmamağ Olmak eyleminin olumsuzu. -1-

o.+ la 2266/40.

olun - Olma işine konu olmak, yapılmak, yaradılmak, meydana getirilmek, olmak. -68-

→ ğasl o., ta' bir o., zıkr o., ıtlāk o., zıkr o., ğasl o., teşbih o., zıkr o., ğıbtā

o., teşhiş o., teşbih o., 'arđ o., ekl o., irād o., kināye o., ta' bir o.

olunmağ *a.* Olmak. -2-

→ terk o.

ora *a.* O yer. -4-

o.+ da 2191/35.

o.+ dan 2267/06.

o.+ da 2268/06

o.+ da bir 2268/37.

orman *a.* Ağaçlarla örtülü geniş alan -1-

o.+ a 2268/34.

ot *a.* Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler. -2-

o.+ a 2268/32.

o.+ uñ 2191/15.

otlağ *a.* Hayvan otlatılan yer, salmalık, yaylak, mera -3-

o. 2268/32, 2497/27.

o.+ ınıñ 2191/14.

otluğ *a.* Otu bol olan yer. -2-

o. 2268/35.

o.+ dan 2191/14.

otur - Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek. -1-

o.- ur 2499/05.

oturağlı Etrafına göre basık, oturmuş. -2-

o. 2497/32, 2498/34.

öñ Bir şeyin esas tutulan

yüzü, arka karşıtı. -2-

ö. 2436/13.

ö.+ ünde 2436/13.

örgüc *a.* Devenin sırtındaki tümsek, çıkıntı, hörgüç. -1-

ö.+ ü 2192/14.

örtmek Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak. -1-
ö. 2498/39.

örtülü *sf.* 1. Örtüsü olan -1-
ö. 2341/35.

ötme *a.* Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarma -1-
ö.+ sineç 2498/08.

pā-der-rikāb *Ar a.* Ayağı üzengide olmak. -1-
p. olmak: Ayak üzengide olma hâli. 2191/05.

pādişāh *Far. a.* Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan. -1-
p.+ a 2190/41.

pahā *Far. a.* Değer, fiyat, eder. -2-
p.+ sı 2437/20.
p.+ sını 2437/25.

palan *Far. a.* Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir çeşit eyer. -5-
p. 2435/32.
p.+ a 2497/31.
p.+ ı 2497/22.
p.+ inā 2435/19.
p.+ ları 2497/30.

parmağ *a.* İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri. -2-
p.+ larıyla 2192/04.
p.+ lā 2191/38.

peder *Far. a.* Baba. -1-
p.+ iniñ 2267/31.

pek *zf.* Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok. -7-
p. 2190/41, 2191/14, 2341/01, 2341/41, 2342/03, 2498/06.

pekiş - *a.* Sıkışmak, sıkışarak sertleşmek. -1-
p.- üp 2267/17.

pendār *Far. a.* Hayal, tasavvur, zan. -1-
p. 2267/39.

perakendē *a.* Düzenli olmayan, ayrı ayrı, dağınık, perişan. -1-
p. 2498/09.

pes *Far. sf.* Hafif, yavaş sesle söylenen, pest, ince karşıtı. -2-
p. 2266/39, 2497/11.

pey-ā-pey *Far. zf.* Arka arkaya, birbiri ardınca. -1-
p. 2498/08.

peydā *sf.* Belli, açık, peydah. -2-
p. eylemek 2268/01, 2435/04.

pîrlik *Far. a.* İhtiyarlık. -1-
p.+ den 2341/31.

pis ünl. Pis!. -1-
p. 2267/24.

puğur *a.* Erkek deve. -1-
p. 2498/10.

rā *Ar. har.* Arap alfabesinin on ikinci harfi. -3-
r.+ niñ 2190/36, 2267/06, 2435/33.

rabbāniyyē *Ar. sf.* Allah'a özgü, Rab ile ilgili. -1-
→ tezāyüd-i ni'met-i r. 2497/12.

rabbî *Ar. a.* Rabbim, Allahım. -1-
r. 2497/13.

Rabî'atu'bnu'l-Ġāzi Kişi adı. -1-
R.-ġāzi 2192/21.

racül *Ar. a.* Yetişkin erkek, adam, er kişi -3-
r. 2341/02.
r.-i da'if: Güçsüz erkek. 2192/11.
r.-i ma'rûf: Herkesçe bilinen, tanınan erkek kişi. 2191/38.

rāḍi *Ar. sf.* Rıza gösteren, uyan, boyun eğen, karşı çıkmayan kimse, hoşnut. -1-
r. 2497/12.

rāḥat *zf.* Kolay bir biçimde, kolaylıkla. -1-
r.-ḥulḳūm: Yutması kolay. 2267/27.

redā'et *Ar. a.* Basitlik, bayağılık, sıradanlık, kötülük. -2-
r.+ inden 2437/10.
r.+ inç 2436/36.

redd *Ar. a.* Uygun bulmama, geri çevirme, kabul etmeme. -2-
r.+ i 2436/40, 2436/41.

refāh *Ar. a.* Bolluk, rahatlık, gönenç -2-
r. 2497/18, 2497/20.

Remmān Yer adı. -1-
R. 2192/18.

reng *Far a.* **1.** Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum. **2.** Hile, oyun. -3-
r. 2340/39.
r.+ in 2191/25.
r.+ indç olan 2266/33.

Resūl-i Ekrem Cömertliği çok peygamber, Hz. Muhammed. -1-
R. 2191/34.

reşk *Far. a.* Gıpta ile bakma, kıskanma. -3-
r. 2497/19.
r. eylemek 2497/08.
r.+ inç 2497/10.

revnaḳ *Ar. a.* Çekicilik, güzellik, zarafet. -2-
r. 2436/05, 2436/09.

revṭe *Ar. a.* Hayvan dışkısı. -1-
r. 2436/14.

re'y *Ar. a.* Düşünce, görüş, fikir. -1-
r. 2341/37.

rıḍā *Ar. a.* Rız olma, isteme, istek. -1-
r. 2190/40.

rikāb *Ar. a.* Ata binmeye yarayan demir ayaklık, üzengi. -1-
r. 2190/37.

rişte *Far. a.* Makine ipi, tire, ince iplik. -1-
r. 2341/06.

ruḥṣat *Ar. a.* İzin, icazet. -1-
r. 2497/11.

rummān *Ar. a.* **1.** Vezin ismi. **2.** Nar (meyve). -2-
r. 2191/32.
r.+ a 2497/37.

rütbe *Ar. a.* Derece -1-
r. 2497/14.

sā'at *Ar. a.* Tayin olunan zaman. -1-
s.+ indç 2267/13.

şabāḥ *zf.* Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman. -3-
ş. 2268/13, 2268/18, 2498/02.

şabahlamak *a.* Bir yerde sabaha kadar kalmak. -1-
ş.+ a 2341/24.

şabî *Ar. a.* Henüz memeden kesilmemiş erkek çocuk. -1-
ş. 2191/25.

şabūr* *Ar. a.* -4-
ş. 2192/07, 2267/26, 2268/07,
2268/21, 2497/15.

şabūra* *Ar. a.* -1-
ş. 2498/24.

şadaḳa *Ar. a.* Yardım amacıyla karşılıksız verilen şey. -2-
ş. 2436/39.
ş.+ ya 2436/40.

safarcal* *Ar. a.* -1-
s. 2498/16.

safına* *Ar. a.* -3-
s. 2191/18, 2192/06, 2436/15.

safına* *Ar. a.* -3-
s. 2267/16, 2267/18, 2437/09.

sağd-ı semerķand Yer adı. -1-
s. 2499/09.

sağım *a.* Sağma işi. -2-
ş. 2191/22.
ş.+ 1 2191/22.

sağır *Ar. sf.* Küçük, büyük karşıtı. -1-
ş. 2191/15.

sağma *a.* Sağmak işi. -1-
ş.+ sı 2191/21.

sağmak *a.* Memeyi parmaklar arasında sıkarak sütünü akıtmak. -1-
ş. 2267/18.

sağura* *Ar. a.* -1-
ş. 2435/06.

saḥāb* *Ar. a.* -6-
s. 2191/20, 2267/14, 2269/04,
2436/12, 2436/15, 2498/01.

saḥābi *Ar.ç.a.* Hz. Muhammed'in yakınında bulunan ve onunla görüşüp sohbet eden kimseler. -1-
ş.+ lerdır 2192/21.

saḥīb *Ar. a.* Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik.-3-
ş.+ i 2436/06.
ş.+ inden olmayarak 2497/08.
ş.+ ini 2268/22.

saḥrā *Ar. a.* Ova, kır, çöl. -1-
ş.+ dā 2499/05.

şal - Üfleme. -1-
ş.- arak 2437/12.

şaldırıcı *sf.* Saldırgan. -1-
ş.- 2268/07.

şalın - Yürürken uyumlu hareketlerle hafifçe bir yandan bir yana eğilmek. -1-
ş.- arak 2268/01.

salsabil* *Ar. a.* -2-
s. 2498/16, 2498/18.

şamimî *Ar. sf.* İçten. -1-
ş. 2437/01.

sançmak Saplamak, batırmak. -1-
s. 2190/36.

şap - Yön değiştirmek. -1-
ş.- up 2268/02.

şarf *Ar. a.* Harcama, tüketme, kullanma. -1-
ş. 2191/25.

sarhoş *Far. sf.* Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse), esrik, mest, sermest, başı dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak.-1-
s. 2341/05.

sarıl - Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak. -1-
s.- mış 2267/13.

şarıl Sarılmış. -1-
ş. 2190/41.

şavāb *Ar. sf.* Doğru. -2-
ş. olan 2497/36, 2342/07.

şavt *Ar. a.* Ses, seda. -1-
ş.+ dan 2498/08.

savt * *Ar. a.* -1-
s. 2498/41.

sāzlık *a.* Saz ve kamış ile memlū veya mestur, saz biten yer. -1-

s. 2268/35.
s.+ a 2268/34.

sebbi *Ar. a.* Savaşta esir düşen kimse. -1-
s. 2269/05.

sebeb* *Ar. a.* -1-
s. 2340/35.

sebķ *Ar. a.* Geçme. -2-
s. eylemek: Geçmek. 2437/04,
2437/04.

sebze *Far. a.* Genellikle pişirilerek yenen bitkiler veya bunların taneleri, göveri, göverti, sebzevat, zerzevat. -2-
s. 2435/17, 2499/08.

sebzevāt *Far. ç.a.* Pişirilerek yemekte yenen, salata ve turşusu yapılan bamyā, patlıcan, domates, fasulye, lahana gibi yeşillikler. -1-
s. 2268/35.

sebze-zār *Far. a.* Sebze tarlası, bostan. -1-
s. 2499/09.

sefer *Ar. a.* Yolculuk. -1-
s.+ i 2191/04.

segirtmek Koşmak. -2-
s.+ dē 2498/11.
s.+ tē 2498/36.

seher *Ar. a.* Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı, seher vakti. -2-
s. 2498/03, 2435/36.

sehī *Far. sf.* Fidan gibi (boy). -1-
s. 2269/07.

semend *Far. a.* Kula at. -1-
s. 2266/36.

semer *Rum. a.* At, eşek, katır vb. hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç. -1-
s.+ i 2497/31.

Semerķand Yer adı. -1-
→ sağd-1 S.

semt *Ar. a.* Şehirde yerleşim bölgesi. -5-
s.+ e 2191/04.
s. 2341/34.
s.+ e 2436/29.
s.+ ine 2267/06, 2436/13.

semür - Büyüme, beslenme, gelişme. -1-
s.- üp 2192/14.

semüz *sf.* Besili, semiz, şişman. -3-
s. 2435/24, 2436/26, 2497/05.

semüzlük Semiz olma durumu, tav, semen. -3-
s.+ i 2192/07, 2497/15.
s.+ ünü 2192/02.

señe *Ar. a.* Yıl. -2-
be-her s. 2191/10.
s.+ den 2191/10.

seng-sār *Far. a.* Taşı bol yer. -1-
s. ederler 2269/02.

señā ? -1-
s. 2266/39.

serkeş *Far. sf.* Kafa tutan, başkaldıran. -1-
s. 2191/01.

ses *a.* Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün. -2-
s.+ ine 2498/18.
s.+ le 2498/20.

seslenmek *a.* Uzaktan bağıarak çağırma, ünleme. -4-
s. 2497/39, 2498/06, 2498/20,
2498/21.

seyāhat *Ar. a.* Yolculuk. -1-
s. eylemek Yolculuk yapmak. 2436/29.

seyr *Ar. a.* Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş. -3-
s. 2191/04, 2192/12, 2436/29.

şifât *Ar. a.* Bir adı, nitelik, nicelik, yer, sıra vb. bakımından niteleyen, belirten kelime, ön ad. -2-
ş.+ dır 2435/08.
ş. olur 2341/12.

şifâtlân - *a.* Sıfat haline gelmek. -1-
ş.- ur 2269/03.

şık - **1.** Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak.
2. Sıkıştırmak. -2-
ş.- an 2436/25.
ş.- up 2192/04.

şık *sf.* Benzerleri veya parçaları arasında çok az aralık bulunan, seyrek karşıtı. -3-
ş. 2268/34, 2268/35, 2497/26.

şıkıl - Can sıkıntısı duymak. -1-
ş.- up 2435/04.

şıkmağ *a.* Sıkıştırmak. -1-
ş. 2191/39.

şınıf *Ar. a.* Çeşitli amaçlarla oluşmuş kümeler. -2-
s. 2191/27, 2269/09.

sırr *Ar. a.* Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey. -1-
s.+ inâ 2267/10.

sırt *a.* Omurgalı veya omurgasız hayvanlarda boyundan kuyruk sokumuna kadar uzanan üst bölüm. -1-
s.+ ını 2497/05.

si'âyet *Ar. a.* Arkadan çekiştirme yapma, dedikodu ile vakit geçirme, kötüleme. -1-
s. eylemek: Dedikodu yapmak. 2191/40.

sibâ' *Ar. ç.a.* Yırtıcı hayvanlar. -1-
s.+ dan 2268/12.

sin *a.* Arap alfabesinin on beşinci harfi. -2-
s.+ in 2267/19, 2267/23.

sitemkâr *Far. sf.* Sitem edici, sitem eden. -2-
s.+ â 2340/40, 2341/41.

siyâh *Far. a.* Kara. -1-
s. olur 2498/02.

siz *zm.* Çokluk ikinci kişi zamiri. -2-
s.+ ler 2436/40.
s.+ lerê 2437/01.

şoğuk *sf.* Isısı düşük olan, sıcak karşıtı. -1-
ş. 2191/22.

şok - Bir yere girmesini sağlamak, içeri almak. -2-
ş.- an 2191/09, 2191/13.

şonra *zf.* Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı. -3-
s. 2341/06, 2435/14, 2498/36.

söylemek *a.* Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. -1-
s. 2437/14.

söz *a.* Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kavi. -2-
s.+ de 2498/37.
s.+ ü 2437/14.

sū' *Ar. a.* Kötülük. -1-
s. 2342/05.

şu *Su.* -42-
ş. 2191/20, 2191/22, 2191/31, 2192/15, 2267/31, 2268/36, 2268/38, 2435/23, 2436/15, 2436/19, 2436/21, 2437/19, 2437/24, 2437/27, 2497/31, 2498/14.
ş.+ ya 2267/22, 2267/27, 2267/32, 2268/03, 2268/04, 2268/09, 2268/20, 2435/36, 2437/11, 2435/39, 2267/21,

2268/15, 2437/12, 2497/37, 2499/13.
ş.+ yı 2437/25, 2437/29, 2498/14,
2498/16, 2498/32.
ş.+ yın 2499/07.
ş.+ yu 2268/06
ş.+ yuna 2435/09, 2435/10.
ş.+ yuyla 2267/09.

Sudan öz. a. Afrika'nın ortasında ve
Büyük Sahra'nın güneyinde bir ülke. -
1-
S. 2267/05.

sūr Ar. a. Boynuzdan yapılma düdük. -
1-
s. 2437/12.

şūret Ar. a. Görünüş, biçim. -3-
ş. bulmak 2437/18.
ş.+ de 2266/41.
ş.+ inde 2497/25.

şusuzluk Ar. a. Susuz olma durumu,
kuraklık. -1-
ş.+ dan 2342/03.

sūkūn Ar. a. 1. Durma, dinme, munkatı
olma. 2. Bir harfin harekesiz olması. -
11-
s. 2192/10.
s.+ unu 2192/12.
s.+ uyla 2190/36, 2267/06, 2268/03,
2269/07, 2341/30, 2435/33, 2436/27,
2267/23, 2191/38.

sülük Ar. a. Bir yola girme, bir yol
tutma. -2-
s.+ e 2192/12.
s. eyleyecek 2341/34.

sümük a. Sümük doku hücrelerinin ve
üzerinde bulunan bezlerin, doku
yüzünde nemli, akıcı, kaygan bir
tabaka oluşturan salgısı. -1-
s. 2267/12.

sūrūr Ar. a. Sevinç. -2-
s. 2497/13, 2497/20

süt a. Süt. -7-
s. 2435/14, 2435/15.
s.+ den 2435/17.
s.+ e 2435/16.
s.+ i 2191/02, 2191/21.
s.+ ine 2191/08.

süvāri Far. a. Atlı. -1-
s. 2499/06.

şaʿb-ı bavvān Yer adı. -2-
ş. 2499/10, 2499/09.

şadmānī Far. a. Sevinç. -1-
ş. 2497/20.

şahş Ar. a. Kimse, fert, kişi. -4-
ş.+ a 2267/37, 2269/02.
ş.+ ı 2498/38.
ş.+ in 2269/01.

şāʿir Ar. a. Şiir söyleyen veya yazan
kimse, ozan. -3-
ş. 2342/06.
ş.+ dir 2342/01.
ş.+ in 2266/34.

şāmme Ar. a. Koku alma duyusu. -1-
→ kuvve-i ş.

şarab Ar. a. Üzüm veya başka meyve
sularını türlü yöntemlerle
mayalandırarak elde edilen alkollü
içki, mey. -2-
ş. 2341/05.
ş.+ a 2341/06.

şāriḥ Ar. a. Bir eseri veya şiiri şerh
eden veya bunlara açıklama getiren
kimse. -7-
ş. 2268/16, 2341/12, 2435/03,
2435/31, 2497/09, 2499/08.
ş.+ in 2497/19.

şebih Ar. sf. Benzeyen, benzeyici. -1-
ş. olanına 2191/14.

şedid *Ar. sf.* Şiddetli, sert, sıkı, acımasız. -1-
→ emr-i ş.

şehr *Far. a.* Şehir. -2-
ş.-i Herāt: Herat şehri. 2192/21.
ş.+ iniş 2499/08.

şekk *Ar. a.* Şüphe, kuşku, sanı, zan, güman, tereddüt. -1-
ş.- ü iştibāh: Şüphelenme. 2268/28.

şer *Ar. a.* Kötülük, fenalık. -1-
ş. +e 2341/12.

şeref *Ar. a.* Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, yücelik. -1-
ş.+ e 2436/25.

şevk *Ar. a.* İstek, heves. -1-
ş. 2435/09.

şey' *Ar. a.* Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.-8-
ş. 2499/01.
ş.+ e 2268/22, 2341/17, 2341/18, 2435/10, 2435/11, 2436/07.
ş.+ i 2499/16.

şidk *Ar. a.* Avurd, ağzın içi. -1-
ş. 2191/27.

şıkşıka *Ar. a.* Devenin ağzında olan dağarcığı.-3-
ş. 2497/39, 2497/40.

şin *Ar. a.* Arağp alfabesinin onüçüncü harfi. -1-
ş.+ in 2341/10.

şırılğanlu Şırıl şırıl su akan. -1-
ş. 2341/33.

şiddet *Ar. a.* Bir hareketten doğan güç, duygu veya davranışta aşırılık, bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, ziyadelik.-3-
ş. 2268/25.

ş.-i harāret: Sıcaklığın şiddeti.
2192/10.
ş.+ le 2498/32.

şinās *Far. sf.* Eklendiği söze “anlayan, tanıyan, bilen” anlamları kazandırarak birleşik söz varlıkları oluşturur. -1-
→ musiki-ş.

şitāb *Far. a.* Acele, hızlı koşma, çabukluk, sürat. -1-
ş. 2341/19.

şive *Far. a.* Naz, eda, tavır, işve. -1-
ş.+ sidir 2435/41.

şol *sf. O.* -13-
ş. 2191/32, 2192/03, 2267/12, 2267/25, 2267/26, 2268/29, 2269/07, 2341/34, 2435/16, 2435/23, 2497/15, 2497/17, 2497/31.

şor *sf.* Tuzlu. -1-
ş. 2499/07.

şöyle *zf.* Şunun gibi, şuna benzer biçimde. -1-
ş. 2497/25.

şu' beçik *Ar. a.* Küçük dal, bucak. -1-
ş.+ e 2435/21.

şübhe *Ar. a.* Zihnin herhangi bir şey hakkında kararsızlığı, kuşku, şek. -1-
ş.+ ye 2268/27.

şükr *Ar. a.* Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme. -1-
şükr eyleme-: Şükretmenin olumsuzluğu, minneti dile getirmemek. 2498/30.

şürb *Ar. a.* İçme, içilme.-1-
ş.+ i 2268/39.

tā *Ar. har.* Arap alfabesi'nin dördüncü harfi. -5-
t. 2269/08.
t.+ ları 2437/07.
t.+ nı 2191/17.
t.+ yla 2269/09, 2498/23.

ṭā *Ar. har.* Arap alfabesinin on dokuuzncu harfi. -3-
ṭ.+ nın 2497/37.
ṭ.+ nıṣ 2268/03, 2341/29.

ṭā *Ar. har.* Peltek se, Arap alfabesinin beşinci harfi. -1-
ṭ.-yı mütelletç: Üç noktalı ṭe. 2435/15.

ṭā‘ām *Ar. a.* Yemek, yiyecek. -1-
ṭ.+ a 2267/26.

ta‘ammüm *Ar. a.* Genelleşme. -1-
t. 2266/41.

ta‘āşib **Ar. a.* -1-
t. 2191/17.

tāb *Far. a.* Körpelik, tazelik. -4-
t. 2435/06, 2435/10, 2436/04, 2436/06.

ṭabī‘at *Ar. a.* Yaradılış, hilkat, mizaç. -2-
ṭ.+ a 2191/18.
→ fuḍala-i ṭ.

ta‘bīr *Ar. a.* Değiş, anlatım, ifade, yorum. -5-
t. 2268/38.
t. ét-: Anlatma. 2437/27.
t.+ i 2190/41.
t. olunan: Anlatılan. 2498/25, 2191/05.

tadaḥruc* *Ar. a.* -2-
t. 2267/41, 2341/29.

tadaḥrucu* *Ar. a.* -1-
t. 2498/19.

tafā‘ul **Ar. a.* -4-
t. 2191/31, 2192/16, 2268/08, 2341/38.

tafa‘‘ul* *Ar. a.* -4-
t. 2340/40, 2498/39, 2499/11, 2499/13.

taf‘il* *Ar. a.* -2-
t. 2191/21, 2497/27.

taf‘il* *Ar. a.* -5-
t. 2268/15, 2268/39, 2341/13, 2435/01, 2499/10.

ṭafra *Ar. a.* Kendisini olduğundan büyük gösterip böbürlenme, yüksekten atma. -1-
ṭ. 2267/39.

taf‘‘ul* *Ar. a.* -2-
t. 2341/39, 2435/37.

tağabbuş* *Ar. a.* -1-
a. 2340/40.

tağadğada* *Ar. a.* -1-
a. 2436/18.

tağammuṭ* *Ar. a.* -1-
a. 2498/39.

tağāmuz* *Ar. a.* -1-
a. 2192/16.

ṭağarcıg *a.* Meşin torba. -2-
ṭ. 2497/17.
ṭ.+ ında 2497/16.

tağāriz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/17.

tağarruḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/37.

ṭağatğut* *Ar. a.* -1-
a. 2498/08.

tağatmuṭu* *Ar. a.* -1-
a. 2498/19.

tağatrus* *Ar. a.* -1-
a. 2267/41.

tağatruş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/28.

tağātṭiş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/38.

tağatṭuş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/39.

tağātus* *Ar. a.* -1-
a. 2268/08.

tağāvut* *Ar. a.* -1-
a. 2499/13.

tağavvut* *Ar. a.* -1-
a. 2499/11.

tağāzuz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/31.

tağbîd* *Ar. a.* -1-
a. 2435/01.

tağbiṭ* *Ar. a.* -1-
a. 2497/27.

tağdid* *Ar. a.* -1-
a. 2436/16.

tağıl – Toplu durumdayken ayrılıp
birbirinden uzaklaşmak. -1-
ṭ.- up 2498/09.

tağlis* *Ar. a.* -1-
a. 2268/15.

tağlis* *Ar. a.* -1-
t. 2268/16.

tağliṭ* *Ar. a.* Hatasını söyleme,
yalanını yüzüne vurma. -2-
t. 2498/26, 2498/27.

tağmād* *Ar. a.* -1-
a. 2437/07.

tağmiḍ* *Ar. a.* -2-
a. 2437/07, 2437/10.

tağmis* *Ar. a.* -1-
a. 2268/39.

tağriḍ* *Ar. a.* -1-
a. 2435/29.

tağriz *Ar. a.* -1-
t.+ in 2191/17.

tağriz* *Ar. a.* -1-
a. 2191/21.

tağşiş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/13.

tağtiş* *Ar. a.* -1-
a. 2341/35.

tağviṭ* *Ar. a.* -1-
a. 2499/10.

tağyid* *Ar. a.* -1-
a. 2437/29.

taḥammül *Ar. a.* Nesnenin, güçlü,
zorlayıcı dış etkenlere karşı
koyabilmesi, dayanması. -1-
t. eylemek: Karşı koymak. 2436/01.

taḥaṭṭi'ē *Ar. a.* Hattı aşma, sınırı
geçme. -1-
t. eyle-: Sınırı aşmak. 2341/13.

taḥkîr *Ar. a.* Aşağılama, onur kırma,
onuruna dokunma. -1-
t. eylemek 2192/13.

taḥrif *Ar. a.* Bir şeyin aslını bozma,
kalem oynatma, değiştirme -1-
t.+ le 2268/10.

taḥt *Ar. a.* Aşağı, alt, fevk karşıtı. -1-
t.-ı yesârdâ olan 2436/39.

Ṭā'if Yer adı. -3-
Ṭ. 2191/19, 2268/41.
ṭ.+ de 2341/04.

ṭā'ife *Ar. sf.* Cemaat, kabile. -1-
ṭ.+ niḡ 2191/27.

taḥarrub *Ar. a.* Yaklaşma, yakınlaşma.
-1-
t. éd- Yaklaşmak. 2268/26.

ṭakîr ṭakîr Yansıma ses. -1-
ṭ. 2498/21.

ṭal- Başka bir şeyle uğraşamayacak
veya başka bir şeyi düşünemeyecek
biçimde kendini bir şeye kaptırmak. -
1-
ṭ.- up 2268/07.

ṭaldır- Daldırmak, suya batırmak. -2-
ṭ.- dıḡı 2268/23, 2268/27.

aldırıcı Dalmasına sebep olacak şekilde olan. -2-
. 2268/22, 2268/25.

aldurmak Suyun içine btn vcuduyla ve hızla sokmak. -6-
. 2267/21, 2267/27, 2268/03, 2268/09, 2268/20, 2497/37.

a'lebiyye Yer adı. -1-
.+ ye 2268/36.

alga *a.* **1.** Deniz veya gl gibi geni su yzeylerinde genellikle rzgr, deprem vb.nin etkisiyle oluan kıvrımlı hareket. **2.** Bir yzeydeki kıvrım. -7-
.+ lar 2498/21.
.+ lar 2498/19.
.+ ları 2498/09, 2498/12, 2498/15, 2498/16.
.+ ların 2498/18.

algınlık *a.* Dalgın olma durumu. -1-
. 2268/08.

alışmak Dalmak. -1-
. 2499/13.

almak Batmak, dalmak. -2-
. 2267/22, 2268/04.

ama' *Ar. a.* ok arzu etme. -1-
. 2192/06.

mm *Ar. sf.* Olgun, mkemmel, kmil insan. -1-
t. 2435/22.

ammara* *Ar. a.* -1-
. 2435/15.

amra* *Ar. a.* -3-
t. 2191/19, 2437/27, 2499/06.

a'n *Ar. a.* Ayıplama, kınama. -2-
. 2192/06, 2192/17.

a'na *Ar. a.* bk. a'n. -1-
.+ ya 2268/31.

annza* *Ar. a.* -1-
. 2192/03.

araf *Ar. a.* n, arka, sağ, sol, st, alt vb. yanların her biri, yn, yan, doğrultu -6-
.+ a 2192/01, 2435/35, 2436/12.
.+ ı 2497/32.
.+ ında bir 2192/18.
.+ ıyla 2436/13.

araflu *sf.* 1. Yanı ve yn olan. -1-
. 2435/35.

arvet *Ar. a.* Tazelik, canlılık. -1-
.+ i 2269/09.

arvetl *Ar. a.* Taze, canlı. -7-
. 2435/10, 2436/04, 2436/06, 2436/09, 2435/06, 2435/08, 2435/30.

ari' *Ar. sf.* Taze, yeni, canlı. -1-
. 2435/11.

ari *Ar. a.* Vasıta, sebep, vesile. -5-
.+ iyle 2435/03, 2437/01, 2497/10.
. açmak: Sebep olmak. 2341/36.
→ vech-i .

arz *Ar. a.* Biçim, ekil -3-
.+ ında 2267/12, 2497/17.
.+ ında olup 2497/30.

aarruf *Ar. a.* Bir eyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım. -1-
t. 2268/18.

adik *Ar. a.* Doğrulama. -1-
t. eylediginiz 2436/40.

agir *Ar. a.* Kltme. -2-
t. 2266/38.
→ bnye-i t.

asma *a.* Bazı hayvanların boynuna takılan, bu hayvanları bir yere bağlamaya, çekip gtrmeye yarayan kemer biçiminde bağ. -1-
. 2497/17.

taşvîr *Ar. a.* Betimleme. -1-
t.+ siz 2268/40.

taş *a.* Taş. -2-
t. 2268/12.
t.+ q 2268/11.

taşkınlık *a.* Taşkın olma durumu veya taşkınca davranış. -1-
t.+ dan 2498/31.

tavâr *a.* Koyun. -2-
t.+ ıñ 2192/01, 2497/22.

ta'yîb *Ar. a.* Ayıplama, kınama. -3-
t. 2192/06, 2192/13, 2267/20.

tayyib *Ar. sf.* Sağlıklı olan. -1-
t. 2341/22.

tazalzul* *Ar. a.* -1-
t. 2498/08.

tâze *Far. sf.* Bozulmamış, bayatlamamış olan. -14-
t. 2268/32, 2267/35, 2435/06, 2436/04, 2436/16, 2269/11, 2435/18, 2435/27, 2435/29, 2435/08, 2435/11, 2435/18, 2435/30.
t.+ sini 2435/29.

tebâh *Far. a.* Bozuk, çürük. -2-
t. olmuş 2267/30, 2267/35.

tebâhi *Far. a.* Yok olma, bozulma, mahvolma. -1-
t. olmuş 2268/28.

te'bid *Ar. a.* Uzaklaştırılma, sürülme. -1-
t. 2266/40.

tefeküh *Ar. a.* Şaşma, hayrette kalma. -1-
t.+ ü 2435/31.

te'îl *Ar. a.* -1-
t. 2341/36.

tefsîr *Ar. a.* Yorumlama. -1-
t. eylemek: Yorumlamak. 2497/41.

teğâfûl *Ar. a.* Anlamamazlıktan gelme. -2-
t. 2268/08, 2341/38.

tehyîc *Ar. a.* Heyecana getirme, coşturma. -1-
t. 2498/26.

tehyî'ç *Ar. a.* Hazırlama, hazır duruma getirme, hazırlanma. -1-
t. eylemek 2341/37.

tekellûf *Ar. a.* Zahmet veren bir iş görme, güçlüğe katlanma, bir işi gösterişli bir biçimde yapmaya çalışma, özenme, gösteriş -1-
t. 2437/17.

tekrâr *Ar. a.* Bir konuşma veya yazıda aynı düşüncüyü, kelimeyi birçok defa söyleme -2-
t. 2437/04, 2498/36.

temennî *Ar. a.* Dilek, istek. -2-
t. eylemek: Dilemek. 2497/07, 2497/09.

temîreç *Ar. a.* Sütün çalkanıp yayıldıktan sonra yağının çıkıp tane tane olması-3-
t. 2435/15.
t. olunça 2435/14.

temîz *Ar. sf.* Kirli ve pis olmayan, arı. -1-
t. 2269/06.

tenâsül *Ar. a.* Üreme. -1-
→ âlet-i t.

tenâvül *Ar. a.* Alma, nail olma, ele geçirme. -1-
t. 2267/14.

tenâzu' *Ar. a.* Birbiriyle niza etme, çekişme, tutuşma, münaza'a. -1-
t. 2191/32.

tencerę *Ar. a.* İçinde yemek pişirilen, kapaklı, genellikle metal kap -2- t. 2498/06, 2498/13.

tenkid *Ar. a.* Eleştirme, eleştiri. -1- t. 2436/37.

tenkiş *Ar. a.* Azaltma, indirme. -1- t. 2437/10.

ter *Far. sf.* Taze. -4- t. 2269/11, 2435/18, 2436/07, 2436/16.

tercüme *Ar. a.* Çeviri. -1- t. eyle-: Çeviri yapmak. 2191/05.

terk *Ar. a.* Bırakma, ayrılma, vazgeçme -4- t. 2435/23. t. eyle-: Terketmek, vazgeçmek. 2435/21. t. olunma: Terkedilmek. 2191/21, 2191/22.

tesbik *Ar. a.* Eritip kalıba dökme. -1- t. 2268/18.

teseffül *Ar. a.* Adileşme, bayağılaşma. -1- t.+ den 2497/14.

tesettür *Ar. a.* Örtünme, gizlenme, saklanma. -1- t. 2267/02.

teslim *Ar. a.* Bir şeyi sahibine verme. -1- t. 2341/07.

tesmiye *Ar. a.* Ad verme, adlandırma, isim koyma. -2- t. 2267/32. t.+ dir 2497/37.

teşbih *Ar. a.* Benzetme, kıyas etme. -5- t. 2267/02, 2435/03, 2497/10.

t. olun- Benzetilmek. t. o.-du 2267/01. t. o.-nmuştur 2435/21.

teşdid *Ar. a.* Şiddetlendirme, kuvvetlendirme. Kavi ve muhkem kılma. Arapçada bir harfi iki kere okutmak için üstüne alâmet-i husûsâsını koma. -5- t.+ iyle 2268/38, 2497/37, 2341/10, 2267/19, 2436/20.

teşhiş *Ar. a.* Bir şeyi açık olarak gösterme, bir başkasından ayırma. -1- t. olunma: Tanınma, başkasından ayrılma. 2497/16.

teşni *Ar. a.* Ayıplama. -1- t. eylemek: Ayıplamak. 2192/17.

teşviğ *Ar. a.* Şevk ve gayrete getirme, yüreklendirme. -1- t. eyle: Yüreklendirmek, isteklendirmek. 2190/40.

teṭmîr *Ar. a.* Arttırma, çoğaltma. -1- t.+ dendir 2435/15.

teṭniye *Ar. ç.a.* İkilik gösteren söz. -2- t. 2435/35, 2497/34.

tevb *Ar. a.* Bez. -1- t.+ i 2435/20.

tevellüd *Ar. a.* Dünyaya gelme, doğma, anasının karnından çıkma. -1- t. eyle-: Doğurmak. 2191/34.

tevlit *Ar. a.* Velâyetini almak. -1- t.+ inç 2341/07.

tevṭik *Ar. a.* Muhkem kılma, sağlamlaştırma. -1- t. eyle-: Sağlamlaştırmak. 2341/06.

te'yid *Ar. a.* Doğrulamak. -1- t. 2191/08.

tezâyüd *Ar. a.* Fazlalaşma, artış gösterme, çoğalma. -1- t.-i ni' met-i rabbâniye: Allah'ın nimetlerinin çoğalması. 2497/12.

tezlil *Ar. a.* Zelil ve hakir etme, tahkir eyleme. -1-
t.+ i 2498/26.

tiken *a.* Diken. -3-
t. 2190/36.
t.+ leri 2191/28, 2269/06.

tirid *Far. a.* Et suyu ya da et suyuna doğranmış ekmek. -1-
t.+ e 2498/41.

toğ – Dünyaya gelmek. -3-
t.- dığı 2191/10.
t.- dıkdā 2267/13.
t.- muş 2436/05.

toğrı *e.* Karşı yönünce. -3-
t. 2435/35, 2436/13, 2436/29.

toğurma *a.* Doğurmak işi. -1-
t.+ sı 2268/26.

toğuz Dokuz sayısı. -1-
t. 2268/36.

toğdurmak Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek. -2-
t. 2435/12, 2435/27.

toğğun *sf.* Şişmana yakın, balıketinde. -1-
t. 2436/26.

tolu *a.* **1.** Çok, bol, fazla. **2.** İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu, pür, boş karşıtı. **3.** İçki doldurulmuş bardak. -3-
t. 2436/25.
t.+ dan 2435/13.
t.+ lar vèrerek 2341/05.

tolum *a.* Doldurma işi. -1-
t. 2341/06.

tomurcuğ *a. bit. b.* Bir bitkinin üzerinde bulunan ve ileride sap, çiçek veya yaprak verecek olan filiz. -3-
t.+ inā 2436/05, 2436/07, 2437/26.

toprak *a.* Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle

kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü. -1-
t. 2498/39.

topuğ *a. anat.* Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü. -2-
t.+ ā 2436/25, 2436/26.

torluğ *a.* Olgunlaşmamış, ham. -1-
t.+ dan 2498/31.

tuciyyib* *Ar. a.* -1-
t. 2268/17.

tuğullis* *Ar. a.* -1-
t. 2268/17.

tulum *a.* Bazı yiyecek ve içecekler için koruyucu kap olarak kullanılan, önü yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi. -1-
t.+ u 2435/14.

tumām Bir ot. -1-
t. 2191/13.

tumanlan – Bulanıklaşmak. -1-
t.- up 2342/03.

tumanlanmak Göze beyaz perde inmek. -1-
t. 2341/39.

turdurmak Durmasını sağlamak. -1-
t. 2497/22.

turfanda *Far. sf.* Mevsimin başında ilk yetişen (meyve, sebze). -1-
t. 2436/16.

tut - Beklenen sonucu vermek. -1-
t.- unca 2267/17.

tutam *a.* Deste, demet. -1-
t.+ inā 2497/14.

tutkun *sf.* Gönül vermiş, meftun, meclup. -1-
t. 2498/20.

tutmak İş görebilmek. -2-
t. 2268/16, 2497/24.

tutulmak Bir organ veya bir şey hareket edemez olmak. -1-
t. 2435/01.

tühillik* *Ar. a.* -1-
t. 2268/17.

Türk *öz. a.* Asya'da yaşayan mert ve yiğit büyük bir kavim. -1-
t. 2191/27.

u *Ve.* -3-
u. 2191/04, 2435/22, 2497/14.

ubulla-i Başra Yer adı. -1-
u. 2499/09.

uç Genellikle uzun bir nesnenin incelerek biten son ve sivri noktası. -3-
u.+ larına 2497/17.
u.+ unâ 2436/14.
u.+ unuñ 2436/14.

uđhūka* *Ar. a.* -1-
u. 2498/24.

uđlūtat* *Ar. a.* -1-
a. 2498/24.

uğra - Bir yerin yanından, yakınından, içinden geçme -2-
u.- mış 2267/30.
u.- yup 2267/19.

ulābiṭ* *Ar. a.* -2-
u. 2498/15, 2498/18.

ulemā *Ar. ç.a.* Alimler, bilginler. -1-
u.+ nıñ 2498/26.

umāma *Ar. a.* -1-
u. 2192/15.

umre *Ar. a.* Hac mevsiminin dışında Kābe'yi ve Mekke'yi ziyaret etme. -1-
u. 2269/01.

umūma* *Ar. a.* -1-
u. 2436/31.

unvān *Ar. a.* Bir kimsenin adı, sanı ve kimliği. -1-
u.+ ı 2191/07.

urıl - Vurulmak. -2-
u.- an 2191/11.
→ aşı u-.

urulmak Yapılmak. -1-
u. 2191/22.

uşfür* *Ar. a.* -1-
u. 2342/06.

usmān* *Ar. a.* -1-
u. 2341/02.

uyku Uyku. -3-
u. başmak: Kişinin uykusunun gelmesi. 2498/07.
u.+ ya 2437/02, 2437/08.

uyumak Uyku durumunda olmak. -1-
u. 2437/17.

uzun *sf.* İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı. -2-
u. 2435/36, 2498/40.

ü İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz, ve. -14-
ü. 2191/33, 2192/20, 2267/06, 2269/11, 2340/39, 2435/18, 2435/24, 2436/07, 2436/16, 2497/14, 2192/12, 2192/19, 2267/02.

ümmehāt *Ar. ç.a.* İslami ana eserler. -1-
ü.+ da 2267/33.

üzengi *a.* Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka. -5-
ü. 2191/07.
ü.+ sine 2190/41.
ü.+ ye 2190/37, 2190/38, 2191/03.

üzere Amacıyla, şartıyla, gibi, üstünde, öyle. -10-
ü. 2267/01, 2268/30, 2341/14, 2435/20, 2436/22, 2437/05, 2497/41, 2497/20, 2341/24.

üzeri *a.* Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı. -2-
ü.+ nden 2497/22.
ü.+ neç 2437/12.

vağ´ı haml *Ar. a.* Doğum yapma. -2-
v.+ i 2191/29, 2191/30.

vādi *Ar. a.* İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit, koyak -2-
v. 2267/10.
v.+ dir 2268/38.

vādi ğumaysā *Ar. a.* -1-
v. 2268/37.

vādiyu´l-ġars *Ar. a.* Ğars vadisi. -1-
v. 2267/10.

vāfir *Ar. sf.* Çok, haddinden fazla, bol. -1-
v. 2269/10.

vağ´ā *Ar. a.* Olay, oluşan durum, geçen macera, hadise. -3-
v. 2497/33, 2497/34.
v.+ ları 2268/37.

vākıf *Ar. sf.* Bilen, bir konuya hakim olan kimse. 1-
v. ol-: Bir konu hakkında bilgi sahibi olmak. 2341/08.

vāki´ *Ar. sf.* Vuku bulan, oluşan, düşen. -2-
v. 2266/37, 2436/21.

vakt *Ar. a.* Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler, zaman.-6-
v.-i mezkur: Az önce adı geçen vakit. 2268/16.
v.+ e 2341/19.
v.+ inden 2435/17, 2435/25.

v.+ ineç 2267/15.

v.+ iniç 2498/02.

vāli *Ar. a.* Bir vilayetin idaresi ve güvenliğinden en üst düzeyde sorumlu yüksek rütbeli devlet memuru. -1-
v. 2190/41.

Vānķulu Cevheri´nin eś-Sıhāh adlı Arapça sözlüğünün tercümesiyle tanınan Osmanlı âlimi. -1-
V. 2191/05.

var Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı -2-
v.+ dır 2190/41, 2268/37.

varmak Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak, gitmek, yürümek, bir durumdan başka duruma geçmek. -1-
v. 2268/15.

vaşf *Ar. a.* Nitelik, sıfat, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hal. -9-
v. olarak 2267/33.
v. oldu 2268/22.
v. olur 2191/09, 2191/13, 2268/31, 2436/25, 2436/26, 2437/06.

vaşif *Ar. a.* Nitelik, sıfat, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hal. -1-
v.+ dır 2266/35.

ve bağ. İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz -440-
v. 2190/36, 2190/37, 2190/38, 2190/39, 2190/40, 2190/41, 2191/01, 2191/06, 2191/08, 2191/11, 2191/12, 2191/17, 2191/20, 2191/25, 2191/27, 2191/29, 2191/33, 2191/34, 2191/37, 2191/38, 2192/01, 2192/03, 2192/04, 2192/05, 2192/06, 2192/07, 2192/08, 2192/09, 2192/10, 2192/11, 2192/13, 2192/14, 2192/17, 2192/21, 2266/33, 2266/35, 2266/37, 2266/40, 2267/01,

2267/02, 2267/03, 2267/05, 2267/06,
2267/07, 2267/08, 2267/09, 2267/13,
2267/15, 2267/18, 2267/19, 2267/20,
2267/21, 2267/23, 2267/26, 2267/30,
2267/31, 2267/32, 2267/33, 2267/34,
2267/35, 2267/36, 2267/37, 2267/38,
2267/39, 2267/40, 2268/01, 2268/02,
2268/03, 2268/04, 2268/06, 2268/07,
2268/09, 2268/10, 2268/17, 2268/18,
2268/19, 2268/21, 2268/23, 2268/25,
2268/26, 2268/28, 2268/29, 2268/30,
2268/31, 2268/32, 2268/33, 2268/34,
2268/35, 2268/38, 2268/40, 2268/41,
2269/02, 2269/05, 2269/06, 2269/07,
2269/08, 2269/09, 2269/10, 2340/34,
2340/35, 2340/36, 2340/39, 2340/40,
2340/41, 2341/01, 2341/02, 2341/03,
2341/06, 2341/07, 2341/10, 2341/12,
2341/13, 2341/15, 2341/16, 2341/19,
2341/20, 2341/21, 2341/22, 2341/27,
2341/28, 2341/29, 2341/30, 2341/34,
2341/36, 2341/37, 2341/41, 2342/01,
2342/02, 2342/03, 2342/05, 2342/07,
2435/02, 2435/05, 2435/06, 2435/08,
2435/09, 2435/10, 2435/11, 2435/13,
2435/14, 2435/15, 2435/16, 2435/17,
2435/19, 2435/21, 2435/23, 2435/24,
2435/26, 2435/27, 2435/28, 2435/30,
2435/33, 2435/35, 2435/36, 2435/37,
2435/39, 2435/40, 2436/01, 2436/03,
2436/04, 2436/05, 2436/06, 2436/07,
2436/08, 2436/09, 2436/11, 2436/12,
2436/14, 2436/15, 2436/16, 2436/17,
2436/19, 2436/20, 2436/21, 2436/22,
2436/23, 2436/24, 2436/25, 2436/26,
2436/27, 2436/28, 2436/29, 2436/30,
2436/31, 2436/33, 2436/34, 2436/37,
2436/39, 2436/40, 2436/41, 2437/01,
2437/02, 2437/05, 2437/06, 2437/07,
2437/09, 2437/11, 2437/14, 2437/15,
2437/17, 2437/19, 2437/21, 2437/23,
2437/27, 2437/28, 2437/29, 2437/30,
2497/04, 2497/05, 2497/06, 2497/08,

2497/12, 2497/13, 2497/14, 2497/17,
2497/18, 2497/19, 2497/20, 2497/22,
2497/23, 2497/24, 2497/26, 2497/27,
2497/31, 2497/32, 2497/33, 2497/37,
2497/40, 2497/41, 2498/02, 2498/03,
2498/06, 2498/07, 2498/13, 2498/14,
2498/16, 2498/17, 2498/18, 2498/20,
2498/21, 2498/23, 2498/24, 2498/26,
2498/28, 2498/30, 2498/31, 2498/32,
2498/33, 2498/34, 2498/38, 2498/41,
2499/02, 2499/03, 2499/04, 2499/06,
2499/07, 2499/08, 2499/09, 2499/11,
2499/14, 2267/09, 2191/04, 2191/40,
2191/42, 2192/13, 2267/20, 2267/41,
2341/37, 2435/05, 2435/25, 2436/29,
2437/04, 2437/13, 2437/14, 2437/17,
2437/20, 2437/25, 2497/23, 2497/25,
2498/07, 2498/09, 2498/11, 2498/37,
2498/38, 2499/01.

vech *Ar. a.* Tarz, üslup, sebep, suret,
cihet, münasebet -10-

v. 2341/36.

v.-i mefrūd: Farz olunan şekil.
2436/41.

v.-i mezkūr: Adı geçen sebep.
2341/14.

v.-i şadaqa: Mal verme sebebi.
2436/40.

v.-i tarik: Sebep. 2341/37.

v.+ i 2497/37.

v.+ iyle 2435/38, 2436/39, 2437/18.

v.+ le 2341/07.

vefāt *Ar. a.* Ölüm, ölme. -1-
v. eyledi 2191/35.

veled *Ar. a.* Oğul, çocuk -2-
v. 2268/29

v.+ i 2268/27.

velūd *Ar. sf.* Doğurgan, çok doğuran. -
1-

v.+ unda 2267/12.

vêr - Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine erişirme, iletme, ulaştırma. -2-
v.- çrek 2341/05.
v.- üp 2267/25.

verdu'l-ağbas* *Ar. a.* -1-
a. 2266/36.

vêrme - Vermek fiilinin olumsuzu. -1-
v.- diler 2497/11.

vesâir *Ar. sf.* Diğer. -2-
v. 2192/08, 2267/33.

vezn *Ar. a.* Ölçü, şekil -151-
v.-i fi'l 2268/19.
v.+ idir 2341/24.

v.+ indê 2191/02, 2191/03, 2191/13, 2191/15, 2191/17, 2191/18, 2191/19, 2191/20, 2191/21, 2191/26, 2191/27, 2191/30, 2191/31, 2191/32, 2192/03, 2192/05, 2192/06, 2192/07, 2192/15, 2192/16, 2192/18, 2192/19, 2266/37, 2267/02, 2267/03, 2267/14, 2267/16, 2267/17, 2267/18, 2267/22, 2267/24, 2267/26, 2267/29, 2267/31, 2267/34, 2267/35, 2267/37, 2267/38, 2268/07, 2268/08, 2268/12, 2268/15, 2268/17, 2268/20, 2268/21, 2268/32, 2268/36, 2268/39, 2268/40, 2268/41, 2269/02, 2269/03, 2269/04, 2269/06, 2269/10, 2340/34, 2340/40, 2341/01, 2341/13, 2341/27, 2341/34, 2341/38, 2341/40, 2342/01, 2342/06, 2435/01, 2435/08, 2435/11, 2435/12, 2435/32, 2435/33, 2435/37, 2435/38, 2436/06, 2436/12, 2436/15, 2436/16, 2436/31, 2436/32, 2437/09, 2437/19, 2437/24, 2437/25, 2437/27, 2497/04, 2497/15, 2497/16, 2497/21, 2497/30, 2497/31, 2497/35, 2497/38, 2498/01, 2498/02, 2498/04, 2498/05, 2498/08, 2498/10, 2498/12, 2498/15, 2498/16, 2498/18, 2498/19, 2498/24, 2498/25, 2498/28, 2498/29,

2498/34, 2498/40, 2498/41, 2499/05, 2499/10, 2499/12, 2499/13, 2499/17, 2191/20, 2192/17, 2267/41, 2268/38, 2341/02, 2341/09, 2341/25, 2341/29, 2341/39, 2342/06, 2435/06, 2436/18, 2437/15, 2497/20, 2497/27, 2498/29, 2498/36, 2498/39, 2499/16, 2499/06.

vücut *Ar. a.* İnsan veya hayvan gövdesi, beden, var olma, varlık -1-
v.+ ını 2192/04.

vürüd *Ar. a.* Gelme, geliş, varma, yetişme. -2-
v. eden: Gelen. 2269/01, 2435/36.

yâ *Ar. har.* Arap alfabesinin en son harfidir. -4-
y. 2497/13, 2497/27.
y.+ nın 2269/07.
y.+ ya 2266/41.

ya *Far. bağ.* Bir düşüncenin karşıtı düşünülürken kullanılan bir söz. -3-
y. 2191/40, 2497/05, 2191/42.

yağ *a.* Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde, güzel kokulu bitkilerden çıkarılan uçucu, kokulu ve sıvı madde. -2-
y. bağlamak: Semirmek. 2192/14.
y.+ ı 2435/16.

yağmur *a.* Yağmur, yağış, baran, bereket, rahmet -2-
y. 2435/09, 2435/10.

yağmurlu *sf.* Yağmuru olan, yağmur yağan. -1-
y. 2497/23.

yâhüd *Far. a.* Veya, ya da -29-
y. 2191/22, 2191/39, 2191/42, 2192/11, 2192/15, 2267/36, 2268/27, 2340/36, 2341/10, 2341/19, 2341/22,

2341/26, 2341/31, 2342/03, 2435/22, 2435/29, 2436/13, 2436/14, 2436/17, 2436/37, 2437/10, 2497/10, 2497/13, 2497/14, 2497/32, 2497/34, 2499/08, 2341/37.

yalan *a.* Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıtır. -1-
y. 2268/23.

yanılmak Yanılmasına yol açmak. -1-
y. 2498/29.

ya'nî *Ar. a.* Demek, şu demek ki anlamlarında bir söz, sözün kıyası, doğrusu anlamlarında bir söz. -13-
y. 2190/39, 2190/40, 2191/10, 2268/11, 2341/36, 2435/04, 2435/20, 2436/36, 2436/40, 2497/13, 2497/35, 2191/32, 2192/04.

yağıl - Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak. -1-
y.- ur olan 2498/27.

yağılmak Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak. -2-
y. 2498/22.
y.+ a 2498/23.

yağıltmaç *a.* Karşıdakini yanıltıp başka şey söylemesine yol açacak biçimde düzenlenmiş söz. -1-
y. 2498/25.

yap - Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek. -1-
y.- up 2435/27.

yapış - İyice yaklaşmak, sokulup değmek, Aralık bırakmayacak biçimde üzerine dokunmak -1-
y.- up 2190/40.

yar - Yarık açmak. -1-
y.- up 2497/32.

yaramaz *sf.* Uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan. -1-
y.+ ıdır 2191/14.

yarış - Başkalarından üstün olmaya çalışmak, rekabet etmek. -3-
y.- up 2498/11, 2498/36.
y.- up ol 2498/36.

yarış *a.* Yarışma, rekabet. -1-
y. 2437/04.

yaş *a.* Gözyaşı, nemli, ıslak, kuru karşıtı -1-
y. 2435/01.

yatağ *a.* Irmak, çay, dere vb.nin, içinde aktıkları yer, akak, mecra. -1-
y.+ ı 2437/27.

yavru *a.* Yeni doğmuş hayvan veya insan. -1-
y.+ sı 2267/13.

yay - Yayıkta süt dövmek. -1-
y.- dıktan 2435/14.

yayıl - Yayma işine konu olmak(sütün yayıkta dövülmesi). -1-
y.- miş olup 2435/16.

yed *Ar. a.* El. -1-
→ mağrüz-i y.-i kudret

yedirmek Yemesini sağlamak. -2-
y. 2267/28, 2435/27.

yekemek Hafif topallamak. -1-
y. 2192/01.

yekpāre *Far. sf.* Bir parçadan oluşan, tek parça, bütün. -2-
y. 2497/25, 2497/31.

yemek *a.* Yemek yeme, karın doyurma işi. -3-
y. 2435/30, 2435/31, 2436/16.

Yemen *Ar. öz.a.* Arap Yarımadası'nın batı-güney tarafını oluşturan bölge. -3-

Y. 2267/36.
Y.+ de 2267/31.
yemin *Ar. a.* Ant -2-
y.+ e 2268/22, 2268/23.
yemiş *a.* Meyve -1-
y.+ in e 2341/09.
yeñi *sf.* Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan. -1-
y. 2436/05.
yer *a.* Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân, bulunulan, yaşanılan, oturlan bölge, durum, konum, vaziyet. -24-
y. 2436/32.
y.+ de 2436/37, 2436/15.
y.+ de olan 2437/27.
y.+ e 2267/06, 2191/09, 2191/10, 2191/13, 2267/11, 2436/19, 2436/21, 2268/22.
y.+ i 2435/21, 2497/32, 2497/35, 2499/08.
y.+ in de 2267/17, 2436/04.
y.+ in e 2435/34.
y.+ in i 2436/13, 2497/24.
y.+ ler 2436/21.
y.+ leri 2435/24.
y.+ lerin e 2435/35.
yerçe *a.* Yer. -1-
y. 2499/06.
yesâr *Ar. a.* Zenginlik, servet, rahat, refah. -1-
→ taht-ı y.
yevm *Ar. a.* Gün, ruz. -1-
y. 2268/37.
yıldız *a.* Işığın kendinden olan, parlak gök cismi. -1-
y. 2268/21.
yiğitlik *a.* Gençlik. -1-
y. 2269/08.

yine *zf.* Yeniden, bir daha, tekrar, gene. -1-
y. 2437/12.
yoğsa *bağ.* Aksi takdirde anlamında kullanılan bir söz, yoksa. -2-
y. 2268/28, 2437/01.
yoğlamak Dokunarak incelemek. -1-
y. 2497/05.
yoğlan - Yoklama işine konu olmak. -1-
y.- ur o2192/07.
yoğlanma – Yoklamak eyleminin olumsuzu, dokunmamak. -1-
y.- dıkça 2497/15.
yoğlaş – Dokunarak incelemek. -1-
y.- dırmağ 2192/02.
yol *a.* Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarik, karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer. -4-
y.+ dan 2268/02.
y.+ u 2341/34.
y.+ unda 2269/01, 2268/41.
yolsuz *sf.* Yolu olmayan. -1-
y. 2268/02.
yufka *sf.* Zayıf, ince, dayanıksız. -3-
y. 2267/12.
y.+ ca 2340/36.
y. olur 2340/35.
yufkalatmak İnceltmek. -1-
y. 2437/02.
yuğarı *a.* Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı. -2-
y.+ sı 2436/12, 2436/14.
yum - Kısararak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek. -1-
y.- up 2437/12.

yummağ Görmezden gelmek. -1-
→ göz y.

yummağ Kısarak kapamak, sıkarak kapalı duruma getirmek. -1-
y. 2436/35.

yumru *sf.* Şişkin, kabarık, yuvarlak biçimli. -1-
y. 2435/40.

yumulmağ Kapanmak, örtülmek. -1-
→ göz y.

yumurta *a.* Yumurta. -2-
y. 2191/08, 2191/13.

yumuşak *a.* Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı, Kolaylıkla bükülen, buruşmayan, sert karşıtı. -1-
y. olur 2436/05.

Yunānī *öz.a.* Yunan halkına özgü veya bu halk ile ilgili. -2-
Y.+ değ 2268/11.
Y.+ den 2268/11.

yurd *a.* Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan. -4-
y.+ undağ 2191/31, 2192/15, 2499/06, 2499/07.

yut- Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek. -1-
y.- ulur 2267/27.

yutmağ Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek. -1-
y. 2499/10.

yük *a.* Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi -1-
y. 2191/25.

yüksek *sf.* Belirli bir yere göre daha yukarıda bulunan -1-
y. 2436/21.

yürümeğ Adım atarak ilerleme, gitme -2-
y. 2268/01, 2341/31.

yüz *a.* Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat -5-
y.+ den 2436/12.
y.+ eğ 2436/13.
y.+ i 2498/02.
y.+ ini 2497/24.
y.+ ündeğ 2267/13.

zāhir *Ar. a.* Açık, belli, aşikar, anlaşılabilir -2-
z.+ eğ 2268/33.
z.+ en 2499/04.

zahmetsiz *Ar. sf.* Sıkıntı çekilmeden, güçlülükle karşılaşmadan yapılan, eziyetsiz, kolay, emeksiz. -1-
z. 2437/17.

zā'il *Ar. sf.* Zeval bulunan, yok olan, daim ve baki olmayan. -1-
z. olan 2342/05.

zāl *Ar. har.* Arap alfabesinin dokuzuncu harfi. -1-
z.+ iğ 2267/05.

zālīm *Ar. sf.* Acımasız ve haksız davranan, zulmeden. -3-
z. 2267/37, 2340/40, 2341/41.

zalzala* *Ar. a.* -3-
z. 2267/24, 2436/18, 2498/05.

zamān *Ar. a.* Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit, Bu sürenin belirli bir parçası -1-
z.+ dır 2267/01.

zar İnce ve yumuşak yaprak biçimindeki organlar veya organ bölümleri, çeper -1-
z. 2267/12.

zebân-zed *Far.sf.* Söylenen, söylenir olan, yayılmış söz. -1-
z. 2341/09.

zebîd Yer adı. -1-
z. 2267/31.

zebûn *Ar. a.* Zayıf, kuvvetsiz, dermansız. -1-
z. 2497/05.

zecr *Ar. a.* Eziyet, acı çektirme, eza. -1-
z. 2267/23.

zelîl *Ar. sf.* Hakir, alçak, deni, şayân-ı tahkir. Mutî. -1-
z. 2436/08.

zem' Yer adı. -1-
z. 2267/31.

Zemahşeri Kişi adı. Fars asıllı İslam filozofu; aynı zamanda tefsir, kelâm, fıkıh, lügât ve belâgat gibi birçok İslamî bilim alanında araştırmalar yapmış ve çeşitli eserler vermiş olan İslâm âlimi. 1074 [1663-1664] yılında Harezm'in Zemahşer kasabasında doğmuş, 1144 [1731-1732] 'te bir Arefe gecesi Cürcaniyye'de vefât etmiştir.-2-
Z. 2497/40.
Z.+ niş 2266/41.

zengin *Far. sf.* Parası, malı çok olan, varlıklı, fakir, yoksul karşıtı. -1-
z. 2498/04.

zevâl *Ar. a.* Sona erme, yok olma, zail olma, fena bulma. -1-
z. 2497/07.

zi'b *Ar. a.* Kurt, canavar. -1-
z. 2266/41.

zibric* *Ar. a.* -1-
z. 2267/37.

zıkr *Ar. a.* Anmak, hatırlamak, anılmak, anma, söyleme, sözünü etme -6-
z. 2190/38.
z. olunan: Söylenen. 2191/03, 2191/15.
z. olun-: Söylenmek. 2342/08, 2497/19, 2498/34.

zillet *Ar. a.* Alçalma, aşağı mertebe ve tabiatta bulunma, alçaklık. -2-
z. 2436/16, 2436/17.

ziyâde *Ar. a.* Artma, çoğalma. -2-
z. 2436/37.
z. ettirmek 2437/10.

zubayr* *Ar. a.* -5-
z. 2191/19, 2191/30, 2266/37, 2268/36, 2342/05.

zuhûr *Ar. a.* Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma.-2-
z.+ a gel-: Görünmek. 2498/38.
z. ed-: Ortaya çıkmak. 2267/06.

zulmet *Ar. a.* Karanlık -6-
z. 2266/33.
z.+ e 2268/33.
z.+ i 2341/36.
z.+ iniş 2341/20, 2498/03.
→ âhîr-i z.

zulüm *Ar. a.* Zulüm, haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık, adaletsizlik. -2-
z. 2342/01.
z. eylemek: Haksızlık, kötülük, eziyet etmek. 2340/40.

züll *Ar. a.* Alçalma, horluk, hakirlik. -1-
z. 2497/14.

zünüb *Ar. ç.a.* Günahlar, kabahatler, cinayetler. -1-
z. 2437/15.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, *Her Yöniyle Dil*, TDK yay. Ankara 2007.
- AKSAN, Doğan; “Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırma Dergisi-1*, sayı: 6, s. 115, Ankara 1998
- AKSOY, Ömer Asım; *Mütercim Asım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1962.
- AYAN, Hüseyin; “Mütercim Asım Efendi”, *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu 22 Ekim 1999*, Gaziantep 2000, s. 23-28.
- AYVERDİ, İlhan; *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınevi, İstanbul 2011.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar; *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2007.
- DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan; “Asım, Mütercim Seyyid Ahmed Asım”, *İslam-Türk Ansiklopedisi*, İstanbul 1360/1940, s. 564-581.
- DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat (Eski Ve Yeni Harflerle)*, Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal, 17. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 2000.
- EBU’L-ULÂ MARDİN; “Antepli Seyyit Ahmed Asım Efendi”, *Huzur Dersleri*; İstanbul 1966, C. II, III, s. 207-212, 876-903.
- ELMASOĞLU, İsmail; *Arap Dilinde Cemiler*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- ER-RÛDÂNÎ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman; *Büyük Hadis Külliyyatı – Cem’ul-fevâid min Câmi’il usûl ve Mecma’iz-zevâid I-II-III-IV-V*, İz Yayıncılık, İstanbul 2000.
- EREN, Ali Cüneyt; “Arapça Alfabetik Sözlüklerin Tanıtımı”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX (2009), sayı:1. s: 129- 151.
- FÎRÛZÂBÂDÎ; *Al-Kâmûsu’l-Muhît*, Beyrut, 1406/1986.
- GELİŞİM HACHETT, Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları.

- GÜREL, Zeki; “Âsım”, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Ankara 2002 c.I, S.470.
- HEKİMOĞLU, İsmail - YEĞİN, Abdullah - BADILLI Abdülkadir - ÇALIM, İlham; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat*, İstanbul 2006.
- KAÇALİN, Mustafa S.; *NİYÂZİ – Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar – El-Lugatu'n-Nevâiyye ve'l İstihşâdâtü'l-Çağatâiyye- Giriş-metin-dizinler-tıpkıbası*, TDK yay, Ankara 2011.
- KARSLI, İlyas; *Mütercim Ahmed Asım Efendi ve Arap Lûgatçılığındaki Yeri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2000.
- KİRİŞÇİOĞLU, Mehmet Fatih; *Mütercim Asım Efendi'nin Kamus Tercümesi'ndeki Uzuv İsimleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 1988.
- KOÇ, Mustafa - TANRIVERDİ Eyyüp; *El-Okyânûsu'l-Basîr Fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhîr Kâmûsu'l-Muhîr Tercümesi*, Yazma Eserler Kurumu Yay, İstanbul 2013.
- İLHAN, Nadir; “Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4 Summer 2009.
- NİŞANYAN, Sevan; *Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Everest Yayınları, İstanbul 2009.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat; *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, İnkilap Yayınevi, İstanbul 2008.
- PARLATIR, İsmail; *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, 3. Bs, Ankara 2011.
- REDHOUSE, Sir James W.; *A Turkish and English Lexicon / Kitâb-ı Ma'ânî-i Lehçe-i Osmâni*, Costantinapole 1890.
- ŞEMSEDDİN Sami; *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- ŞEMSEDDİN Sami; *Kamûsu'l-A'lâm I-II-III-IV*, İstanbul Bâb-ı Âlî 1889.
- STEINGASS, F.; *A Comprehensive Persian – English Dictionary including then Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature*. London 1947.
- TDK; *Tarama Sözlüğü*, AKDITYKTDK yay, Ankara 2011.

- TDK; *Türkçe Sözlük*, AKDİTYKTDK yay, Ankara 2012.
- TDK; *Yazım Kılavuzu*, AKDİTYKTDK yay, Ankara 2012.
- TIETZE, Andreas; *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı A-D.* , 1. Baskı, Simurg, İstanbul 2002.
- TOPALOĞLU, Bekir- Karaman, Hayreddin; *Arapça-Türkçe Yeni Kâmus- El-Kâmusü'l-Cedîd*, Nesil Yayınları, İstanbul 1989.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul - Ankara 1996 -2014.
- WENSINCK, Arent Jean; *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfazi'l-Hadisi'n-Nebevi: Concordance et Indices de la Tradition Musulmane I-II-III-IV-V-VI-VII*, çev. Muhammed Fuad Abdülbaki, E. J. Brill, Leiden 1936.
- YAZICI, Numan; *Dünya Çapında Dil Âlimi Antepli Mütercim Âsım Efendi*, İstanbul Mayıs 2001.
- YAZICI, Numan; *Mütercim Asım ve Kamus Tercümesi (Hadis İlimleri Yönünden Değerlendirme)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- YAZIR, Elmalılı Hamdi; *Kur'ân-ı Kerîm ve Meâl-i Şerîfi*, Acar Matbaacılık, İstanbul 2002.
- YILDIRIM, Suat; *Kur'an-ı Hakim'in Açıklamalı Meali*, İstanbul 1423/2003
- YÜCE, Nuri; "Zemahşeri (Hayatı ve Eserleri)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXVI 1986-1993, s. 289-316.